

Könskonstruktioner och språkförändringar

Rapport från den åttonde nordiska
konferensen om språk och kön

Redaktörer:
Jenny Magnusson
Karin Milles
Zoe Nikolaidou

Text- och
samtalsstudier
från Södertörns
högskola

Könskonstruktioner och språkförändringar

Rapport från den åttonde nordiska
konferensen om språk och kön

Gender constructions and language change

Report from the 8th Nordic Conference
on Language and Gender

Redaktörer:
Jenny Magnusson
Karin Milles
Zoe Nikolaidou

Södertörns högskola
SE-141 89 Huddinge

www.sh.se/publikationer

Omslag: Jonathan Robson
Grafisk form: Per Lindblom

Tryckt hos Elanders, Stockholm 2015

Text- och samtalsstudier från Södertörns högskola 3
Redaktion: Mats Landqvist och Karin Milles

ISBN 978-91-87843-23-5

Innehåll

Förord	5
<i>Stina Ericsson</i> Nordic perspectives on language and gender: Theoretical and methodological development during four decades	7
<i>Lann Hornscheidt</i> Trans_x_ing linguistic actions and linguistics	29
<i>Gunilla Byrman</i> Familjenyheter i svenska medielandskap: En jämförelse av text och genus över tid.....	47
<i>Emma A. Bäck, Anna Lindqvist, & Marie Gustafsson Sendén</i> <i>Hen</i> can do it! Effects of using a gender-neutral pronoun in recruitment.....	71
<i>Marie Gustafsson Sendén</i> “She” and “He” in news media messages: Pronoun use reflects gender stereotypes	91
<i>Evelyn Hayn</i> “Du är vad du heter?” A critical approach towards a structuralist perception of personal names.....	103
<i>Mats Landqvist</i> En vit man, stor och stark: Positioneringar inom polisen	129
<i>Lena Lind Palicki & Karin Milles</i> Feministisk språkplanering under den andra vågens kvinnorörelse: Exemplen Grupp 8 och den offentliga språkvården.....	145
<i>Alexis Rancken</i> Ett ”knepig” men ”fenomenalt” pronomen: Förhållningssätt till <i>hen</i> hos personer med queer identitet i Sverige och Finland	167
<i>Magnus P. Ängsal</i> Queerande språkkritik: En jämförande analys av argument för svenskans <i>hen</i> och tyskans personsubstantiv med inskjutet understreck.....	185
Om de medverkande.....	205

Förord

Jenny Magnusson, Karin Milles & Zoe Nikolaidou

Hur har den nordiska forskningen om språk och kön växt fram och hur ser fältet ut idag? Vilka är de teoretiska och metodiska utmaningar vi har att tackla i framtiden? Den åttonde nordiska konferensen om språk och kön ägde rum på Södertörns högskola den 10 och 11 oktober 2013 och ägnades åt dessa frågor.

Konferensen öppnades av Birgitta Wistrand, före detta ordförande i Fredrika Bremerförbundet. Fyra plenartalare hade bjudits in för att tala på temat teori- och metodutvecklingen inom fältet: Judith Baxter (Aston University, Birmingham), Stina Ericsson (Linnéuniversitetet, Växjö), Lann Hornscheidt (Humboldt-Universität, Berlin) och Veronika Koller (Lancaster University, Lancaster). På programmet stod också 27 sektionsföredrag och en datasession. Ett femtiotal forskare deltog.

I *Könskonstruktioner och språkförändringar: Rapport från den åttonde nordiska konferensen om språk och kön* publiceras tio artiklar, baserade på två av plenarföredragen och åtta av sektionsföredragen. Artiklarna är skrivna på svenska eller engelska. Presentation av författarna finns i slutet av boken. För redaktionsarbetet har Jenny Magnusson, Karin Milles och Zoe Nikolaidou svarat.

Konferensvolymen visar på den oerhörda bredd som finns inom ämnet, men också på trender och tendenser som dagens forskare särskilt intresserar sig för.

Stina Ericsson diskuterar i sin artikel fältets framväxt i Norden, och visar på både teoretisk och metodologisk differentiering och utveckling. Lann Hornscheidts utvecklar i sin artikel tankar kring hur teoretisk utveckling inom fältet kan bidra till att göra forskningen till en del av den antidiskriminerande politiska aktivismen av idag.

Ett starkt tema i konferensvolymens övriga artiklar är feministiskt språkpolitik. Tre artiklar berör det nya pronomenet *hen*. Emma A. Bäck, Anna Lindqvist och Marie Gustafsson Sendén beskriver effekterna av att använda

hen och andra pronomen i text. Alexis Rancken beskriver hur personer med queer identitet förhåller sig till pronomenet och Magnus P. Ångsal jämför det svenska *hen* med tyska understrecksformer utifrån ett språkkritiskt perspektiv. Lena Lind Palickis och Karin Milles artikel handlar om hur den svenska kvinnorörelsen förhöll sig till språk och språkfrågor under 70-talet.

Två artiklar berör genus i medietext. Marie Gustafsson Sendéns artikel handlar om hur *he* och *she* används i engelskspråkig nyhetstext. Gunilla Byrman beskriver hur genus konstrueras i familjenyheter i tryckta och digitala medier.

Två artiklar berör andra teman. Evelyn Hayns artikel handlar om relationen mellan kön och identitet, då den diskuterar vad våra personnamn bär med sig för betydelser rörande kön, etnicitet m.m. Mats Landqvists artikel rör konstruktionen av kön i en professionell praktik, då han studerar hur poliser positionerar sig och andra i relation till kön och andra sociala faktorer.

Tack till Vitterhetsakademin och Södertörns högskola för bidrag till konferensarrangemanget. Vi tackar också de anonyma granskare som har bidragit till manuset.

Södertörns högskola, 19 december 2014

Jenny Magnusson, Karin Milles & Zoe Nikolaidou

Nordic perspectives on language and gender

Theoretical and methodological development
during four decades

Stina Ericsson

The following titles are all from the Nordic conference on language and gender, and give a glimpse of some of the topics that have been covered in the conference series over the years:

- Pink and gangsta blue: co-construction of gender in conversations [Pink og gangsta-blå: samkonstruktion af køn i samtaler]¹
- Improper bodies and troublesome positions in nursing discourse [Upassende kropper og trøblete posisjoner i sykehjemdiskurs]²
- Representations of women scientists in Finnish print media: Super achievers, multi-talents and ordinary researchers³
- King Carl and the cave: Images of “sex” in the naming of genitals⁴
- Gender and first names in Icelandic [Køn og døbenavn i islandsk]⁵
- Person-introducing clauses in Finnish newspapers [Personintroducerande satser i ett finländskt dagstidningsmaterial]⁶
- When nice girls go on strike [Når pæne piger strejker]⁷
- Academic conduct at a research course in the humanities [Akademisk takt og tone på et humanistisk forskerkursus]⁸
- From marital precautions to love power: Gender construction in contraceptive brochures⁹
- Sex differences in young people’s language in Stockholm¹⁰

---

¹ Østergaard & Quist (2008).

² Andenaes (2008).

³ Husu & Tainio (2004).

⁴ Milles (2008).

⁵ Jónsdóttir (2008).

⁶ Siivonen (2008).

⁷ Sørensen (2013).

⁸ Gomard (2001).

⁹ Byrman (2001a).

¹⁰ Kotsinas (1992).

- The use of [the gender-neutral pronoun] *hen* by queer-identified people in Finland and Sweden [Queerpersoners användning av *hen* i Finland och Sverige]¹¹
- Stereotypical views of women and men? A return to Ingvar and Ingvor Lind [Stereotypa uppfattningar om kvinnor och män? Ingvar och Ingvor Lind i ny tappning]¹²

The first Nordic conference on language and gender took place in Uppsala in 1991, and came about from a need to bring together language and gender researchers in the Nordic countries, to find out what was going on, to discuss theory and method from a Nordic perspective, and together look ahead (Gunnarsson & Liberg 1992:i). Since then, as well as before the first conference, research on language and gender in the Nordic countries has developed in a number of different directions. I am here going to trace the development of theory and method in the area of language and gender research in a Nordic context, starting with the 1970s, which is when systematic research on language and gender began. I will cover a few central themes, and within these themes I will also have a specific focus on language and sexuality. In terms of theoretical development, four themes will be highlighted:

1. From “women’s language” to “language and gender” *or* From specific interest to generalisation and unmasking of the norm
2. Gender/sex as a given or as discursively constructed
3. From duality to plurality
4. Instrumentality – what is research for

For several of these theoretical themes a progression can be traced, with viewpoint *a* chronologically preceding viewpoint *b*. However, I want to emphasise here that there are typically no clean breaks between two viewpoints – they typically overlap and several viewpoints may continue in parallel, depending on the type of research being carried out.

Methodological development will be presented in terms of two general areas:

1. Quantitative and qualitative methods
2. Material and units of analysis

---

¹¹ Rancken (2013).

¹² Sundgren (2006).

I am going to use Lykke's (2010:13) term 'gender/sex' as a translation of the Nordic *køn/kjønn/kön* when biological and social aspects are underspecified or merged, with the exception of collocations such as "language and gender" where the use of 'gender/sex' might be too cumbersome. For an introduction to and discussion of the terms 'kön', 'sex', and 'gender', see e.g., Edlund *et al.* (2007:28–34) and Lykke (2010:13, 24–25, 40–44). I am indebted to several research overviews in the area of language and gender, notably Nordenstam (2003), Edlund *et al.* (2007), and Ohlsson (2013).

Theoretical theme 1: From specific interest to generalisation and unmasking of the norm

The 1970s saw the beginning of systematic research on language and gender. Scientific research that had up to then been gender blind now began to face an introduction of a focus on women, including the notion of *women's language* in linguistic research. This shift in research focus came in tandem with a political focus on gender (in)equality. In this way, early research on language and gender incorporated a focus on a specific interest, namely women and women's language.

In the Nordic countries, as well as worldwide, Norway was a pioneer in the introduction of this women's perspective in research. Already during the first half of the 1970s, resources were allocated for research about, and an inventory of, women in the humanities and the social sciences in Norway, and the conference *Women aspects in research in the humanities* [*Kvinnespekter i humanistisk forskning*] was held in 1975. The conference *Sex roles in language* [*Könsroller i språk*], organised by Fredrika Bremer Förbundet and Uppsala University in 1976, and drawing together researchers with an interest in language and gender, became the starting point for research on language and gender in Sweden. At the Swedish conference it was stressed that the knowledge of language and gender at the time was much too limited and that advanced research should begin immediately (Nordin & Thelander 1977:6).

As a concrete example of the notion of 'women's language' in language and gender research in the 1970s, Thelander & Nordin (1977) go through previous research on children's linguistic development, and conclude that "the end result in adults would be that men speak a gender neutral language while women's language has specific female markers" (*my translation*) (1977:40). Such a statement gives a picture of men as an unproblematised norm, and women as a specific interest, womanhood as the marked case.

Another example of ‘women’s language’ is given by Westman Berg (1977). She delivers research critique of contemporary language and gender research in a school setting. In contrast with a study by another researcher of essay writing among pupils in upper secondary school, which concluded that female pupils have a written language that is worse than that of male pupils, Westman Berg rhetorically proposes an alternative study of spoken language in the classroom, involving a female teacher speaking women’s language, and suggests that such a study could instead give the conclusion that male pupils have a spoken language that is worse than that of female pupils. With these two examples she argues for a critical examination of the values that inform research, and the notion of *women’s language* is explicitly used in her argument.

As the field of language and gender develops, this starting point in women’s language as a specific interest is criticised and generalised. From women’s language as a specific interest, the research field is broadened to a more general language and gender studies, and the, often implicit, assumption of a neutral men’s language is observed and explored – the norm is unmasked. By the 1991 Nordic language and gender conference, Carol Henriksen states that the field has recognised that “there is no specific women’s language” (Henriksen 1992:26) and at the same conference, the main conference themes reveal the more generalised focus on both women and men (in that order):

- Female and male aspects of language [Kvinnligt och manligt i språket]
- Girls and boys in their free time and in school [Flickor och pojkar på fritiden och i skolan]
- Women and men in private and in public [Kvinnor och män i privat och offentlig sfär]

The abandonment of the focus on women’s language and the generalisation to language and gender also paves the way for research focusing on language and men. With Connell (1995) providing impetus, research on men/masculinities and language make it into the Nordic language and gender conferences, including the following conference presentations:

- Silent men and men’s silence [Tysta män och mäns tystnad] (Johansson 2001)
- A real boy. Discourses in Drengebladet [En riktig dreng. Diskurser i Drengebladet] (Gomard 2008)

- A white man, big and strong. Construction of masculinity in the police [En vit man, stor och stark. Konstruktion av manlighet inom polisen] (Landqvist 2013)
- Doing being 'boys with ADHD'. Category memberships and differences in SEN classroom practices (Evaldsson 2013)
- Is Sweden Unskilled in Swearing? Language Ideologies, Rinkeby Swedish and the Construction of Other Men at a Multiethnic Upper Secondary School (Jonsson & Milani 2013)

The development from specific interest to generalisation and unmasking of the norm is, however, not quite as clear-cut as the portrayal above may seem to indicate. Different perspectives exist in parallel. On the one hand, in the 1970s, research on language and gender also came from studies that had no specific focus on women and women's language. This is the case of sociolinguistic research in Norway in the first half of the decade. In her introduction to the edited volume, Else Ryen starts from the assumption that "in our society there is no specific women's language/men's language" but rather that "single linguistic features are more frequently used by one or the other of the sexes" (Ryen 1976a:9). On the other hand, the 1991 Nordic conference, in addition to the two-gender/sex conference themes listed above, also included a section on *Women in science*, in which Gun Widmark had been asked to say something personal about women and linguistics (Widmark 1992:353), and Kjell Venås presents three women who were the first Norwegian women in Nordic linguistics (Venås 1992). And *Kvinnovetenskaplig tidskrift* [*Women's studies journal*] kept its name until 2007, when it was changed to *Tidskrift för genusvetenskap* [*Journal of gender studies*]. In their preface to the first issue, the editorial staff describe the change of name as a controversial issue, but motivate the change by its being a reflection of the change that has occurred within feminist knowledge development, with women's studies having been transformed into gender studies (Edgren *et al.* 2007:3).

Turning now to language and sexuality, there is a parallel movement from specific interest to generalisation and unmasking of the norm, with a starting-point in *lesbian and gay language* and a later emergence of *language and sexuality*. Internationally, studies of lesbian and gay language started around the 1940s with compilations of gay men's vocabulary, continued with extensions to lesbian women's vocabulary in the 1960s, and were further extended into studies of intonation, interactional features, etc. in the 1980s (e.g., Kulick 2000). As an illustration of lesbian and gay language,

Johnsen (2001) investigates what he calls *gender inversion* in gay men's speech. He describes this phenomenon as "the use of feminine words with male referents" (Johnsen 2001:133) and investigates how phrases like *big old girl* and *my sister* are used by the gay men in his material to convey solidarity, non-sexual friendship, and so on.

The generalisation and unmasking of the norm in this field comes to the fore specifically with 1990s *Queer theory* (Kulick 1996), which takes an anti-essentialist view of identities and sexualities and introduces a focus on heterosexuality. This means that the earlier specific interest in the form of lesbian and gay language is later supplemented, and in certain ways supplanted, by a generalised language and sexuality perspective and a new focus on heterosexuality. This development is similar to the specific interest in the form of women's language and the later emergence of a generalised language and gender field and a new focus on men/masculinities. We can also see an echo of the argument that there is no such thing as a women's language, in Don Kulick's claim at the fourth Nordic language and gender conference that gay and lesbian language "does not, in fact, exist" (published as Kulick 2000:247). In the same paper he also argues for a move away from research on lesbian and gay language to a broader language and sexuality/desire perspective, which gives an example of the move to generalisation.

As an illustration of the emergence of a generalised language and sexuality focus, and an interest in heterosexuality, Liisa Tainio (2002) analyses interview data in Finnish from 1961 with a wife-husband couple, 73 and 74 years old respectively. The couple was interviewed as part of a large dialect survey. In the extract analysed by Tainio, the talk is about when the couple were young and worked as farm help. The husband says that *the girls teased us* and *one really had to chase them away*, amid laughter from the participants in the interview recording. This is followed by the following utterance from the wife:

- 41 Wife: jaä, (.) 0 v_glavottaa 0 ett+ei 0 saa
 PRT keep-SG3+PRE awake that+not can-SG3+PRE
I see,(.) keeps one awake so one can't
- 42 n_gkkua.
 sleep-INF
sleep.

Tainio's analysis of this example revolves around the grammatical ambiguity of the wife's utterance, where the zero pronoun in Finnish makes two

interpretations possible, either *I keep you awake* or *You keep me awake*, both with sexual connotations. Based on this utterance and the rest of the extract, Tainio's analysis concerns teasing and agency in relation to language and (hetero)sexuality.

Another illustration comes from my own research, where I have looked at how young children and their parents co-construct heterosexual identities in conversations and play (Ericsson 2012). In a conversation between Bella, almost 2 years and 10 months old, and her mother, they are doing a jigsaw puzzle, and come across a piece that shows gold coins. Fantasising about what they would do if they had that much money, the mother says (the lines that are not shown contain time coding):

- 557 M: ja tror ja skulle köpa en # barbidocka .
I think I would buy a # barbie doll .
- 558 B: ja mä .
me too .
- 560 M: ja s # vicken barbidocka skulle du köpa ?
yes s # which barbie doll would you buy ?
- 561 B: ä
eh
- 563 B: ä ja ka köpa en mamma å du få köpa pappan .
eh I can buy a mum and you can buy the dad .
- 565 M: jaha:: .
right .

I argue that in examples such as the one with Bella and her mother, children and parents interactively produce heterosexual couples and families in play (see specifically Bella's utterance in line 563), and thereby reproduce heterosexuality as the norm. For our present concerns, this study is an example of the generalisation of gay and lesbian studies to language and sexuality, including heterosexuality.

Theoretical theme 2: Gender/sex as a given or as discursively constructed

In this second theoretical theme that I look at, there are two different viewpoints involved. One is the view of gender/sex as a given, in that research starts from categories such as *women* and *men*, and then investigates language use for members in these categories (*How do women use language? How do men use language?*). The other viewpoint sees gender as discursively constructed, as something that is "done", as emanating from interaction.

Seeing gender as discursively constructed, involves seeing gender as multi-dimensional and dynamic, with its meaning given by context and with an emphasis on an ongoing negotiation (Nordenstam 2003:55). Chronologically, the view of gender/sex as a given came first, and gender as discursively constructed emerged towards the end of the 1980s and during the 1990s, with West and Zimmerman’s (1987) *doing gender*, social constructionism, and Butler’s (1990) performativity. Both views can be valid, in different ways, and continue to be used in research.

An early illustration of gender/sex as a given, is provided by the Norwegian sociolinguistics research project *Talemålsundersøkelsen i Oslo (TAUS)* [*The spoken language investigation in Oslo*] at the University of Oslo in 1971–1976. This project investigated language use in the form of pronunciation, lexicon, and morphosyntax in relation to social variation, including geography/social class, age, and sex. For instance, Hanssen (1976) investigates the amount of pronouns for different categories of speakers in the TAUS material. In table 1, the amount of pronouns is given as a percentage of the total number of words produced, and *East* and *West* correspond to different areas of Oslo, also representing different social classes.

Table 1. An illustration of gender/sex as a given (table from Hanssen 1976:126)

	East	West		East	West
Girls	7.46	3.49	Women	7.77	7.41
Boys	6.13	4.16	Men	6.76	5.68
Youth	6.80	3.83	Adults	7.27	6.55

Sex, as well as age and geographical location, are here taken as given, as the starting point for selecting informants and collecting spoken data.

Henriksen (1992), in the proceedings of the first Nordic language and gender conference and in her discussion of *women’s language* (see Theory 1 above), argues that the notion of *women’s language* has been dismissed, but, interestingly, that no new paradigm has replaced it. In a sense, what came to replace “the women’s language paradigm” was the view of gender as discursively constructed. To give a few examples, Søndergaard (1996) explores gender as *a social construction* in the context of a post-traditional welfare society, Kroløkke (2001) investigates *the discursive performance* of dominant ideological assumptions of gender relations in chat conversations, and

in her 2003 survey of language and gender, Nordenstam asserts that social constructionism is the dominant perspective in language and gender research (2003:55). However, even though a social constructionist view of gender/sex is dominant in research, society at large often still clings to essentialising views of gender/sex – see Veronika Koller (2013).

In the area of language and sexuality, a parallel development regarding sexual identity as a given or as discursively constructed can be seen. At the fourth Nordic language and gender conference, Don Kulick argues that using (gay/lesbian) identity as a given leads to a circular argument – gay speakers produce gay language and gay language is gay because it is produced by gay speakers – and that this kind of research has only given “commonplace interactional features” (Kulick 2000:265). Instead, he argues for research into the *constitution* of lesbian and gay identities, research on the semiotic processes that produce queer language, that is, he argues against earlier research on sexual identities that takes sexual identity as a given, and instead calls for a move to investigating the discursive production of sexual identities. Around this time – the end of the 1990s and early 2000s – the first studies of sexual identities as discursively constructed indeed begin to emerge. One early example in a Nordic context is the 1999 symposium on “Talking gender and sexuality” at Aalborg university, and the ensuing volume published in 2002 (McIlvenny 2002a). One goal of this work is stated as “how gender and sexual identities, agencies and desires are contingently accomplished in conversational practices” (McIlvenny 2002b:4). The extract from Liisa Tainio’s work above, on elderly speakers and sexual agency, is an example from this symposium.

As another example of research on the discursive construction of sexual identity, I have analysed conversations between people who meet for the first time, and how displays of heterosexuality can act as a way of fulfilling constraints on friendly encounters in such settings (Ericsson 2011). In the *NoTa-Oslo* corpus of Norwegian conversations collected in 2005 (Johannesen & Hagen 2008), I look at the interactional accomplishment of sexual identity, irrespective of any “actual” or self-proclaimed identities. As an illustration, this extract comes from a conversation between Hege and Trond, 18 and 20 years old, respectively, and a conversation they’re having about the film *Alexander*, the 2004 Oliver Stone film about Alexander the Great.

- 17 T: var bare om homser hele filmen
was just about gays the whole film
- 18 H: bare homser hele filmen?
just gays the whole film?
- 19 T: ja
yeah
- 20 H: nei
no
- ...
- 42 T: var en jævlig bra film liksom var bare litt spesiell
was a bloody good film like was just a little odd
- 43 H: {uforståelig}
{incomprehensible}
- 44 H: ja [latter] ja ja det var ikke det jeg forestilte meg at det skulle
være homser hele gjengen når jeg så for at reklamefilmen
virker ganske bra den
**yeah [laughter] yeah yeah that wasn't what I imagined
that they'd be gays the whole bunch when I saw because
the promo seems quite good**
- 45 T: mm ja den er ikke dårlig liksom den er bare litt spesiell
mm yeah it's not bad like it's just a bit odd

In the extract, I analyse how “gays” are constructed as “the other” and as having negative connotations, for instance through “homser” (“gays”) being associated with the film being “spesiell” (“odd”), thus implicitly rendering heterosexuality as the good and normal, and as the invisible norm.

Theoretical theme 3: From duality to plurality

The second theoretical point just reviewed – gender/sex as a given or as discursively constructed – is one aspect of the theoretical development of a more complex understanding of gender/sex. The third theoretical point can be seen as another aspect of this increasingly complex understanding, namely the move from duality to plurality, from a homogeneous to a heterogeneous understanding of gender/sex. Part of this is the difference between focusing on variation between groups (e.g., ‘women’ and ‘men’) and variation within groups (e.g., different kinds of women). The beginnings of language and gender research in the 1970s included a view of gender/sex as a duality. A representative example is given by Wistrand (1977:3): “de språkliga skillnaderna mellan kvinnor och män verkar som ett hinder för jämställdhet på detta område [politiken]” [“the language differences between women and men prevent gender equality in this area [politics]”]. The duality view can also be seen as the background assumption of certain as-

pects of all three of the competing language and gender views that were current predominantly during the 1970s through to the 1990s language and gender research: the deficit, difference, and dominance views (see e.g., Ohlsson 2013:166–169 or Edlund *et al.* 2007:50 for an introduction to the three language and gender views).

A move to a plurality view of gender/sex is in evidence in the early 1990s. In the introduction to the proceedings of the first Nordic conference on language and gender, Tove Bull argues that the notion of “women’s language” needs to be, and is being, redefined: “Begge ledda, både ‘kvinne’ og ‘språk’ bør plurismarkeras” [“Both parts, both ‘woman’ and ‘language’, should be in the plural”] (Bull 1992:9). In the 21st century, theories of *intersectionality* (e.g., Lykke 2003, 2010) – how gender/sex interacts with other categories such as class, ethnicity, and age in the context of power and oppression – further strengthen the plural understanding of gender/sex. As two examples of Nordic language and gender research that include intersectional perspectives, Andenaes (2008) investigates gender and ethnicity in elderly care, concluding that the ‘normal body’ is white, female, and Norwegian-speaking, and Lind Palicki (2010) analyses what categorisations are presupposed by terms such as ‘parent’ and ‘gender equality’ in brochures from the Swedish Social Insurance Agency, Försäkringskassan, and finds categories such as gender/sex, sexual identity, age, etc. Lann Hornscheidt (*in this volume*) gives a critical examination of binary genderings and cis-gender norms in feminist and antiracist linguistics. It should also be noted that in sociolinguistics specifically, there has always been a plurality view of gender/sex and a focus of interesectional categories of identity, albeit typically without the connection to power or oppression that is included in intersectionality studies. For instance, the Norwegian TAUS study in 1971–1976 (Ryen 1976b) allows for the investigation of differences between the language use of working-class and middle-class women, and Grönberg (2004) investigates young people and dialect based on gender, type of study programme, geographical area, and lifestyle.

Theoretical theme 4: Instrumentality – what is research for

The fourth and final theoretical point that I will discuss here, concerns the instrumentality of research – whether research is seen as a means to achieve a particular purpose – and specifically two main theoretical positions that inform language and gender research regarding this. One is the view that research should, or could, be used to change society. This is the case of po-

litically motivated and feminist research. The other position is that research is there to increase our knowledge of something. Research may of course perform both of these functions simultaneously, and researchers may differ in just how explicit they are concerning these two issues. I will here look at a few different examples.

Political interests motivated much of the early work on language and gender in the 1970s, and politically motivated and feminist research has continued throughout the existence of language and gender research. Wisstrand (1977:3) argues that research about differences between men's and women's language is needed in order to promote gender equality in the home, at work, and in society. Thelander (1986:12) asks whether language prevents women from partaking in politics, and Einarsson & Hultman (1984:36), researching language and gender/sex in the school, maintain that research can give knowledge that we can use to make our sex roles less oppressive. More recently, Lind Palicki (2010:21) uses feminist discourse analysis and explicitly positions herself (as researcher) as having an emancipatory interest. In the area of language and sexuality, Johnsen (2001:139) claims a positive valuation of gay language and culture, by concluding that his findings show the richness of the cultural heritage that members of gay communities have access to.

In parallel, there is also research on language and gender/sex without a stated political or feminist purpose, both in the 1970s and later, for instance with some of the research carried out after the move from research on 'women's language' to the generalised language and gender/sex in the 1990s (see *Theory 1* above). In such research, various aspects of language and gender are investigated, without them being connected to a political or feminist goal outside of increased knowledge about the world. As just one example, in her introduction to the edited volume *Språk og kjønn [Language and gender/sex]*, Ryen (1976a:9) explains that the aim of the book is to show that language use is different for women and men, and that the authors of the book mean that it is possible to place those results in a larger societal context. With this formulation, the instrumentality concerns *explanation* rather than political change.

Methodological theme 1: Quantitative and qualitative methods

Turning now to the methodological development of the field, the first systematic and large-scale study of language and gender in the Nordic coun-

tries, the Norwegian TAUS, is firmly based on quantitative methods. Data is coded and quantified with regard to linguistic variables and social categories, and results are calculated and presented as diagrams or tables (see Table 1 above). Early examples of qualitative methods also exist, as the study of magazine ads by Grønlie & Slettevold (1976). From the 1980s and onwards, qualitative methods of analysis are developed both within the field of language and gender/sex and in other areas. Several Nordic studies combine quantitative and qualitative methods, for instance by both counting the number of instances of some phenomenon and looking at the functions of these instances. Examples of such combined methods include language and gender research on interaction in the classroom, specifically utterance functions through speech acts (Einarsson & Hultman 1984), interaction between a pedagogue and pre-school children (Togebly 1992), job interviews regarding topic organisation, communicative styles, laughter, etc. (Adelswärd 1988, Scheuer 2001).

In terms of more purely qualitative methods, various methods of analysing written, spoken, and multimodal data, are prominent in Nordic research on language and gender/sex from about the late 1990s and onwards, coinciding with the theoretical focus of investigating gender/sex as discursively constructed (theoretical point 2 above). Conversation Analysis (CA), with detailed transcriptions of spoken interaction, include studies of women & men and gossip (Nordenstam 1998), gender and sexuality in elderly couples' talk (Tainio 2002), and children in same-sex and cross-sex game interaction as part of a larger ethnographic study (Evaldsson 2004). Various kinds of discourse analysis, such as Critical Discourse Analysis (CDA) and feminist discourse analysis, are also used and developed. Examples here include gender construction in contraceptive brochures (Byrman 2001b), discursive constructions of gender/sex with regard to Danish as a subject within education (Frederiksen 2008), and gender and career in the Danish financial sector (Holmgreen 2009). Baxter (2003) gives an introduction to another discursive framework that has been influential in language and gender studies, Feminist Poststructuralist Discourse Analysis (FPDA).

Methodological theme 2: material and units of analysis

A second methodological point concerns the type of material that is used in research. Regarding units of analysis, in gender and language research, as in much linguistic research generally, there has been a development from the use of single linguistic features (isolated variables) to utterances-in-context,

discourse, situated language. That is, regarding units of analysis, there has been a development to include more of the context – and more of different kinds of context – in the analysis. Several of the studies in the 1976 volume *Språk og kjønn* give examples of minimal units of analysis in the form of linguistic variables, such as personal pronouns, the “a” suffix for the definitive form of nouns, and the pronunciation of “I” (Ryen 1976b). From the 1980s and onwards, language and gender studies include increasingly sophisticated transcriptions of conversations (Einarsson & Hultman 1984, Togeby 1992, Tainio 2002), as well as text and multimodal material being analysed (Byrman 2001b, Lind Palicki 2010).

Regarding language and gender and the kind of linguistic material that is analysed, a readiness by researchers to investigate new technology is evident. This is seen perhaps in particular in relation to the growth of interaction using computerised media, as in the following studies:

- *A space of her own: A discourse analysis of Internet Relay Chat* (Kroløkke 2001), *Grrl explorers of the World Wild Web* (Kroløkke 2003)
- *Constructions of and negotiations on interaction norms and gender on electronic discussion lists in Norway* (Bromseth 2001)
- *Showing politeness in opening sequences in Finnish and Finland-Swedish chat conversations* (Ahti & Lähtevänoja 2004)
- *Pojkars och flickors kommunikation via datorbaserade medier* [Boys’ and girls’ communication via computer-based media] (Bel-lander 2006)
- *“Feminist”, “anti-feminist” and “equalist”. Category change and shifting power relations in online conversations* (Idevall 2013)

Another example of the use of new technology to investigate language and gender is the project *Pappa, pappa, barn* [Daddy, daddy, child], where I, together with Sally Boyd, are developing a tablet computer app for studying norms and ideologies concerning sexuality, family, and family relations, in conversations between children and parents in today’s Sweden (Ericsson & Boyd 2014).

Conclusion

Summing up this survey of theory and method in Nordic language and gender research, from the 1970s to the present we have seen the emergence,

development, and coming of age of a research area. From a theoretical viewpoint we can see an increasing realisation of a complexity regarding both gender and language, and the development of theories and concepts to deal with this complexity. The development and adaptation of methods and practical tools goes hand in hand with theory. Perhaps most obviously there exists today a large body of research on language and gender – the references in my survey cover only a small number of these – with several different theories and methods informing research.

As I mentioned in the introduction, the first Nordic language and gender conference in 1991 was the result of a wish and need to bring together research, researchers, theories, and methods in the field of language and gender from a *Nordic* perspective (Gunnarsson & Liberg 1992:i). In this survey I have also taken a “Nordic perspective”, in practice by considering the work of researchers active in the Nordic countries or in contexts such as the Nordic language and gender conferences, and/or researchers investigating Nordic languages and situations. However, how relevant is the notion of a Nordic perspective on language and gender today? Is it possible (interesting? useful?) to talk about Nordic theories and methods? Clearly, research being carried out in Nordic language and gender research today is done so in dialogue with theories and methods world-wide, but also, it is in many ways up to us as researchers to determine what roles the Nordic is to play.

Continuing this look at language and gender research today and in the near future, the field is today characterised by diversification, both through various forms of interdisciplinarity regarding theories and methods, and through the plural understandings of basic concepts such as ‘gender’ and ‘language’. In conjunction with organisational lack of support, such as diminishing research funding for gender research generally and lack of university support for gender research, this diversification may come with a risk of marginalisation and invisibility of research on language and gender, and a decreasing number of people doing research on language and gender. However, theoretical and methodological diversification may also provide excellent opportunities for innovative, important, and exciting research (see, for instance, Lykke’s (2010) discussion of a postdisciplinary discipline). In the 21st century, language and gender research and related fields have diversified in a number of different ways, and in the near future I will follow with great interest how language and gender research develops in relation theories, disciplines and societal changes as the following: post-constructionism/feminist materialism, post-colonialism, crip theory, globalisation, the concept of ‘super-diversity’, hybrid methods and materials, the disman-

ting of welfare states in the Nordic countries and various threats to democracy and democratic values locally and globally. As well as many other areas that I have not touched upon here.

I would like to end this survey by a call for activity. As researchers in the field of language and gender, in all the pluralities and intersections of these concepts and of the field, let's make ourselves visible! Academic possibilities include conferences such as future Nordic language and gender conferences, and the international equivalent, IGALA – the International Gender and Language Association conference. Journals include NORA – the Nordic Journal of Feminist and Gender Research, Lambda Nordica – the Nordic journal of LGBTQ research in the humanities and social sciences, and the international Gender & Language journal.

Conference talks

- Ahti, Jonna & Hanna Lähtevänoja 2004. Showing politeness in opening sequences in Finnish and Finland-Swedish chat conversations. Presentation at *CLPG-2004 Language, politeness and gender: The pragmatic roots*, being the joint conference of the *Second International Symposium on Linguistic Politeness* and the *Fifth Nordic Conference on Language and Gender*. Helsinki, 2–5 September, 2004.
- Andenaes, Ellen 2008. Upassende kropp og trøblete posisjoner i sykehjemdiskurs. Presentation at *the 7th Nordic Conference on Language and Gender*. Copenhagen, 24–25 October, 2008.
- Bellander, Theres 2006. Pojkars och flickors kommunikation via datorbaserade medier. Presentation at *the sixth Nordic Conference on Language and Gender*. Uppsala, 6–7 October, 2006.
- Byrman, Gunilla 2001a. From marital precautions to love power: Gender construction in contraceptive brochures. Presentation at *the Fourth Nordic Conference on Language and Gender*. Gothenburg, 6–7 October, 2000.
- Ericsson, Stina & Boyd, Sally 2014. Gender and language as a tablet computer app: methodological issues. *IGALA 8*. Presentation at *the 8th International Gender and Language Association Conference*. Vancouver, Canada, 5–7 June, 2014.
- Evaldsson, Ann-Carita 2013. Doing being 'boys with ADHD'. Category memberships and differences in SEN classroom practices. Presentation at *the eighth Nordic Conference on Language and Gender*. Södertörn, 10–11 October, 2013.

- Frederiksen, Maja Bissenbakker 2008. Når kategorierne går i blodet. Diskursive forhandlinger af danskfagets køn. Presentation at *the 7th Nordic Conference on Language and Gender. Copenhagen, 24–25 October, 2008.*
- Gomard, Kirsten 2001. Akademisk takt og tone på et humanistisk forskerkursus. Presentation at *the Fourth Nordic Conference on Language and Gender. Gothenburg, 6–7 October, 2000.*
- Gomard, Kirsten 2008. En rigtig dreng. Diskurser i *Drengebladet*. Presentation at *the 7th Nordic Conference on Language and Gender. Copenhagen, 24–25 October, 2008.*
- Husu, Liisa & Liisa Tainio 2004. Representations of women scientists in Finnish print media. Super achievers, multi-talents and ordinary researchers. Presentation at *CLPG-2004 Language, politeness and gender: The pragmatic roots*, being the joint conference of the *Second International Symposium on Linguistic Politeness* and the *Fifth Nordic Conference on Language and Gender. Helsinki, 2–5 September, 2004.*
- Idevall, Karin Hagren 2013. “Feminist”, “anti-feminist” and “equalist”. Category change and shifting power relations in online conversations. Presentation at *the eighth Nordic Conference on Language and Gender. Södertörn, 10–11 October, 2013.*
- Jónsdóttir, Margrét 2008. Køn og døbenavn i islandsk. Presentation at *the 7th Nordic Conference on Language and Gender. Copenhagen, 24–25 October, 2008.*
- Jonsson, Rickard & Tommaso M. Milani 2013. *Is Sweden Unskilled in Swearing? Language Ideologies, Rinkeby Swedish and the Construction of Other Men at a Multiethnic Upper Secondary School*. Presentation at *the eighth Nordic Conference on Language and Gender. Södertörn, 10–11 October, 2013.*
- Koller, Veronika 2013. *The Dominance of Difference: Why Social Constructionism Has Not Caught on and How We Can Develop It*. Presentation at *the eighth Nordic Conference on Language and Gender. Södertörn, 10–11 October, 2013.*
- Landqvist, Mats 2013. *En vit man, stor och stark. Konstruktion av manlighet inom polisen*. Presentation at *the eighth Nordic Conference on Language and Gender. Södertörn, 10–11 October, 2013.*
- Milles, Karin 2008. King Carl and the cave. Images of “sex” in the naming of genitals. Presentation at *the 7th Nordic Conference on Language and Gender. Copenhagen, 24–25 October, 2008.*
- Rancken, Alexis 2013. Queerpersoners användning av *hen* i Finland och Sveri-

- ge. Presentation at *the eighth Nordic Conference on Language and Gender. Södertörn, 10–11 October, 2013.*
- Siivonen, Jonita 2008 Personintroducerande satser i ett finländskt dagstidningsmaterial. Presentation at *the 7th Nordic Conference on Language and Gender. Copenhagen, 24–25 October, 2008.*
- Sørensen, Astrid Elkjær 2013. Når pæne piger strejker. Presentation at *the eighth Nordic Conference on Language and Gender. Södertörn, 10–11 October, 2013.*
- Sundgren, Eva 2006. Stereotypa uppfattningar om kvinnor och män? Ingvar och Ingvor Lind i ny tappning. Presentation at *the sixth Nordic Conference on Language and Gender. Uppsala, 6–7 October, 2006.*
- Østergaard, Mathilde & Quist, Pia 2008. Pink og gangsta-blå: samkonstruktion af køn i samtaler. Presentation at *the 7th Nordic Conference on Language and Gender. Copenhagen, 24–25 October, 2008.*

References

- Adelswärd, Viveka 1988. *Styles of success. On impression management as collaborative action in job interviews.* Diss. (Linköping studies in arts and science 23.) Linköping: Linköping University.
- Baxter, Judith 2003. *Positioning gender in discourse. A feminist methodology.* Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bromseth, Janne 2001. Constructions of and negotiations on interaction norms and gender on electronic discussion lists in Norway. *NORA. Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 9(2): 80–88.
- Bull, Tove 1992. Innleiing: Kor står – och kor går – språk-og-kjønnforskninga? In Britt-Louise Gunnarsson & Caroline Liberg (eds), *Språk, språkbruk och kön. Rapport från ASLA:s nordiska symposium. Uppsala, 7–9 November, 1991.* Uppsala: Association suédoise de linguistique appliquée (ASLA) (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap). 3–17.
- Butler, Judith 1990. *Gender Trouble. Feminism and the subversion of identity.* New York: Routledge.
- Byrman, Gunilla 2001b. From marital precautions to love power: Gender construction in Swedish contraceptive brochures. *NORA. Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 9(2): 89–97.
- Connell, R.W. 1995. *Masculinities.* Berkeley: University of California Press.
- Edgren, Monika, Cristine Sarrimo & Helena Smitt 2007. Från redaktionen. *Tidskrift för genusvetenskap* 1-2: 3-4.

- Edlund, Ann-Catrin, Eva Erson & Karin Milles 2007. *Språk och kön*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Einarsson, Jan & Tor Hultman 1984. *Godmorgon pojkar och flickor. OM språk och kön i skolan*. Malmö: Liber.
- Ericsson, Stina 2011. Heteronormativity in first encounters. An interactional analysis. *NORA. Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 19(2): 87–104.
- Ericsson, Stina 2012. “That is the dad and this is the mum”. Parent-child co-construction of heterosexual identities in conversations. *Gender and Language* 6(2): 405–432.
- Evaldsson, Ann-Carita 2004. Shifting Moral Stances: Morality and Gender in Same-Sex and Cross-Sex Game Interaction. *Research on Language and Social Interaction* 37(3): 331–363.
- Grønlie, Anna-Ma & Agnes Slettevold 1976. Å skape (kjøpe)lyst. In Ryen 1976b. 37–67.
- Grönberg, Anna Gunnarsdotter 2004. *Ungdomar och dialekt i Alingsås*. Diss. (Nordistica Gothoburgensia/Acta Universitatis Gothoburgensis 27). Göteborg: Göteborgs universitet.
- Gunnarsson, Britt-Louise & Caroline Liberg 1992. Förord. In Britt-Louise Gunnarsson & Caroline Liberg (eds), *Språk, språkbruk och kön. Rapport från ASLA:s nordiska symposium. Uppsala, 7–9 November, 1991*. Uppsala: Association suédoise de linguistique appliquée (ASLA) (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap). i–ii.
- Hanssen, Eskil 1976. JEG, DU og de andre. Om sosiale skilnader i bruken av personlige pronomen. In Ryen 1976b. 125–140.
- Henriksen, Carol 1992. Forskning om sprog og køn i Danmark. Statusrapport. In Britt-Louise Gunnarsson & Caroline Liberg (eds), *Språk, språkbruk och kön. Rapport från ASLA:s nordiska symposium. Uppsala, 7–9 November, 1991*. Uppsala: Association suédoise de linguistique appliquée (ASLA) (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap). 21–31.
- Holmgreen, Lise-Lotte 2009. Metaphorically speaking. Constructions of gender and career in the Danish financial sector. *Gender and Language* 3(1): 1–32.
- Johannessen, Janne Bondi & Kristin Hagen 2008. *Språk i Oslo. Ny forskning omkring talespråk*. Oslo: Novus forlag.
- Johansson, Thomas 2001. Tysta män och mäns tystnad. In Kerstin Nordenstam & Kerstin Norén (eds), *Språk, kön och kultur. Rapport från fjärde nordiska*

- konferensen om språk och kön. Gothenburg, 6–7 October, 2000.* Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. 18–33.
- Johnsen, Ole 2001. "He's my sister!" Gender inversion in gay men's speech. In Kerstin Nordenstam & Kerstin Norén (eds), *Språk, kön och kultur. Rapport från fjärde nordiska konferensen om språk och kön. Gothenburg, 6–7 October, 2000.* Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. 133–141.
- Kotsinas, Ulla-Britt 1992. Sex differences in young people's language in Stockholm. In Britt-Louise Gunnarsson & Caroline Liberg (eds), *Språk, språkbruk och kön. Rapport från ASLA:s nordiska symposium. Uppsala, 7–9 November, 1991.* Uppsala: Association suédoise de linguistique appliquée (ASLA) (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap). 209–220.
- Kroløkke, Charlotte 2001. A space of her own. A discourse analysis of Internet Relay Chat. In Kerstin Nordenstam & Kerstin Norén (eds), *Språk, kön och kultur. Rapport från fjärde nordiska konferensen om språk och kön. Gothenburg, 6–7 October, 2000.* Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. 142–149.
- Kroløkke, Charlotte Halmø 2003. Grrl explorers of the World Wide Web. *NORA. Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 11(3): 140–148.
- Kulick, Don 1996. Queer Thery. Vad är det och vad är det bra för? *Lambda Nordica* 2(3–4): 5–22.
- Kulick, Don 2000. Gay and lesbian language. *Annual Review of Anthropology* 29: 243–285.
- Kvinneaspekter i humanistisk forskning* 1976. *Rapport fra en konferanse om kvinneaspekter i humanistisk forskning. 15–17 September, 1975.* Oslo: NAVF.
- Könsroller i språk* 1977. *Förhandlingar vid Fredrika-Bremer-förbundets symposium i Uppsala den 30 oktober 1976.* (Forskningskommittén i Uppsala för modern svenska 49.) Uppsala: Uppsala universitet.
- Lind Palicki, Lena 2010. *Normaliserade föräldrar. En undersökning av Försäkringskassans broschyrer 1974–2007.* Diss. (Örebro studies i svenska språket 6.) Örebro: Örebro universitet.
- Lykke, Nina 2003. Interseksjonalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen? *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1: 47–56.
- Lykke, Nina 2010. *Feminist studies. A guide to intersectional theory, methodology and writing.* New York: Routledge.
- McIlvenny, Paul 2002a. *Talking Gender and Sexuality.* Amsterdam: John Ben-

- jamins.
- McIlvenny, Paul 2002b. Introduction: Researching talk, gender and sexuality. In McIlvenny 2002a. 1–48.
- Nordenstam, Kerstin 1998. *Skvaller. Om samtalsstrategier hos kvinnor och män.* (Ord och stil 29.) Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Nordenstam, Kerstin 2003. *Genusperspektiv på språk.* Stockholm: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning.
- Nordin, Kerstin & Mats Thelander 1977. Sammanfattning av diskussionen. In *Könsroller i språk.* 5–7.
- Ohlsson, Maria 2013. Språk och genus. In Eva Sundgren (ed.), *Sociolingvistik.* 2 ed. Stockholm: Liber. 158–198.
- Ryen, Else 1976a. Innledning. In Ryen 1976b. 9–20.
- Ryen, Else 1976b. *Språk og kjønn.* Oslo: Novus.
- Scheuer, Jann 2001. Recontextualization and communicative styles in job interviews. *Discourse Studies* 3(2): 223–248.
- Søndergaard, Dorte Marie 1996. *Tegnet på kroppen. Køn: koder og konstruktion blandt unge voksne i akademien.* Copenhagen: Museum Tusulanum.
- Tainio, Liisa 2002. Negotiating gender identities and sexual agency in elderly couples' talk. In McIlvenny 2002a. 181–206.
- Thelander, Kerstin 1986. *Politikerspråk i könsperspektiv.* Diss. (Ord och stil 17.) Malmö: Liber.
- Thelander, Mats & Kerstin Nordin 1977. *Projektet Genus. En presentation.* I *Könsroller i språk:* 38–42.
- Togeby, Ole 1992. Indøvelse i mindreværd. Om sproglig interaktion i børnehaven. In Britt-Louise Gunnarsson & Caroline Liberg (eds), *Språk, språkbruk och kön. Rapport från ASLA:s nordiska symposium. Uppsala, 7–9 November, 1991.* Uppsala: Association suédoise de linguistique appliquée (ASLA) (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap). 241–250.
- Venås, Kjell 1992. Nordist og kvinne. Om tre norske kvinner og nordisk språkvetenskap. In Britt-Louise Gunnarsson & Caroline Liberg (eds), *Språk, språkbruk och kön. Rapport från ASLA:s nordiska symposium. Uppsala, 7–9 November, 1991.* Uppsala: Association suédoise de linguistique appliquée (ASLA) (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap). 367–376.
- West, Candace & Don H. Zimmerman 1987. Doing gender. *Gender & Society* 1(2): 125–151.
- Westman Berg, Karin 1977. Androcentriska värdeprenisser inom språkforsk-

ning? In *Könsroller i språk*. 43–47.

Widmark, Gun 1992. Kvinnorna och språkvetenskapen. Några personliga reflektioner. In Britt-Louise Gunnarsson & Caroline Liberg (eds), *Språk, språkbruk och kön. Rapport från ASLA:s nordiska symposium. Uppsala, 7–9 November, 1991*. Uppsala: Association suédoise de linguistique appliquée (ASLA) (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap). 353–365.

Wistrand, Birgitta 1977. Förord. In *Könsroller i språk*. 3.

Trans_x_ing linguistic actions and linguistics

Lann Hornscheidt

In 2014, a brochure was published by a working group, including me, at Humboldt-University in Berlin, giving ideas for anti-sexist language use in university settings. In this brochure, we encourage people to take responsibility for their own linguistic choices regarding different forms of sexism. We do not, as often has been done before, prescribe certain usages. Instead, we give recommendations for those who would like to engage in social anti-sexist change by changing their linguistic actions. In addition to linguistic appellation forms which make women more visible we even discuss forms questioning binary genderings more basically and thus introducing the form ‘x’ as personal pronoun 3rd person singular in German or as suffix to person appellation nouns. This form is momentarily gaining more and more interest in German speaking communities from people who do not identify with binary gender norms, people who call themselves trans*, trans_ or genderqueer for example. As a consequence even former feminist recommendations are sometimes discriminating certain trans people. The x-form is partly similar to the trans-usage of the form ‘hen’ in Sweden and singular ‘they’ in the U.S./Canada.¹ Even if there are certain usages in different contexts of these forms denoting all genders and people, there are other usages focused on a questioning of binary and cis-gender-norms. These new forms are part of a quite new tendency in language and gender research which I call ‘trans_x_ing’ and which I am going to explain in this article.²

The public re_ action to our little brochure has been unexpectedly high. I have received at least 800 hate mails, ranging from the wish to put me into

---

¹ See: Elisha Lim “Call me they” (www.elishalim.com; <http://callmethey.tumblr.com/>); Rae Spoon in Coyote/Spoon (2014).

² The underscore is a most of all in German language used strategy to show that word meanings are never clear and easily to understand – that there are gaps in between conventional concepts and resistant writings. In this case, the underscore shows the fragility of concepts like trans and x – a form challenging binary genderings.

prison or a closed psychiatric unit, killing me, taking away my professional career, calculating the economic costs of my professorship for the German states ('this is our tax money which is wasted here'), explaining to me what language 'really' is and why I am wrong, asking me to show my 'real' gender identity and so on. There has been little or no support from neither the academic gender studies or linguistic community nor any kind of (trans)feminist or genderqueer communities. Instead, the enormous media hype with front cover news on the proposal of the x-form in almost every newspaper, radio and tv-broadcasting (even in the important German evening news) has been largely ignored by all these social groups. I interpret this situation as evidence for a double-sided isolation of gender and language activist research – within gender studies and linguistics on the one hand and within political communities fighting against genderist discrimination on the other hand.

In this article, I will therefore concentrate on two interconnected aims: Explaining the notion of trans_x_ing linguistic actions and linguistics as an important new conceptual and theoretical widening of language and gender research. And simultaneously and closely connected, contextualizing language and gender research within the larger field of anti-discriminatory political activism.

Trans_x_ing linguistic actions and linguistics encompasses several dimensions: it means to reflect on what gender or sexism means. I will introduce the idea of genderism here to show a widened scope of linguistic research on gender as a starting point for more elaborate anti-genderist linguistic actions. This is at the same time an elaboration on what intersectionality could mean for linguistic research. I introduce a notion of intersectionality from within, meaning a differentiation of what sexism could mean, and intersectionality from without, focusing on an interdependent notion of structural discrimination. This leads to my argument changing 'research on gender and language' into 'research on discrimination and language'. The idea of trans_x_ing linguistic actions is based on a constructivist perspective on language and discrimination, which I am going to introduce first.

A constructivist perspective on language and discrimination

Based on a constructivist view, language is a form of action with which concepts can be made interactively accessible, can be conserved, made self-evident, naturalized. This is the case with individual terms, for instance "woman" and "man", which through their continual usage have become

such uncircumventable categories that it is difficult to imagine that they are actually the result of powerful constructions. But even the implicit prototypical imaginations re-affirmed by the term, with regard to heterogendering and cisgendering³ for example, are important here.

Categories that are realized linguistically are the result of linguistic processes of construction, therefore, the result of linguistic categorizations. The speech action is more perceivable in the word “categorization” than in the word “category”. Categories function a priori. It is precisely that point which I wish to challenge and re-conceive: the more concepts are naturalized, the more one gets the impression that they were there before language, and that language “simply” names them. In *Gender Trouble* (1990), Judith Butler referred to the construction and naturalization of gendered categorizations. These forms of linguistically categorizing naming practices are an important level on which speech acts manifest themselves. The power of speech acts also affects the question of which word forms express what: for example, conceptions of and about identities are mostly expressed through nouns such as “woman” and “man”, which provides them with an idea of substance. They are less often expressed through verb forms, as for example in the form “trans_x_ing”, or adjectives such as “feminist” or “anti-racist”, which make belongings and politics more into forms of actions. It is therefore not coincidental that the corresponding university departments in the German-speaking region are called “gender studies” and not “anti-sexism studies” or “feminist studies” – as the conference leading to this publication is also called gender and language – and not ‘discrimination and linguistic action’ for example. Gender as a category is thereby optionally dissociated from the political-critical dimension of its reflection, namely from feminism, or anti-genderism. The analysis of construction processes is then an optional component.

Intersectionality from within: Linguistic research on genderism instead of gender or sexism

I would in this article like to apply a differentiated concept of sexism in linguistic research. I have therefore together with others proposed to replace the term sexism with genderism.⁴ The term genderism makes the methodological and political change visible. Genderism is the structure of discrim-

---

³ Hetero- and cisgendering are explained below in more detail.

⁴ AG Einleitung (2011); Hornscheidt (2012).

ination that re_constructs gender. This differentiation is an analytical decision and does not reflect or depict any form of so-called reality. The different strategies of sexism analytically differentiated here are overlapping, interdependent, unlimited, and an open list. Analytically differentiating these forms, as I propose to do here, makes it possible to engage in a differentiated confrontation with interdependent and complex sexist strategies. The basis for this differentiation is the assumption that gender is fundamentally constructed in, by and through sexism. Without sexism as a basic, complex and pervasive form of discrimination and structural power relation, there would be no gender and no genders. Genderism consists analytically of 5 different and connected forms of realization: androgendering, binary gendering, heterogendering, reprogendering and cis-gendering.

The various forms of the realization of sexism delineated here are only separable on an analytical level and are closely intertwined with one another; they determine each other and constitute one another in part, and strengthen and imply one another in concrete, analyzable situations. This differentiation is helpful to better understand and reflect upon actions/-interventions/conceptions in relation to sexism as well as to be able to make changes to them. The multilayered and contradictory aspects of sexism become clear through an (ongoing) process of differentiation; it is only by these means that feminist research can arrive at a model of structural, discursive discrimination and at a model of discrimination where discursive and dispositive dimensions of structural power relations are differentiated. Accordingly, the concept of genderism is not re_producing the frequent separation between so-called natural and social gender; instead, I understand the idea of natural gendering as being a highly naturalized form of social gendering.

In the following sections, I explain these different forms of gendering and give some concrete linguistic evidence. This builds the basis for a more differentiated linguistic research which I call *trans_x_ing*.

Androgendering

Androgendering is the universalization and the norm-setting of men/a male norm. This male norm is universalized, a prototypical example of being human. A second important strategy of androgendering is seeing_perceiving_constructing femaleness as exclusively gendered. Women are gendered, men are humans.

The conventional linguistic terminology for sport competitions in English, Swedish or German is an example for androgendering: Soccer is implicitly men's soccer and women's soccer is called women's soccer. Many feminist linguistic ideas and interventions have been focused on androgendering.⁵ These linguistic policies have often not taken into account other realization forms of sexism/genderism – and therefore even re-produced them, such as, for example, binary gendering.

Binary gendering

Binary gendering means that there are only women and men, there are only femaleness and maleness, femininity and masculinity. The ways these two social genders are expressed can differ greatly and it is a dynamic process – but the idea that there are precisely two genders is not questioned at all but reaffirmed – even in discourses questioning norms of femininity, in discourses challenging natural gender identities such as different trans-concepts. Still, the idea of exactly two (socially) viable and intelligible genders is constantly reaffirmed. The basic difference between women and men is established as self-evident, natural, unquestionable, uncircumventable and objective.

Why can we forget what a person's name is, in what year they were born, what their profession is, where they grew up, but not whether they are a man or a woman in the conventionalized conceptualization?

Why do most people in our momentarily larger, regional contexts and places of residence have a tremendous compulsion to be able to categorize people according to a binary-gender model, get confused by conventionalized ambiguous appearances and/or names and try desperately to attain a sense of unambiguity in their perceptions? Why do people never question two-gender norms, why are they horrified by the idea that toilet politics open up this two-gendered categorization of bathrooms in different ways? Why do they find it to be provoking, and why do they not take even a second to reflect upon the huge discrimination inherent in the establishment of two-gender norms in public spaces?

When applying for identity documents in Sweden or Germany as in most countries in the world, in terms of legal legitimization, it is currently impossible to locate oneself beyond binary gendering – it is impossible to demand spaces beyond binary gendering in public institutions, as in dres-

---

⁵ For German, see for example Pusch (1984); for Swedish see Nordenstam (2003).

sing rooms in swimming halls, public toilets, in the booking of plane tickets, for the identification of credit cards, in hotel reservations and in many more situations. In addition, attempts to challenge reject or transgress hegemonic gender attributions often function using binary gendering as a model, and often obligatorily, in that the intention is to change from one gender category to another.

Feminist language change politics have until recently rarely questioned binary genderings in the Western European context.⁶ By widening the scope from sexism to genderism, as I suggest here, one can observe that feminist linguistics has often been working in a genderist, i.e. discriminating way by re-confirming binary gender-norms. Binary gendering makes everything else unthinkable, unintelligible. The powerful norm implied in binary gendering is thus made unquestionable. And anti-genderist linguistic politics does not simply mean including even more oppressed or marginalized people in their politics alongside ‘women’; instead, it is about questioning the underlying norms of privileged positionings. By applying the concept genderism, a partial privileging of female positions with regard to binary gendering and cis-gendering can be postulated. Anti-genderist politics can thus become more differentiated and more concrete. The ambivalent situation of how discrimination and privileging both work together is thus easier to grasp and to transform in meaningful ways through anti-genderist politics.

Heterogendering

Heterogendering within the concept of feminism/sexism/genderism is the normalization of ‘women’ as heterogendered. Cis-gendered men can obviously also be heterogendered but heteronormativity has totally different effects on persons discriminated or privileged by sexism. As a sexist strategy, heterogendering constructs the differentiation between ‘women’ who are privileged by heterogendering and, for example, lesbians. Sexuality is a social domain within which an interdependently understood sexism or genderism is realized. Sexuality is thus not a form of discrimination, but rather a domain within and through which structural discriminations are realized and re-produced.

An important heterogendering strategy is couple normativity. Couple normativity is the normalization of a couple as the standard and desired

---

⁶ For recent interventions into binary gender norms in feminist or critical linguistics, see Hornscheidt (2012) and Zimman, Davis and Raclaw (ed.s) (2014).

form of living in Western societies. Couple normativity in turn presumes binary gendering within heterogendering and powerfully re_produces it. There are obviously many couples which are not heterogendered. Questions of norm rarely encompass all people but are questions of social norms. When heterogendering is realized, binary gendering is also always simultaneously realized; these two genderist strategies are therefore closely linked to one another at this point and mutually affirm one another.

Within discourses that are aiming for the “equal treatment” of ‘women’ and ‘men’, the asymmetrical discrimination relationship between these two socially constructed groups is denamed. It suggests that any possible equating or equal treatment is a fiction which is then realized in countless discourses by, among others, the hegemonic conception of heterogendered couple relationships and ‘love’ relationships that are ‘equal before the law’. In a couple normative way, heterogendering is continuously discursively constructed as a basic way of life, legally protected and continuously affirmed by discourses which ostensibly posit problems regarding cohabitation or communication between men and women (“you just don’t understand me”, “how women think” etc.). The frequent construction of interpersonal communication problems between women and men – found in advice books on communication, on TV shows, in jokes and private conversations as well as in research on language and gender – naturalizes binary gendering and heterogendering, presupposes it and makes it, and the powerful ways in which it re_produces genderism, de_perceivable.

Reprogendering

Reprogendering fundamentally and quasi universally constructs women as (potential) mothers and/or daughters, thereby constructing women in the social mainstream through motherization. Reprogendering is thereby closely linked to the other forms of the realization of sexism; it naturalizes, biologizes and familializes social networks, and affirms this both legally and morally as the norm, continuously re_producing it. In the asymmetrical relationship of binary gender norms, it is women in particular who are constructed through reproductive activities and abilities – as mothers, as childless, as “doubly burdened” by household/children and profession, as responsible for family cohesion (which is heterogendered, as a rule). Repro-normativity is supported by this assumption and simultaneously re_produces it: the idea that every person has exactly two direct, hetero_binary gendered parental figures and can theoretically infinitely trace

back the course of this constructed (patriarchal) ancestral line. Concepts and terminology such as ‘child-bearing age’, ‘reproduction’, ‘inability to conceive’, ‘childless women’, ‘menopause’ construct biologized re_production – along with the corporeality intrinsically connected to it – as the norm and as normality, as socially responsible, and indicative of a person’s happiness. Women are (corporeally, mentally and socially) pathologized if they do not have children. That means that ‘successful’, ‘healthy’ femaleness is also essentially realized through reprogendering. The fact that the word ‘childless’ exists as a conventionalized, common term, but not ‘political groupless’, ‘feminismless’,⁷ demonstrates that a way of life with (biological) children is discursively constructed as self-evident, and a way of life without as an exception (for ex. as a failure, a social irresponsibility, a misfortune, a tragic biological fate). In Western contexts, ways of life that include children are biologized through the widespread concepts of ‘family resemblance’, ‘family members’, ‘mother’s love’, ‘family origin/tradition’, ‘forebears’, etc. They are inseparable from genderings, in other words, naturalized re_production is presumed as a gender_norm, regulates possible genderings and is a fundamental assumption in social connections.⁸ These norms re-produced here are, however, strongly prototypical for white ableized persons in a Western European context. They are thus not universal for all women but re_produce a white Western ableized norm of what it means to be a white woman. Black and PoC⁹ women for example face different stereotypical expectations and might even have other concepts of family or community. Disabled women are very often not even perceived as women but solely as disabled, and any form of being a mother is frequently made socially unintelligible for them. These brief examples are meant to show how important it is to differentiate norms of genderism for different groups marked by different forms of structural discrimination.¹⁰

---

⁷ Whereas ‘friendless’ is a common and well-known concept in English speaking contexts, the German ‘freun_dinnenlos’ is a much more unusual language usage. The same is true for ‘petless’ and its direct translation ‘haustierlos’. Thus varying prototypical and conventionalized conceptualizations can be observed here. Thanks, Jess, for discussions on this point.

⁸ All these analyses here obviously rely on linguistic expertise – showing the importance of detailed linguistic analysis for social analysis and change.

⁹ PoC is a most frequent abbreviation for ‘people of colour’ and serves as an empowering self appellation of people discriminated by racism.

¹⁰ For a much more elaborate discussion of this, see Hornscheidt (2012).

Cisgendering

Cisgendering is the realization form of genderism that constructs women and men as coherent, natural genderings which are given at birth and which remain constant over time throughout a person's life. Cisgendering assumes binary gendering, thereby continuously affirming it. Through the hegemonic normalization of cisgenderings, dykes, trans people and butches, for instance, are discriminated against through the de-mentioning of gender belongings and identifications that are not unambiguous over time, or are measured and read according to a norm of coherence and unambiguity over time to which they do not comply. In this way, cisgendering has a genderist effect on dykes, trans people and butches. Cisgendering is based on the construction of coherency – over time and in perception.

The following questions give some inspirations for possible linguistic analysis focusing on cis-gendering-norms: Why is it presumed that stories from childhood up until adulthood will be told using an unambiguous, unchanging gender attribution and gender classification?

Why do newborns in Germany have to be given names that unambiguously conform to a separation of people into two gender groups (binary gendering)? Why is someone's desire to change their name regulated by the state and why does it often require diverse medical and psychiatric certificates of approval in many countries? Why does a name change also often mean a change from one gender group to the other within the concept of binary gendering?¹¹

Why do people in Western cultural circles believe that they can draw conclusions about the gendering of adults based on childhood photos?

And what has all this to do with language or language studies? From my point of view, a constructivist perspective on language and discrimination is essential for grasping complex and subtle forms of ongoing and deep structural discrimination.

But in addition to an intersectionality from within, feminist linguistics has even to take into account a intersectionality from without. I am going to explain that in the next part of this article.

---

¹¹ For a much more elaborate account of interdependent genderist naming practices, see Hayn [forthcoming].

Intersectionality from without: Interdependent structures of discrimination in linguistic research

To take into account intersectionality as a basis and not an added option in language and gender research would lead to a major conceptual and terminological change from gender and language to (anti-) discrimination and language research. I think that the structures of discrimination have to be understood more interdependently than has been the case so far in research on ‘gender and language’ in Sweden as well as in Germany. I would like to put forward the hypothesis that the monolithic focus of gender and language research is also an effect of the fact that the research has been conducted by white heterosexual ableized women, for the most part. Or, to put it another way, for Black feminist activists, it has never been questionable that racism and genderism work together and cannot be separated from each other. The same holds true for disableized women. The possibility to act as if gender is a separate and universal social categorization is already a sign of a privileged positioning with regard to racism and ableism which is strongly institutionalized by way of gender studies and gender and language research in Western European countries. Even if the social positioning of persons is not identical with the focus of the research undertaken, it has strong effects – as can be seen with the wide-spread ignorance of interdependencies between genderism, racism, and ableism in language and gender research.¹² The question concerning which kind of research is conducted is therefore also a question of who (with regard to social positioning) is doing the research, i.e. who has which positions at universities and can propose which kind of knowledge production as legitimate, valuable, universal and important. Institutionalization of certain research topics is thus not separable from the social positioning of persons capable of doing the research.

Intersectionality concepts and analysis often start from social categories instead of discrimination structures. Interdependency instead often starts from a complex model of interwoven structural discriminations.¹³

---

¹² It is possible to go even further with this argument – as research would not be called gender and language if it were interdependently organized and conceptualized. The idea of a monolithic gender category expresses a privileged positioning. Even a partial acknowledgment of intersectionality as a concept can support the further manifestation of this privileged positioning. See Hornscheidt (2014) for a longer elaboration on this argument.

¹³ See Walgenbach et al. (2007); see Hornscheidt (2014); see Hornscheidt/Landqvist (2014) chapter 6 for a longer discussion of these concepts and their differences.

Referring back to the above discussion of heterogendering, I will now provide an example to illustrate what starting from an interdependent understanding of structures of discrimination instead of an additive model means: I was very inspired by Cathy Cohens's text from 2005. Cohen discusses the extent to which queer theory has fulfilled its own norms of queering politics and_or the extent to which queer politics re_produces certain norms of sexuality which are thus universalized. The title of her article already suggests a turn in political coalitions: Not all heterosexuals are privileged in the same way, some are seriously suffering and fighting against structures of discrimination, as for example the so called 'welfare queens' from her title. Understanding heterogendering as an (almost self-evident) privilege thus de-intersectionalizes the complex living condition, conceptualizations and fights of, for example Black single parent mothers in the U.S. Cohen concludes that heteronormativity, as it is understood by queer theory, is already from the start a denamed white concept which is therefore powerfully generalized. That means that interdependencies have to be reflected and analyzed in a profound and existential way and cannot simply be added to already given analysis and research. Interdependencies question denamed norms in research on a very basic level. For the differentiation of genderism given above it would mean starting a more differentiated building of knowledge on discrimination from the beginning and not prioritizing one form over others or taking the analytical differentiation of different forms as presupposed starting point instead of starting from a complex form of discrimination. To conduct 'language and gender' research is therefore anachronistic and even discriminating in manifold ways and re_produces white ableized normalizations.¹⁴

In addition, I have learned the following from Kimberlé Crenshaw (1991) as well as Dean Spade (2011): The starting point for research on language and discrimination from an interdependent constructivist perspective is the most discriminated position or situation and not the other way round. Otherwise, privileged prototypical norms are constantly re_-produced and discriminated positions are either neglected or marginalized. In my analysis, I start from genderism_racism_ableism_classism as important interdependent structures of discrimination and try to challenge myself constantly in asking for underlying norms and generalizations which I am re_producing. It is a never ending process.

---

¹⁴ For a very important argument about this, see Crenshaw (1991).

From ‘gender and language research’ to ‘discrimination and language research’

Intersectionality from within and from without as conceptual starting points for a critical analysis of linguistic actions thus leads to a change in terminology: As an important step in the field of ‘gender and language research’, I would like to propose a major terminological change from ‘gender and language’ to ‘language and discrimination research’ or, as already mentioned: ‘structures of discrimination and linguistic actions’. In my opinion, this change implies and pushes forward at least two important methodological changes:

1. the starting of research (and even teaching) from structures of discrimination instead of social categories
2. the application of an interdependent concept of discrimination in research (and teaching)

Both changes would challenge terminologies, presuppositions and implications of linguistic research in a profound way as I have shown before in this article. It would have major consequences for the questions which are asked and for the research which is conducted as well as for the political involvements of linguistic research. For me, this terminological change would be important to the re_politicization of linguistic research on the one hand, and to connect it more closely to important political and theoretical orientations, such as theories of intersectionality¹⁵ and social constructivism.¹⁶ In that way, the ongoing forms of discrimination which are realized by linguistic research itself could be significantly reduced.¹⁷

Feminism started from an analysis of discrimination and the fight against it. Social categories such as gender, race, class and ability are important contributory factors to the re_shaping and re_affirmation of structures of discrimination. Gender as a social category is an effect of sexism or, as I call it, genderism, not vice versa, as ‘race’ is an effect of racism: there is no race categorization for human beings other than in racist ideologies where a categorization of the human race is an important and powerful tool. The same is true for class and ability as social categories.

---

¹⁵ Compare Hornscheidt/Landqvist (2014) chapter 6; see Lykke (2010) for a Swedish discussion.

¹⁶ See Hornscheidt/Landqvist (2014) chapter 2 for an introduction; see even Winther Jørgensen et al. (2000).

¹⁷ There is, however, no way to reduce discrimination totally.

Starting linguistic research by putting genderism on the agenda and using it as a point of departure makes it possible to question norms of the naturalization of gender as a social category. This even opens up the possibility of asking meta-methodological questions on how gender is constructed within and through linguistic research, and what is implied by the category of gender and what is abjected: which gender norms are naturalized within and through linguistic research? What is made unintelligible due to the way linguistic research on gender is organized and due to the way research questions are asked? If, for example, linguistic research takes gender as a pre-given category to be analyzed by way of conversational behavior, certain dimensions of how gender is constructed are made un-perceivable. If research is solely discussing ‘women’ and ‘men’, then binary gendering is taken as a given and thus re-affirmed as a de-mentioned norm – other political and identity concepts like certain trans-concepts questioning binary genderings are thus made unintelligible from the beginning.¹⁸ In addition, prototypical ideas about these two social groups are implicitly and all the more powerfully re-produced: women and men are thus ‘normally’ ableized, white and middle-class, if not mentioned to be otherwise. Gender is presupposed in this research as a social, sometimes even naturalized identity of persons or groups of persons; feminism is thus reduced to forms and norms of equality. Equality is reached when women have the same rights and possibilities as men, and are not evaluated more negatively.

Another important aspect is that individuals are put into the position to make judgments about equality on a personal level. If I take structures of discrimination as a starting point instead, one can strongly question whether individuals are capable of deciding upon whether something is discriminating or not.¹⁹ Moreover, in a society which is built upon structures of discrimination, concepts of ‘equality’ based on social categories which are an effect of those structures cannot be a sufficient way to change or even abolish discrimination. Even debates about a term of address meaning ‘all’ people, like the 3rd person singular pronominal form ‘hen’ that has been recently discussed in Sweden,²⁰ ignores the structural inequality between social groups of persons subdivided by genderism.

---

¹⁸ For the concept of intelligibility, see Butler (1997). For a transposition of the concept into linguistic research, see Hornscheidt (2012).

¹⁹ See Hornscheidt/Landqvist (2014) chapter 9 for a more elaborate account of internalized discrimination and its effects on linguistic practices.

²⁰ See Wojahn [forthcoming] for a detailed elaboration on the form ‘hen’, as well as the public argumentations and a detailed analysis of it using the concept of genderism.

Those are only a few examples of how linguistic research reproduces certain norms of social categorizations, making certain questions and thus research impossible – and how linguistic research reproduces certain unspoken norms in a powerful way.²¹ To start by looking at structures of discrimination instead, i.e. from genderism/sexism, racism, classism, ableism, would widen the scope of possible research questions and hence make the research available far more specific and less universal.

Trans_x_ing linguistic research

Finally, I would propose, therefore, a new form of conducting re-politicized linguistic research, which I call trans_x_ing: I aim for the trans_x_ing of my linguistic anti-discriminatory practices which I understand as a critical interdependent form of action. That means de-essentializing ideas of identity and identity politics and instead understanding political actions as always situated and contextualized. There are no general, universal identities with regard to anti-discriminatory politics but instead only concrete moments of action: I am not trans or trans_x; I am acting trans_x_ingly in a concrete moment and situation by questioning interdependent structures of discrimination and how they are realized in concrete actions – and how they can be changed, challenged, intervened into. I am acting trans_x_ingly by constantly reflecting upon my own social positioning and what effects that has on my knowledge building and the forms of politics that I choose.

Critical linguistic actions are constantly changing – as are the forms and realization of structures of discrimination. Structural discrimination is extremely flexible in all its forms, making it necessary for critical politics against structural discrimination to adapt constantly to that. There is not the one right word to say but a necessity to constantly reflect upon how norms are created, changed, modified etc.

Finding new forms of actions means finding new ways to communicate, to challenge conventional ideas about what politics is, which genres are suitable, whom to quote and how? What material do I use in my linguistic research? And whose voices do I quote as experts? What is my own role as researcher, having white and able-bodied privileges? To whom do I talk and

---

²¹ One of the most famous criticisms of this has been put forward by Cameron (2012 [1995]) as part of a criticism on female rhetorics and especially Tannen's (2010) and Gray's (1992) popular bestselling books. Tannen is even a highly renowned U.S. American linguist. See Crawford (1995) for an elaborate discussion on the white heterogendered middle-class norms affirmed by Tannen's research as universal.

for whom do I talk?²² It means asking new meta-reflective questions on what it means to do research: referring back to my narration from the beginning of this article, I could ask myself: which questions do I pose and which questions do I want to answer? With whom do I want to communicate by way of my research?

For me, trans_x_ing linguistic research would therefore encompass a stronger integration or re_integration of academic linguistic research and teaching into political actions: Which questions are important for a political movement working against interdependent structures of discrimination? To what extent does my research contribute to empowering strategies for those discriminated against, those who cannot even name that they are discriminated against in a very profound way? To what extent does my research enable me to face discriminating situations? To what extent does my research and teaching contribute to a more complex understanding of linguistic discrimination and an elaboration of possible tools against discrimination? Whom do I address with my research and teaching and what is my aim in conducting research? These are questions which I can constantly ask myself to reflect upon my own political and – maybe – academic acting. In that way, I can challenge prevalent academic genre norms which tell me not to be too concrete or too interventionist with regard to what I write for a linguistic publication like this – or to not quote poems unless I would like to analyze them.

Outlook: Constructivist political analysis of interdependent structures of discrimination – and forms of intervention

In this article, I have proposed a constructivist anti-discriminatory language analysis and politics. As a consequence, I propose replacing ‘gender and language research’ as a field with the term ‘constructivist anti-discriminatory language analysis and politics’, thus emphasizing my epistemological starting point (constructivist). Moreover, this move would widen the scope from a focus on gender to a focus on interdependent structures of discrimination. It would furthermore change the focus from social categories to discrimination structures. This could be an important step for once again linking academic research to political anti-discriminatory movements outside academia (and maybe even within).

---

²² For more concrete texts on this issue, see www.xartsplitta.net.

As discussed in this article, an anti-discriminatory constructivist language analysis does not necessarily take genderist discrimination as a starting point – it also does not see genderist discrimination as independent of other, only analytically distinguishable forms of structural discrimination. Building a trans_x_ing antidiscriminatory interdependent linguistic politics means being creative; for me, as a multiply privileged person, it means listening carefully to people – to those who are discriminated against; it means creating empowering strategies and actions to change society.

I conclude this article with a quotation by Audre Lorde, who in this citation expresses many of the thoughts touched upon in this article:

Your privilege is not a reason for guilt, it is part of your power, to be used in support of those things you say you believe. Because to absorb without use is the gravest error of privilege. The poorest one-fifth of this nation became 7 percent poorer in the last ten years, and the richest one-fifth on the nation became 11 percent richer. How much of your lives are you willing to spend merely protecting your privileged status? Is that more than you are prepared to spend putting your dreams and beliefs for a better world into action? That is what creativity and empowerment [are] all about. The rest is destruction. And it will have to be one or the other. [...] it is not enough to believe in justice. [...] it is not enough to say we are against racism. [...] we do not need to become each other in order to work together. But we do need to recognize each other, our differences as well as the sameness of our goals. Not for altruism. For self-preservation-survival. Every day of your lives is practice in becoming the person you want to be. No instantaneous miracle is suddenly going to occur and make you brave and courageous and true. And every day that you sit back silent, refusing to use your power, terrible things are being done in our name.²³

References

- AG Einleitung 2011. *Feminismus schreiben lernen*. Frankfurt a. M.: Brandes & Apsel.
- Butler, Judith 1990. *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Butler, Judith 1997. *Excitable Speech. A Politics of the Performative*. New York:

---

²³ Lorde, Audre 2009. "Commencement Address: Oberlin College, May 29, 1989." I: Byrd, Rudolph P.; Cole, Johnnetta Betsch & Guy-Sheftall, Beverly (red.). *I am Your Sister. Collected and Unpublished Writings of Audre Lorde*. Oxford; New York: Oxford University Press. S. 215-216.

- Routledge.
- Cameron, Deborah 2012 [1995]. *Verbal hygiene*. 2 uppl. New York: Routledge.
- Cixous, Hélène 2000. The Laugh of the Medusa (1975). In: Burke, Lucy; Crowley, Tony & Girvin, Alan (red.). *The Routledge Language and Cultural Theory Reader*. New York: Routledge. S. 161–166.
- Cohen, Cathy J. 2005. Punks, Bulldaggers, and Welfare Queens: The Radical Potential of Queer Politics? I: Johnson, E. Patrick & Henderson, Mae G. (red.). *Black Queer Studies. A Critical Anthology*. Durham/London: Duke University Press. p. 21–51.
- Collins, Patricia Hill 1990. *Black Feminist Thought. Knowledge, Consciousness and the Politics of Empowerment*. London: Unwin Hyman.
- Coyote, Ivan E. & Spoon, Rae 2014. *Gender Failure*. Vancouver: Arsenal Pulp Press.
- Crawford, Mary 1995. *Talking Difference. On Gender and Language*. London: Sage.
- Crenshaw, Kimberlé 1991 [1989]. Demarginalizing the intersection of race and sex. A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. I: Bartlett, Katherine T.; Kennedy, Rosanne (red.). *Feminist legal theory. Readings in law and gender*. San Francisco; Oxford: Westview. p. 57–80.
- Edlund, Ann-Catrine; Erson, Eva & Milles, Karin 2007. *Språk och kön*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Gray, John 1992. *Men are from Mars, Women are from Venus. A Practical Guide for Improving Communication and Getting What You Want in Your Relationship*. New York: Harper Collins.
- Harding, Sandra 1986. *The Science Question in Feminism*. Ithaca: Cornell University Press.
- Haraway, Donna 1991. *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*. New York: Routledge.
- Hayn, Evelyn [forthcoming]. *Dis_Continuities of Colonialist Practices within EU 'development' discourses*.
- Hornscheidt, Lann 2012. *feministische w_orte. ein lern-, denk- und handlungsbuch zu sprache und diskriminierung, gender studies und feministischer linguistik*. Frankfurt a. M.: Brandes & Apsel.
- Hornscheidt, Lann 2014. *entkomplexisierung von diskriminierungsstrukturen durch intersektionalität*. Portal Intersektionalität.<http://portal-intersektionalitaet.de/theoriebildung/schluesseltexthornscheidt/> [08.04.2014].
- Hornscheidt, Lann & Landqvist, Mats 2014. *Språk och Diskriminering*. Lund: Studentlitteratur.

- Irigaray, Luce 1985 [1977]. *This Sex which is not One*. Ithaca: Cornell University Press.
- Kristeva, Julia 1984. *Revolution in Poetic Language*. New York: Columbia University Press.
- Lorde, Audre 1984. *Sister Outsider. Essays and Speeches by Audre Lorde*. Berkeley: The Cross Press.
- Lorde, Audre 2009. "Commencement Address: Oberlin College, May 29, 1989." In: Byrd, Rudolph P.; Cole, Johnnetta Betsch & Guy-Sheftall, Beverly (red.). *I am Your Sister. Collected and Unpublished Writings of Audre Lorde*. Oxford; New York: Oxford University Press. p. 213–218.
- Lykke, Nina 2010. *Feminist Studies. A Guide to Intersectional Theory, Methodology and Writing*. New York: Routledge.
- Milles, Karin 2003. *Kvinnor och män i möte. En samtalsanalytisk studie av interna arbetsmöten*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Nordenstam, Kerstin (2003). *Genusperspektiv på språk*. Stockholm: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning.
- Pusch, Luise 1984. *Das Deutsche als Männersprache*. Berlin: Suhrkamp.
- Samel, Ingrid 2000. *Einführung in die feministische Sprachwissenschaft*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Smith, Barbara (red.) 1983. *Home Girls. A Black Feminist Anthology*. New York: Kitchen Table Women of Color Press.
- Spade, Dean 2011. *Normal Life. Administrative Violence, Critical Trans Politics and the Limits of Law*. Cambridge: South End Press.
- Tannen, Deborah 2010. *You Just Don't Understand. Women and Men in Conversation*. New York: Harper Collins.
- Walgenbach, Katharina; Dietze, Gabriele; Hornscheidt, Lann & Palm, Kerstin (red.) 2007. *Gender als interdependente Kategorie. Neue Perspektiven auf Intersektionalität, Diversität und Heterogenität*. Leverkusen: Budrich.
- Winther Jörgensen, Marianne; Phillips, Louise & Vrå, Birgit (red.) 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wojahn, Daniel [forthcoming]. *Gender und Sprache im Schwedischen. Neuere Sprachveränderungen*.
- Zimman, Lal, Jenny L. Davis, and Joshua Raclaw (eds) 2014. *Queer excursions. retheorizing binaries in language, gender and sexuality*. Oxford/N.Y. (Oxford University Press).

Familjenyheter i svenska medielandskap

En jämförelse av text och genus över tid

Gunilla Byrman

Under vårt liv är vi med om riter och högtider: vi föds, namnges, firar födelsedagar, gifter oss och dör. Det är brukligt att texter som uppmärksammar dessa händelser offentliggörs i olika slags medier, som publiceras mer eller mindre offentligt. Traditionellt har detta skett på familjesidorna i dagstidningar, men i dagens digitala samhälle sker det alltmer i andra medier. Frågan är hur dessa familjenyheter från vaggan till graven utformas i papperstidningar, och hur nyheterna ser ut i digitala medier, eftersom medievärlden och bruket av medier radikalt har förändrats under senare år, vilket medfört att familjenyheter förmedlas på många olika sätt numera.

För 10 år sedan studerade jag genuskonstruktioner i olika genrer på dagstidningarnas familjesida, i födelsedagshyllningar och nekrologer över kvinnor och män (Byrman 2004). Generellt visar resultaten att det finns en skillnad mellan familjesidan och andra sidor i tidningen, nämligen att tematiken gestaltas på ett genomgående positivt vis. Dessutom visade resultaten från 2004 att familjesidan är en manligt dominerad diskurs och att genus i texterna konstruerades på ett traditionellt sätt. I allt slags medieutbud finns genuskonstruktioner som kan innehålla asymmetrier som vi inte märker vid en hastig genomläsning men som blir tydliga på en strukturell nivå i en näranalys av många texter, och det blir uppenbart att familjeannonserna gör kön. Dessutom visar resultaten att det finns genrer med olika status. För att bli föremål för längre texter, intervjuer eller reportage, måste familjeredaktionen anse att jubilarerna på ett eller annat sätt har ett stort allmänintresse.

Familjenyheternas funktion

Alltsedan 1700-talet, då de allmänna tidningarna etablerades i Sverige, har de innehållit notiser om familjehändelser. I tidningarnas barndom var det mest män i staten och framför allt deras frånfalle som uppmärksammades medialt. Efter hand publicerades familjehändelser, som giftermål och barns

födelse, och så småningom fick även texter som enbart omtalade kvinnor utrymme i tidningsspalterna.

På dagspressens familjesida kommer den privata sfären i människors liv fram i offentlighetens ljus. Skälet till att sätta in en familjeannons var och är fortfarande att informera släkt och vänner. På 1800-talet och tidigare var det, åtminstone i borgerliga kretsar, kutym att skriva brev eller avlägga visiter för att exempelvis berätta nyheten om ett barns födelse, en förlovning eller ett dödsfall.

När dagstidningarna spreds till en större allmänhet ersatte familjeannonserna de gamla sätten att få ut nyheten till berörda parter. Men detta innebar också att fler personer som inte direkt berördes av familjenyheten fick insyn i andra människors privatliv. Härigenom fick annonserna ett allmänt underhållningsvärde. Människor läste dem för att se om det fanns någon som de kände bland de omskrivna.

Familjeannonserna fyller på flera vis en viktig social funktion. Att läsa familjesidan är ett accepterat sätt att hålla sig à jour med delar av sina medmänniskors privatliv; det kan i umgängeslivet exempelvis vara värdefullt att veta om en människa bär sorg efter en nära anhörig eller nyss har fått barn.

Tidningar och digitala medier återspeglar samtiden. Därför är den världsbild som medierna återger ett bra sätt att se huvudströmningarna i kulturen. Familjesidan kan sägas befinna sig i skärningspunkten mellan det privata och offentliga, och det är möjligt att annonsera och uppmärksamma alla större och mindre händelser i en persons liv.

Studiens syfte, material, design och teori

Fokus i undersökningen är att studera genuskonstruktioner i hyllningstexter på dagstidningarnas familjesida och i digitala medier, särskilt texter om födelse, bröllop och begravning.

Studien görs i ett kort nutidshistoriskt perspektiv för att se om och i så fall hur innehållet och konstruktionen av genus i texterna förändras över tid. Dessutom resonerar jag om hur genrer, textmönster, språk och mediebruk förändrats.

Materialet består av dagstidningar, lokala, regionala och rikstäckande, och andra mer eller mindre offentliga digitala medier. Fokus i studien är en jämförelse av material från 1990-, 2000- och 2010-talet. Äldre tidningsmaterial hänvisar jag till när jag diskuterar dagens medielandskap. Forskningsfrågan är:

- Hur konstrueras genus, och hur skildras barn, kvinnor och män i dagstidningar och digitala medier under 1990- och 2000-talet?

Studien är komparativ eftersom jag vill undersöka hur texterna har förändrats, där mediebruket är en aspekt av förändringen i hyllningstexterna. Jag vill kartlägga vem som hyllas på familjesidan och i andra medier, och vad som har hänt med mediebruk och texterna under ca 10 år (2004–2013).

Familjesidan innehåller både redaktionellt material, som hyllningstexter och förströrelseläsning skrivna av journalister, och icke-redaktionellt material så som betalannonser och hyllningstexter skrivna av personer som vill hylla någon de känner eller av jubilarer som önskar uppmärksamma den egna födelsedagen.

I materialet från 2010-talet använder jag inte bara tidningstexter utan även digitala medier som publicerar hyllningstext mer eller mindre öppet och mer eller mindre kommersiellt; det är bröllopsbloggar, Webbisar (texter om nyfödda från Landstingen) och Facebook. Det sistnämnda materialet är relevant som jämförelse, eftersom hyllningstexterna numera inte enbart publiceras på familjesidorna utan även i andra, framför allt digitala, medier. Mina studier från 1992 och 2004 undersökte hyllningstexter, och därför bildar dessa studier referenspunkter för nutidshistoriska tillbakablickar, ömsom till 1990-talet, ömsom till 2000-talet.

Studien bedrivs i ett genusperspektiv med den kritiska diskursanalysen som teoretisk ram (jfr Byrman & Hultén 2003). Analysen fokuserar på idéinnehåll, språk och kontext. Den kritiska diskursanalysens premisser är att sociala identiteter, relationer, kunskaps- och värdesystem skapas och bevaras av diskursiva praktiker och att de texter som skrivs bär spår av diskursen de produceras i (Fairclough 1992, 2010, Hellspång & Ledin 1997). Tidningar och digitala medier är inflytelserika diskurser och har en ideologiproducerande roll då de bidrar till att konstruera innebörder och betydelser, och familjenyheterens roll ska inte underskattas i detta sammanhang. Det traditionella könsrollssystemets innehåll härrör från en gammal maktindelning, där familjen var den ekonomiska grundenheten i samhället (jfr Hirdman 1988, 1998). Männerna hade makten över privategendom, och de innehade också den politiska makten, vilket innebar att de hade beslutanderätt över kvinnor. Av tradition definierades kvinnor och kvinnors verksamheter därmed av män. Dessa maktstrukturer har över tid förändrats; män och kvinnor har numera enligt lagen samma rättigheter och skyldigheter. Relevant för denna studie är att även samhällets syn på sexuell läggning har förändrats, då det sedan 2009 är möjligt att ingå samkönade

äktenskap efter riksdagsbeslut om en könsneutral äktenskapslagstiftning (Könsneutrala äktenskap och vigsel). Ett antagande är därför att berättelser om samkönade relationer borde ha ökat i alla medier. Men gamla idéer om hur kvinnor och män är eller förväntas vara har en tendens att dröja sig kvar i människors medvetande, och mer eller mindre omedvetet manifesteras sig i språket.

Nedan redogör jag för vilka språkliga och textuella strategier hyllningsgenren innehåller, och hur barn, kvinnor och män presenteras i texter om födelse, bröllop och död i olika medier.

Textfrekvens på tidningarnas familjesida 2004 och 2013

Hyllningstexter par excellence är texter till födelsedagar och vid dödsfall, men i viss mån även vid barns födelse. Texterna berör avgörande övergångar i människors och deras närståendes liv.

En räkning av alla texter på tidningarnas familjesidor under 10 dagar 2004 respektive 2013, sammantaget 3 706 texter, visar en radikal minskning av antalet texter från 2 546 till 1 160, dvs. en minskning med 54,5 %. Det verkar som dessa 10 dagar stämmer väl med hur det förhåller sig generellt, nämligen att annonserna har minskat i alla allmänna tidningar.

I tabell 1 och 2 specificeras den kvantitativa utvecklingen. I tabell 1 finns resultaten från 2004 och i tabell 2 från 2013.

Tabell 1. Hyllningstexter i Dagens Nyheter (DN), Sydsvenska Dagbladet (SDS) och Smålandsposten (Smp) 10 dagar 2004 i procent och absoluta tal

2004	DN Kvinnor	DN Män	SD Kvinnor	SD Män	SMP Kvinnor	SMP Män	Totalt
Kvinnor	408		504		318		48,3 % 1 230
Män		409		578		329	51,7 % 1 1316
Totalt							100 % 2 546

Tabell 2. Hyllningstexter i Dagens Nyheter (DN), Sydsvenska Dagbladet (SDS) och Smålandsposten (Smp) 10 dagar 2013 i procent och absoluta tal

2013	DN Kvinnor	DN Män	SD Kvinnor	SD Män	SMP Kvinnor	SMP Män	Totalt
Kvinnor	178		165		192		46,5% 539
Män		241		187		193	53,5% 621
Totalt							100% 1 160

Texterna har minskat mest i Dagens Nyheter, som numera inte har familjesida varje dag, vilket var fallet 2004. I Smålandsposten, som representerar lokalpressen i studien, är minskningen inte så radikal som i regionala och rikstäckande tidningar. Den regionala pressen representeras här av Sydsvenska Dagbladet, som intar en mellanställning i denna förändring. Av tabell 1 och 2 framgår det att den kvantitativa dominansen av texter som hyllar män kvarstår och dessutom har förstärkts något från 51,7 % år 2004 till 53,5 % år 2013. Om vi ser till fördelningen mellan texter om kvinnor respektive män i de tre tidningarna 2013, framkommer det att Sydsvenska Dagbladet för de två åren sammantaget har den mest ojämna könsfördelningen med 53,5 % män och 49,4 % kvinnor i hyllningstexterna. Sett till genrer har födelseannonser, födelsedagshyllningar, förlovningar och bröllop minskat mest, medan dödsannonser och sorgetack publiceras i ungefär samma utsträckning som tidigare i tidningar. Nekrologen är en genre som till och med ökat kvantitativt, men skrivs enbart av journalister på redaktionen när det är en allmänt känd person som dött. I övrigt skrivs minnesorden av någon som kände den döda.

Man kan fråga sig vad minskningen beror på. Att människor skulle vara mindre benägna nu än för 10 år sedan att visa upp en familjenyhet verkar inte troligt. I stället tycks människors inställning till var och hur man delger andra familjenyheter ha förändrats. Således förefaller det vara en förändrad attityd och handlingsberedskap som leder till att texterna publiceras genom andra och snabbare medier.

Texter om födelse och dop

I det följande ska jag diskutera och illustrera textmönster och konstruktioner av genus hos födda och döpta. Exempelen är mestadels hämtade från slutet av 1900-talet och början av 2010-talet.

Annonserna om födda och döpta är ett sätt att meddela en ny medborgares ankomst till världen. Det är en viktig familjehändelse för de närmast inblandade, och i ett vidare perspektiv även för samhällets fortbestånd. I födelseannonserna har jag undersökt innehåll och framställningssätt i ord och bild; det vill säga vilken information som kommer fram i annonserna och hur denna information kommuniceras. I förekommande fall ska personkaraktäriserande adjektiv och synonyma benämningar på barn i texterna studeras (jfr Byrman 1992).

Efter andra världskriget blev födelseannonserna i tidningarna vanligare, och frekventast var då typen *en DOTTER (SON)*. Barnets kön skrivs med versaler följt av moderns och faderns namn. För det mesta anges även kvinnans flicknamn, ort, datum och oftast på vilket sjukhus förlossningen ägt rum.

I början av 1990-talet och 2000-talet såg över en tredjedel av alla födelseannonser ut så här.

Vår DOTTER LOVISA
Martins lillasyster
Agneta och Mats Alarik
Trelleborgs BB 18.1.1992 (SDS 23.1.1992)

Standardattributet är således *vår*. Genom att avslöja barnets namn redan i födelseannonsen bryter annonsören med en lång folklig tradition. Längre tillbaka i tiden ansågs det nämligen föra otur med sig att avslöja barnets namn innan det var döpt (Bringéus 1987:19). Det blir vid denna tidpunkt också allt ovanligare att ange kvinnans flicknamn i annonsen. Dessutom har det i texten blivit vanligare att omnämna syskon och mor- eller farföräldrar förutom föräldrarna.

I början av 1990-talet och dessförinnan var det ytterst ovanligt att använda bilder i födelseannonserna, men den 7 mars 1992 återfanns i Sydsvenska Dagbladet följande födelseannons med enbart symbolen för planeten Mars, som även är en symbol för hankön. Kanske formgavs annonsen med en blinkning åt den internationella kvinnodagen som infaller dagen

efter, den 8 mars, då symbolen för Venus exponeras frekvent i olika tidningar med anledning av dagen.

Åsa och Christer Lundquist
f. Pedersen
Trelleborg 2.3.1992 (SDS 7.3.1992)

För övrigt fanns ingen text utöver föräldrarnas namn, ort och datum, det vill säga att bilden har kommit att ersätta ord i denna annons.

I början av 2000-talet blev många annonser större så till vida att de hade bilder och mer text. Följande innehåll är en humoristisk reflexion över hur tillvaron för en barnfamilj kan eller bör gestalta sig.

Nu saknas bara en tjock
gammal labrador för att
familjebilden ska bli komplett
Välkommen HEDDA
Anna och Johan Viggo
MAS 25.7.2002 (SDS 11.8.2002)

Nedanstående annons är klart avvikande där en modern konstform – rap – apostroferas samtidigt som texten återges ur barnets perspektiv och är föregivet undertecknad av den nyfödda Elin.

Nu vill jag rappa
det blev en mamma och en pappa
Elin på Kanåsen
Varbergs BB den 1/4 1994
P.S. Mamma heter Carina Jansson och pappa heter Fredrik Björck. Tack alla snälla tanter och farbröder som hjälpte mig ut. D.S. (Hallands Nyheter 6.4 1994 & DN sep 2006)

Sammantaget kan textmönstret för födelseannonsen i tidningar reduceras till följande obligatoriska delar: barnets kön och annonsörens namn. För det mesta anges även ort och datum för barnets födelse. Därutöver kan exem-

pelvis barnets namn, släktingar, fysiska data om graviditet, förlossning och barn, välkomsthälsning, graviditetsnamnet på barnet, rim eller reflektion, bild på barnet eller annan symbol och tack till sjukvårdspersonal förekomma (jfr Byrman 2007).

De språkliga stilideal som är gångbara i en viss tid påverkar språket i födelseannonserna och hur de gör kön. Annonserna har stort inflytande, men det är trots allt tidningarna som har sista ordet. Annonser med följande lydelse: "Flaggan i topp. Det blev en med snopp!" och "Hör klockorna klinga. Det blev en med springa" fanns i lokaltidningar från 1970 till 1990-talet, men aldrig i de rikstäckande eller stora regionala tidningarna, eftersom redaktionerna vägrade att ta in dem. Numera har inga tidningar dem, och vi kan fundera över varför det är så (jfr Byrman 2007).

Mest påfallande är att bilderna har ökat i alla medier och bildens estetik i födelseannonser har förändras. På 1990- och början 2000-talet var det vanligt att det var en närbild på barnet eller en bild på barnet i den nyblivna mammans famn. Följande bild visar en annan estetik.

Välkommen Lilleman!
Den 28 augusti 2013 föddes vår fantastiska son
Ben David Erik.
Ett mirakel på 3840 gram och 50 cm.
Ett stort tack till Rebecka på Malmö KK samt
Kristina & Annelie på Capio i Västra hamnen.
Natalie Burko & Erik Lundquist

Ur SDS, 8 oktober 2013.

Bilden kommunicerar barnet i sin egen rätt, och den avviker i sin estetik från den traditionella bilden av ett nyfött barn som hålls i famnen, vanligen av den nyförlösta mamman. På bilden ovan har barnet inte mycket kroppskontakt med pappan, som låter den nyfödde sonen balansera i hans utsträckta hand på ett äventyrligt sätt, vilket bidrar till bildens dramatik. Bilden kan sägas kommunicera att det är naturligt för pappan att ta hand om sin nyfödde son. Texten lyder: ”Välkommen Lilleman! Den 28 augusti 2013 föddes vår fantastiska son. Ben David Erik. Ett mirakel på 3840 gram och 50 cm. Ett stort tack till Rebecka på Malmö KK samt Kristina och Annelie på Capio i Västra hamnen. Natalie Burko och Erik Lundquist.”, vilket är ett traditionellt men poetiskt sätt att formulera en födelsenhet.

Minskningen av familjenotiser i tidningar på senare år beror troligen på att nyheterna har flyttat till andra medier, som Webbsisar och Facebook.

Blekinge lanserar sig själva som det första landstinget med en webbis-automat, där föräldrar själva kan fotografera och publicera bilder på sina nyfödda barn, ange fysiska data och skriva en hälsning i texten. Landstinget garanterar inte att alla barn som föds i Blekinge finns på webbisar, eftersom det är upp till ”föräldrarna själva att avgöra om deras barn ska bli en webbis eller inte”. Nedan illustreras formatet med två webbisar från Blekinge landsting respektive Helsingborgs lasarett.

Thea Alma Linnéa Håkansson

Född: den 7 oktober 2013

Tid: 07:49

Vikt: 3980 gram

Längd: 50 cm

Kön: Flicka

Mamma: Anna Håkansson

Pappa: André Håkansson

Syskon: Ella

Bostadsort: Hallabro

Hälsning: ÄNTLIGEN!! Som vi har väntat och ett stort grattis till storasyster på födelsedagen (Webbisar i Blekinge 2013-10-08)

2014-01-31
Lykke Lindblom Örn
Född: den 20 februari 2014
Tid: 23,37
Vikt: 4530 g
Längd: 52 cm
Syskon: katterna Eros och Larsson
Hemort: Helsingborg
Välkommen!

Webbisar på nyfödda har uppenbara likheter med tidningarnas annonser och utrymme för en hälsning, men det framgår inte exakt vad den förväntas innehålla och lämnar därför utrymme åt annonsörens språkliga kreativitet i webbismallen, som annars genererar texter som innehållsligt och i viss mån även formmässigt ligger helt i linje med tidningsnotiserna. Sålunda har textmallen utrymme för samma data som tidningsannonsen; det är datum, vikt, längd och hemort för barn och föräldrar. Variationen är inte så stor utan det är återkommande välkomsthälsning till det nyfödda barnet och tack till sjukvårdspersonal som är vanligast: ”Vi mår fantastiskt bra alla tre. O njuter av att vara tillsammans. Tack till all personal.” En annan hälsning lyder ”ÄNTLIGEN!! Som vi har väntat och ett stort grattis till storasyster på födelsedagen” och en tredje ”Tack för all hjälp för att få ut vårt mirakel!” Slutsatsen blir att hälsningen för det mesta består av antingen en glädjeyttring över barnets lyckliga ankomst eller hälsningar till anhöriga och personal från föräldrarna eller föregivet från det nyfödda barnet självt.

En av annonserna ovan har ett samkönat par som avsändare men liknar för övrigt alla andra annonser. Emellertid är det kreativt att utpeka två katter som syskon till den nyfödda.

Det finns inga noterbara skillnader mellan pojk- och flickwebbisar, så till vida förefaller det råda jämlikhet i början av livet. Men annonsörerna anger på ett eller annat sätt alltid barnets kön i nyheten, vilket visar att det är viktigt för föräldrarna.

På Facebook existerar det större frihet till personlig utformning av text och bild, eftersom det inte finns något färdigt formulär för vare sig text eller bild. Det är inte heller självklart om bilden eller texten ska dominera nyheten.

Aviseringen av detta kyrkdop är ett tema med variation i två bilder. Det är en morfar som läser en dikt för sin dotterson under ceremonin med bildtexten: "Bestefar högläser William Wordsworths 'The Child is Father of the Man' med Valle Stenqvist" (Facebook). Med bilderna gör avsändaren ett försök att fånga stämningen som rådde under dopakten.

Följden blir att de familjenyheter som läggs ut på Facebook om barns födelse och dop eller bröllopsnyheter kan få mer okonventionella uttryck än i webbisar och tidningsannonser. Traditionella konstruktioner av genus är även förhärskande i det material jag granskat från Facebook. Men det faktum att det inte finns någon mall kan eventuellt leda till att annonsören också tänker annorlunda om genus och konstruerar det på ett mer okonventionellt sätt i framtida statusuppdateringar som innehåller hyllningar.

Bröllop i tidning och blogg

Vigslar och bröllop är en viktig övergång i livet för många. På 2010-talet tycks det vara mindre populärt med bröllop av tidningsmaterialet att döma än det var i slutet av 1900-talet. Dock kan detta vara en följd av att nyheterna publiceras någon annanstans. De stora tidningarna tar rejält betalt för bröllopsbild med text, medan vissa lokaltidningar för in bröllop gratis och ibland även publicerar längre texter om bröllop.

Utdraget från nedanstående längre tidningstext skildrar ett samkönat par som gift sig och deras berättelse om hur de träffades och slutligen hur de gifte sig. Texter om samkönade par förekommer men är inte vanliga i dags-tidningarna.¹

Kärleken har övervunnit allt

(1) Vårt bröllop. I mars i fjor friade Karin Lago till Terese Lundström i en park i San Francisco. Men en olycka i december krossade nästan Karins ena ben och gjorde framtiden oviss. I början av juni sa två brudar i vitt ja till varandra i Gränna.

(2) ”Kärleken övervinner allt!” Så stod det i den lilla bröllopsannonsen som var med i Sydsvenskan i början av augusti.

De tre sista orden sätter igång nyfikenheten. Varför står det så?

---

¹ Siffrorna inom parentes i texterna nedan har jag infogat för att särskilja styckena.

(3) – Det finns två anledningar. Vi vill visa att det går att övervinna den heteronorm som finns. Det finns inga gränser, vi är två kvinnor som älskar varandra, säger Terese Lago och Karin Lago fortsätter.

– Jag var med om en allvarlig trafikolycka på luciadagen. Ett tag visste vi inte om vi skulle kunna ha något bröllop. Det gjorde att vi hade något att kämpa för och Tess tar mig för den jag är.

[– –]

(5) Skulle Karin Lago kunna gå igen? Hur skulle olyckan påverka henne framöver? Allting var länge osäkert men när de fått beskedet att huden hade fäst på vänsterbenet efter transplantationerna sändes inbjudningarna ut. Den 11 juni skulle det ske.

[– –]

(6) Båda två kommer från Småland, Karin är från Gränna och Terese från Oskarshamn.

[– –]

– Jag bara satt och njöt. Jag tittade mig runt omkring och tänkte att det här gör alla våra vänner och vår familj för oss, för att vår dag ska bli så bra, säger Karin Lago.

[– –]

(8) De vanliga dagarna har kommit på riktigt med pendling, jobb och innebandyträningar. Innan olyckan var båda hängivna innebandyspelare men Karin kan inte spela mer och coachar istället.

[– –]

– Vi har så roligt ihop. Vi skrattar åt och med varandra varje dag, säger Terese Lago. SDS 2013-10-06: <http://www.sydsvenskan.se/familj/vart-brolllop/karleken-har-overvunnit-allt/>

Texten, publicerad under vinjetten *Vårt bröllop*, är ett återkommande inslag som är uppbyggt som ett reportage med en dramatisk berättelse om hur det omskrivna paret träffades, bröllopfesten och den mödosamma vägen dit kantad av en trafikolycka. Ingången i texten är parets bröllopsannons publicerad i samma tidning som detta reportage med formuleringen: ”Kärleken övervinner allt!” Utifrån denna devis utvecklar journalisten texten genom att besvara frågan: ”Varför står det så?” Hon kommer in på att paret kämpar mot heteronormen i samhället och för att en av dem skulle bli frisk efter trafikolyckan. Texten konstruerar genus och relationen mellan de två kvinnorna modernt och medvetet, och problematiserar den rådande hetero-

normen i samhället. Reportaget illustreras med en bild av kvinnorna ledigt klädda, vilket leder till slutsatsen att bilden inte är från bröllopet.

Följande text är hämtad från en fotografers blogg och beskriver ett heteropar som gifter sig ute i naturen.

Kim & Christian, ett bröllop i det fria

Det här är ett bröllop som jag tycker var riktigt kul att få vara med om. Jag måste nog till och med säga att det är ett av de mysigaste vigslar jag varit på under alla år som bröllofsfotograf. Enkelt och avslappnat, men ändå mycket stämmingsfullt.

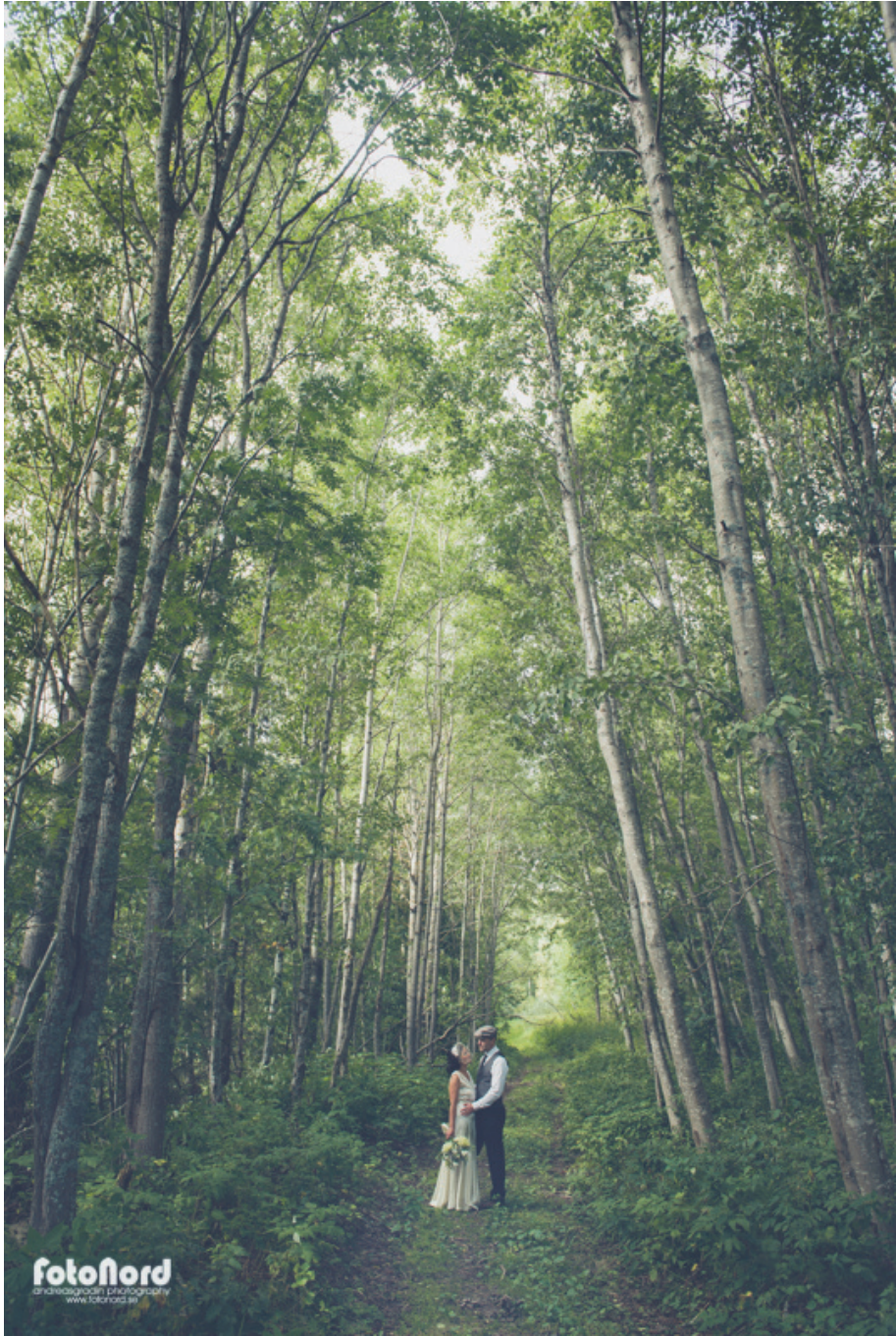
[- - -]

Paret gillar den svenska naturen och ville ha en ceremoni och dag nära naturen. Jag var tillgänglig för bokning den helgen och tackade mer än gärna ja, särskilt efter att jag sett de bilder som paret skickade som inspirationsbilder. Jag kände att det skulle bli en utmaning att fotografera på ett lite nytt sätt och kombinera det med min egen stil. [- - -] Ljuset var perfekt och allt flöt på otroligt bra. Även om jag var fruktansvärt sliten i kroppen efter att ha fotat *Zombie run* i Sävar nästan hela föregående dygn, lyckades jag hitta extra energi och kände mig både kreativ och laddad. Miljön och de olika platserna gav mig massor med inspiration och jag hade lätt kunna fotografera flera timmar till. Christian och Kim var ett jättemysigt par som litade helt på mina idéer och uppslag och var helt avslappnade och naturliga framför kameran. När det var dags för vigseln, mötte vi upp vittnena och vigselförrättaren och gick ner till klippona vid älven. Borgerliga vigslar är otroligt korta jämfört med kyrkliga, men inte desto mindre vackra. Naturen, ljuset och omgivningen gjorde dagen till något väldigt speciellt och jag är tacksam att jag fick vara med på Kim och Christians stora dag. [- - -]

Det är bröllofsfotografen som har producerat texten. Som bröllopsnyhet betraktad är denna text överraskande för att den till största delen handlar om fotografen och hans känslor. Det enda läsaren får reda på om paret är att de gillar svensk natur och ville viga i naturen samt att de ”var ett jättemysigt par” och ”var helt avslappnade och naturliga framför kameran”. Texten handlar mest om fotografens professionalism, och det är bildmaterial från vigselakten som är det viktigaste inslaget; det gäller sannolikt för både paret och fotografen. Han skriver: ”Nedan följer några av mina favoriter av bilderna från dagen. Enjoy!” Bilderna är globalt nåbara via bloggen och dominerar helt över texten. Hur genus konstrueras i parets relation förblir otydligt i texten. Men de spektakulära bilderna återskapar genus på

ett traditionellt sätt, där mannen beskyddande håller kvinnan. Påfallande är att paret på några bilder framstår som små i den väldiga naturen, vilket troligen är ett medvetet val.

Minnesord över kvinnor och män

Minnesord är en genre som ökat kvantitativt i tidningarna. Texterna har ett personligt anslag eftersom redaktionerna tillåter det, och skribenten vanligen känner den som hyllas. Även om texterna bygger på insänt material är det ändå tidningarna som ger ramarna för hur texten får se ut genom direkta anvisningar.

Det första exemplet på en nekrolog är undertecknad av väninnor till den döda.

Siffersinnad ekonom

(1) Solveig Stenberg, född Wolff, har avlidit efter en längre tids sjukdom, 60 år gammal. Hennes närmaste är maken Karl-Gunnar (KG), sonen Kalle och Anna Stenberg, KG:s dotter i ett tidigare äktenskap, samt hennes barn Matteo och Evelina.

(2) Solveig Stenberg föddes i Stockholm, där hon tog handelsstudenten vid Frans Schartaus gymnasium. Efter studentexamen arbetade hon ett år som sekreterare i Hamburg. Åter hemma i Stockholm innehade hon olika vikariat, bland annat på Sparbanksföreningen. Det var Solveig Stenbergs intresse för siffror och hennes kunskaper i bokföring och ekonomi som styrde hennes yrkesval. År 1969 blev hon fast anställd som kamrer på Telefon & Signal, där hon arbetade fram till 1979, då sonen Kalle föddes. Hon var hemma med honom några år men började sedan arbeta igen, först på Mostek och sedan på Hellermann Tyton i Järfälla, där hon var anställd vid sin död. Även där arbetade hon med ekonomi.

(3) Solveig var en i vårt ”tjejgäng”, och vi har haft mycket kul ihop under de 30–35 år vi har känt varandra och delat varandras sorger och glädjeämnen.

(4) Men nu finns vår fina, vackra och stiliga väninna inte mer. Cancern, som hon kämpade så tappert mot, tog till slut henne ifrån oss. Även om dödsbudet var väntat drabbade det oss tungt och smärtsamt just när sommaren var som vackrast och just när de flesta av oss var på semester någon annanstans än där Solveig var.

(5) Bakom Solveigs något reserverade framtoning fanns en vänlig, varm och omtänksam människa och en lojal vän. Solveig besatt dessutom en ovanlig psykisk styrka, som kom till uttryck inte minst under sjukdomstiden. Lugnt och sakligt informerade hon omgivningen om sjukdomsförloppet. När vi, hennes väninnor, blev ledsna över att behandlingen inte hade hjälpt fick hon dåligt samvete för att hon hade gjort oss ledsna! Solveig bevarade inte bara sin mentala styrka utan också sin

skönhet in i det sista. Vår Solveig var en helt igenom vacker människa, både till det yttre och inre. Det är sådan vi kommer att minnas henne.

Ewa E Blixt, Majvor Holmgren, Marianne Kristoffersson, Dagmar Schenker (DN 16.8.2004)

Textens struktur följer ett schema (Labov 1972:363–370), där makrostrukturen kan skisseras på följande sätt. Först kommer en sammanfattning (*abstract*) i rubriken. Stycke (1) berättar om kvinnans sjukdom, död och närstående (*orientering*). Stycke (2) handlar om hennes skolgång och yrkesliv (*komplikation*). Stycke (3) berör varför detta är intressant samt kvinnornas nätverk och vänskapsrelation (*värdering*). Stycke (4) behandlar vad som händer nu (*resultat*) och stycke (5) är en fördjupning av berörda aspekter (*upplösning* och *värdering*). Sista meningen utgör *codan*: ”Det är sådan vi kommer att minnas henne.” Därefter följer skribenternas namn. Största delen av texten fokuserar på privatlivet och på *hur* den döda är, stycke (1) och styckena (3–5). Dessa partier är skrivna med engagemang och känsla som kommer till uttryck i många positivt värderande omdömen om den dödas utseende, främst i sista och näst sista stycket: ”nu finns vår fina, vackra och stiliga väninna inte mer.”

Den andra nekrologen är skriven av yrkeskolleger till den döde och har ett annat perspektiv.

Han hade känsla för lärarna

(1) Tomas Johansson, 57 år, Hjärup, utbildningschef i Landskrona och tidigare ordförande i Lärarnas riksförbund och Friskolornas riksförbund, har, som tidigare meddelats, avlidit. Hans närmaste är hustrun Ingrid och barn och barnbarn.

(2) Vi lärde känna Tomas Johansson under sent 1980- och tidigt 1990-tal. Tomas var lärare och drevs av ett starkt engagemang för skolans betydelse och lärarnas roll.

(3) [– –]

(4) Efter några år fanns det snart inte ett uppdrag som Tomas inte haft och det vittnar om det förtroende som Lärarnas riksförbunds medlemmar hade för att Tomas förde deras talan. Vi är många som hyser djup respekt för det kunnande och den känsla som Tomas visade när det gäller lärarnas frågor.

(5) [– –]

(6) 1990-talets slut var svåra och hårda år i skolans och Lärarnas riksförbunds värld, och de förde med sig en dramatik som gjorde att Tomas lämnade ordförandeskapet år 2000.

(7) Tomas gick vidare i sitt intresse för skola och utbildningsfrågor och när våra representanter mötte Tomas som rektor och utbildningschef satt han på andra sidan förhandlingsbordet.

(8) Tomas behandlade alltid lärare med stor respekt och var alltid inriktad på att vi skulle skapa en bra skola – för elever och lärare. Våra tankar går nu främst till Tomas familj!

Bo Jansson, förbundsordförande Lärarnas riksförbund & Metta Fjelkner, förbundsordförande Lärarnas riksförbund 2000–2013 (SDS 29.9.2013)

Detta minnesord har samma makrostruktur som den föregående med en sammanfattning (*abstract*) med i rubriken och stycke (1). Därefter följer en *orientering* (2) om hur skribenterna lärt känna honom. Styckena (3–7) handlar om hans fackliga engagemang, kunnskap, karriär och yrkesliv samt dramatikerna i skolvärlden (*komplikation*, *värdering* och *resultat*). Stycke (8) finns (*upplösning* och *värdering*) med *codan*: ”Våra tankar går nu främst till Tomas familj!” följt av skribenternas namn. Skribenterna har valt att betona den dödes professionella liv och karriär, hans förtjänster och mångsidighet, och texten säger inget om hans privatliv, och vi får inte heller någon beskrivning av den dödes utseende (jfr nekrologen ovan om en kvinna), vilket gör att fokus hamnar på *vad* han var i sitt yrkesliv.

På Facebook gäller att dödsfall enbart sporadiskt tillkännages för personer som inte är allmänt kända, och förmodligen annonseras dödsfallet även i andra medier. Aktiva på Facebook vet att exempelvis en känd persons dödsfall oftast tillkännages på Facebook innan nyheten hinner publiceras i dagstidningar. För anhöriga och personer som inte är allmänt kända gäller en annan kod. Användarna verka inte anse att det passar sig att annonsera dödsfall på ett tillräckligt värdigt eller vedertaget sätt genom andra medier än tidningar, men det är kanske bara en tidsfråga innan dödsfall annonseras rutinmässigt även på Facebook. För födelsedagshyllningar gäller det omvända. Där aviseras Facebook medlemmarnas födelsedag automatiskt om man som användare angivit sitt födelsedatum, och det finns många gratulanter som postar korta födelsedagsnotiser till jubilarerna.

Avslutande diskussion

Studien visar att dessa ofta korta men viktiga nyhetstexter ligger i skärningspunkten mellan det offentliga och privata. Texternas innehåll och form präglas av deras sociala och diskursiva sammanhang.

Nyhetsvärdiga händelser publiceras i tidningen. Därför hyllas de som tidningarna anser ha ett nyhetsvärde på familjesidan. Alla som prenumererar och vill bli hyllade på födelsedagen med foto och namn i tidningen kan bli det. Men numera finns det också andra medier där man kan publicera en hyllning, och dessutom helt kostnadsfritt. I dessa medier kan vem som helst fira och firas om det finns möjlighet till digital publicering. Män dominerar kvantitativt i hyllningstexter i tidningarna, och texterna om män har under de senaste 10 åren ökat i antal.

Studien visar att flickor och pojkar, kvinnor och män i texterna mestadels konstrueras enligt följande: I födelseannonser finns ingen noterbar skillnad i annonser för pojkar och flickor, men barnets kön anges alltid i notiserna, vilket visar att just detta är relevant för annonsörerna att markera. Det kan nämnas att texter som skrivs om eller av samkönade par existerar men är relativt ovanliga i alla medier. Delvis är det en spegling av hur verkligheten ser ut; det faktum att det finns färre samkönade par som får barn än heteropar.

Texter om bröllop är mindre frekventa i tidningar numera än för 10 år sedan. I tidningstexter om homopar kommenteras ofelbart att relationen är just samkönad, och i tidningsberättelser om heteropar är sexuell läggning en icke-fråga.

I minnesorden finns det en uppdelning i offentligt och privat och i känsla och förnuft på så sätt att texter om kvinnor ofta fokuserar på *hur* de är, och texter om män på *vad* de är. Så var det 2004 och så är det även 2013. Nekrologer som tidningsgenre uppvisar en hierarkisk och förhållandevis manligt dominerad praktik, där kön konstrueras på ett häpnadsväckande traditionellt vis. Det vill säga traditionella idéer om familj, barns, kvinnors och mäns roller i samhället kommer till uttryck i texterna. Frågan är om detta kan förklaras av att minnesorden mestadels är icke-redaktionella texter som skrivs av lekmän och som skrivs utan påtaglig genuskänslighet i det språkliga uttrycket.

Mitt studium av tidningarnas familjesidor 2013 visar på förändringar som jag inte härförinnan märkt. Mest radikal är minskningen av antalet annonser, och denna förändring är störst i rikspressen och minst i lokalpressen. Bildmaterialet har ökat, precis som i resten av tidningen, och de språk-

liga och textuella stilidealen har skiftat över tid och med genre. Lokaltidningar uppvisar generellt större spännvidd i stilrepertoar och genrer än regionala och rikstäckande tidningar, och i texterna kan vem som helst få visa upp sig och väcka uppmärksamhet med sin person. I vissa annonstyper och av somliga annonsörer görs detta till en skön konst i tidningar och andra medier.

Familjesidan är en hybridsida med en blandning av redaktionella och icke-redaktionella texter. Det förefaller fortfarande vara en plikt för tidningarna att publicera familjenyheter, men inte längre en journalistisk uppgift, eftersom läsarna själva bidrar med bilder och textmaterial, framför allt i minnesord som publiceras i samma omfattning som tidigare och dessutom visar ökad frekvens i papperstidningar.

En skillnad som står sig mellan familjesidan och övriga sidor i tidningen är att hyllningstexter har ett försonligt anslag i jämförelse med andra nyhetssidor som brukar fokusera på negativa sociala avvikelser, som brott, våld och social utslagning. Familjesidan skildrar hur de hyllade bemästrat svårigheterna samt varit framgångsrika i yrkesliv och privat. Hyllningstexter genomsyras av en positiv och harmonisk grundton.

Förändringen i mediebruket beror sannolikt på att det hänt något med var och hur människor väljer att meddela sina släktingar och vänner viktiga tilldragelser i familjelivet, vilket lett till ett ändrat publiceringsmönster. Nyfödda hamnar kanske på webbsidor som läggs ut via sjukhusens kvinnokliniker eller så offentliggörs kanske det nya barnets ankomst på Facebook. Bröllop hamnar kanske på en bröllopsblogg, Facebook eller andra digitala medier.

Med detta nya sätt att kommunicera inträder en förskjutning mellan offentligt och privat och det som tidigare varit offentligt blir mer privat, eftersom publicering på Facebook och bloggar inte har samma räckvidd och inte når lika många människor som den skulle ha gjort om den hade publicerats i en allmän tidning. Facebook når bara användare som annonsören är vän med och troligen känner väl. Frågan är då om vi gått tillbaka till ett historiskt skede som liknar brevskrivandet med familjehändelser till släkt och vänner, som var brukligt på 1800-talet innan tidningar blev var mans ägo.

Litteratur

Bringéus, Nils-Arvid 1987. *Livets högtider*. Stockholm: LT.

Byrman, Gunilla & Hultén, Britt 2003. ”Varför många företagsledare bär damunderkläder” Diskussion om genus och sakprosa. I *Teoretiska perspektiv på*

- sakprosa*, red. Boel Englund & Per Ledin. Lund: Studentlitteratur. S.181–200.
- Byrman, Gunilla 1992. Födelseannonser i dagstidningar. I *Svenskans beskrivning 19. Förhandlingar vid Nittonde sammankomsten för svenskans beskrivning*. Lund University Press, Lund, 1992. S. 72–81.
- Byrman, Gunilla 2007. Familjesidan som språkligt tidsvittne. *Svenskans beskrivning 29*, Vasa, Finland, 4–5 May 2007. Ed. Marianne Nordman, Siv Björklund, Christer Laurén, Karita Mård-Miettinen & Nina Pilke. Utgivna av Svensk-Österbottniska samfundet no. 70, Vasa 2008. S. 11–27.
- Fairclough, Norman 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman 2010. *Critical Discourse Analysis: the Critical Study of Language*, 2. ed., Longman, Harlow.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per 1997. *Vägar genom texten. Handbok i bruks-textsanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hirdman, Yvonne 1988. Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 3. S. 49–63.
- Hirdman, Yvonne 1998. Kvinnorna i välfärdsstaten. I: *Kvinnohistoria. Om kvinnors villkor från antiken till våra dagar*. Stockholm. S. 203–218.
- Labov, William 1972. *Language in the Inner City*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Digitala källor

Adoptioner:

[<<https://www.adoptionscentrum.se/sv/Adoption/Adoptionsstatistik/>>. Tillgänglig 25 februari 2014.]

Bröllop:

[<<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151333927387525&set=t.701927524&type=3&theater>>. Tillgänglig 20 februari 2014.]

[<<http://www.fotonord.se/blogg2/2013/08/kim-christian-ett-brollop-i-det-fria/>>. Tillgänglig 20 februari 2014.]

[<<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151842017797525&set=a.10151842017517525.1073741861.701927524&type=3&theater>>. Tillgänglig 20 februari 2014.]

Byrman, Gunilla 2004: ”Manligt och kvinnligt på familjesidan”. I *HumaNetten* nr 15, Institutionen för humaniora, Växjö universitet.

[<http://nu.se/polopoly_fs/1.25992!HumaNetten,%20Nr%2015,%20h%C3%B6sten%202004.pdf>. Tillgänglig 20 februari 2014.]

Dop:

[<<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150159314722525&set=t.701927524&type=3&theater>>

<<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150159314657525&set=t.701927524&type=3&theater>>. Tillgänglig 20 februari 2014.]

Dödsfall:

[<<http://www.familjesidan.se/>>. Tillgänglig 20 februari 2014.]

Födslar:

[<<http://www.ltbleckinge.se/webbisar>>. Tillgänglig 20 februari 2014.]

[<<http://www.helsingborgslasarett.se/patienterochnarstaende/webbisar/webbisaarkiv/webbisarkiv2011/20140131lykkelindblomorn.5.1af35d5b143c1230e2f13c8.html>>. Tillgänglig 20 februari 2014.]

Könsneutrala äktenskap och vigsel:

[<http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/55/81/d9c8b72b.pdf>>. Tillgänglig 25 februari 2014.]

Hen can do it!

Effects of using a gender-neutral pronoun in recruitment

Emma A. Bäck, Anna Lindqvist, & Marie Gustafsson Sendén

During recent years there has been a heated debate in many media in Sweden regarding a new gender-neutral pronoun; *hen*. It has been suggested as an alternative to *hon* (she) and *han* (he). The debate has revealed many strong opinions and feelings (Milles, 2011), where the use of *hen* has been described as confusing and negative for children (Lagerwall, 2012). At the same time, *hen* is an important step toward gender equality (Lagerwall, 2012; Milles, Salmson, & Tomicic, 2012). The attitudes surrounding *hen* and its possible consequences are many and strong, but to date there is no empirical research about the psychological consequences of the addition of a gender-neutral pronoun in a natural gender language that have gendered pronouns. For instance there is no research on how such an addition could contribute to gender equality in society. The current situation in Sweden is unique. No other country has successfully introduced a third gender-neutral pronoun that has actually caught on in media and the population. Hence, the main objective of the present research is to investigate how such a pronoun may affect social cognitive thinking about gender. Specifically we do this by investigating if gender bias in a recruitment situation may be reduced by the usage of *hen*, instead of using the gendered pronouns *hon* or *han* when describing an applicant for a position.

Background

Gender is one of the primary categories in the human social world. Gender is processed in a matter of milliseconds when meeting new people (Bennett, Sani, Hopkins, Agostini, & Malucchi, 2000; Fiske & Taylor, 1991), and this identification affects how subsequent information is processed, and the conclusions drawn about the individual. The fact that gender is a primary and active category is supposed to both contribute to a gender segregated

labor market (Eagly & Steffen, 1984) and explain why gender stereotypes are difficult to change (Fiske & Taylor, 1991).

Language and communication have a large impact on the creation of a common ground and reality, for instance concerning what is considered as normal or desirable (Clark & Brennan, 1991; Hardin & Higgins, 1996). Language is also seen as one of the most important tools for constructing what is perceived as 'male' or 'female' (Stahlberg et al. 2007). For example, a purely grammatical gender definition might affect judgments of an object. In one study, German-speaking participants described a bridge (*die Brücke* – feminine form) as 'beautiful', 'slim' and 'serene', while Spanish-speaking participants described a bridge (*el Puente* – masculine form) as 'great', 'dangerous' and 'tall' – that is, in agreement with stereotypes about males and females. These effects were found even when the experiment was conducted in English where nouns are genderless. Hence no cues of gender, even grammatical, were present (Boroditsky, 2011; Boroditsky, Schmidt, & Phillips, 2003; Phillips & Boroditsky, 2003). In addition, Gustafsson Sendén (in this volume) demonstrated that the words 'he' and 'she' are used in different contexts in news media in such a way that gender stereotypes are strengthened and maintained. For instance, in news messages, 'she' is more often presented with gender labels and as being passive, whereas 'he' is more active and heterogeneously described. Thus, it is obvious that language and gender stereotypes are closely intertwined.

Three language groups

Most of the world's languages can be categorized into three separate groups depending on how much gender they contain (Prewitt-Freilino, Caswell, & Laakso, 2012). While all languages have words for man and woman, there are large differences between languages concerning to what extent gender pervades words, grammar and syntax. The language group containing the highest level of gender has gender specified nouns and gender specified pronouns, such as French, Spanish or German. Then there is the group defined as 'natural gender languages' not containing gender specified nouns, but gender specified pronouns, such as Swedish, English or Norwegian. Finally, there are gender-neutral languages, which lack both gender specified nouns and gender specified pronouns, such as Indian, Turkish, or Finnish (Stahlberg, Braun, Irmen, & Sczesny, 2007). Prewitt-Freilino and colleagues (2012) investigated if there was any relation between the level of gender in a language and the national level of gender equality. They found

that the most gender equal countries were not the gender-neutral ones, but rather the ‘natural gender’ countries with gender specified pronouns but not gender specified nouns (Prewitt-Freilino et al. 2012). The Swedish language belongs to this group. It may at first glance seem counterintuitive that the countries with gender-neutral languages are not the most gender equal countries, nevertheless it has been demonstrated that gender-neutral pronouns, words or names often are subjected to what has been labeled a ‘male bias’ (Lenton, Sedikides, & Bruder, 2009; Mckelvie & Waterhouse, 2005). This means that ‘neutral’ words are in fact most often connected to masculinity, and that the prototypical human being is male, unless there is explicit evidence of the contrary (Stahlberg et al. 2007). Further, this bias has been found in the natural gender languages as well, that is, the countries that are most gender equal. Hence, by neutralizing a natural gender language by for example replacing the feminine form with a generic (traditionally masculine) form, one is left with a male bias (Gabriel, Gygax, Sarrasin, Garnham, & Oakhill, 2008). To reduce the male bias, double forms are sometimes used, i.e. she/he (Stahlberg et al. 2007). This change seems to have positive effects on the individuals’ cognitive representations of gender; jobs that are described using him/her seem to be more gender balanced (Romaine, 2001; Stahlberg et al. 2007). Still, using double forms elicit representations of mostly males (Wojahn, 2013).

Taken together, these studies clearly demonstrate that the use of only gender-neutral pronouns (as in genderless languages) is not sufficient, neither is it sufficient to remove feminine forms and replace them with masculine generic terms or use double forms. This means that we are left with a dilemma of how to formulate texts about persons whose gender is not known, or is not important, as when it is desired that gender does not influence the judgment of a person.

The Swedish case

The above literature review leaves a sour taste in the mouth. Even though some reforms have indicated that it is possible to reduce gender bias, it still seems that completely escaping it may be impossible. Some scholars have pointed to the need to be creative in this process and simply come up with new words (see e.g. Wayne, 2004). As we began this article, this has already been made in Sweden, where a third gender-neutral pronoun has been suggested as a complement to the previous two gendered pronouns *han* (he) and *hon* (she). In 1994, the linguist Hans Karlgren suggested using the gen-

der-neutral pronoun *hen* in the language column of the Swedish newspaper Svenska Dagbladet, but the word is actually much older, and the linguist Rolf Dunås mentioned it in Upsala Nya Tidning already in 1966 (Björkman, 2012). However, it never caught on with the general population, until very recently. The proposal to use *hen* is today a language amendment with the explicit purpose to contribute to gender equality and to challenge the heteronormativity trend (Milles, 2011).

To our knowledge, Swedish is the only language in the world that successfully has introduced a complementary gender-neutral pronoun. Other countries have tried, on several occasions, but the suggestions have never really caught on in the general population (see e.g. Baron, 1986). Within transgender English-speaking communities of today there is a trend to use gender-neutral pronouns such as *ze* and *hir* (cf. Love, 2004; Schindel, 2008), yet these pronouns are not commonly known outside LGBT communities although there has been explicit suggestions to use them more broadly (Wayne, 2005).

Compared to the English language and the words *ze* and *hir*, the Swedish word *hen* is well known among the Swedish-speaking population. The usage of *hen* has expanded from transgender, feminist, linguistic, and gender pedagogical communities to other parts of the society (see e.g. Josephsson, 2010), and during the last years there has been an ongoing cultural debate about the existence and use of the word where a lot of people express strong feelings in relation to *hen* (see e.g. Åsell, 2012; Dalén, 2012; Lagerwall, 2012). In 2012, Språkrådet (The Language Council of Sweden, Institute for Language and Folklore), which provides recommendations on issues related to language, recommended that *hen* should not be used. However, in 2013, these guidelines were changed. The recommendations now is that *hen* could be used as a gender-neutral option if it is used with care since it may draw the recipients' attention from the content (Språkrådet, 2013). *Hen* is thus breaking ground and will probably become a natural part of the Swedish everyday vocabulary. This is also shown in how the word is used in Swedish media. During 2012, the use of the word increased by over 1000%, compared to 2011 (Svensson, 2012). During the first 6 months of 2012 the word was mostly seen in the debate about the word itself, while during the second half of 2012, the word was mostly used in texts, unrelated to the debate. In line with this, Ledin and Lyngfelt (2013) show that the use of *hen* in blogs increased during 2012 where the most popular use was to describe a person of unknown gender. However, the authors argue that *hen* cannot be considered a natural part of the written language, since it has not had a very large

impact in newspapers. However, Milles (2013) recently showed that the frequency of the word has increased in newspapers during 2013, but is still used relatively seldom. Ledin and Lyngfeldt conclude that the use of *hen* is unevenly distributed among the general public, and is used in different contexts.

A person described as *hen* could be a female, a male, or a transgendered or inter-sexed person. However, since the phenomenon is so new there is a lack of research investigating whether *hen* really is perceived as gender-neutral or not. Our overall aim is to investigate psychological consequences, such as gender stereotyping, positive or negative attitudes, to the use of the gender-neutral pronoun *hen*. We chose to do this in a recruitment situation for several reasons, which we will explain below.

The segregated labour market and its possible roots in language

The Swedish labor market is today heavily gender segregated, where only 13 % of the adult population has occupations with an equal gender distribution (SCB, 2012). This is despite the laws against discrimination in Sweden; in relation to recruitment of new personnel, companies and organizations are obliged to actively work for achieve gender balance.

Since language is so closely connected to the transmission of stereotypes, one way to work for a more balanced labor market could be to look over the words used in job advertisements and descriptions of job candidates. Language in recruitment advertisements can be more or less gender-stereotypical, for instance in how a desired candidate is described. To actively work to change language in relation to recruitment could decrease prejudiced and stereotyped (conscious or unconscious) influence of gender in the recruitment process.

Advertisements associated to traditionally feminine jobs are more often described with stereotypically feminine traits such as perceptiveness and focus on relations, while jobs associated to masculinity are more often described in more instrumental terms (Gaucher, Friesen, & Kay, 2011). Choice of words in an ad, might thus prime (i.e. pre-activate) concepts related to male- and femaleness, which affects how men and women are judged during a recruitment process, as well as affects to what extent men and/or women are interested in the announced job. It has earlier been demonstrated that both women and men are more interested in a job when the language in the ad matches their own gender (Gaucher et al., 2011). Thus,

women are more likely to apply for a job that is described in feminine terms, whereas men are more likely to apply for a job described in masculine terms. This functions to uphold the segregated market, when ads are termed in relation to the stereotypicality of the job. In Sweden, gender-discrimination in recruitment is prohibited. In this, advertisements for jobs should be presented as to decrease gender inequality within the field. It is therefore likely that the effects found in Gaucher and colleagues' studies may be less pronounced in a Swedish context. Still, studies show that descriptions of what competence is needed are strongly in line with what gender dominates the field (Westberg, 1996).

Regarding the use of pronouns, matches between an applicant and an ad affects judgments such that a 'she' (compared to a 'he') who applies for a typically feminine job constitutes a better match, which in turn leads to more positive judgments and higher probability of employment (Heilman, 1981). The overall purpose of the present research is to compare which kind of mental representations are evoked from the use of an old and a new form of gender-neutral person descriptions. The hypothesis is that an old form evokes a stronger male bias than a new one, since the new is consciously implemented to reduce the effects of gender (Milles, 2011). Thus, we aim to establish the gender neutrality of *hen* as compared to a traditional gender-neutral description.

Bases for positive or negative evaluations

There are several reasons for expecting that a person being described with the gender-neutral pronoun *hen*, or a person who use the word, would be negatively evaluated. First of all, most people seem to oppose and dislike the word itself (Wojahn, 2013). In addition, there are factors that work against the implementation of anything that is new. For instance, in political psychology, a large body of research indicates that people strongly prefer the system that they currently live in, even though it may not actually be beneficial to themselves (Jost, Banaji, & Nosek, 2004). In addition, people are reluctant to risk what is known and safe (Bäck, 2013; Bäck & Lindholm, 2014; Eidelman, Pattershall, & Crandall, 2010; Kahneman & Tversky, 1979). People prefer to keep things stable and predictable. A new word, any word, would thus elicit some resistance. However, there is reason to believe that a word that explicitly challenges gender roles should elicit even more resistance. Not knowing the gender of a person leads to uncertain predictions, since no prior knowledge is available to apply, which should be experienced

as discomfort. However, there are still some factors that may lead to positive evaluations of those described with, or who use, *hen*. For instance, it signals progression, compliance to norms of being politically correct, and the taking of gender issues seriously – matters that may be especially important in a recruitment situation.

Overview of present research

Gender bias may enter at different stages of the recruitment process. We are interested in the stage where a professional recruiter has made written evaluations of the applicants. Judgments of these evaluations may be affected by what pronoun is used. Our main goal is to investigate if *hen* is perceived as gender-neutral in comparison to another gender-neutral description. The reason for this is that many of the opponents of the word *hen* claim that it does not add anything to the language, since it is already possible to use gender-neutral descriptions if one wants to express gender in a neutral way. By varying fictional written evaluations of candidates described as either *hen* or ‘the applicant’ (*den sökande* in Swedish), we investigate 1) if there is a male bias connected to ‘the applicant’, as would be expected (Stahlberg et al. 2007), but less so to *hen*, and 2) if negative evaluations of the word *hen* spill over to negative evaluations of a) a person being described as *hen*, or b) a person using the word *hen*. Or, put differently: how is a person described as *hen* perceived and how is someone using *hen* perceived? We aim to answer these questions with two separate experimental studies, where the second experiment was designed to cover possible caveats in the first.

Study 1

In our first experiment we chose a gender-neutral position as team leader for an insurance sales team. This position is according to Official Swedish statistics (SCB, 2012) gender-neutral in the sense that there is an equal distribution of men and women employed within the branch. The reason for choosing a gender-neutral position was to avoid possible stereotypes about the profession affecting later judgments, that is, to isolate our independent variable.

In order to evaluate our overall goal we formulated the following hypotheses:

H1: A description of a person described as *hen* evokes more gender-neutral mental representations than other gender-neutral descriptions (i.e. ‘the applicant’), such that:

- a) *hen* will be less subjected to a male-bias than will the other gender-neutral description, and;
- b) *hen* will be perceived less agentic than the other gender-neutral description (which would be subjected to a male-bias).

H2: Individuals *described* as *hen* are perceived more negatively, and are seen as less hireable than individuals described as he/she/‘the applicant’.

H3: Individuals who *use* the pronoun *hen* are perceived more negatively, than individuals who use he/she/‘the applicant’.

Participants and design

To get a fairly representative sample, we conducted the study at Stockholm Central station. Participants were 80 travellers (54 women, 26 men, mean age = 31.6, $SD = 13.7$), who were approached and asked to take part in a short survey about recruitment, where their task was to judge a candidate for a position, as well as to evaluate the recruiter who had ostensibly written the evaluation. They were informed about anonymity and after participation they were reimbursed with a lottery ticket.

The experiment had four conditions: the described applicant for a fictional job was presented as a *hen*/‘the applicant’/he/she. The last two conditions were mainly used as controls.

Procedure and material

Participants were first given a job description of a neutral position as a sales manager for insurances (SCB, 2012). The description was carefully formulated to avoid interpretations as directed to either a male or female.

The participants were then asked to read a description of a candidate, supposedly written by a professional recruiter. This description was also carefully formulated to avoid any gender references. For instance, the description stated that the applicant was 32 years old, had a bachelor’s degree in business, mentioned previous jobs and stated that the applicant’s interests were travelling, training and socializing. The description started with a paragraph referring to ‘the applicant’, after this first paragraph and throughout the rest of the text the applicant was then either referred to as

‘the applicant’, he, she, or *hen*. Conditions were randomly assigned to the participants.

Following this, the participants were given a questionnaire with questions regarding their judgments. Our dependent measures were ascribed agentic and communal traits to the applicant, hireability (Rudman & Glick, 2001), feelings and judgements of the recruiter, and remembered gender of the applicant. The agentic traits were individualistic, self-sufficient, competitive, independent, hierarchical and autonomous (Cronbach’s $\alpha = .82$), and the communal traits were cooperative, supportive, kinship-oriented and connected ($\alpha = .73$). All traits were rated on 7-point Likert scales indicating to what extent each trait was characterizing the applicant (1 = *not at all*, to 7 = *very much*), and combined to create mean indices of agentic and communal traits.

Hireability was assessed, using a scale by Rudman & Glick (2001) where the participants were asked to indicate to what extent they:

- (a) would be willing to call the applicant to an interview if they had been recruiters;
- (b) believed the applicant was appropriate for the job;
- (c) would be willing to hire the applicant;
- (d) considered the applicant’s qualifications as sufficient; and finally:
- (e) evaluated the overall qualifications of the candidate.

All items were assessed on 7-point Likert scales where 1 = ‘*not at all willing*’ / ‘*not at all appropriate*’, etc. and 7 = ‘*very willing to call to interview*’, ‘*very appropriate*’, etc. Items were combined to create a mean index of hireability ($\alpha = 0.63$).

We also included a feeling thermometer, where the participants indicated their own feelings towards the applicant ranging from 0 = ‘*very cold feelings*’ to 100 = ‘*very warm feelings*’ on a continuous scale. After this, we assessed what the participants thought about the recruiter who had supposedly written the description, with our intention to measure how people perceive a person using the word *hen*. Participants judged the recruiter on how professional, objective, and trustworthy they believed this person had been, and if they had confidence in the recruiter. Again, answers were assessed on 7-point Likert scales, ranging from 1 = ‘*not at all professional/objective*’, etc. to 7 = ‘*very professional/objective*’, etc. The items were combined to a mean index ($\alpha = 0.87$) of recruiter judgments. Finally, we also had a feeling thermometer assessing the participants feelings for the recruiter, ranging from 0 = ‘*very cold feelings*’ to 100 = ‘*very warm feelings*’.

Lastly, the participant was asked to indicate what gender they remembered that the applicant in the description had. They chose from he, she or *hen*.

Results

To test our first hypothesis, that a description of a person described as *hen* would evoke more gender-neutral mental representations than other gender-neutral descriptions (i.e. ‘the applicant’), we tested first, if participants remembered ‘the applicant’ as being male to a larger extent than when using *hen*, and second if *hen* was rated as less agentic than ‘the applicant’.

In order to test the first part, a chi-square test between condition (*hen*/‘the applicant’) and the remembered gender (he, she, *hen*) was conducted. The relation between these variables was significant, $\chi^2(3, N = 40) = 9.14, p = .03$). Results are presented in Table 1, where we have also included the conditions he/she, for an overview (we have not hypothesis-tested these since it is not relevant here). As can be seen in Table 1, when he or she was used in the description the participants correctly remembered the applicant as a he or as a she respectively. When ‘the applicant’ was used, most participants thought they had read about a man, even though a few of them did not state an answer. When *hen* was used, most people remembered this person as a *hen*, and thus using *hen* evokes a more gender-neutral representation of an individual.

Table 1. Cross-table of remembered gender in description of candidate compared to condition

		Perceived gender			
		he	she	<i>hen</i>	no answer
Gender in description	he	17	0	0	3
	she	0	17	0	2
	<i>hen</i>	6	3	9	2
	‘the applicant’	9	4	1	6

The second part of hypothesis 1 was that individuals described as *hen* would be perceived as more gender-neutral than ‘the applicant’. Here, we expected that ‘the applicant’ would be subjected to a male bias and thus perceived as more agentic than *hen*. In order to test this, we performed an independent samples t-test, using condition (*hen*/‘the applicant’) as independent variables, and the agentic index as dependent variable, but no significant dif-

ference was found, $t = 0.02, p > .05$. Thus, it could not be concluded that *hen* is perceived as less agentic and more gender-neutral than ‘the applicant’.

Our second hypothesis was that individuals described as *hen* would be perceived more negatively, and as less hireable than individuals described as he/she/‘the applicant’. In order to test this, we conducted a one-way ANOVA, using condition (he/she/*hen*/‘the applicant’) as independent variable and hireability index as dependent variable. No differences in hireability were found between the conditions, $F(3, 78) = 0.20, p > .05$. Thus, when *hen* was used to describe an applicant for a position, the person was not perceived to be less hireable than when using he, she or ‘the applicant’. We also conducted another one-way ANOVA with the feeling thermometer as dependent variable. This analysis did not reveal any significant differences, $F(3,78) = 0.07, p > .05$. Again, a person described as *hen* was not perceived as less warm than a person described as a he, she or ‘the applicant’.

Our third hypothesis was that individuals who use the pronoun *hen* would be perceived more negatively than individuals who use he/she/‘the applicant’. Thus, we expected that the recruiter, who in this particular case was using *hen*, would be perceived more negatively and receive lower ratings both on the recruiter index, and on the feeling thermometer. To test this, we conducted two one-way ANOVAs with condition (he, she, *hen*, ‘the applicant’) as independent variable and the recruiter index and feeling thermometer as the dependent variables.

In the first ANOVA, we found a significant difference in the recruiter judgments, $F(3,78) = 2.31, p = 0.08$. We performed a Tukey’s post-hoc test in order to investigate what conditions differed. The post-hoc test revealed that when the participant had read about *hen*, they rated the recruiter significantly more positive ($M = 5.10, SD = 0.61$) than when they had read about a he ($M = 4.20, SD = 1.25$). Thus, this result contradicted our hypothesis that a person who uses the word *hen* would be perceived more negatively than a person who use he, she or ‘the applicant’.

The second ANOVA, assessing whether there were any differences in feelings towards the recruiter did now show any significant effects, $F(3,78) = 1.79, p > .05$. Thus, we did not receive support for the notion that a person who use the word *hen* would be perceived more negatively than a person who use another pronoun or a neutral word.

Discussion

Our first hypothesis was partly supported in that most participants who read about ‘the applicant’ tended to remember this person as being a male, while those who read about *hen* had more difficulties to assign *hen* a gender label. However, we did not find any effects on the agentic dimension, indicating that even though our participants perceived the applicant as a male, they did not find this person to be more characterized by male traits, than when *hen* was used. Nor did we find any differences in feelings towards the candidate, indicating that people do not dislike a person who is described as a *hen*.

Even though a significant effect was found when evaluating the user of *hen*, this effect was in the opposite direction to what we had hypothesized – a person who use *hen* was perceived more positively than a person who use gendered pronouns or another neutral word to describe a person. One possible explanation to this finding is that the usage of *hen* might be perceived as progressive, and that the recruitment situation employed in the current study might have elicited thoughts about equality and fairness. In this particular kind of situation, *hen* may be perceived as a probable way to eliminate gender biases.

One possible reason for the lack of results regarding the agentic dimension may be that the descriptions used in the current study were very neutral, and thus it may have been difficult for participants to judge the candidate on gender-specific traits, since information to form such judgment was lacking. Consequently, in order to research if this was the case, a second study was performed.

Study 2

In Study 1, both the job description and the description of the candidate had a neutral language and a neutral description of the announced position. This might have accounted for the lack of effects, since it would leave participants with too little information to form their judgements on. Thus, in Study 2, we aimed at providing participants with more information in the description of the candidate. Study 2 was similar to Study 1, with the exception that we “gendered” the job advertisement to match either a stereotypical man or a stereotypical woman. Another reason for this extension was to investigate how the context affects perceptions of a candidate, depending on the used pronoun or neutral word defining the candidate. Hence, the ad

describing a person being suitable for the position contained either typical feminine or masculine traits, such as a person with a passion for people (typical ‘feminine’ trait) or a seller with a winner instinct (typical ‘masculine’ trait).

We formulated the following hypothesis:

H1: An individual described as *hen* will evoke more gender-neutral mental representations, compared to another gender-neutral description, which will be influenced by the context. That is, represented as more female in a feminine context and more male in a masculine context, such that:

- a) ‘the applicant’ will be remembered as male to a larger extent than *hen*, and:
- b) *hen* will be rated as less communal than ‘the applicant’ in the feminine context and less agentic than ‘the applicant’ in the masculine context.

Participants and design

The participants were again recruited from Stockholm Central train station. This time 194 persons participated in the experiment (109 women, 76 men, mean age: = 37.0, $SD = 18.8$). Again, we varied the pronoun in the description of the candidate, such that the candidate was described as a he, she, *hen* or as ‘the applicant’. In addition we varied the context of the job ad so that it was presented in either typical masculine or in typical feminine terms. Thus, the design was a 4 (gender in candidate description: he/she/*hen*/‘the applicant’) X 2 (context gender: male/female).

Procedure and material

The procedure was similar to the procedure in Study 1, where the participants first read the job description, then the description of the candidate, and finally were given the questionnaire assessing communal and agentic traits. The description of the job was now phrased in either masculine or feminine terms. We varied the following attributes of the description, where the underlined parts refer to the female context: Applicant trait: Seller with winner instinct/ passion for people, Abilities: coaching, relation oriented, empathic, supportive, feed-back/ competitive climate, self-confident, autonomous, tough negotiator, Market: highly competitive/ good relations, and Goals: collective/ individual. In all else, the two texts were identical.

Since we argue that most people oppose the use of *hen*, which may be one reason a person described as *hen*, or a person using the pronoun *hen*, could be perceived negatively, we also wanted to be certain that people in fact do oppose the use of *hen*. Hence, we added an item asking participants what they thought about using *hen* as a gender-neutral pronoun. Answers were made on a 7 point Likert scale from 1 = 'not good at all' to 7 = 'very good'. We have also argued that people have strong feelings about *hen*, and thus we added an item asking the participants how strong their opinion regarding the use of *hen* as gender-neutral pronoun was. Again answers ranged from 1 to 7, where 1 = 'not at all strong' to 7 = 'very strong'.

Results

First we wanted to test if people actually dislike the use of *hen* as a gender-neutral pronoun. The mean for this item was 2.87 ($SD = 2.17$), indicating that people in fact do not like the word *hen*, but the variation is quite large, nevertheless, most people (42%) stated that they thought that the use of *hen* was *not good at all* (=1). The participants also held fairly strong opinions about *hen*, with an average rate of 4.08 ($SD = 2.16$). A correlation analysis revealed no relation between attitudes to *hen* and how strong those attitudes were, $r = -.03$, $p > .05$. Thus, strong feelings may be present both with the proponents and the opponents.

The first part of our hypothesis was that *hen*, regardless of context, would not be more often remembered as neither a female nor a male in comparison to when another gender-neutral term was used. Especially, such a term would be more influenced by the gendered context. Thus, we first expected the applicant to be remembered as a female in the feminine context and as male in the masculine context, but that *hen*, regardless of context, would be remembered as neither a female nor a male. Second, we expected that *hen* would be perceived more gender-neutral than 'the applicant', such that *hen* would be rated less communal than 'the applicant' in the feminine context and less agentic than 'the applicant' in the masculine context. To investigate the first part of this hypothesis, we conducted two chi-square analyses, one for the typically masculine ad and one for the typically feminine ad. In both conditions, the applicant was most often remembered as being male; while *hen* was most often remembered as a *hen* in both conditions, see Figure 1 ($\chi^2(3, N = 47) = 12.28$, $p = .006$, and $\chi^2(3, N = 48) = 20.30$, $p < .001$, for the male and female ad, respectively). There was a small tendency for *hen* to be remembered as a male in the masculine context,

suggesting that under certain conditions, *hen* may also be subjected to a male bias. Interestingly, ‘the applicant’ in the feminine context was not affected by the context. That is, ‘the applicant’ was still perceived as a male, even when the context suggested that the applicant would be a female, indicating that what is considered as a gender-neutral description in fact is subject to a strong male bias.

The second part of the hypothesis was that individuals being described as *hen* would be perceived more gender-neutral than other gender-neutral descriptions, which would be influenced by context. Thus, we expected that ‘the applicant’ in a feminine context would be perceived as more communal than *hen*, and that ‘the applicant’ in a masculine context would be perceived as more agentic than *hen*. To test this two *t*-tests were performed, one for communal traits and one for agentic traits, using gender in the description (*hen*/‘the applicant’) as grouping factor. None of these demonstrated a significant difference, t 's < 1.23, p 's > .05. We did not receive support for the idea that *hen* would be perceived more gender-neutral than ‘the applicant’, not even when using more ‘gendered’ language in the descriptions.

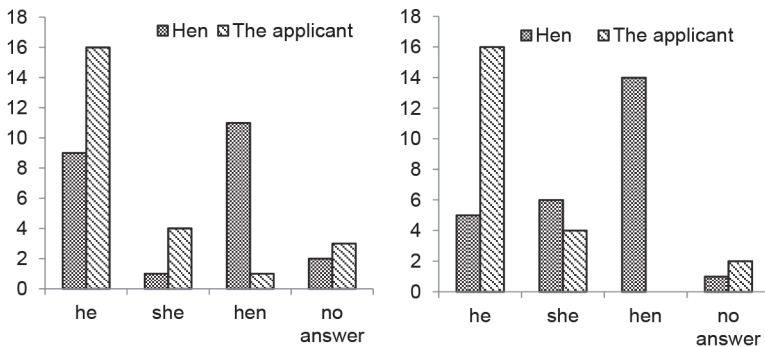

Figure 1. How *hen* and ‘the applicant’ were remembered in the masculine context (left diagram) and in the feminine context (right diagram).

To sum up, our hypothesis received partial support in that *hen* was remembered as a *hen*, while ‘the applicant’ was remembered as a he in both the masculine and the feminine context. We had hypothesized that ‘the applicant’ would be remembered as female in the feminine context. This result can be interpreted in two ways, either that the male bias is so strong that a supposedly gender-neutral formulation is perceived as a masculine even though contextual cues might indicate the opposite. Another interpretation is that our manipulation was too weak. However, there is some reason to

believe that ‘the applicant’ (*den sökande* in Swedish) due to its historic generic masculine form might have influenced the participants to perceive ‘the applicant’ as a man. Most Swedish nouns ending with *-e* and used as generic forms are the historic masculine forms such as *lärare*, which is the masculine form of ‘teacher’ that has replaced the feminine form *lärarinna* as generic for all teachers despite of gender (Gabriel & Gygax, 2008). Even if there has not been a feminine form of the Swedish word for ‘applicant’, it is possible that the general *-e* ending might have activated associations to masculinity.

Concluding discussion

Recently, there has been much debate about a third, gender-neutral Swedish pronoun– *hen*. *Hen* could be seen as either a way to create efficiency in language, as a complement to the gendered pronouns he and she, to be used when gender is not known or is considered as being irrelevant. However, people who do not feel that they fit in the traditional gender dichotomy also use it. Hence, the word *hen* is not only for practical reasons, but it also explicitly challenges the existing gender dichotomy (Milles, 2011). This has led to heated debates about its existence. One argument against the usage of *hen* is that the word is not adding anything to the language, since there are already possibilities to express oneself gender neutrally using already existing words. In two experiments, we tested if the newly introduced and heavily debated word *hen* truly is gender-neutral, especially in comparison to other gender-neutral descriptions.

In general, we received partial support for this notion. In both studies, the use of a supposedly gender-neutral word, in this case ‘the applicant’, made the participants believe that they had read about a man. However, when using *hen*, the participants could not state if they had read about a male or female. This makes us believe that when *hen* is used, people get motivated to think “outside the box”. That is, gender becomes more important, than when using other neutral words, which are subject to a traditional male-bias (Stahlberg et al. 2007). However, we did not find any results supporting that *hen* would be perceived as less agentic or communal, which also indicates more gender-neutrality than when using ‘the applicant.’ No evaluative differences were found, neither in the feeling thermometer nor in hireability. In study 1, we found that a person who use *hen* actually was perceived more positively than a person who use he. One positive interpretation of our results, or lack thereof, is that even though people dislike the use

of *hen*, as our results from Study 2 demonstrated, this might not rub off on judgments about people being described as a *hen*. On the contrary, in Study 1 we actually found that participants rated the user of the word *hen* more positively.

Nonetheless, people do not seem to like *hen*, as revealed in Study 2. Then, why did we not find any other results? At first sight, it might be argued that Sweden is a very egalitarian country. However, there is still a strongly segregated labor market, where women hold the lower positions, with lower wages (SCB, 2012). Thus, Sweden could not be considered as gender equal.

Another possibility may be that the recruitment situation used in the present studies is not the best way to test the gender-neutrality of *hen*. Such a situation may activate neutrality schemas, since most people are aware that a recruitment process should be free of sexism and gender bias. Thus, people may have been reluctant to negative ratings in the *hen*-condition, and also to ascribe gender stereotypical traits to either ‘the applicant’ or *hen*. It is also important to note that even though the contexts in Study 2 were “gendered”, the job was still for a non-gender stereotypical job. The results might have been different if we had used, for example midwives or engineers (Gabriel & Gygax, 2008). Another problem with the present research is that we used explicit judgments, and given that the recruitment situation may have activated schemas related to neutrality, it could have been better to use implicit measures. These drawbacks imply that further research is strongly needed to investigate the psychological consequences of using *hen*. Considering the currently occurring and rapid changes in the Swedish language, there is an urgent need for more empirical research on the subject.

References

- Baron, D. E. 1986. *Grammar and Gender*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Bennett, M., Sani, F., Hopkins, N., Agostini, L., & Malucchi, L. 2000. Children’s Gender Categorization: An Investigation of Automatic Processing. *British Journal of Developmental Psychology*, 18(1), 97-102.
- Björkman, A. Q. 2012, 03-08. ”Hen” föreslogs av språkforskare redan 1994 [”Hen” was proposed by linguist already 1994, in Swedish]. *Svenska Dagbladet*. Retrieved from:
<http://blog.svd.se/kultur/2012/03/08/”hen”-foreslogs-av-sprakforskare-redan-1994---i-svd/>

- Boroditsky, L. 2011. How Language Shapes Thought. *Scientific American*, 304(2), 62-65.
- Boroditsky, L., Schmidt, L. A., & Phillips, W. 2003. Sex, Syntax, and Semantics. *Language in Mind: Advances in the Study of Language and Thought*, 61-79.
- Bäck, E. A. 2013. Position toward the Status Quo: Explaining Differences in Intergroup Perceptions between Left- and Right-Wing Affiliates. *Journal of Applied Social Psychology*, 43(10), 2073-2082.
- Bäck, E. A., & Lindholm, T. 2014. Defending or Challenging the Status Quo: Position Effects on Biased Intergroup Perceptions. *Journal of Social and Political Psychology*, 2, 77-97.
- Clark, H. H., & Brennan, S. E. 1991. *Grounding in Communication*. Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Dalén, K. 2012, 02-24. Starka reaktioner efter intervjuer om "Hen" [Strong reactions after interviews about 'Hen', in Swedish]. *Dagens Nyheter*. Retrieved from <http://www.dn.se/kultur-noje/starka-reaktioner-efter-intervjuer-om-hen/>
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. 1984. Gender Stereotypes Stem from the Distribution of Women and Men into Social Roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(4), 735-754.
- Eidelman, S., Pattershall, J., & Crandall, C. S. 2010. Longer Is Better. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46, 993-998.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. 1991. *Social Cognition*. New York [etc.]: McGraw-Hill.
- Gabriel, U., Gygax, P., Sarrasin, O., Garnham, A., & Oakhill, J. 2008. Au Pairs Are Rarely Male: Norms on the Gender Perception of Role Names across English, French, and German. *Behavior research methods*, 40(1), 206-212.
- Gaucher, D., Friesen, J., & Kay, A. C. 2011. Evidence That Gendered Wording in Job Advertisements Exists and Sustains Gender Inequality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(1), 109-128.
- Gustafsson Sendén, M. 2014. "He" and "She" in News Media Messages: Pronoun Use Reflects Gender Stereotypes. Paper presented at the The eighth Nordic conference on language and gender, Södertörn, Stockholm, Sweden.
- Gustafsson Sendén, M. 2014. *Personal Pronouns in Evaluative Communication*. Stockholm University, Stockholm.
- Hardin, C. D., & Higgins, T. E. 1996. Shared Reality: How Social Verification Makes the Subjective Objective. *Handbook of Motivation and Cognition* (pp. 28-84). New York, NY, US: Guilford Press.
- Heilman, M. E. 1981. Sex Bias in Work Settings: The Lack of Fit Model. *Research in Organizational Behavior*, 5, 269-298.

- Josephsson, O. 2010, 02-15. Sensus Inför Ett Tredje Kön [the Adult Educational Association ‘Sensus’ Introduces a Third Gender, in Swedish]. *Svenska Dagbladet*. Retrieved from:
http://www.svd.se/kultur/sprakspalt/sensus-infor-ett-tredje-kon_4264467.svd
- Jost, J. T., Banaji, M. R., & Nosek, B. A. 2004. A Decade of System Justification Theory: Accumulated Evidence of Conscious and Unconscious Bolstering of the Status Quo. *Political Psychology*, 6, 881-919.
- Kahneman, D., & Tversky, A. 1979. Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica*, 47, 263-292.
- Lagerwall, K. 2012, 02-14. ”Hen” gör barn förvirrade [‘Hen’ makes the children confused, in Swedish]. *Dagens Nyheter*. Retrieved from:
<http://www.dn.se/nyheter/sverige/kritiker-hen-gor-barn-forvirrade/>
- Lagerwall, K. 2012, 02-14. På Egalia tas fokus bort från könet [at Egalia, focus is removed from the gender, in Swedish]. *Dagens Nyheter*. Retrieved from
<http://www.dn.se/nyheter/sverige/pa-egalia-tas-fokus-bort-fran-konet/>
- Ledin, P., & Lyngfelt, B. 2013. Olika Hen-syn. Om bruket av hen i bloggar, tidningar, och studentuppsatser. *Språk och Stil*, 23, 141-174.
- Lenton, A., Sedikides, C., & Bruder, M. 2009. A Latent Semantic Analysis of Gender Stereotype-Consistency and Narrowness in American English. *Sex Roles*, 60(3-4), 269-278.
- Love, H. 2004. ‘The Right to Change My Mind’: New Work in Trans Studies. *Feminist Theory*, 5(1), 91-100.
- McKelvie, S. J., & Waterhouse, K. 2005. Impressions of People with Gender-Ambiguous Male or Female First Names. *Perceptual and Motor Skills*, 101(2), 339-344.
- Milles, K. 2011. Feminist Language Planning in Sweden. *Current Issues in Language Planning*, 12, 21-33.
- Milles, K. 2013. En öppning i en sluten ordklass? Den nya användningen av pronomenet hen. *Språk och Stil*, 23, 107-140.
- Milles, K., Salmson, K., & Tomicic, M. 2012, 01-20. Det behövs ett nytt ord i svenska språket [the Swedish language needs a new word, in Swedish]. *Svenska Dagbladet*. Retrieved from:
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/det-behovs-ett-nytt-ord-i-svenska-spraket_6784859.svd
- Phillips, W., & Boroditsky, L. 2003. Can Quirks of Grammar Affect the Way You Think? Grammatical Gender and Object Concepts. *Proceedings of the Twenty-Fifth Annual Conference of the Cognitive Science Society, Pts 1 and 2*, 928-933.

- Prewitt-Freilino, J. L., Caswell, T. A., & Laakso, E. K. 2012. The Gendering of Language: A Comparison of Gender Equality in Countries with Gendered, Natural Gender, and Genderless Languages. *Sex Roles*, 66(3-4), 268-281.
- Romaine, S. 2001. A Corpus-Based View of Gender in British and American English. *Gender across Languages: The Linguistic Representation of Women and Men, Vol. 1.* (pp. 153-175). Amsterdam, Netherlands: John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Rudman, L. A., & Glick, P. 2001. Prescriptive Gender Stereotypes and Backlash toward Agentic Women. *Journal of Social Issues*, 57(4), 743-762.
- SCB. 2012. *På tal om kvinnor och män: Lathund om jämställdhet.* Stockholm: Statistiska centralbyrån, Funktionen för jämställdhets-statistik.
- Schindel, J. E. 2008. Gender 101 Beyond the Binary: Gay-Straight Alliances and Gender Activism. *Sexuality Research and Social Policy*, 5(2), 56-70.
- Språkrådet. 2013, 05-27. Kan man använda pronomenet Hen? *Veckans språkråd.* Retrieved from <http://www.sprakradet.se/16474>
- Stahlberg, D., Braun, F., Irmen, L., & Sczesny, S. 2007. Representation of the Sexes in Language. In K. Fiedler (Ed.), *Social Communication.* (pp. 163-187). New York: Psychology Press.
- Svensson, A. 2012, 02-14. Hens uppgång har nått Hovrätten [The Hen boom has reached the Court of Appeal, in Swedish]. *Språktidningen.* Retrieved from <http://spraktidningen.se/blogg/hens-uppgang-har-natt-hovratten>
- Wayne, L. D. 2004. Neutral Pronouns: A Modest Proposal Whose Time Has Come. *Canadian Women Studies*, 24(2/3), 85-92.
- Westberg, H. 1996. *Kvinnor och män märks: Könsmärkning av arbete – en dold lärandeprocess.* Doktorsavhandling. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Wojahn, D. 2013. De personliga pronomenens makt: En studie av hur pronomen styr våra föreställningar om personer. In B. Bihl, P. Andersson & L. Lötmarker (Eds.), *Svenskans Beskrivning 32: Förhandlingar Vid Trettioandra Sammankomsten För Svenskans Beskrivning, Karlstad Den 13-14 Oktober 2011*, S. 356-367. Karlstad, Sweden.
- Åsell, E. M. 2012, 05-07. Argumenten mot "Hen" påminner om rysk homofobi [the arguments against 'Hen' remind of Russian homophobia, in Swedish]. *SVT Debatt.* Retrieved from: <http://debatt.svt.se/2012/05/05/argumenten-mot-hen-paminner-om-rysk-homofobi/>

“She” and “He” in news media messages:

Pronoun use reflects gender stereotypes

Marie Gustafsson Sendén

News media aim at unbiased presentation of social groups in media reports. For example, in the Handbook of Journalism, published by Reuters it is stated:

... A person’s gender, race, religion, nationality, sexual orientation or marital status should not be cited unless it is relevant to the story. Even then, consideration must be given to where in the story such information needs to be placed. It is wrong to assume that police, firefighters or soldiers are men...

(Retrieved from [http://handbook.reuters.com/?title= G#gender](http://handbook.reuters.com/?title=G#gender))

Although the directives in the handbook are clear, previous research has shown that news media in general tend to be biased when reporting on different social categories, such as gender or minority groups (Dixon & Linz, 2000; Geschke et al., 2010; Koivula, 1999; Rudy et al., 2011). In comparison to advertising and fiction, where blatant stereotypes are common (see for example; Lauzen et al., 2000; Mager & Helgenson, 2011), news media may include more subtle ways to represent women and men that confirm prevalent gender beliefs. Since news media explicitly aim at unbiased reports, such subtle biases may be more difficult to detect, and their influence on people’s notions of women and men may therefore go largely unnoticed.

In comparison to research on advertising and the entertainment media, analyses of gender biases in news media are scarce. In a review in 2010 of scientific articles focusing on content analyses of gender in the media, 93 studies investigated entertainment and advertising media, whereas four focused on media news (time span 1978-2009; Rudy et al., 2010). The few studies examining gender biases in news included comparisons of the ratio of women and men as news targets, qualitative analyses on how men and

women are presented, whether women and men occur in different news topics, and whether they receive the same or different types of questions (see for example; Koivula, 1999; Matud et al., 2011; Schwartz, 2011). In the current study, the question of gender biases in news media is approached by focusing on personal pronouns denoting women and men (*she* and *he*). Specifically, it is examined how gender pronouns in news vary with respect to frequency, and how they become associated with meaning. To this aim, we use news published in English from Reuters, which is the largest international news provider in the world (<http://reuters.com>). Reuters provides short media news articles which are reprinted and redistributed in magazines and internet services all over the world, which means they have a critical impact on people's worldview.

Pronouns are especially well-suited for research on language biases since they reflect important social categories (Gustafsson Sendén et al., in press; 2014) and are used with less cognitive monitoring than words denoting explicit categories (Pennebaker et al., 2003). This means that pronouns are used more automatically and unconsciously than explicitly defining categories, such as men or women.

The analyses are conducted by latent semantic analysis (LSA; Landauer, 1999; Landauer et al., 2007), which is a multi-dimensional computerized method that analyses meaning by examining how words are used in specific contexts. The LSA is completely data-driven and allows analysis of large amounts of data where manual coding would be highly time consuming. In this study, 400 000 articles are included in the analyses. Using manual coders in such a project would not only take a very long time but also be extremely expensive. News reports may also contain subtle differences that would be difficult to detect by human coders. Previous studies have used corpus-based computerized analyses for analyses of frequencies of pronouns (see for example Baker, 2010, Twenge et al 2012). However, to understand the meaning of a word, qualitative methods are added (Baker, 2010). In comparison, LSA derives the meaning of a word by computational algorithms. Because the method is still rather unknown within psycholinguistics and gender research, I explain it further in the method section.

Gender Stereotypes

Gender stereotypes are shared beliefs about women and men, including both descriptive and evaluative aspects (Glick & Fiske, 1996; Fiske & Taylor, 1991) that are transferred in communication. The typical male stereotype

include traits such as *competent, active, assertive, confident, aggressive, ambitious and dominant*, whereas the female stereotypes include traits and behaviors such as being *warm, passive, empathic, affective, helpful, and kind* (Bakan, 1966; Cuddy et al., 2004; Eagly, 1987; Fiske et al., 2002). According to social role theory (Eagly & Steffen, 1984, 1986), gender stereotypes result from the distribution of women and men in social roles, for example, occupying different professions. When people see groups of people performing particular tasks, personalities and competences are attributed from the behavior to the social category. For example, if people see women (but not men) taking care of children, nurturance and warmth will be associated with women (Eagly & Steffen, 1984). In a similar vein, the media may function as an active agent in transmission of gender stereotypes (Bussey & Bandura, 1999), if presenting women and men in different roles, topics and in different numbers.

Gender biases in language

In the media, category labels are more common for women than men, and essentialising language might be reflected in the content of interviews with women and men (Rudy et al., 2010). Supporting this notion, research has found that interviews with male and female business leaders differ, such that interviews with male leaders focus on the topic (e.g., business), whereas interviews with female leaders focus on family relations, and being a woman (Lämsä & Tiensuu, 2002). A similar effect has been found in sports news (Koivula, 1999). Taken together, this also means that business- and sports-women may be more similarly depicted than business- and sports-men.

Another linguistic device that may convey attitudes is word categories, such as verbs, adjectives, or nouns (Semin & Fiedler, 1988, Carnaghi et al., 2008). For example, nouns have stronger inductive potential, and more strongly indicate group membership than for example adjectives do (Carnaghi et al., 2008; Graf et al., 2012). For example, describing somebody as "*NN is a homosexual*" is associated with stronger stereotype congruent inferences than "*NN is homosexual*". A *homosexual* inhibited also imaginations of stereotype incongruent behaviors or interest (Carnaghi et al., 2008). Verbs on the other hand are less associated with personal inferences (Semin & Fiedler, 1988) and instead focus on the situations and the behavior as such.

Using LSA, so-called semantic associates may be used to assess the associative meaning of *she* and *he* in media news. The semantic associates represent words that are either used in the same contexts as *she* and *he*, or occur

in similar contexts as *she* and *he*. In accordance with previous research, the second hypothesis is that the semantic associates of *she* will include more essentialising language as expressed by gender labels, nouns and adjectives than the associates of *he*.

Method

In studies of artificial intelligence there has been development of mathematical ways to analyze similarities between words and contexts that do not depend on human judges (Campbell & Pennebaker, 2003; Landauer et al., 2007; Pitts & Nussbaum, 2006). One such promising technique is LSA (Landauer & Dumais, 1997, Landauer 1998). LSA has been suggested as a theory and a method for how semantic meaning can be derived from the contexts in which words are used (Landauer & Dumais, 1998; Landauer, 1999; Landauer et al., 2007). The exact calculations in LSA are beyond the scope of this paper, but suffice to say, LSA relies on singular value decomposition, which is akin to factor analysis and multidimensional scaling (Landauer & Dumais, 1997; Landauer et al., 2007). Through complex computations, LSA learns about the meaning of a word from every encounter with it and from the composition of all the passages in which a word does not occur. "...the similarity estimates derived by LSA are not simple contiguity frequencies, co-occurrence counts, or correlation in usage, but depend on powerful mathematical analysis that is capable of correctly inferring much deeper relations (thus the phrase *latent semantic*)" (Landauer et al., 1998, p. 261). The computations in LSA suggest that the meaning of *she* and *he* can be imagined as the average meaning of all the passages in which *she* and *he* occur in the same corpus, and also from all the passages where these words do not occur (Landauer et al., 2007; Lenton et al, 2009). For detailed descriptions, I refer to methodological articles on LSA (see for example, Foltz et al, 1998; Landauer, 1998; Landauer & Dumais, 1997; Landauer et al., 2007), and articles where LSA has been implemented in analyses of expressive writing (Campbell & Pennebaker, 2003), or gender stereotypes (Lenton et al., 2009).

Lenton, Sedikes and Brewer (2009), used a corpus based on fictional and educational literature to assess the distance in a semantic space between gender stereotypical roles and traits and gender labels. They found that gender stereotypical roles but not traits were associated with the matching gender labels, as indicated by the cosine between wordlists with stereotypical roles, traits and male and female gender labels. In the current study, the

focus is broadened from roles and traits to analyses of the closest semantic contexts in which *she* and *he* appear.

Material

To create a semantic space with media news, a corpus with approximately 800,000 thousand (404 megabyte) Reuters news messages published in 1996 and 1997 was used. This dataset was released publicly by Reuters and it was one of the richest samples available for research when the current project was initiated (David et al, 2004; Rose, Stevenson and Whitehead, 2002). Reuters articles are short news messages covering subjects such as business, politics, entertainment and sports (www.reuters.com). The INFOMAP software (<http://www.infomap-nlp.sourceforge.net>) was used to implement the LSA algorithm. The quality of the semantic space is improved if the words used to build the matrix contain meaningful semantic content (Laudauer et al., 2007), therefore, about 750 high frequency, non-content words (e.g., and, but, who) were removed. From the original dataset the 15,000 most common words were used to build a space with 100 dimensions. Two sentences (retrieved from www.reuters.com) are presented here to show how gendered pronouns might be used in a news context and the type of words included in the construction of a semantic space (words in bold).

“... NN can win her fourth title of the week in the 800 meters freestyle after golds in the 4x200 freestyle relay and the 400 and 1,500 freestyle, when **she** smashed the world record. If she wins as expected, NN will be the second woman to claim the 400, 800 and 1,500 golds in the same championships ...”;

“... faster by winning the 100m and 200m in world records that still stand. Two years later in South Korea it all went horribly wrong when **he** false-started and was disqualified from the 100, opening the door for NN. He roared back to take the 200 and relay golds, proving he is fully fit”

Semantic associates as defining the meaning

In comparison to other computational methods, LSA represents each word on a word-vector in a semantic space. This word-vector consists of the target word and weights for the 100 dimensions in the space, locating the word

in the space in comparison to all other locations of words. Calculating the distance (the cosine) between two word-vectors indicates how closely located these two words are in the space. Words that are closely located to each other are labeled ‘semantic associates’, and as such they should represent the meaning of the target word. For example, the semantic associates to *bad* are: *problem*, *performing*, *worse*; whereas the semantic associates to *good* are: *pretty*, *excellent* and *positive*, in the Reuters space. It should also be noted that these words can occur in the closest contexts of *bad* and *good*, but they also occur in contexts that are similar to each other. For example, words such as *doctor* and *physician* are not expected to occur in the same contexts or documents. However, these words become associates because they words are used in the same contexts (Landauer et al., 2007). In the current study, the semantic associates of *she* and *he* are analyzed to understand how *she* and *he* are used in the Reuters news contexts. To sum up the hypotheses

1. *He* will occur more frequently than *she*.
2. *She* will be associated with more essentialising language than *he* as reflected by the semantic associates of *she* and *he*.

Results

The frequency analysis concerned the relative ratios of *he* and *she*. As predicted in the first hypothesis, *he* ($N = 81630$) outnumbered *she* ($N = 9075$) by a relative ratio of approximately nine instances of *he* for each instance of *she*.

The analysis of descriptive biases including essentialising language was assessed by qualitative interpretation of the semantic associates. Table 1 includes the semantic associates for the *she* and *he* contexts. The cosine is the angle between two word-vectors and defines how close each semantic associate is to *she* and *he*. The cosine can vary from -1 to +1, where +1 indicates that two words are used in exactly the same contexts. As can be seen, the semantic associates of *she* are gendered pronouns (her, herself), gender labels (woman, girl) and gender labels associated with family relations (mother, husband). The semantic associates of *he* include only one gendered pronoun (his), and no gender labels. In comparing word classes, there are four nouns among the semantic associates of *she* and zero nouns for *he*, whereas there are six verbs among the semantic associates of *he* and three verbs for *she*. Another difference that can be noted is that the semantic associates of *he* associates are related to action (made, make, adding, give),

whereas the semantic associates of She are more passive (admit, answer, refuse). The semantic associates also have higher cosines, which means that the semantic associates of *she* are more similar to the word *she* than the semantic associates of *he* are to the word *he*.

(1) Table 1. Semantic associates of 30 word contexts around *she* and *he*.

She-context	Cos	He-contexts	Cos
She	.66	he	.55
Her	.62	made	.52
woman	.57	clear	.51
mother	.56	make	.50
husband	.56	adding	.50
herself	.54	quickly	.49
Girl	.51	his	.49
answer	.50	who	.49
admitted	.50	giving	.48
refused	.50	give	.46

Discussion

In this study, gender pronouns were used to analyze the frequency of women and men in news media messages in Reuters news, and also how the meaning of *she* and *he* should be understood in these news messages.

The analyses comparing the relative frequencies of *she* and *he* showed that there was substantial male dominance. For each instance of *she* there were nine instances of *he*. Male dominance of a similar extent has previously been demonstrated in sports news (i.e., Koivula, 1999; Matud et al., 2011), but general news coverage typically shows two to four men for each women mentioned in the media (see for example; Armstrong, 2004; Schwartz, 2011). As we did not control for whether the occurrences referred to the same person or not, the large difference in ratios could either mirror the actual numbers of men and women in the news, or may indicate that men were given more space, for example by appearing in longer articles with more citations. In support of this notion, a Spanish study showed that news articles about women were shorter than articles about men, and that news about men was located in more salient positions on the newspaper page (Armstrong, 2004; Matud et al., 2011). If women are given less space

and/or fewer citations, it could be argued that the media consider women to be of less interest than men.

Hypothesis 2 included a qualitative analysis of the descriptive content of the words associated with *she* and *he*. The semantic associates extracted by the LSA represent the meaning of a word as it is used throughout the corpora of media news (Foltz et al., 1998; Landauer et al., 2007). The semantic associates of *she* were more gendered (e.g., mother, women and girl) than were the semantic associates of *he*, which supports the notion that under-represented categories are more often labeled in accordance with their category (Kahneman & Miller, 1986; Kanter, 1977; Stahlberg et al., 2007). An unexpected finding from the qualitative analyses of the semantic associates was that the associates also reflected gender stereotypes of women as being passive and men as being active. For example, *she* associates included words such as *answer* and *admit*, whereas *he* associates included words such as *made* and *give*. This is in line with early theories on stereotypes representing women as passive and men as active (Bakan, 1966), and also later corpus based studies that found such differences when comparing adjective that are used in relation to man or women (Baker, 2010). However, we did not expect such a pattern to occur with only nine associates to the *she* and *he* contexts.

Taken together, these results further support the interpretation that news media frame their descriptions of women and men in accordance with gender stereotypes. One should remember that Reuters news is dominated by political and business news, and the associations of family relations to *she* in these types of context needs to be addressed more thoroughly in future research.

When the current project was initiated, this Reuters sample from 1996-1997 was one of the richest samples available for research. The imbalance in the ratio of women and men should have improved in media news today, since female representation in top positions and as journalists has increased. However, there is probably a long way to go until the numbers of *she* and *he* are equal. Men are still in the majority in top positions all over the world, and prejudice and bias mean that men are more often seen as experts than women (Desmond & Danilewicz, 2010, Rudy et al., 2010). Also in literature, which has more female than male readers (Tepper, 2000), there are still two instances of *he* for each instance of *she* (Twenge et al., 2012).

The findings imply that media both depict facts and stereotypes about gender. For example, it is true that women are scarce in top business or political positions, and as a consequence they should be less frequently depicted in those areas. However, the essential language in the semantic asso-

ciates of *she* and *he* indicates that the media are also responsible for contributing to stereotypes. Since the differences found here are repeated on a daily basis, and are spread in various forms of news media, the gender representations in news media are likely to maintain and reinforce gender inequity.

References

- Armstrong, C. L. (2004). The influence of reporter gender on source selection in newspaper stories. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 81, 139-154.
- Armstrong, C. L. (2006). Story genre influences whether women are sources. *Newspaper Research Journal*, 27, 66-81.
- Bakan, D. (1966). *The duality of human existence: An essay on psychology and religion*. Oxford, England. Rand McNally.
- Baker, P. (2010). Will Ms ever be as frequent as Mr? A corpus-based comparison of gendered terms across four diachronic corpora of British English. *Gender and Language*, 4, 125-149
- Bragg, M. (2003). *The adventure of English: The biography of a language*. London: Hodder and Stoughton
- Bruckmüller, S., Hegarty, P., & Abele, A. E. (2012). Framing gender differences: Linguistic normativity affects perceptions of power and gender stereotypes. *European Journal of Social Psychology*, 42, 210-218.
- Bussey, K., & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106, 676-713.
- Campbell, R. S., & Pennebaker, J. W. (2003). The secret life of pronouns: flexibility in writing style and physical health. *Psychological Science*, 14, 60-65.
- Clark, A. E., & Kashima, Y. (2007). Stereotypes help people connect with others in the community: A situated functional analysis of the stereotype consistency bias in communication. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 1028-1039.
- Collins, R. L. (2011). Content analysis of gender roles in media: Where are we now and where should we go? *Sex Roles*, 64, 290-298.
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., & Glick, P. (2004). When professionals become mothers, warmth doesn't cut the ice. *Journal of Social Issues*, 60, 701-718.
- David, D. L., Yiming, Y., Tony, G. R., & Fan, L. (2004). RCV1: A new benchmark collection for text categorization research. *Journal of Machine Learning Research*, 5, 361-397.
- Desmond, R., & Danilewicz, A. (2010). Women are on, but not in, the news:

- Gender roles in local television news. *Sex Roles*, 62, 822-829.
- Dixon, T. L., & Linz, D. (2000). Overrepresentation and underrepresentation of African Americans and Latinos as lawbreakers on television news. *Journal of Communication*, 50, 131-154.
- Eagly, A. H. (1987). Sex differences in social behavior: A social-role interpretation. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1984). Gender stereotypes stem from the distribution of women and men into social roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 735-754.
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1986). Gender stereotypes, occupational roles, and beliefs about part-time employees. *Psychology of Women Quarterly*, 10, 252-262.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P., & Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 878-902.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (1991) *Social Cognition*. New York [etc.]: McGraw-Hill.
- Foltz, W., Kintsch, W., & Landauer, K. (1998). The measurement of textual coherence with latent semantic analysis. *Discourse Processes*, 25, 285-307.
- Geschke, D., Sassenberg, K., Ruhrmann, G., & Sommer, D. (2010). Effects of linguistic abstractness in the mass media: How newspaper articles shape readers' attitudes toward migrants. *Journal of Media Psychology: Theories, Methods, and Applications*, 22, 99-104.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The ambivalent sexism inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491-512.
- Graf, S., Bilewicz, M., Finell, E., & Geschke, D. (2012). Nouns cut slices: Effects of linguistic forms on intergroup bias. *Journal of Language and Social Psychology*, 32, 62-83.
- Gustafsson Sendén, M., Lindholm, T. & Sikström (2014). Selection bias as reflected by choice of words: The evaluations of "I" and "We" differ between communication contexts but "They" are always worse. *Journal of Language and Social Psychology*, 33, 49-67
- Gustafsson Sendén, M., Lindholm, T. & Sikström (in press). Biases in news media as reflected by personal pronouns in evaluative contexts. *Social Psychology*.
- Hegarty, P., & Buechel, C. (2006). Androcentric reporting of gender differences

- in APA journals: 1965-2004. *Review of General Psychology*, 10, 377-389.
- Kahneman, D., & Miller, D. T. (1986). Norm theory - Comparing reality to its alternatives. *Psychological Review*, 93, 136-153.
- Kanter, R. M. (1977). *Men and Women of the Corporation*. New York: Basic Books.
- Koivula, N. (1999). Gender stereotyping in televised media sport coverage. *Sex Roles*, 41, 589-604.
- Landauer, T. K. (1998). Learning and representing verbal meaning: The latent semantic analysis theory. *Current Directions in Psychological Science*, 7, 161-164.
- Landauer, T. K. (1999). Latent semantic analysis: A theory of the psychology of language and mind. *Discourse Processes*, 27, 303-310.
- Landauer, T. K., & Dumais, S. T. (1997). A solution to Plato's problem: The latent semantic analysis theory of acquisition, induction, and representation of knowledge. *Psychological Review*, 104, 211-240.
- Landauer, T. K., Foltz, P. W., & Laham, D. (1998). An introduction to latent semantic analysis. *Discourse Processes*, 25, 259-284.
- Landauer, T. K., McNamara, D. S., Dennis, S., & Kintsch, W. (2007). *Handbook of latent semantic analysis*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Lauzen, M. M., Dozier, D. M., & Horan, N. (2008). Constructing gender stereotypes through social roles in prime-time television. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52, 200-214.
- Lenton, A., Sedikides, C., & Bruder, M. (2009). A latent semantic analysis of gender stereotype-consistency and narrowness in American English. *Sex Roles*, 60, 269-278.
- Lämsä, A., & Tiensuu, T. (2002). Representations of the woman leader in Finnish business media articles. *Business Ethics: A European Review*, 11, 363-374.
- Mager, J., & Helgeson, J. G. (2011). Fifty years of advertising images: Some changing perspectives on role portrayals along with enduring consistencies. *Sex Roles*, 64, 238-252.
- Matud, M. P., Rodríguez, C., & Espinosa, I. (2011). Gender in Spanish daily newspapers. *Sex Roles*, 64, 253-264.
- Miller, D. T., Taylor, B., & Buck, M. L. (1991). Gender gaps: Who needs to be explained? *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 5-12.
- Pennebaker, J. W., Mehl, M. R., & Niederhoffer, K. G. (2003). Psychological aspects of natural language use: Our words, our selves. *Annual Review of Psychology*, 54, 547-577.
- Rose, T., Stevenson, M., & Whitehead, M. (2002). *The Reuters Corpus Volume 1 - from yesterday's news to tomorrow's language resources*. Paper presented

- at the Proceedings of the 3rd International Conference on Language Resources and Evaluation.
- Rudy, R. M., Popova, L., & Linz, D. G. (2010). The context of current content analysis of gender roles: An introduction to a special issue. *Sex Roles*, 62, 705-720.
- Rudy, R. M., Popova, L., & Linz, D. G. (2011). Contributions to the content analysis of gender roles: An introduction to a special issue. *Sex Roles*, 64, 151-159.
- Schwartz, J. (2011). Whose voices are heard? Gender, sexual orientation, and newspaper sources. *Sex Roles*, 64, 265-275.
- Stahlberg, D., Braun, F., Irmen, L., & Sczesny, S. (2007). Representation of the Sexes in Language. In K. Fiedler (Ed.), *Social Communication*. (pp. 163-187). New York. Psychology Press.
- Twenge, J. M., Campbell, W. K., & Gentile, B. (2012). Male and female pronoun use in US books reflects women's status, 1900–2008. *Sex Roles*, 67, 488-493.

“Du är vad du heter?”

A critical approach towards a structuralist perception of personal names

Evelyn Hayn

When their¹ father told them that they had changed drastically after their name had been changed, Eugen Litwinow started to wonder whether they would have become a different person if they had kept the name Евгений, Evgenij. (Litwinow 2013:[5]). This is a question that obviously cannot be answered; nevertheless, it inspired Litwinow to portray 13 namesakes in their book “Mein Name ist Eugen” (“My name is Eugen”). This work induced me to reflect upon the extent to which a person’s own name influences their personal life. In 2006, Hagström published a book entitled “Man är vad man heter” (“You are your name”). As the title implies, Hagström states that names are not perceived as neutral, but as markers that people use for social categorization. Names invoke expectations that in turn affect how an individual is perceived: as female or male, as a fellow citizen or not, with or without migration background, or with a certain class or religious background. I thus started to wonder about the impact names have on those who bear them and on those who perceive them. Does an individual become the person that others want to see in them?

The answer might be yes and no.

Yes, because there is some kind of general, hegemonic knowledge about names that is widely shared in society. Numerous books are available that deal mainly with the question of which name to give to newborns. Names that are perceived as unusual, odd or inappropriate happen to be discussed in the media, either e.g. in online newspapers or in movies (Andersson 2008, Patellière & Delaporte 2012, Siering 2012). Every year nationwide rankings of the most popular baby names are assembled and published. Also, the effects of shared hegemonic perceptions of names are discussed. Several Swedish newspapers spread the result of a study showing that a

---

¹ In this article, ‘they’ is used as a singular pronoun in passages where the genderization of a person is unknown and/or made irrelevant in the very context. However, the latter does not mean that hegemonic genderization is irrelevant.

striking number of male inmates shared names that end with the letter ‘y’, and thereby contributed to and reaffirmed the hegemonic stereotypical perception of people with y-names being troublemakers (Lerner 2011, Vint-hagen Simpson 2011). In German public discourse, ‘Kevinism’ and ‘Chantalism’ became synonyms for the practice of unfavorable first name-giving.² German registrars enforce that every newborn registered under German citizenship must be ascribed a ‘gender-distinctive’ name. With this general knowledge in mind, a person might as well become what I want them to be according to what I know about their name.

The answer may also be ‘no’, people do not necessarily become the person they are expected to be. Not everyone is in the privileged position to be ignorant towards hegemonic expectations that are invoked by discriminatory perceptions of names. German registrars argue that it would be in the newborn’s interest that their first name is gender distinct (BVerfG 2008). However, they cannot know as it might as well be the opposite: Sooner or later in life the child might realize that a ‘distinct gender’ was imposed upon them, a gender that is even more invoked by the conventionalized perception of their name as ‘gender-distinctive’. People that face discrimination might be forced to react to these expectations in the form of resistance and empowerment whilst privileged people that do not experience discrimination on grounds of hegemonic name expectations might not even realize that the way names are negotiated is never neutral. Thus, whether or not a person becomes ‘their name’ depends on their own responses to hegemonic expectations and on how far one wants to challenge these expectations by choosing a less pre-defined, flexible way to perceive a person’s name.

This is what I want to discuss here. I aim to address the specific knowledge that is negotiated in Germany and Sweden’s hegemonic discourse in the context of perceiving names. By investigating myself I question the following: What do I assume to know about naming practices and names? In what contexts do I think that a name ‘tells’ me something about myself or another person? And how do I link my expectations about an unknown person to that person’s name? How do I deal with the matter of whether or not a person meets my expectations? How do my expectations meet those of the hegemonic discourse?

---

² Cf. unpublished M.A. thesis of Julia Kube at University of Oldenburg on unequal chances in education based on stereo-typification and presuppositions of teachers: [Anonymous] (2009) “Ungleiche Bildungschancen schon durch Vornamen? Studie zu Vorurteilen und Vorannahmen von Lehrern”. Presse und Kommunikation Universität Oldenburg: www.presse.uni-oldenburg.de/mit/2009/390.html.

Furthermore, I am interested in the circumstances and effects of these ‘expectations’ towards names with regard to their bearers. How is the hegemonic knowledge acquired, disseminated, shared and cemented on a structural, or rather structuralist, level? What kind of knowledge is thereby normalized? What consequence does the cognitive sedimentation of normalized knowledge have for what name bearers?

I conclude with a discussion of the conceptual and methodological implementation of hegemonic naming practices and possible interventions for the negotiation of names: How can a discriminatory perception of names be analyzed and how can it be fought against? Next to the German context, I also look at naming practices in Swedish society, as both share similar hegemonic discursive norms in order to show that the normative knowledge on names is not necessarily only bound to and constituted by linguistic communities that are regulated by different legislations on names (cf. for a deeper discussion Hayn forthcoming).

Litwinow’s case above is in particular interesting for further analysis. The ‘assimilation’, or rather the change, of their name was initiated by Litwinow’s naturalization as a German citizen. According to German Civil Code every person that “acquired their name under an applicable foreign law and whose name will henceforth comply with German Law may declare to the registration office [...] to take on a German version of their first or family name; in case this version does not exist, another new first name can be taken instead.”³ Unlike what the law recognizes as the changing of names,

---

³ Original: „Hat eine Person nach einem anwendbaren ausländischen Recht einen Namen erworben und richtet sich ihr Name fortan nach deutschem Recht, so kann sie durch Erklärung gegenüber dem Standesamt [...] eine deutschsprachige Form ihres Vor- oder ihres Familiennamens annehmen; gibt es eine solche Form des Vornamens nicht, so kann sie neue Vornamen annehmen.“ BGBEB 2013, Paragraph 47 Artikel 1, Punkt 5. Translated by EH. As Litwinow is recognized as ‘post-war repatriate’ according to the German Constitution Article 116, 1 there is an additional law that regulates their case, the Federal Refugee Act Article 94, paragraph 1. However, when it comes to names, it basically says the same thing: (1) Displaced persons and post-war expatriates [...] that are recognized as ‘Germans’ according to Article 116,1 of the German Constitution may declare to the Federal Administration Office in charge of their redistribution procedure or to the registration office [...] 1. to dismiss name parts that are not allowed by German Legislation, 2. to take on the original form of a name that was altered with regard to gender or family relations, 3. to take on a German version of their first or family name; in case this version does not exist, another new first name can be taken instead [...] 5. to take on the family name in a German translation provided that the translations reveals a name that is accepted in the German speaking area.” BVFG 2013, Gesetz über die Angelegenheiten der Vertriebenen und Flüchtlinge. Paragraph 94, Artikel 1. There a special regulations for children over five and fourteen. As soon as they turn five they

name assimilation is free of charge (Innenministerium Baden-Württemberg n.d.). Although the legislation negotiates the change of name as an option here, in their interviews, Litwinow found out that the registrars usually recommended the assimilation/change of the name according to the Federal Refugee Act (cf. footnote 3, Litwinow 2013:11, Tryba 2011). In some cases, a list of possible first names was provided that sometimes even included the original name (Litwinow 2013:62). In other cases, the decision to change the name was taken after the realization that most German speakers had difficulties to pronounce the original name accordingly (Litwinow 2013:64). This is why one can barely speak of an unrestricted choice; either the respective persons face a discriminatory perception of their names when people start to question them to be German on grounds of their name; or they can acquire a risky, potential privilege for themselves of passing as a German. As Litwinow has shown, ‘passing’ might be successful in some cases; in others it’s not. Most of Litwinow’s interviewees explained that they experienced the Germanized version of their name ‘Eugen’ to be an unusual first name in today’s Germany. The name may even be identified as a typical name for post-war expatriates from the former Soviet Republics by fellow migratized Germans (Litwinow 2013:61, 70). Regardless, discrimination and unequal treatment on the basis of a discriminatory perception of names remains unchallenged with the effect that certain names that are defined as German are prioritized whereas those that are perceived as non-German are e.g. negotiated as potentially impedimental for ‘integration’ purposes (Anonymous/ms 2013)⁴. So what is it that people read into first names?

When apples have personal names

One day in October, I came across Ingrid-Marie – Ingrid-Marie, the apple. I met Ingrid-Marie in a grocery store in Stockholm, Södermalm, right beside Granny Smith and Pink Lady. Ingrid-Marie was round like apples usually are and the flesh, although not so juicy, was fresh in taste. According to Frugthaven, an informational website on fruit, this was no coincidence as Ingrid-Marie is ready for harvesting in October and can be stored until the end of the Christian calendar year (Frugthaven n.d.). While looking at the apple and joyfully eating it I wondered: Why does it have that name? Could

---

must agree. From the age of fourteen the declaration must be submitted by the children themselves.

⁴ According to Anonymous/ms 2013, post-war expatriates were made to believe that name assimilation will support integrating into the new environment.

it possibly have another name, e.g. *Not so juicy October apple*? Also, names like Granny Smith and Pink Lady are suspicious. Why do denominations of apples need to invoke the image of a human? Though I did not know anything about the background of the apple’s name yet⁵, I tried to recall all I knew about the name in order to understand a possible metaphorical connection between the apple and an imagined person named Ingrid-Marie. What I want to discuss here is not so much the reason and purpose for the choice of this very denomination of the apple but the associations and assumptions I made reflecting on ‘Ingrid-Marie’ as a personal name. Ingrid-Marie could be:

- A female first name?
- Swedish, Norwegian, Danish, German(ic) name?⁶
- A Pagan, Christian name?
- Maybe a common name in Scandinavian nobility?
- Probably not a family name?
- Its first part (Ingrid) a name that was quite popular during Nazi Germany?⁷
- A name of an elderly person?

It may appear like a trivial question but why is it that I know all of that? When I presented the first five assumptions at my talk during the 8th Nordic Conference on Language and Gender, no one contradicted my suggestions. This might be due to the fact that no one wanted to disturb my presentation. Another reason could be that this knowledge of mine was actually shared amongst the audience. Common reference books and publications on names would come to similar conclusions. So it must be ‘true’ then? But

---

⁵ It was called after a 6 year old child in Denmark that died in 1908 of influenza. Cf. Findal 2008.

⁶ According to Nüssler (2002:218) ‘Ingrid’ is a recognized ‘female’ (f) name in Danish (DA), German (DE), English (EN), Spanish (ES), French (FR), Italian (IT), Hungarian (MA), Dutch (NL) and Swedish (SV) first name sources whereas ‘Ingrid-Marie’ as a hyphenated first name only exists in a Swedish source. ‘Marie’ is a recognized ‘female’ name in Danish, German, English, French, Gaelic (GA), Dutch and Swedish sources (Nüssler 2002:284).

⁷ Cf. listing on most favorite first ‘female’ names for babies born between 1933 and 1945 in Munich with Ingrid at 7th place: Wolffsohn & Brechenmacher 1999:241. Cf. listing on most favourite ‘female’ names between 1928 and 1946 in Kiel with Ingrid at 1st place in the years 1933-1937 (year 1936 shared with Helga) and until 1943 in top 5, thereafter top 12: Mattlinger 1996:66-70 and 177.

how did I acquire this information? Did the name tell me that? How can a name ‘say’ anything?

Identifying personal names, acquiring grammar

Higher Regional Court Munich: “In German language use, first names that end with ‘an’ rather signify persons of male gender as for example Christian, Florian, Julian, Jonathan, Kilian, Maximilian, Sebastian, Stefan, Tristan.”⁸

Response plaintiff: “As far as the Oberlandesgericht refers to the general use of the German language, whereupon first names with the suffix ‘an’ are more likely given to persons of male gender, this cannot withstand legal scrutiny. [...] Even within the German language framework ‘female’ identified first names that end with ‘an’ are not that seldom: Lilian, Arian, Aslihan, Bahan, Nalan, Nuran, Susan, Selcan.”⁹(BVerfG 2008).¹⁰

---

⁸ According to Nüssler (2002), the following names are identified as current names in their respective sources: Christian (S.94) is a recognized ‘female’ (f) name in the English (EN) and Gaelic (GA) sources whereas in the Danish, German, English, French, Gaelic, and Swedish sources, it is a recognized ‘male’ (m) name. These are the results for the other first names: Florian (S.156): m in DA, DE, EN, ES, FR, NL, PL (Polish), RM (Rumanian), SV; Julian (S.239): m in DA, DE, EN, FR, PL, RM, SV; Jonathan (S.236): m in BI (biblical), DA, DE, EN, FR, GA, NL, SV; Kilian (S.247): m in DE, EN, SV; Maximilian (S.293): m in DA, DE, EN, SV; Sebastian (S.375): m in DA, DE, EN, PL, SV; Stefan (S.391): m in DA, DE, EN, PL, RM, SV; Tristan (S.415): m in DE, EN, FR, NL, SV. It might be important to note that Nüssler differentiated the various ways of how a name is transliterated: For instance Sebastian and Sebastián are assigned two different entries. This is why ‘ES’ for the Spanish source is missing here.

⁹ Nüssler (2002): Lilian (S.264): f in DA, DE, EN, Dutch (NL), SV name source whereas in the French and Polish sources, it is negotiated as a male (m) name. These are the results for the other first names: Arian (S.49): m in DE, NL, Aslihan (S.53): f in Turkish (TR) source (original, non-Germanized orthography: Aslihan), Bahan (is missing in Nüssler 2002), Nalan (S.309): f in TR, Nuran (S.318): f in TR, Susan (S.394): f in DA, DE EN, GA, SV; m in TR, Selcan (S.377): f in TR, m in TR. It is interesting to note that in this case all names that are recognized in German name books are also taken up in Swedish one (or vice versa). As for the spelling of Aslihan, in this article I use the original spelling of the name except for the cases where it is quoted from an original text. By negotiating ‘i’ as an intelligible letter for German names, a revision of the hegemonic understanding on what names are considered as ‘German’ is encouraged.

¹⁰ Original: “Im deutschen Sprachgebrauch bezeichneten Vornamen mit der Endsilbe ‘an’ eher Personen männlichen Geschlechts wie zum Beispiel Christian, Florian, Julian, Jonathan, Kilian, Maximilian, Sebastian, Stefan, Tristan.” and “Aber selbst im deutschen Sprachrahmen seien weibliche Vornamen mit der Endung, an’ nicht selten: Lilian, Arian, Aslihan, Behan, Nalan, Nuran, Susan, Selcan.” Translated by EH.

The idea that a name gives away some information about its bearer is not unfamiliar. As already mentioned above, in Germany the ‘genderability’ of a name is negotiated as a requirement for registration of newborns in German registration offices. This implies an understanding of personal names ‘showing’ or ‘telling’ gender. Most registrars understand thereby gender specific names – a name that meets the assigned gender. This has become such a normalized practice that names that are not perceived as ‘specific’ need to be accompanied by a second name that, for example, handbooks identify as distinct. However, the idea that names are trans, non-genderable or ‘gender-free’ is not intelligible (cf. xart splitta 2013 and Hornscheidt 2012 for the conceptualization of ‘trans_x_ing’). If the registrar declines the parents’ name decision due to its ‘unisex’ or ‘unspecific’ character, the parents would need to file a lawsuit in order for their choice to be recognized. The quotation above is taken from a court case and shows how names are identified as ‘female’ and ‘male’ on grounds of morphological ‘evidence’. What is striking is not only the fact that the relevance of the genderization of names is not questioned here but also that the Higher Regional Court identified only a small selection of all possible names ending with “an” and only those used in the German speaking context as relevant for their argumentation. A comparison between the two groups of names suggests that the Higher Regional Court limited its choice on names to those that the International Handbook of Forenames, a central reference book for German registrars, would identify as ‘German’ and thereby silencing names that, according to this grammar-governed conceptualization of names, would not be categorized as a conventional female German name:

“The book [International Handbook of Forenames, EH] shall assist the [...] registration offices [...] with the mapping of the linguistic area of those forenames that need to be registered, and – almost more important – it shall also provide binding specifications about every name’s gender in order to spare the offices the trouble to investigate whether a forename is already distinctive or whether another gender distinct name needs to be added.” (Nüssler 2002:8)¹¹

---

¹¹ Original: “Das Werk [Internationales Handbuch der Vornamen, EH] soll den Personenstandsbehörden (in Deutschland: den Standesämtern) eine Hilfe sein bei der Sprachgebietszuordnung der zu beurkundenden Vornamen, und – was beinahe noch wichtiger ist – es soll verbindliche Angaben über die Geschlechtszugehörigkeit jedes Namens enthalten, um den Ämtern die lästigen Recherchen zu ersparen, ob ein Vorname insoweit eindeutig ist oder ob ein zweiter, das Geschlecht eindeutig bestimmender Vorname hinzutreten muß.” Translated by EH.

Next to the genderization of names, the identification of the ‘origin’ or ‘nationality’ is another leading, implicitly normalized principle to categorize names as it also can be observed in, for example, the work of Nübling, Fahlbusch & Heuser (2012:109). Whilst referring to the above mentioned court case and in particular to those names the plaintiff identified as further non-unusual female names in the German language framework, it is interesting to note that only those names that Nüssler (2002) identified as ‘German’ names would be quoted, namely ‘Lilian’ and ‘Susan’ (cf. footnote 9). This might be a coincidence but I rather assume that it is evidence of an implicitly re-produced¹² understanding that only ‘Lilian’ and ‘Susan’ are hegemonically negotiated as German names, as Nüssler suggests.

Hence, names are not only perceived and negotiated as gendered. The genderization of names seems to depend also on an understanding of whether or not a personal name is recognized as a conventional *German* female or male name, thereby identifying personal names as being a part of language. Scientific ‘evidence’ is given by the fact that onomastics is recognized as a sub-discipline of the studies of language, linguistics. Within traditional linguistics, languages are distinguished on grounds of what a language community negotiates as grammatically appropriate, as right or wrong. This systematic analysis of grammar is often understood as the study of the ‘internal rules’ of a language presupposing that there are linguistic conventionalizations in grammatically distinguishable languages (Adamzik 2001:13, cf. for a critique: Hornscheidt 2006, 2008, Hayn 2011). In this case, this concerns a conventionalized use of names that people acquire during socialization. According to Seibicke (2008:106) convention – or rather conventionalization – supports German speakers’ ability to gender a name, either relating genderization to an accustomed pattern of perceiving a name’s form as gendered and/or recognizing if the form does not follow the ‘regular’ pattern, as it mostly is the case (Nübling, Fahlbusch & Heuser (2012:129)).¹³ The acquisition and internalization process of knowledge on naming that enables the identification of grammatical regularities and structures can be explained from a cognitivist perspective. Marmaridou (2000) claims that ‘cognitive structures’ evolve in people’s cognition as a

---

¹² The underscore in ‘re-produced’ interpellates Hornscheidt’s observation that every reproduction is simultaneously also a production (Hornscheidt 2008:292), and vice versa (cf. Marmaridou 2000).

¹³ Cf. Nübling (2009) for the tendency that the genderization of names on grounds of a conventionalized phonological perception became less and less specific during the 1970s and 1990s.

response to their interaction with society. Hence, the conventional perception and negotiation of a name is acquired and negotiated through people referring and relating to names. People growing up in the German language community learn rather quickly that names can be distinguished as ‘female’ or ‘male’, ‘German’ or ‘non-German’. They become accustomed¹⁴ to normalizing certain names as ‘German’ and genderable and reject or silence others that do not fit the acquired grammatical system (with names, for example, phonological and morphological structures).

This grammatical set does not only re-produce the perception and negotiation of names as references to conceptualizations of ‘nationality’ and ‘gender’ but also of ‘non/migration’, ‘class’, ‘religion’, ‘dis/ability’ and ‘race’.

“[O]ften in the German context certain first and last names will from a hegemonic perspective be categorized as ‘non-German’ and thus as ‘migrants’, and persons with these names will be migratized – no matter whether there actually are any concrete links to migration.” (Tudor 2010:399)¹⁵

In order to identify how people’s inclusion into and exclusion from society is negotiated in hegemonic discourse, Tudor (2010, 2014) introduced the conceptualization of migratization. According to Tudor, the perception of names and their bearers as non-Germans is a form of linguistic normalization of migratization. Migratization applies only to those groups of people who are denied as belonging to Western Europe and who, for example via their name, are ascribed an ‘origin’ outside of Western Europe (Tudor 2010:410). In linguistics, the concept of ‘origin’ is at the core of the etymological study of a word or name that again presupposes a rather closed system of a language’s internal rules. Next to ‘German’ names, Seibicke differs between ‘loan’ and ‘foreign’ names: According to Seibicke, a loan name is a name that “developed in other – Germanic and non-Germanic – languages” (2008:108) but not in the German one. Simultaneously, many ‘loan names’ became so ‘naturalized’ in Germany that they are barely recognized as loans, mostly by linguists only, Seibicke concludes (2008:109). Seibicke continues to distinguish between ‘loan’ and ‘foreign’ names but realizes that they

---

¹⁴ I am grateful to J. Kennedy for insightful specifications on the conventionalized use of the concept of ‘accustoming’ in the hegemonic English language framework.

¹⁵ Original: “So werden z.B. oft im deutschen Kontext aus hegemonialer Perspektive bestimmte Vor- und Nachnamen als ‘nichtdeutsch’ und damit ‘migrantisch’ eingeordnet und Personen, die solche Namen tragen, migratisiert – unabhängig davon, ob bei ihnen konkrete Bezüge zu Migration vorliegen.” Translated by EH.

themselves is not completely sure about their pragmatic differentiation that in my view applies to a hegemonic context only: Unlike ‘loan’ names, ‘foreign’ names would still be recognized as ‘alien’. However, so would also many old-fashioned ‘German’ names such as “Arbogast, Erkenbald, Swidger, Roswitha, Kunigunde, Aleit”¹⁶ in comparison to ‘loan’ names such as “Hans, Paul, Peter, Grete, Bärbel, Marei, Stefan, Thomas und Christine”¹⁷ (Seibicke 2008:109). Also in the Swedish context, “names of female [Christian] martyrs such as Agatha, Agnes, Cecilia”¹⁸ (cf. Brylla 2002:13) were amongst the first loan names that today would be recognized as Swedish. Most of these ‘borrowed’ names are today even considered as ‘German’ and ‘Swedish’ (cf. Nüssler 2002 and footnotes 17 and 18) and the listing of “Hans, Paul, Peter, Grete, Bärbel, Marei, Stefan, Thomas und Christine” shows that Seibicke’s thesis only applies to a certain set of names that pass as ‘German’ or ‘non-foreign’. Finally, Seibicke states that there might be social reasons for why some ‘foreign’ personal names eventually become recognized as ‘German’ names and others do not (Seibicke 2008:112).

This form of differentiation that is not based on grammatical structures but on (hegemonic) conventionalization can be identified as an expression of the above-mentioned linguistic migratization. The decision whether a name passes as German or not is taken on grounds of its hegemonic conventionalization and not (necessarily) on its etymological analysis. A name like Ingrid that is ascribed ‘Nordic origin’ (Wolffsohn & Brechenmacher 1999:241) would etymologically be classified a loan name whereas the general public might not even know this (anymore). ‘Ingrid’ is considered a German first name and its bearer might be expected to ‘be’ German. This expectation however can be challenged when this person’s last name is hegemonically negotiated and perceived as non-European in a migratist and racist way, e.g. due to religious ascriptions to names such as Ahmed. Simultaneously, a name that is considered being of ‘European origin’ in hege-

---

¹⁶ Nüssler (2002): Arbogast (S.48): m in DE, NL; Erkenbald (S.139): m in DE; Swidger (S.395): m in DE; Roswitha (S.364): f in DE, NL, SV; Kunigunde (S.253): f in DE, MA; Aleit (S.30): f in DE, NL.

¹⁷ Nüssler (2002): Hans (S.193): f in NL, SV; m in DA, DE, EN, FR, NL, SV; Paul (S.335): m in DA, DE, EN, FR, GA, NL, RM, SV; Peter (S.338): f in NL; m in DA, DE, EN, FR, GA, NL, SV; Grete (S.182) f in DA, DE, FR; Bärbel (S.62): f in DE, SV; Marei (S.282): f in DE; Stefan (S.391): m in DA, DE; EN, PL, RM, SV; Thomas (S.407): m in BI, DA, DE, EN, FR, LA (Latin), NL, SV; Christine (S.94): f in DA, DE, EN, FR, GA, LA, NL, SV.

¹⁸ Nüssler (2002): Agatha (S.23): f in DE, EN, FR, GA, LA, NL, SV; Agnes (S.24): f in DA, DE, EN, GA, LA, NL, SV; Cecilia (S.90): f in DA, DE, EN, ES, GA, IT, NL, RM, SV.

monic discourse is interdependent with images of *whiteness*¹⁹ and Christian and/or secularized background.²⁰

Race, at times, seems to exist anywhere but in Europe, where racialized minorities have traditionally been placed outside of the national and by extension continental community. [...] In its [racism’s] European version, this ideology is characterized by the convergence of race and religion as well as the externalization of racialized populations. (El-Tayeb 2011:xvii)

By applying Marmaridou’s approach on how cognitive structures emerge, I understand El-Tayeb’s statement here as the consequence of the conventional, hegemonic discourse’s failure to become accustomed to the image of racialized minorities belonging to Europe or being Europeans. A prominent case of institutionalized oppression on grounds of racist ideology regarding religion is the establishment of the name decrees in Nazi-Germany of the 1930s that “were designed to identify Jewish individuals and families (i.e., to set them apart from others)” (Rennick 1970:73), for example, by enforcing supposedly typical Jewish names on them. Another case is the exclusion of people with assumed Muslim background (e.g. ‘visible’ through alleged ‘Muslim names’) from the German as well as Swedish labor and housing markets. Several studies questioning the implementation of societal equality show a clear link between being invited for a job or housing interview and the perception of personal names as migratized or gendered (cf. for instance Ahmed & Hammarstedt 2008, Bursell 2007, Kaas & Manger 2010, Krause et al. 2012, Landesstelle für Gleichbehandlung – gegen Diskriminierung 2010).

Assuming this limited understanding of Europeaness being the norm, names that will be identified as ‘German’ or ‘Swedish’ will simultaneously also be identified as *white* and *Christian_secularized* by default. The conceptualization of default-setting as normalizing practice is developed by Linton (2006). Linton applies default to the cognitive perception of people (here: of scholars) as ‘normally’ nondisabled:

---

¹⁹ Following Eggers, Kilomba, Piesche & Arndt (2005), *white* as a designation for the position privileged by racism is written in italics here in order to distinguish its political meaning from Black as an empowering self-designation which is written with an initial capital letter.

²⁰ Cf. Lange (1993) for how until today Christianity has constituted hegemonic supposedly secularized European values.

The assumed position in scholarship has always been the male, *white*, nondisabled scholar; it is the default category. (Linton 2006:163)

Hence, the identification of a name as ‘German’ would then also imply the idea of a ‘normalized’ German being nondisabled. This might have been different in the case of last names. From a historical perspective, last names could have been negotiated as signifiers for a person’s dis/ability. When in the 13th century last naming became more and more common in the German speech community, it was not unusual to assign people a name that would ‘describe a person’s character’ e.g. on grounds of their bodily perception (cf. Nübling, Fahlbusch & Heuser 2012:155, cf. Hayn forthcoming).

Some examples of a classist perception of names I have already mentioned before. In this case, names are perceived and negotiated in a stigmatized way when they are conceptually associated with a certain class background. In Sweden it is in particular the so-called y-name syndrome (cf. e.g. Hagström 2006, Segerborg & Söderström 2010) that became a vivid topic notably since Ronny Ambjörnsson, a well-known *white*, cis-male, ableized academic and author, published his autobiography “Mitt förnamn är Ronny”²¹ in 1996. The title of the book is interpellating the classist prototypical perception of names ending with -y. These names are conceptualized as US-American/English names and mostly associated with images of *white* cis-male people with low economical as well as low educational background (cf. Hagström 2006, Segerborg/Söderström 2010:1). In this way, the name is associated with an environment different from the academic norm:

An obvious sign that he did not really belong, that he was not one of them was his name. It is a working class name and a professor is not called Ronny! The same applies for most original [US-]American (nick)names. They signal a different origin, a different environment.²² (Hagström 2006:60f.)

However, since it was possible for Ronny Ambjörnsson to become a well-known professor despite the y-syndrome, it may also serve as an example

---

²¹ My first name is Ronny”. Translated by EH.

²² Original: “Ett tydligt uttryck för att han inte riktigt hör hemma, att han inte är en av Dem, är namnet. Det är ett arbetarnamn och en professor heter inte Ronny! Samma sak gäller för flertalet ursprungligen amerikanska (smek-)namn. De signalerar ett annat ursprung, en annan miljö.” Translated by EH.

where the classist associations with y-names may have now changed.²³ In Germany there is a similar discourse that negotiates names such as Kevin or Chantal²⁴ in a classist way. The two names became synonyms for a trend, derogatively labeled as ‘Kevinism’ or ‘Chantalism’, of assigning children names of ascribed US-American or French ‘origin’. Names ending with -y such as Mandy, Peggy, Sandy and Ronny²⁵ often fall under a similar stigmatizing perception that builds upon a negative image of Eastern Germany where these names were quite popular during the 1970s – and also a counter-reaction to the oppressive political system (Hähnig 2012, Nübling, Fahlbusch & Heuser 2012). According to Kaiser, the stigmatized perceptions of names as typically East as well as the lower class phenomena have become fused after a while (Kaiser quoted in Hähnig 2012). Also, names that are perceived as Turkish and/or Muslim are not only assigned non-Europeaness and hence non-Germaness, but also a lower class background.²⁶

After having learnt about the different possible strategies of ‘identifying names’, which results in the acquisition of a hegemonic understanding that names ‘tell’ something about their bearers, it is quite possible that people have particular expectations when they, for example, meet a person they only know by name. In this chapter, I mentioned some of these strategies: a genderist grammaticalization of gender (here understood as the way to distinguish languages/names e.g. morphologically as female/male), the idea of the ‘origin of a name’ as a migratist and racist conceptualization, racist and ableist default-setting as a way to normalize names as interpellating *whiteness*, Christianity, ability and classist stigmatization. I identify these strategies as constitutive for becoming accustomed to a structuralist and discriminatory understanding of names as they all are built upon and re_produce hegemonically and socially negotiated as well individually and cognitively accustomed structures of categorization.

---

²³ I am grateful to Eva Brylla and Lann Hornscheidt for comments and insights on that case in the context of my paper presentation at the 8th Nordic Conference on Language and Gender at Södertörn University, 11 October 2013.

²⁴ Nüssler (2002): Kevin (S.247): f in DE; m in DE, EN, FR, GA, NL; Chantal (S.92): f in DE, FR, NL; m in FR.

²⁵ Nüssler (2002): Mandy (S.280): f in DE, EN, FR, NL, SV; Peggy (S.336): f in DA, DE, EN, FR, NL, SV; Sandy (S.371): f in DE, FR, NL SV; m in DE, EN, NL, SV; Ronny (S.363): f in DE, EN, NL, SV; m in DE, NL, SV.

²⁶ Cf. interview with new anchor person Pinar Atalay in: Steinmetz (2014).

Researching personal names: two approaches

Before I present some suggestions on how to challenge accustomed discriminatory ways of perceiving and negotiating personal names, I want to take a closer look at two approaches to investigate names and naming processes – a traditional structuralist and a pragmatic constructivist approach – in order to compare their effects on the perception of names.

From a structuralist point of view, I would analyze a name's grammatical entities (e.g. phonology, morphology, semantics) and may compare how they change during time or differ between vernaculars. I would assume that languages can be described and differentiated from each other on grounds of their internal rules and systematization. My belief in regularities enables the identification of linguistic entities that 'tell' me something about gender, origin, background and/or history of, for example, a name. Hence, I get accustomed to perceiving and negotiating names in a categorical way, as a name that can have a core meaning and that tells me something about the assumed 'gender', 'ethnicity', 'race', 'class' and 'dis/ability' of its bearer. Furthermore, I do not question these categories or the reason why they are used and continually re-produced. Rather I negotiate them as given and not, for example, ascribed to people. When it comes to meaning, I am interested in how meaning changes in correspondence with the grammatical structure of a name. I might therefore identify names as loan names that are, for example, negotiated as German but are of 'non-German origin' (Seibicke 2008:109). Or naming practices appear to me less and less gender-specific on grounds of structural assimilation processes, for example when subordinated vowels at the end of a name were previously recognized as markers for a 'female' first name but now also cover 'male' names (cf. Nübling 2009).

From a constructivist perspective I would analyze how names are negotiated within society and what societal effects these negotiations have for the perception of people via their names. I would be interested in the question of which names are normalized as German names and which aren't and the powerful consequences for the name bearers. That implies that categorizations are the effects of a conventionalized practice of classifying and identifying people via their names (and not in another way or not classifying people altogether), a practice that is negotiated and re-produced every time anew (cf. Hornscheidt 2006, 2008). Thereby, it should be possible to change accustomed perceptions of names one day. Furthermore, I would analyze names in their contextual use and focus on the process of naming and the

negotiation of meaning as an activity that has powerful effects (as discussed above). From that point of view, I would challenge a structuralist understanding of names as entities that ‘show’ or ‘tell’ anything about a person and rather speak of names that are ascribed a conventionalized and normalized meaning.

The following table attempts to summarize and compare the different approaches:

Table 1. Comparison between a structuralist and a constructivist approach to analyze names

	Structuralist approach	Constructivist approach
Meaning	conventional/core, ‘origin’	conventionalized contextual, power related
Theoretical understanding of language/names	language/names are rule-governed and can be described grammatically	language use/naming understood as process, activity, critical understanding of structures and its effects
Methodological focus	on system/structures	on societal effects
Understanding of names	A name <i>is</i> German, a loan, Christian, female...	A name <i>is</i> hegemonically perceived and negotiated as...

Comparing both approaches also shows that they have different objectives. Although I apply a constructivist approach I do not attempt to reject the structuralist approach in general. It is vital for me to recognize its powerful presence in peoples’ minds (including mine) and identify when it can be a helpful tool to implement empowering interventions. As long as categories and categorizations are still as powerful as they are today, it can be useful to conceptualize and maybe recommend other ways to structure the world. This way I can, for example, promote identifying names as German that I previously have learnt to perceive as non-German. I can also start to contest the normative understanding that names need to specify a person’s genderization.

The principle of gender distinctiveness that was required by the Higher Court in the above-mentioned case is an example for a traditional genderist classification of names that is based on an understanding that (supposedly

clearly distinguishable) languages ‘have’ some typical linguistic structures such as the ‘an’-suffix for ‘German male’ names. However, this understanding is challenged by the plaintiffs’ argument that the use of the ‘an’-suffix is not reserved for male names only within the German language framework. For the purpose of this paper it is interesting to note that an important modification concerning a traditional definition of the German language or set of ‘German’ names is made here. Names like *Aslıhan*, *Bahan* and *Nalan* are identified as customary in the German framework that according to a traditional etymological understanding would not be recognized as German (cf. Nüssler 2002 and footnote 9). Hence, the limitation of the conventional linguistic scope of the German language is questioned and a more extended understanding of German naming conventions is reproduced.

Discussion: How can hegemonic ways of perceiving and negotiating names be changed?

As shown, a conventional hegemonic negotiation and perception of personal names can have different discriminatory effects. Having said that, it is of course up to everyone to decide for themselves what to do with these results. In this chapter I want to sketch some questions one could ask oneself to challenge one’s previous expectations and knowledge when it comes to personal names. How can one de_conventionalize one’s own discriminatory perception of names? What does it have to do with one’s position in society – as a gendered, racialized, non-/migratized person that – also interdependent with these ascriptions – is assigned a certain class background?²⁷

As a person that is privileged by hegemonic naming conventions, I could start to get involved with anti-discriminatory interventions in, for example, genderist naming practices and begin to learn how discrimination is realized and what I could do to fight against it. Another way is to analyze my own naming conventions. I can ask myself how I perceive names, to what extent this perception is discriminatory and what I can do against it. As an example, I can reflect upon what names I am accustomed to memorizing and what names I forget more easily and why. Finally, I can consider the flexibility of my own norms and cognitive ‘structures’. Do I want to change them and how could I?

---

²⁷ For politics of social localization and critical positioning cf. Tudor 2011 and 2014.

Name changes: Learning from anti-discriminatory naming practices

There were nights that stretched past morning, but I knew if I could make it to sunrise, on the wall of the youth center would be hanging a white board that said:

Old name   New Name   Pronoun

Everyone knew to check it every day, because in our world, today’s new name could be tomorrow’s old news. [...] We were giving birth to our own lives, naming ourselves out of baby books or rebirthing ourselves with names that came to us, soaked and cold from a Portland rainstorm. (Lowrey 2010:199f.)

Searching for reasons why people do change their name, Alford reports that it could “assist a person in shedding an old, unwanted identity” (Alford 1988:158). It is to be questioned when an ‘identity’ would be unwanted by a person, in particular with regard to the example Alford provides. After having immigrated to the USA in the late 1800s and early 1900s, many Jews adopted so-called Anglicized names (Alford 1988:158). This most probably did not happen – as Alford suggests – because Jews did not want to have a Jewish identity but rather because people that were recognized as Jewish would be forced to put up with anti-Semite discrimination. Here I apply Dahl’s conceptualization of forced migration (Dahl 2013)²⁸ to forced name assimilation. In this case, people do not change their names because they do not like their ‘identity’ but rather because of *how* their name is negotiated in hegemonic society. Although the decisions on whether the name was changed or not is based on individual accounts, it cannot be detached from the power relations that influenced the decision. The same applies to name changes where – as Alford mentions as a second reason – “name changes may express a person’s new sense of identity” (1988:158) that they once more link to religiously motivated reflections. It is again an individual’s decision to change their name due to religious conversion. However, whether the decision is forced upon someone or whether it expresses empowerment again depends on the power relation that localizes the individual within society and that influences the decision (cf. Tudor 2011, 2014). The cases of a religiously motivated change of name can be identified as em-

---

²⁸ Dahl introduced the term ‘forced migration’ in order to reveal the hidden history of Polish Jews that were forced to migrate to Sweden on grounds of anti-Semitism in Poland. Dahl 2013:128-133.

powerment: For example, for Muhammed Ali it was an opportunity to reject their enforced slave name (cf. BBC 2013).

Another reason for people changing their names is mentioned by Karlsson in an article that deals with the increase in name changes over the last ten years in Sweden; non-migratized Swedish people with conventionalized Swedish names would be bored by their old (last) names: “Men det är inte bara Svensson som tröttnat på sitt namn.” (Karlsson 2013:19). Although Karlsson recognizes a difference in the way migratized and non-migratized Swedes changed their names, they does not scrutinize whether there also might have been different reasons for a name change. Trans and/or migratized persons might not be motivated by boredom or tiredness as Karlsson suggests but by the experience of discrimination in naming practices. For example, various registration contexts in both Sweden and Germany routinely demand the presentation of a person’s ID card: the application for a bank account, the registration at a library or the registration at the community’s registration office. However, the identification of an individual can lead to a false perception, namely, if a person does not identify with their registered first name and its conventionalized genderization. Privilege, in comparison, is the experience to be registered with a conventionalized ‘German’ name that does not lead to criminalized imputations of being actively involved in NSU²⁹ activities despite the name’s perception as ‘German’.

The changing of names can be an enforced choice as well as an empowerment for people in different communities. In order to increase their chances on the job or housing market people might change their migratized names to pass as ‘Swedish’; a non-gendered – trans_x_ed (xart splitta 2013) – name can be introduced in exchange for the enforced gendered one; as well as specific names are employed in different environments for empowerment, for example, to use one name to address one another within the community and one for hegemonic ‘official’ purposes outside of the community.

Hence, asking people about their ‘real’ or ‘original’ name can be a discriminatory activity when it enforces a person to disclose how they are discriminated via hegemonic name perception (cf. kollektiv sternchen & steine 2012). It also neglects the effects of power relations that are responsible for the discriminatory perception and negotiation of their (previous) personal names. It is interesting to note that although the name is often perceived as one of the most personal pieces of information about people, to choose one’s own personal names is still negotiated as something unusual and un-

---

²⁹ German racist and far-right terrorist group entitled National Socialist Underground.

thinkable. This form of normalization as well as powerful naming conventions such as the classification of names as gendered, racialized and non-/migratized remain unchallenged in their societal, legal and administrative function.

Memorizing and pronouncing personal names: Making new norms

It seems to be logical that the capacity to memorize personal names would decrease as one ages. Unlike names for things, personal names usually refer to one specific person only and this name needs to be acquired and assigned to this very person specifically (Nübling, Fahlbusch & Heuser 2012:12). However, I want to question whether this ‘fact’ applies to all names equally. Do I really memorize all personal names the same way? What about names that are perceived as ‘migratized’ by hegemonic discourse? Might I memorize those less successfully than the ones I as a non-migratized person am more accustomed to? I assume that the competences to memorize people’s names are also constituted by hegemonic norm. The same applies to the conventionalized way to pronounce names according to the linguistic ‘set of phonemes’ I am familiar with.³⁰ Both these activities are normalized practices whose discriminatory impact is silenced by hegemonic discourse. This becomes evident when people with migratizable names decide to choose another name for self-appellation³¹ (cf. above) that, for example, is perceived as non-migratized in hegemonic discourse in order to avoid pejorative pronunciations of their names; or to avoid repeating their name over and over again when privileged people fail to remember them correctly.³² Another evidence for a migratist negotiation of names is the claim within hegemonic German linguistic discourse that the pronunciation of migratizable names would cause higher articulatory ‘costs’ (e.g. Nübling, Fahlbusch & Heuser 2012:26). By that it is silenced that migratized people can be, are

---

³⁰ Cf. scholarly publications such as Kohler 1995 and Mangold 2005 that define and re_produce a normalized and standardized understanding of ‘German phonetics’ within hegemonic linguistic discourse.

³¹ Cf. Hornscheidt 2006 and 2008 for the conceptualization of personal appellation as a constructivist approach to analyze language and in particular forms to name persons.

³² For this example I am indebted to an unknown migratized person who shared their experience and knowledge with another migratized person who told me. I am also indebted to a friend who shared their anti-migratist anti-racist strategy with me to present themselves with different names depending on whether or not the context would provide a safe space.

and/or identify themselves as Germans who are not only perfectly able to pronounce migratizable names in a way that their pronunciation meets the appropriate linguistic ‘set of phonemes’ but for whom pronunciation is not linked to any kind of ‘costs’. By metaphorically comparing the effort to pronounce a name in a non-pejorative way with a cost-benefit calculation devalues migratizable names whereas the value of names perceived as ‘German’ within hegemonic discourse implicitly increases, as it is associated with ‘lower articulatory costs’; thereby, a higher cost-benefit ratio is attributed that privileges non-migratizable German names, a ‘balance’ that is highly desirable within the logics and norms of a capitalist society.

In order to intervene in these discriminatory ways to memorize and pronounce names, I can challenge these norms and question: What effort do I make in order to memorize migratizable names? What effort do I make in order to pronounce migratizable names according to a linguistic ‘set of phonemes’ that exceeds the set I have become accustomed to as the norm for the ‘German’ language, thereby extending my own phonetic norms?

Reflecting upon: a critical approach to a structuralist perception of names

“My name is Fatih Cevikkollu. That is Turkish. In German that means Fatih Cevikkollu.” (Cevikkollu n.d.)

Coming back to the introductory question of this paper, ‘am I my name?’, I summarize, one *is* not (necessarily) one’s name but is (cognitively) categorized on grounds of accustomed hegemonic knowledge. This knowledge is widely shared in societies like Germany or Sweden. In this way, it became a normalized practice to relate names to presupposed categories such as gender, race, non/migration, dis/ability and class. However, due to these normalized perceptions and negotiations, categories appear to be given and their discriminatory effects are silenced. Furthermore, people that face discriminatory naming practices might react, for example, by changing their names. People who are privileged by hegemonic naming conventions and who decide to challenge their socially accustomed perceptions might do so by questioning their normalized cognitive structure: To what extent am I used to categorizing people on grounds of their names? How flexible am I in my way of categorizing people? How can I deconstruct categorization, for example, by reflecting on what my expectations about a person are based

upon? And how can I simultaneously acknowledge that categorization is however a powerful practice structuring and constituting hegemonic discourse?

I suggest a critical approach towards a structuralist perception of personal names that includes:

- To reflect upon language use and naming as activities that can have powerful discriminatory effects;
- To reflect upon meaning (that is e.g., expressed through expectations on grounds of categorization) as something that is negotiated and assigned instead of given and ‘original’;
- To reflect upon the idea that there are no universally right or wrong solutions to fight against naming discrimination. There is a need to apply actions according to the very context and the social position of the persons involved (cf. Tudor 2011, 2014).
- To conceptualize reflections on the perception and negotiation of names as a creative process and less as yet another form of normative regulation telling me what I am supposed to think about names; thereby, the critical engagement with a structuralist perception of personal names becomes more easily conceivable as an individual as well as a structurally accustomed decision.³³
- To find my own creative ways of how to deal with the effects of categorization: When is it important to perceive and negotiate a name as, for example nationalized or gendered and when not? And why? What are the effects?

Acknowledgements

I am very grateful to Robin Hilbrig for all supportive recommendations. Furthermore, I need to thank an anonymous reviewer and Karin Milles for very helpful comments and suggestions as well as J. Kennedy and Anne Shivel for all linguistic amendments and the final review. All this support allowed me to hopefully improve the quality of this article.

---

³³ I am grateful to Robin Hilbrig for all extensive and thrilling exchanges on questions about personal responsibility and individual decision making in the context of anti-discriminatory interventions within linguistics and beyond.

References

- Adamzik, Kirsten 2001. *Sprache. Wege zum Verstehen*. Tübingen [u.a.]: Francke.
- AG Einleitung 2011. Feminismus. In: AK Feministische SprachPraxis (Hrsg.) *Feminismus schreiben lernen*. Frankfurt/Main: Brandes & Apsel, pp 12–56.
- Ahmed, Ali M. & Mats Hammarstedt 2008. Discrimination in the rental housing market: A field experiment on the Internet. In: *Journal of Urban Economics*, Elsevier, vol. 64(2), pp.362–372.
- Alford, Richard 1988. *Naming and Identity: A cross-cultural study of personal naming practices*. New Haven: Hraf Pr.
- Ambjörnsson, Ronny 1996. *Mitt förnamn är Ronny*. Stockholm: Bonnier Alba.
- Andersson, Carl V. 2008. 3-åringen heter Adolf Hitler. In: *Expressen Online*, 17.12.2008:
<<http://www.expressen.se/nyheter/3-aringen-heter-adolf-hitler/>>.
- Anonymous 2009. Ungleiche Bildungschancen schon durch Vornamen? Studie zu Vorurteilen und Vorannahmen von Lehrern In: *Presse und Kommunikation. Carl von Ossietzky Universität Oldenburg*. 2009 (390/09), 16.09.2009. <<http://www.presse.uni-oldenburg.de/mit/2009/390.html>>.
- Anonymous/ms 2013. Eine Generation auf der Suche nach Identität. In: *Migazin. Migration in Germany*. 12.11.2013:
<<http://www.migazin.de/2013/11/12/eine-generation-suche-identitaet/>>.
- BBC 2013. Muhammad Ali: “Cassius Clay is my slave name”. In: *BBC History website*, 02.02.2013 <<http://www.bbc.co.uk/programmes/p014mvdX>>.
- BGBEB 2013, *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche*. Paragraph 47, Artikel 1, Punkt 5. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. Gesetze im Internet. <<http://www.gesetze-im-internet.de/bgbeg/BJNR006049896.html#BJNR006049896BJNG052501377>>.
- Brylla, Eva 2002. *Ursäkta, hur var namnet? Personnamn i praktiskt bruk*. Uppsala: Bombus.
- Bursell, Moa 2007. *What’s in a name? A field experiment test for the existence of ethnic discrimination in the hiring process*. (SULCIS Working Paper 2007:7). Stockholm: The Stockholm University Linnaeus Center for Integration Studies (SULCIS).
- BVerfG 2008. 1 BvR 576/07 vom 5.12.2008, Absatz-Nr. (1–21), Bundesverfassungsgericht.
<http://www.bverfg.de/entscheidungen/rk20081205_1bvr057607.html>.
- BVFG 2013. *Gesetz über die Angelegenheiten der Vertriebenen und Flüchtlinge*. Paragraph 94, Artikel 1. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, Gesetze im Internet. <<http://www.gesetze-im-inter>

- net.de/bvfg/_94.html>.
- Cevikkollu, Fatih n.d. *Fatihland*. In: *Fatihland* (Künstlxwebseite). Münster. <<http://www.fatihland.de>>.
- Dahl, Izabela A. 2013. *Ausschluss und Zugehörigkeit. Polnische jüdische Zwangsmigration in Schweden nach dem Zweiten Weltkrieg*. Berlin: Metropol-Verlag.
- Eggers, Maureen-Maisha, Grada Kilomba, Peggy Piesche & Susan Arndt 2005. Konzeptionelle Überlegungen. In: Idem (Hrsg.) *Mythen, Masken und Subjekte. Kritische Weißseinsforschung in Deutschland*. Münster: Unrast Verlag. pp.11-13.
- El-Tayeb, Fatima 2011. *European others. Queering ethnicity in postnational Europe*. Minneapolis: Univ. of Minnesota Press.
- Findal, Lonnie 2008. Ingrid Maries minde. In: *Fyens Stiftstidene – Fyns Amt Avis Online*, 20.09.2008: <<http://www.fyens.dk/article/1075428:Fritid--Ingrid-Maries-minde>>.
- Frugthaven n.d. Æblesorten Rød Ingrid Marie. In: *Frugthaven*: <<http://www.dyrkfrugt.dk/index.php/%C3%A6blesorterne/aeblesorten-rod-ingrid-marie-aebler.html>>.
- Hagström, Charlotte 2006. *Man är vad man heter... Namn och identitet*. Stockholm: Carlssons.
- Hähnig, Anne 2012. Was soll das heißen? In: *Die Zeit Online*, 31.10.2012. <<http://www.zeit.de/2012/45/Karriere-Erfolg-Namen>>
- Hayn, Evelyn 2011. Structures we live by. Die Re_Produktion einer Grammatik der ‚politisch korrekten‘ ‚Integration‘. In: Lann Hornscheidt, Ines Jana & Hanna Acke (Hrsg.) *Schimpfwörter – Beschimpfungen – Pejorisierungen. Wie in Sprache Macht und Identitäten verhandelt werden*. (transdisziplinäre genderstudien 2). Frankfurt/Main: Brandes & Apsel. pp.46–68.
- Hayn, Evelyn forthcoming. ‘You name it?!’ *Everyday discrimination through accustomed perception of personal names*. Dissertation, Berlin: Zentrum für transdisziplinäre Geschlechterstudien, Humboldt-Universität zu Berlin [working title].
- Hornscheidt, Lann 2008. *Gender resignifiziert. Schwedische (Aus)Handlungen in und um Sprache*. (Berliner Beiträge zur Skandinavistik; 14) Berlin: Humboldt-Universität, Nordeuropa-Institut.
- Hornscheidt, Lann 2006. *Die sprachliche Benennung von Personen aus konstruktivistischer Sicht. Genderspezifizierung und ihre diskursive Verhandlung im heutigen Schwedisch*. Berlin [u.a.]: de Gruyter.
- Hornscheidt, Lann 2012. *feministische w_orte. ein lern-, denk- und handlungsbuch zu sprache und diskriminierung, gender studies und feministischer lin-*

- guistik.* (transdisziplinäre genderstudien 5). Frankfurt/Mail: Brandes & Apsel.
- Innenministerium Baden-Württemberg n.d. Namensklärung von Spätaussiedlern. In: *Service Baden-Württemberg, Ihre Verwaltung im Netz*:
<<http://www.service-bw.de/zfinder-bw-web/lifesituations.do?llid=1041985>>.
- Kaas, Leo & Christian Manger 2010. *Ethnic Discrimination in Germany's Labour Market: A Field Experiment.* (IZA DP No.4741) Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit/Institute for the Study of Labor:
<<http://ftp.iza.org/dp4741.pdf>>.
- Karlsson, Mats 2013. Farväl Svensson! In: *Språktidningen*. Februari 2013.
<<http://språktidningen.se/artiklar/2013/02/farval-svensson>>.
- Kohler, Klaus J. 1995. *Einführung in die Phonetik des Deutschen*. Berlin: E. Schmidt.
- kollektiv sternchen & steine 2012. *Begegnungen auf der Trans*fläche – reflektiert 76 Momente des transnormalen Alltags*. Münster: edition assemblage.
- Krause, Annabelle, Ulf Rinne, Klaus F. Zimmermann, Ines Bösch & Ramona Alt 2012. *Pilotprojekt „Anonymisierte Bewerbungsverfahren“*. Abschlussbericht. (IZA Research Report No.44) Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit/Institute for the Study of Labor:
<http://www.iza.org/en/webcontent/publications/reports/report_pdfs/report_pdfs/iza_report_44.pdf>.
- Landesstelle für Gleichbehandlung – gegen Diskriminierung 2010 (Hrsg.). *Deutscher Name – halbe Miete? Diskriminierung auf dem Wohnungsmarkt.* (Schriften der Landesstelle für Gleichstellung – gegen Diskriminierung 4). Berlin: Landesstelle für Gleichbehandlung – gegen Diskriminierung, Senatsverwaltung für Integration, Arbeit und Soziales:
<http://www.berlin.de/imperia/md/content/lb_ads/materialien/diskriminierung_wohnungsmarkt_barrierefrei.pdf>.
- Lange, Chris 1993. Evatöchter wider Willen. Feministinnen und Religion. In: Ika Hügel, Chris Lange, May Ayim, Ilona Bubeck, Gülşen Aktaş & Dagmar Schultz (Hrsg.) *Entfernte Verbindungen. Rassismus, Antisemitismus, Klassenunterdrückung*. Berlin: Orlanda-Frauenverlag.
- Lerner, Thomas 2011. Pojkar som fått y-namn hamnar oftare i kriminalitet. In: *Dagens Nyheter Online*, 11.10.2011. <<http://www.dn.se/insidan/pojkar-som-fatt-y-namn-hamnar-oftare-i-kriminalitet/>>.
- Linton, Simi 2006. Reassigning Meaning. In: Lennard J. Davis (Hrsg.) *The Disability Studies Reader*. New York [u.a.]: Routledge, pp.161–172
- Litwinow, Eugen 2013. *Mein Name ist Eugen*. Hrsg. von Eugen Litwinow. Berlin.
- Lowrey, Sassafras 2010. Today's New Name May Be Tomorrow's Old. In: Kate

- Bornstein & S. Bear Bergman (ed.) *Gender Outlaws. The Next Generation*, pp.198–206.
- Mangold, Max 2005. *Duden. Das Aussprachewörterbuch*, Band 6. 6. Auflage. Mannheim: Duden.
- Marmaridou, Sophia 2000. *Pragmatic meaning and cognition*. Amsterdam [u.a.]: Benjamins.
- Mattlinger, Stephan 1996. *Namensgebung und Ideologie im Dritten Reich am Beispiel der Stadt Kiel*. Münster: Wachholtz Verlag.
- Nübling, Damaris 2009. Von Horst und Helga zu Leon und Leonie. Werden die Rufnamen immer androgyner? In: *Der Deutschunterricht* 61, pp.77–83.
- Nübling, Damaris, Fabian Fahlbusch & Rita Heuser 2012. *Namen. Eine Einführung in die Onomastik*. Tübingen: Narr Studienbücher.
- Nüssler, Otto 2002. *Internationales Handbuch der Vornamen – International Handbook of Forenames – Manuel international des prénoms*. Nachdr. der Ausgabe von 1986, ergänzt durch Gerhard Müller. Frankfurt/Main & Berlin: Verlag für Standesamtswesen.
- Patellière, Alexandre de La & Matthieu Delaporte 2012. *Le prénom*. Chapter 2 Pathé Films.
- Rennick, Robert M. 1970. The Nazi Name Decrees of the Nineteen Thirties. In: *Names*, 18(2), pp. 65–88.
- Segerborg, Erik & Mikael Söderström 2010. *The Y-name Syndrome: Prisons and Prejudice*. D-uppsats, Stockholm: Institutionen för nationalekonomi, Handelshögskolan i Stockholm:
<<http://arc.hhs.se/download.aspx?MediumId=1047>>.
- Seibicke, Wilfried 2008. *Die Personennamen im Deutschen. Eine Einführung*. 2. überarb. Aufl. Berlin [u.a.]: de Gruyter Studienbuch.
- Siering, Fran 2012. Blue Ivy, Moonblood und Apple in der Krabbelecke. In: *Stern Online*, 20.01.2012. <<http://www.stern.de/lifestyle/hollywood-und-seine-kindernamen-blue-ivy-moonblood-und-apple-in-der-krabbelecke-1776039.html>>.
- Steinmetz, Vanessa 2014. Neue ‚Tagesthemen‘-Moderatorin Atalay: ‚Türken haben immer noch ein Gastarbeiter-Image‘. In: *Spiegel Online*, 07.03.2014. <<http://www.spiegel.de/kultur/tv/tagesthemen-moderatorin-der-ard-pinar-atalay-im-interview-a-957053.html>>.
- Tryba, Joachim 2011. *Angleichung fremder Namensformen*. Paper presentation at Landesfachtagung des Fachverbandes der Hessischen Standesbeamtinnen und Standesbeamten e.V. Herborn, 17.–18. Mai 2011:
<http://www.standesbeamtehessen.de/landesfachtagung/herborn_2011/angleichung.pdf>.

- Tudor, Alyosxa 2010. Rassismus und Migratismus: Die Relevanz einer kritischen Differenzierung. In: Adibeli Nduka-Agwu & Lann Hornscheidt (Hrsg.) *Rassismus auf gut Deutsch. Ein kritisches Nachschlagewerk zu rassistischen Sprachhandlungen.* (transdisziplinäre genderstudien 1). Frankfurt/Main: Brandes & Apsel, pp.396–420.
- Tudor, Alyosxa 2011. Feminismus w_orten lernen. Praktiken kritischer Ver_Ortung in feministischen Wissensproduktionen. In: AK Feministische SprachPraxis (Hrsg.) *Feminismus schreiben lernen.* (transdisziplinäre genderstudien 3). Frankfurt/Main: Brandes & Apsel, pp.57–99.
- Tudor, Alyosxa 2014. *from [al'manja] with love. Trans_feministische Positionierungen zu Rassismus und Migratismus.* (transdisziplinäre genderstudien 6). Frankfurt/Main: Brandes & Apsel.
- Vinthagen Simpson, Peter 2011. Swedish study links names to criminality. In: *The Local. Sweden's News in English Online*, 12.10.2011: <<http://www.thelocal.se/20111012/36696>>.
- Wolffsohn, Michael & Thomas Brechenmacher 1999. Die Deutschen und ihre Vornamen. 200 Jahre Politik und öffentliche Meinung. München & Zürich: Diana Verlag.
- xart splitta 2013. interdependenzen. In: xart splitta (Vereinswebseite). Berlin. <<http://www.xartsplitta.net/interdependenzen/>>.

All web links worked on 02.11.2014.

En vit man, stor och stark

Positioneringar inom polisen

Mats Landqvist

På de svenska polismyndigheterna har mångfaldsarbetet varit prioriterat sedan ett antal år, med satsningar på utvecklingsprojekt, kurser och kontaktskapande med olika samhällsgrupper, bl.a. ungdomar i miljonprogramsförorter (se Rikspolisstyrelsen/HR 2013). Trots allt detta finns det anledning att fråga hur mångfaldsarbetet har landat i polisens dagliga verksamhet (se t.ex. Fischer & Salomonsson 2006, Jonsson 2008, Johansson 2010). Hur ser medlemmar av polisorganisationen på sig själva, på sin organisation och på sina kontakter med allmänheten ur ett mångfaldsperspektiv? I den här artikeln intresserar jag mig för hur några poliser i ett fokusgruppsamtal uppfattar och representerar sin organisations mångfaldssituation. I samtalet behandlas frågan om hur man inom polisen ser på dialog och kommunikation som en del av arbetet, något som diskuteras i relation till mångfaldsarbetet. Här blir olika sociala faktorer relevanta, t.ex. kön, ras, etnicitet och ålder, inte minst när det gäller diskriminering. Frågan för analys är hur deltagarna positionerar sig och andra i relation till dessa sociala faktorer och till yrkesrollen. Med denna s.k. positioneringsanalys undersöker jag hur deltagarna förhåller sig till olika aspekter av poliskulturen och de olika grupper som ingår där. Analysen fokuserar både självbilder och bilden av andra och kan visa hur positionerna skiftar, går in i varandra och förhandlas fram under förloppet av ett fokussamtal om 60 minuter.

Den här undersökningen ingår i ett forskningsprojekt som intresserar sig för yrkespersoners uppfattningar om språk och diskriminering. En enkät på detta tema besvarades av de anställda vid en avdelning inom en svensk polismyndighet. Enkäten innehöll flervalfrågor där informanterna angav vilka grunder för diskriminering som de haft erfarenhet av, t.ex. sexism eller rasism. Det kunde både handla om att de själva varit utsatta eller att de varit med om diskriminerande situationer på andra sätt. Där fanns också fri-svarsfrågor, där de ombads återberätta erfarenheter av diskriminerande

situationer. Av både flervalssvar och fria svar framgår att de allra flesta informanterna förknippar diskriminerande situationer med muntlig kommunikation och språkliga val. Det kan t.ex. handla om oacceptabla benämningar, ifrågasättanden, sätt att utesluta andra genom att tilltala någon bryskt, nedvärderande eller inte alls osv. Informanterna satte alltså kommunikation och bemötande i relation till de erfarenheter de hade, inte minst inom den organisation som de arbetar inom. Detta resultat var något som följdes upp i fokusgruppsintervjuer, i syfte att närmare utreda hur diskriminering och kommunikation ses i relation till varandra, särskilt inom den aktuella organisationen. Ytterligare ett resultat av enkätstudien, som även det har föranlett den här undersökningen, var att många poliser ofta tar upp sexism som ett genomsyrande problem i polisorganisationen men mer sällan andra diskrimineringsgrunder.

Metod

Fokusgrupper används när man som forskare inte bara vill studera interaktion utan även är ute efter att lära sig något om informanternas miljö och villkor (Morgan 1998) och om olika aspekter av det sociala livet som annars kunde förbli osedda (Hesse-Biber & Leavy 2005), t.ex. yrkesgruppers kollektiva erfarenhet. På så sätt kan man få inblick i komplexa beteendemönster, förhållningssätt, attityder m.m. (Morgan & Krueger 1993). En av poängerna med fokusgrupper är även möjligheten att få syn på hur organisationen fungerar ur det perspektiv som samtalet fokuserar, i detta fall diskriminering och mångfaldsfrågor, låt vara att de insikter som framkommer är filtrerade genom deltagarnas interaktion. Fokusgruppen fokuserar således deltagarnas gemensamma inifrånperspektiv, deras synpunkter på organisationen och brytningen mellan olika åsikter och synsätt. Därigenom kan samtalet ge en relativt nyanserad, problematiserad och kollektivt reflekterad bild av verksamheten, t.ex. i jämförelse med en intervju. Ett enda fokusgruppsamtal brukar ge rikligt med analysdata, i detta fall deltagarnas (fokuserade) bildrag till samtalet om mångfald inom polisen, interaktionen dem emellan och de teman som utvecklas, dvs. sociala och institutionella positioner inom polisen. Dessa data kan visa vilka positioneringar, konflikter och motstridigheter som representerar både deltagarna själva och den organisation som de ingår i och behandlar under samtalet.

I frågor som rör diskriminering är det förstas inte säkert att deltagarna är helt medvetna om hur de ska formulera sina motivationer, emotioner eller åsikter. Men när de hör de övriga tala om ämnet erbjuds de en möjlighet att

avgöra i vilken mån de själva kan dela upplevelsen. Dessutom kan en deltagare bli mer medveten om saker som hen kanske inte funderat på tidigare när hen får besvara konkreta frågor i ett samtal. Men forskaren kan förstås inte utgå från att fokusgruppen alltid avslöjar de djupaste av insikter. Det kan ju hända att deltagarna inte är så logiska, reflekterade eller organiserade som man kanske förväntat sig. I sådana fall kan fokusgruppen ge indikationer på att problemet är än mer komplicerat t.ex. genom motstridiga eller vaga resonemang. Å andra sidan kan någon deltagare ta upp aspekter som de övriga deltagarna (eller forskaren) inte själva har tänkt på, vilket gör undersökningen relativt deltagarorienterad, i jämförelse med andra datainsamlingsmetoder.

I fokusgruppen anpassar deltagarna sina uttalanden till dem som lyssnar (Steyert & Bouwen 1994). Det kan vara stor skillnad mellan att rikta sig till de andra i gruppen, som har relaterade erfarenheter, än till en utanförstående intervjuare. Man kan alltså förvänta sig att ett fokusgruppsamtal speglar informanternas vilja att dela med sig, och att de är medvetna om att de talar inför en grupp som de själva är medlemmar i. Det innebär att interaktionen kretsar kring det de har gemensamt, i detta fall polisorganisationen, som är undersökningsobjektet här.

Positionering

Med positionering avses traditionellt den diskursiva roll som en person får i en kommunikationssituation (Davies & Harré 1990), dvs. den roll som deltagaren får genom interaktionen och andra deltagares bidrag. När man analyserar positionering inom ramen för samtalsanalys kan man urskilja de kategoriseringar som interaktionen ger upphov till (se Linell 2011:365) och som förekommer inom organisationen. Positionering kan både förstås som något som de närvarande personerna kontinuerligt konstruerar men också rekonstruerar. Analysen kan därför ge inblick i deltagarnas självbilder i förhållande till övriga medlemmar i organisationen, som i den här undersökningen, där intresset kretsar kring organisationsmedlemmars upplevelser, åsikter och erfarenheter kring diskriminering. Men den kan även ge en bild av vilka olika positioner som organisationen erbjuder, liksom vilka mekanismer för positionering som förekommer.

Positioneringar analyseras vanligen som de sociala strukturer som blir reproducerade och projicerade på deltagarna eller på andra för samtalet betydelsefulla aktörer (Tudor 2014, Hornscheidt & Landqvist 2014). I själva verket sker positioneringar kontinuerligt även utan förekomsten av interak-

tion eller någon konkret ansvarig aktör. Det innebär att t.ex. kvinnor, svar- ta, funktionshindrade m.m. positioneras just så, dvs. genom att ständigt bli betraktade på ett ensidigt sätt som svart, som funktionshindrad etc. Men det kan bli avspeglat och få konkret effekt i sociala situationer, som i ett samtal. Den positionering som uppstår i ett samtal kan därför vara en del av en diskriminerande situation som effekt men kan även fungera som dess utgångspunkt (Hornscheidt & Landqvist 2014). Positioneringarna skapas och blir synliga med hjälp av språkhandlingar, vars betydelse inte enbart är en fråga om talarens intentioner, sett ur detta konstruktivistiska perspektiv, utan i lika hög grad något som skapas och ges relevans på ett övergripande plan (Christie 1990), t.ex. som effekt av de normer som skapar kön, ras, etnicitet och andra sociala positioner.

I studier av andra verksamheter än polisen har positioneringsanalys visat sig användbar för att bättre förstå sociala hierarkier, t.ex. i klassrumssamtal med elever med en annan språklig och geografisk bakgrund än majoriteten. Där visar sig ibland deltagarpositioner som grundar sig i fördomar eller missförstånd. Andraspråkstalande elever kan t.ex. positioneras utifrån hur störande de är jämfört med andra (Leander 2002, Wortham 2004) eller hur samarbetsovilliga, inkompetenta och passiva de uppfattas (Black 2004). Andraspråksidentiteten tycks således kunna uppfattas som orsak till en rad olika avvikande beteenden. Det kan också hända att elever med en annan bakgrund än majoriteten tilldelas skoluppgifter där de ska berätta om hur man t.ex. firar helger i ”sin kultur”, trots att de mycket väl kan vara födda i landet (Talmy 2004). På det här sättet återskapas aktivt en annorlundahet, och en självbild som utesluter andra bekräftas, t.ex. som infödd. I likhet med dessa studier går ansatsen i den här undersökningen ut på att studera vilka parametrar som används i fokussamtalet med polisanställda för att konstruera skillnader, förändring och motstridigheter. Det kan vara betydelsefullt, inte minst om man vill fånga känsligheten för skiftningar i samtalet och för olika typer av positionering. Den här analysen syftar således till att klargöra vilka positioneringar som får avtryck i interaktionen i fokus- samtalet. Av betydelse är även hur samtalet skapar positioner för dem som inte deltar, t.ex. andra polisanställda. Analysen tar därmed in personers självförståelse, deras upplevelse av vilka grupper som förekommer och deras inställning till dem.

En viktig aspekt av mångfaldsperspektivet är att de positioner som aktö- rerna skapar framträder med mer eller mindre tydlig grupptillhörighet. Det innebär att det alltid finns en uppfattning om vilka grupper som kan existera inom ramen för t.ex. polisen och att det kan finnas de som blir positione-

rade helt av andra. Det kan därför vara av intresse att undersöka vilka positioner som deltagarna anser (mer eller mindre) legitima och hur en grupps röst auktoriseras och generaliseras. Det handlar då om att undersöka vilka ståndpunkter som kan, får och brukar framföras och vilka som förblir osynliga (Shohat & Stam 1994, Shohat 1998). Vad räknas som en röst, dvs. vem har en röst, och vilka ses som representanter för en grupp (se t.ex. Neckel & Sutterlüty 2005, Hornscheidt 2012)? De aspekter av mångfald som deltagarna tar upp i ett samtal kan samtidigt dölja andra, som kan vara av potentiellt intresse. Positionsanalysen kan därmed ge en bild av vilka villkor som gäller för åtminstone de grupper som samtalsdeltagarna ingår i och kanske företräder, men man kan också få en uppfattning om det finns grupper som inte verkar synas inom organisationen, så som det framgår av fokussamtal. I vilket fall innebär både positionering och diskriminering ett visst mått av (o-)synliggörande och ensidighet, alltså att ett av problemen med diskriminering är att en diskriminerad person blir just ensidigt sedd utifrån en viss social position.

Fyra typer av positionering är aktuella här (se även Hornscheidt & Landqvist 2014): 1. *Social positionering* avser de kontinuerliga privilegerande eller diskriminerande identiteter som relaterar till kön, etnicitet, ras, funktionshinder etc. Utgångspunkten är att alla dessa sociala faktorer är just sociala och konstruerade och att de kan härledas till kolonialism, integration, visualitet (hår- och hudfärg), kroppliga kännetecken och kulturella tillhörigheter m.m. Med begreppet ras avses den konstruktion som sker av människor t.ex. utifrån hudfärg, men inte nödvändigtvis utifrån nationalitet eller kulturell grupp, vilket istället brukar ingå i begreppet etnicitet 2. *Institutionell positionering* avser de roller och egenskaper som förknippas med yrket, t.ex. olika typer av polisiära arbetsuppgifter, expertroller, ledaregenskaper etc. I många kontexter sammanfaller social och institutionell positionering och identifieras helt med varandra, t.ex. om en persons kön och yrkesroll ses som två sidor av samma sak. I en annan kontext kan istället t.ex. kön eller etnicitet ses i ett motsatsförhållande till den institutionella positioneringen, dvs. den sociala positioneringen blir uppfattad som inkongruent med yrkesrollen eller arbetsuppgifterna. 3. *Kritisk positionering* (Foucault 1980) innebär en analytisk normkritisk utgångspunkt, som när en deltagare objektifierar en situation och analyserar den. Där den sociala positioneringen alltså relaterar till sociala faktorer innebär istället en kritisk positionering en annan sorts medvetenhet om diskriminering som parameter. Skillnaden är att en person kan bli socialt positionerad t.ex. som ”kvinna” eller som ”svart” men positionera sig själv (kritiskt) utifrån sexism eller

rasism, t.ex. som feminist respektive antirasist. 4. *Strategisk positionering* (Foucault 2003) innebär att en person skapar eller tillskriver sig en position i ett sammanhang, t.ex. för att betona någon privilegierad del av sin identitet, vanligen som mer bildad eller rik än vad som är fallet.

I resten av den här artikeln analyseras tre huvudsakliga konstruktioner av kön som samtalen kretsar kring. De rör sig om föreställningar om kön och upplevelser av sexism i relation till polisyrkets normer om hur man kommunicerar med personer ur allmänheten. Inom dessa konstruktioner fungerar positioneringarna både som utgångspunkt för, som effekt av och som motstånd till könsdiskriminering.

Konstruktion av kön 1: Män är tuffa, kvinnor pratar

Genomgående i samtalen konstrueras och explicitgörs en självklar skillnad mellan män och kvinnor inom polisen. Det problem som deltagarna uppfattar och positionerar sig kritiskt mot är hur indelningen i två kön ges så stort utrymme att de skapar två olika ”typer” av polis med helt olika förutsättningar och villkor för arbetet. Detta förstärks av att vissa män konstrueras som motvilliga att arbeta tillsammans med kvinnor:

- (1) **Lotta:** ja det finns dom [dvs. kvinnor] som har berättat att dom haft manliga kolleger som absolut inte vill jobba med dom över huvudet men man är tvungen för så ser ordningen ut men man talar gärna om det också så det har jag hört

Av exempel 1 framgår att deltagarna uppfattar att det finns en manlig motvilja mot kvinnliga kolleger men att denna motvilja är inofficiell, dvs. den går emot gällande explicit norm inom polisen. Den allmänna uppfattningen är snarare att alla vet och utgår från att jämställdhetsfrågor har diskuterats kontinuerligt sedan utbildningen och att den gällande normen är att män och kvinnor ska arbeta tillsammans och värderas lika. Men motviljan konstrueras här som starkare än normen. Frågan för deltagarna är om den officiella normen eller den implicita inofficiella motviljan och manliga normen är starkast. Deltagarna kopplar männens tvång att behöva arbeta tillsammans med kvinnor till en benägenhet att vilja påtala detta tvång, vilket antyder att det senare är fallet. Denna konflikt tas alltså upp av deltagarna, som reagerar mot orättvisan samtidigt som de distanserar sig mot den, eftersom de positionerar sig mot den grupp som utsätts för diskrimineringen,

dvs. kvinnor, som omtalas med *dom*. Däremot refererar de till det manliga perspektivet med *man*, vilket inte signalerar samma distans.

Deltagarna framställer den främsta kritiken mot kvinnor som att de pratar för mycket:

- (2) **Sanna:** jag pratade med några där jag jobbar nu och då var det mer liksom att kvinnorna får en viss sort av feedback av de manliga befälen som männen inte får dom kanske får höra att dom pratar för mycket i en situation innan dom ingriper liksom dom uttryckte det "du kanske ska va lite mer på tå" har det manliga befälet sagt till några kvinnor och när jag frågade vad det betydde så var det just att man skulle va lite tuffare och gå på och det är ju en manlig norm då

Av exempel 2 framgår att kvinnor konstrueras som föremål för kritik, åtminstone av ett slag som skiljer sig från eventuell kritik till män. Det framställs som generellt och helt könsavgränsat, och man får intrycket att det gäller alla kvinnliga individer. Denna sociala positionering enligt kön tar deltagarna som ganska självklar, trots att Sanna är mycket kritisk till den diskriminering som kritiken innebär. Att "prata för mycket" visar sig vara ställt mot en manlig norm, som definieras som att vara tuff och att "gå på". Det kvinnliga pratandet konstrueras istället som motsatsen till att vara tuff. Här blir den institutionella position som verkar finnas inom organisationen märkbar, som alltså sammanfaller med den manliga sociala positionen. Kvinnligt kön är däremot likställt med mottagare av professionell kritik. Detta och andra inslag i samtalet visar att denna manligt definierade norm inte bara har en tydlig "röst" utan även en specifik terminologi, som "att vara på tå", "att inte vika ner sig":

- (3) **Lotta:** var mer på liksom "snacka inte vi ska visa vi ska inte vika ner oss" nä men det handlar inte om att vika ner oss utan om
Eva: ja vika ner är ofta man säger
Sanna: där tänker jag också att man ska inte dalta med dom utan "vi är poliser" ja hm jag har inte jobbat här så länge men första bilden liksom att man ska inte dalta med dom utan "vi ska visa att vi viker inte ner" alltså det är viktigt internt.

Att inte "vika ner sig" framstår alltså som den manliga röstens sätt att formulera sig själv, vilket implicerar att andra, kvinnliga förhållningssätt i en polisär insats skulle vara sämre. Att "vika ner sig" verkar ju likställt med att "dalta", ett annat uttryck som får en klart negativ betydelse. Här blir också

synligt att deltagarna uppfattar att män är negativt inställda till kommunikation ("snacka inte"). Men det är inte bara hur en polis agerar i en situation som är betydelsefullt, utan även hur hen visar sin inställning till situationen, i detta fall tydligt visa motparten att man inte är öppen för dialog. Som icke-polis kan man kanske förstå detta som ett allmänt polisiärt sätt att agera på i en konfrontation, och att benägenhet till dialog kan konstrueras som mindre önskvärt än (fysisk) handlingskraft. Det som är anmärkningsvärt är emellertid att deltagarna konstruerar denna norm som både institutionellt professionell och tydligt manligt könskodad. Deltagarna verkar visserligen kritiska mot den diskriminering som sker, men det framgår inte exakt på vilket sätt: gäller kritiken att normen är negativ till dialog, att daltande tillskrivs en generell kvinnlighet eller att männen har lagt beslag på den professionella kompetensen för egen del?

Den manliga normen konstrueras gång på gång som handlingskraftig, vilket tycks utesluta all pratsamhet, även sådan som skulle kunna vara ändamålsenlig:

- (4) **Sanna:** det var en kille som sa just vi vågar inte prata så mycket inom polisen om våra rädslor och känslor vi måste våga prata om våra rädslor och han är inom span och det är kanske en tuff kille på så sätt men man blir så förvånad att det är så svårt att prata om sina känslor det finns inte riktigt det utrymme och det hänger väl ihop med det där manlighetsnormen som man förväntas och även då tjejer då att man pratar för mycket att man ska va mer på tå

Exempel 4 utgår från ett citat av en manlig kollega till Sanna. Hon framställer honom som representant för en typ av män inom polisen som efterlyser ett öppnare samtalsklimat, t.ex. att det skulle kunna vara positivt i några sammanhang att tala med varandra. Dock verkar en sådan polisiär position inte vara aktuell, t.ex. i verksamhetens inre delar, där inga andra normer än "gå på"-aktighet är önskvärda. Även här handlar det alltså om att den manliga normen är så stark att den alltid gäller, oavsett situation, och att den även omfattar såväl kvinnor som kritiska män. Det framställs inte längre en avgränsat manlig norm, utan en generell norm som gäller alla poliser. Trots det verkar man mena att poliskulturen delar in personalen i att vara kommunikativ på ett daltande sätt och att uppträda enligt den institutionella normen, och den indelningen kodas socialt. Poliserna positioneras därmed utifrån kön, vilket alltså gör dem institutionellt olika i förhållande till yrkets krav och behov. Den sociala och institutionella positioneringen ser ut att befinna sig i ett beroendeförhållande till varandra.

Språkligt konstruerar deltagarna normen både på ett negativt sätt ("svårt", "finns inte utrymme", "pratar för mycket") och på ett generellt sätt, med *man*. Detta generella pronomen används oftast som referens till den allmänna (manliga) norm som alla förväntas följa. Det tycks kunna återspegla den motdiskurs som både deltagaren och hennes manliga kollega ger uttryck för: en alternativ norm som föreskriver ett förhållningssätt som inkluderar känslor och öppenhet, men som alltså ses som undantag från det allmänna. Sanna positionerar sig även som kritisk i relation till detta uttryck för diskriminering med uttryck som "man blir förvånad". Pronomenet *man* verkar då signalera en överskådande, kritisk position.

Konstruktion av kön 2: Män äger verksamheten, kvinnor är en minoritet

Dikotomiseringen mellan män och kvinnor baseras på normalitet och dominans. Bland annat framgår det att männen är fler än kvinnorna och att de är mer synliga i offentligheten:

- (5) **Sanna:** det finns ju arbetsgrupper där inte kvinnor är så mycket och då är det många hinder för att ens komma in där och där man på så sätt signalerar att man inte har en del jag tänker som piketer där är inte så många kvinnor i laget och det är väl ett sätt ändå där att man liksom positionerar i organisationen i stort det lilla man ser i bilen att män är ändå män utan så mycket kvinnlig inblandning
Eva: det väldigt många grupper där man bara är en eller ett par kvinnor vilket innebär att när man jobbar ett pass är man ensam kvinna det finns ju många såna grupper
Sanna: rätt jobbig att se särskilt om man är ny i en organisation där man vill va man har utbildats man har sökt sig dit och så ska man hantera att "jag är inte riktigt välkommen därför att jag är tjej" då är det ju bättre att inte se det att man väljer frivilligt att "jag passar bättre med familj eller utredningstjänst"

I exempel 5 framställer Sanna den allmänna synen på hur enkönat manliga polisiära aktiviteter och grupper uppfattas som mer betydelsefulla än blandade eller kvinnliga grupper. Den allmänna bilden är att ett arbetslag klarar sig fint utan kvinnor, vilket bekräftas och utvecklas av de andra deltagarna. Här beskriver de de delar av verksamheten som även de uppfattar som de mest centrala, men som innehåller en mekanism som stöter bort kvinnor till andra, mer perifera delar. De relaterar till den bild som allmänheten har av

poliser, att det vanligen bara finns män i ett piketlag. Den uteslutning som Sanna refererar till kan ha att göra med att få kvinnor i arbetslaget gör att schemalaggningsen skapar arbetspass där endast en kvinna ingår. På så sätt återkonstruerar deltagarna att det är en nackdel att vara kvinna, eftersom de ses som i behov av andra kvinnor för att känna sig som en del av laget. Allt detta diskuteras ur ett kritiskt perspektiv, där deltagarna ställer sig solidariska på de uteslutna kvinnornas sida och konstruerar polisorganisationen som omodern och som illa jämställd. Att kvinnor känner sig så ensamma utan andra kvinnor att de söker sig till andra arbetsuppgifter är däremot inget som ifrågasätts. Det sker däremot när samtalet kommer in på den strategiska positionering som kvinnor inom polisen använder för att hantera de av manliga normer definierade arbetsuppgifterna. Dessa kvinnor anpassar sig och tar en manligt orienterad stil, en anpassning som framställs som lokalt motiverad och relativt avgränsad:

- (6) **Eva:** det finns ju också dom kvinnorna som anammar den normen som nästan blir ”värre” än männen så blir väldigt tuffa och så och det är ju man ser en stil hur man klär sig ja kläder och håret och så där som man tar också tycker jag vi stod och kommenterade härutänför att såna där jeans har bara tjejer inom polisen ja men så där typiskt så där att man tar den där lite sportiga killstilen med mina fördomar då så att det är ju inte säkert att det är så att alla kvinnor är jättekommunikativa inom polisen

Sanna: polisen skiljer sig väl inte där från resten av samhället

Eva: omhändertagande och kommunikativ och tycker om relationer och så

Sanna: man ska va lite mer som män

I exempel 6 skiljer deltagarna mellan den mentala könshierarkiserande normen och nödvändigheten av att kvinnor och män anpassar sig till samma norm. De anpassande kvinnorna identifieras genom sitt utseende: en viss stil på kläder och frisyra. Deltagarna bekräftar samtidigt ett utbredd synsätt att kvinnor skiljer sig från män i dessa avseenden, dvs. den grundläggande synen på kvinnliga egenskaper rekontextualiseras som att vara omhändertagande och kommunikativ. Det innebär att kategoriseringen av kvinnor är att de vill och kan prata om känslor, medan de kvinnor som använder en manlig norm konstrueras utan dessa kvinnliga ”egenskaper” (de klär sig manligt, tar en sportig ”killstil”, ”är inte så jättekommunikativa”). Dessutom framställs de kvinnorna på ett ambivalent sätt: de är ett lokalt fenomen, som inte gäller utanför polisen (”där [inom polisen] ska

man va mer som män”), samtidigt som Sanna säger att polisen inte skiljer sig från resten av samhället. Likväl bekräftar de återigen att den prototypiska föreställningen av yrkesrollen som polis är just manlig. Det skapar relevans för att se dessa kvinnor genom en förhandling av den implicita manliga norm, som går ut på att antingen uppfylla den (genom sin klädsel) eller genom att värdera en kvinnlig avvikelse eller annorlundahet, i detta fall främst med sin klädstil och motvilja till kommunikation. Ett tänkbart alternativt sätt att positionera kvinnorna skulle vara att de intar en flexibel kvinnlig roll och att olika stilar skulle ses som likvärdiga, eller åtminstone som parallella. Men kvinnor med den sportiga stilen positioneras alltså som strategiska snarare än som ”sociala”, dvs. ”de tar” en viss stil, underförstått att de motiveras att göra det för att anpassa sig och distansera sig från den ofördelaktiga sociala positionen som kvinna inom polisen.

Konstruktion av kön 3: Män kommunicerar ändamålsenligt

Den manliga normen att vara icke-kommunikativ kan visa sig vara en alltför ensidig position, och möjligen inte helt kongruent med de institutionella krav som yrkesrollen ställer. Man kan knappast fungera som polis utan att kunna föra dialog med andra människor. Och att aldrig prata med andra eller vara öppen mot andra kan väl knappast ses som ett allmänt ideal? Den paradox som spelas upp i samtalet märks bland annat i att befälen kritiserar kvinnorna, när de manliga befälen ju utför någon typ av professionellt baserad kommunikation genom att tala med/till de kvinnliga poliserna. Att män faktiskt kommunicerar framkommer även i den senare delen av samtalet. Men den starka normen om tuffhet som råder verkar också avgöra vilken typ av kommunikation som är lämplig.

- (7) **Lotta:** fortfarande alltså i min värld så är det fortfarande den där manliga man ska va lite stor och stark polisen dom är ju fortfarande en vit man stor och stark i min uppfattning
Sanna: så uppfattar jag det också man säger ju ofta att man ska kunna visa med kroppen alltså det är ju mycket kroppslig kommunikation alltså vi hade just den diskussionen på fikaten att jag måste kunna visa med kroppen att jag är bestämd och vill och fast det kan man ju göra fast man kommunicerar mycket också att det här var just en kille som sa det som är fysiskt stark att det är viktigt att visa att jag kan hantera den här situationen med min fysik den bilden tror jag att man är att lita på kanske så här trygg

Lotta: att man ska kunna lösa alla situationer man ska kunna slåss mot en gorilla

I exempel 7 framställs det manliga sättet att kommunicera som att män kommunicerar fysiskt, t.ex. ”visa med kroppen”. Men deltagarna påpekar också att denna typ av kommunikation handlar om att polismän ska kunna slåss, vilket kan skapa en känsla av pålitlighet och trygghet i ett kritiskt läge. Möjligen kan denna manliga styrkedemonstration bidra till att kroppsspråk inte verkar förknippas med kvinnliga polisers sätt att kommunicera, och därmed inte heller till den trygghet som associeras med männen. Här uppfattar deltagarna alltså att könsskillnaden reduceras till en skillnad i kommunikationsstrategi, vilket polariserar genom att kvinnor ses som pratiga och män som kroppsligt imponerande. Genom att man positionerar den manliga stilen som den gällande normen blir samtidigt manlighet förenad med en positivt värderad kommunikationsstil (genom stora, starka kroppar som inger respekt). Deltagarna verkar dock inte reagera på att ingen av dessa kommunikationsstilar ter sig särskilt realistisk, vilket ju är en motsättning som de redan skapat tidigare i samtalet (exempel 2). Men det finns knappast något motsatsförhållande mellan att prata och att använda ett bestämt kroppsspråk.

I exempel 7 finns också det yttrande som citeras i denna artikels titel, ”en vit man stor och stark”. Det är det enda tillfället i samtalet där hudfärg omnämns. Kanske ska detta yttrande ses som en kliché eller ett talesätt, som alluderar på en maximalt maktfull kombination av privilegier, ungefär vit-het, manlighet, heterosexualitet, medelålder, medelklass, utan funktionshinder etc. Det är emellertid märkbart att inte något av dessa privilegier tas upp i samtalet, manligt kön undantaget. I yttrandet ingår även ”stor och stark”, vilket skulle kunna associera till frånvaron av fysiskt funktionshinder. Det är dock inte troligt i detta fall, eftersom det så tydligt framgår att kvinnor inte ingår i beskrivningen. Stor och stark är alltså en positionering av den manliga polisen – men inte helt utan ironi. Här kan man ana en kritisk självpositionering, där Sanna antyder det sexistiska i en sådan entydigt positiv manlig beskrivning.

Utveckling av positioner i samtalet

På flera sätt visar samtalet en bild av polisen som ter sig mycket traditionell, med givna könsroller. Samtidigt visar deltagarna och de personer som refereras att det finns en kritisk position som ifrågasätter yrkets givna normer.

Deltagarnas kritiska position kan alltså visa att mångfaldsarbetet har fått ett visst resultat, även om de fortfarande ser den traditionella organisationen och dess roller som ganska cementerade. Man kan dock ana en spänning mellan att kommentera de normer man har sett inom polisen och att själv vara en del av organisationen. Det är nu en poäng med fokusgruppsamtal som metod, att man får syn på både organisationen och deltagarnas relation till den. Deltagarna kan ju vara både medvetna och kritiska i vissa delar och mindre så i andra. Dessutom ges deltagare i ett samtal möjlighet att påverkas av interaktionen och utvecklas i sina synsätt.

Samtalet skapar en bild av polisorganisationen där kvinnliga och manliga anställda inte blir lika behandlade. Men det är påfallande att kvinnors kompetens, som poliser eller som just kvinnliga poliser, knappast lyfts fram alls. Fokus ligger helt på att kvinnor blir kritiserade, inte på vad som skulle kunna berömmas.

Initialt uppfattas den institutionella positionen ”tuff” som nödvändig för alla anställda. Den sociala positionen ”kvinna” konstrueras som liktydigt med kommunikationskunnig eller benägen att kommunicera. Men problemet är att det finns ett motsatsförhållande mellan den institutionella och den sociala positionen. Den sociala positioneringen som ”man” sammanfaller med institutionell framgång (”ska kunna lösa alla situationer”) och yrkesskicklighet (”kunna slåss mot en gorilla”). Mellan dessa positioneringar förekommer en slags kongruens, och den kritiska positionen ser att denna kongruens behöver formuleras och jämföras med den inkongruens som däremot råder mellan ”kvinna” och ”kompetent”. När social positionering ingår i och görs relevant i diskussionen om institutionella positioner framstår kvinnor som mindre yrkesskickliga.

Den institutionella positioneringen (tuff=polis) är alltså inkongruent med den sociala (kommunikativ=kvinna). Denna motsättning verkar deltagarna uppfatta vara orsaken till att individuella kvinnor positionerar sig strategiskt genom att skaffa en tuffare frisyr och klädsel. Men de ser samtidigt detta som en eftergift åt den manliga norm som genomsyrar verksamheten och använder denna kategori kvinnor för att skapa sig en annan typ av kvinnlig polis. Något liknande gäller även för den manliga normen, som framställs som ofullständig utan den kommunikationsförmåga som bara kvinnor anses ha. Men senare i samtalet, när social positionering som ”man” är en förutsättning för betydelsefull yrkesskicklighet, omskapar deltagarna den nödvändiga kommunikationsförmåga som yrket kräver och ser den även som en manlig egenskap, och då tas mäns kommunikativa kompetenser upp som relevanta.

Analysen visar även att de positioneringar som används och fördelas över olika grupper, inte minst självpositioneringen, och är avgörande för verksamhetens normer, inte alltid omfattar den som talar. Det gäller förmodligen särskilt när diskriminering är en viktig effekt av positioneringen. Trots att alla tre deltagare är kvinnor blir både män och kvinnor omtalade med viss distans, t.ex. genom att de använder pronomen i tredje person om både män och kvinnor (*dom, man*), aldrig i första person (*vi*). När deltagarna använder *jag* är det utifrån den kritiska positionen – inte den sociala. De omtalade blir dock positionerade både socialt och institutionellt, och någon gång som strategiska, men mer sällan som kritiska eller medvetna. Den betonade sociala positioneringen ”kvinna” gäller alltså främst de som blir omtalade och jämförda i samtalen. Deltagarnas kritiska position skapar på så sätt ett utifrånperspektiv på verksamheten, organisationen och yrket. De konstruerar sig mer i enlighet med sin egenskap som experter än som poliser eller kvinnliga anställda inom polisen. Den kritiska positioneringen verkar därmed även innehålla strategiska drag, dvs. en strävan efter en annan självbild och ovilja att identifiera sig med den utsatta bilden av kvinnlig polis som gång på gång rekonstrueras i samtalet. Den kritiska position som utvecklats ur ett motstånd och ur den sociala positionen som kvinna visar sig här inkongruent med positionen som kvinna och polis på liknande sätt som den mellan den institutionella positionen som professionell polis och den sociala som kvinna.

I de enkätdata som föregick fokusgruppsamtalen var flera olika sociala positioner aktuella, inte minst ålder, etnicitet och ras. I fokusgruppsamtalen är dock social positionering som kvinna eller man de enda förekommande, även om normer som att vara fysisk stark antyds (t.ex. icke funktionshindrad). Men även fysisk styrka kodas här främst som något manligt. Den lins som hela verksamheten och kommunikativt relevanta aktiviteter ses genom är således en viss utvald typ av social position, dvs. kön (vilket dock inte var någon given utgångspunkt från samtalsledarnas sida). Därigenom blir andra möjliga positioneringar osynliga. Det är ett betydelsefullt resultat, särskilt som det visar att denna tolkning är bestående genom samtalen, eftersom man vet att andra sociala positioneringar är fullt möjliga.

Det kan finnas en paradox mellan att tillhöra en förtryckt grupp, som ofta saknar en tydlig röst i verksamheten, och att vara den som kritiserar dessa maktförhållanden, och som därmed skapar sig ett talarutrymme – eller som Gayatri Spivak ställer frågan i sin klassiska text (1988): ”Can the subaltern speak?” Svaret på frågan brukar vara att den som kan föra sin talan kan inte längre räknas som underordnad. Men det kan vara svårt att

förena positionen som socialt utsatt grupp och samtidigt ha tillägnat sig en kritisk röst, vilket alltså verkar diskursivt oförenligt. Dessutom verkar det inte automatiskt följa med den kritiska positionen att man ser även andra sociala positioner som kan vara utsatta och sakna röst.

Litteratur

- Black, L. 2004. Teacher–pupil talk in whole-class discussions and processes of social positioning within the primary school classroom. *Language and Education*, Taylor & Francis. S. 347–360.
- Davies, B & Harré, R. 1990. Positioning: The Discursive Production of Selves. *Journal for the Theory of Social Behavior*. 20:1. S. 43–63.
- Fischer, Jens & Salomonsson, David 2006. *Mångfaldsfrågor inom polisen: Vad är det och hur jobbar man?* Umeå universitet, Samhällsvetenskaplig fakultet, Polisutbildningen.
- Foucault, Michel 2003. *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv Förlag.
- Foucault, Michel 1980. *Power/Knowledge, Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977*. Brighton: Harvester Press.
- Hornscheidt, Lann 2012. Postkoloniale Gender-Forschung. Ansätze feministischer postkolonialer Studien. I: Julia Reuter & Alexandra Karentzos (red.), *Schlüsselwerke der Postcolonial Studies*. Wiesbaden: Springer VS. S. 215–228.
- Johansson, Ann-Catrin 2010. *Från Handlingsplan till praktik: En kvalitativstudie om mångfaldsarbetet inom polisen i Stockholms län*. Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Sociologiska institutionen.
- Jonsson, Erik, 2008. *Jämställdhet inom polisen som organisation: en retorisk studie av polisens handlingsplaner gällande jämställdhet*. Umeå universitet, Samhällsvetenskaplig fakultet, Polisutbildningen.
- Hesse-Biber, Sharlene Nagy, & Leavy, Patricia 2006. *The practice of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Leander, K.M. 2002. Locating Latanya: The Situated Production of Identity Artifacts in Classroom Interaction. *Research in the Teaching of English* 37. S.198–250.
- Linell, Per 2011. *Samtalskulturer: Kommunikativa verksamhetstyper i samhället*. Del 1 och 2. Studies in Language and Culture 18. Linköping: Department of Culture and Communication.
- Menard-Warwick, J. 2007. Bilingualism and Schooling in an Extended-Family Nicaraguan Immigrant Household: The Sociohistorical Construction of Parental Involvement. *Anthropology & Education Quarterly* 38:2. S. 119–137.
- Morgan, David L. 1998. *The Focus Group Guidebook*. Thousand Oaks/Lon-

- don/New Delhi (Sage: Focus Group Kit 1).
- Neckel, Sighard & Ferdinand Sutterlüty 2005. Negative Klassifikationen – Konflikte um die symbolische Ordnung sozialer Ungleichheit. I: Wilhelm Heitmeyer, Peter Imbusch (red.), *Integrationspotenziale einer modernen Gesellschaft*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften. S. 409-428.
- Rikspolisstyrelsen/HR 2013. Likabehandling och mångfald. Polisens plan för likabehandling 2013–2016.
- Shohat, Ella & Stam, Robert 1994. *Unthinking Eurocentrism. Multiculturalism and the Media*. London/New York: Routledge.
- Shohat, Ella (red.) 1998. *Talking Visions: Multicultural Feminism in a Transnational Age*. Cambridge: MIT Press.
- Spivak, Gayatri Chakravorty 1988. Can the Subaltern Speak? I: Cary Nelson/Lawrence Grossberg (red.), *Marxism and the Interpretation of Culture*. Chicago: Illinois University Press. S. 271–313.
- Talmy, S. 2010. Qualitative interviews in applied linguistics: from research instrument to social practice. *Annual Review of Applied Linguistics* 30. S. 128–48.
- Tudor, Alyosxa 2010. Rassismus und Migratismus: Die Relevanz einer kritischen Differenzierung. I: Adibeli Nduka-Agwu & A. Lann Hornscheidt (red.), *Rassismus auf gut deutsch: Ein kritisches Nachschlagewerk zu rassistischen Sprachhandlungen*. Frankfurt a.M.: Brandes & Apsel. S. 396–420.
- van Dijk, Teun 1999. Introduction. *Discourse and Society* 10:4. S. 459–460.
- Wortham S. 2004. The interdependence of social identification and learning. *American Educational Research Journal* 41(3): 715–750.

Feministisk språkplanering under den andra vågens kvinnorörelse

Exemplen Grupp 8 och den offentliga språkvården

Lena Lind Palicki & Karin Milles

En av de stora politiska rörelserna under det senaste seklet är kvinnorörelsen. Den har på ett genomgripande sätt förändrat det svenska samhället på många olika plan genom sitt arbete att förbättra kvinnors villkor och rättigheter. Men på vilket sätt har den påverkat det svenska språket?

Internationellt sett har kvinnorörelser varit centrala aktörer i feministisk språkplanering. Under den andra vågens feminism, särskilt under 70-talet och i länder som USA och Tyskland, sågs ofta språket som ett förtryck i sig. Böcker om det språkliga förtrycket gavs ut och fick stor spridning, där kanske Robin Lakoffs *Language and woman's place* (1975) och Dale Spenders *Man made language* (1980) är bland de mer kända. Språkfrågor debatterades också livligt, och debatten blev bitvis mycket hätsk (Blaubergs 1980, Pauwels 1998, 2003). Även i Sverige har vi haft en stark kvinnorörelse, men här tycks det som att debatten kring språkliga frågor i det närmaste uteblivit helt och istället beskrivits med adjektiv som "viskande" (Edlund 2004, s. 272) – i alla fall i den officiella historieskrivningen. Hur kommer det sig?

I backspeglarna kan vi se att kvinnorörelsen under den andra vågens feminism varit central i omförhandlingen av de språkliga villkoren för kvinnor i Sverige – kvinnor idag har en betydligt större makt på olika språkliga arenor än tidigare. Språkvårdande organ publicerar handböcker (t.ex. Milles 2008) och förhåller sig explicit till frågor om sexistiskt och diskriminerande språkbruk. Feministiska språkfrågor, som huruvida *hen* kan användas som könsneutralt pronomen, diskuteras livligt (Ledin & Lyngfelt 2013, Milles 2013a, Milles 2013b, Bäck m.fl. 2015, Rancken 2015, Ångsal 2015, Wojahn 2015). Men trots att vi känner till denna språkliga vändning så är det förvånansvärt tyst i historieskrivningen (t.ex. Teleman 2007, Josephson 2005). Vi vet alltså mycket lite om vilka som har varit centrala aktörer i omförhandlingarna av språket och dess villkor. I vårt projekt *Kvinnorörelsen och språket* undersöker vi därför den svenska kvinnorörelsens roll i feministisk språkplanering men också den offentliga språkvårdens hållning. De kan

båda antas vara centrala aktörer i feministisk språkplanering, men ha olika utgångspunkter; medan kvinnorörelsen främst kan antas ha ett emancipatoriskt syfte att förändra språket, så har språkvården i första hand språkets bästa för ögonen. Det primära syftet i projektet är att analysera de aktörer som drev feministiska språkfrågor, och beskriva vilka frågor som drevs och hur. På så sätt kan projektet bidra till kunskapen om villkoren för feministiskt initierad språklig förändring och planering.

I föreliggande artikel presenteras resultat från en pilotstudie, där vi fokuserar på den andra vågens kvinnorörelse och främst analyserar arkiv- och intervjumaterial från Grupp 8 men där vi också redovisar den offentliga språkvårdens hållning i frågor som kan rymmas inom feministisk språkplanering. Pilotprojektets syfte är att i första hand visa vilket sätt Grupp 8 såg på språket i relation till kvinnors underordning men också att visa vilken syn den offentliga språkvården hade på dessa frågor och hur de olika aktörerna förhöll sig till varandra. På så sätt kan studien säga något om hur olika slags aktörer har förhållit sig till frågor av det här slaget. Tonvikten i analysen ligger dock på materialet från kvinnorörelsen, eftersom det materialet inte tidigare har beforskats inom språkvetenskapen.

Tidigare forskning

Den svenska kvinnorörelsen är bara delvis beforskad (se exempelvis Florin & Nilsson 2000, Isaksson 2007, Hallgren 2008). Den forskning som finns visar att den svenska rörelsen hade många beröringspunkter med, men inte var helt beroende av, den samtidiga vänstervågen. Florin (2000) beskriver hur de könspolitiska frågorna kom upp på den politiska dagordningen och fick legitimitet under 60- och 70-talet och hur jämställdhet mellan kvinnor och män blev ett eftersträvanvärt mål för statsmakten. Isaksson (2007) identifierar tre starka ideologiska projekt för den utomparlamentariska feministiska kampen: det socialistiskt feministiska, det kvinnokulturella och det lesbiskt feministiska. Hallgren (2008) har undersökt den lesbiskfeministiska rörelsen och visat hur den samspelade med kvinnorörelsen i stort och med andra politiska strömningar. Hallgren är den enda forskare som berör frågan om språkets roll i kvinnorörelsen, och beskriver hur den lesbiskfeministiska rörelsen under 80-talet formulerade visioner om ett eget språk som en del av frigörelseprojektet.

Den svenska språkvetenskapliga forskningen om feministisk språkplanering är knapphändig och fokuserar framförallt på språkliga formfrågor, dvs. hur svenska språket markerar eller inte markerar kön i pronomen och per-

sonbeteckningar (Thorell 1981, Söderberg 1968, Hornscheidt 2003) och hur detta samspekar med den könsuppdelade arbetsmarknaden (Edlund 2004). Det finns ett flertal korpusstudier om hur pronomenväl och yrkesbeteckningar har förändrats (Himänen 1990, Lorenzon 2002, Holmberg 1987, Andersson 1976, Landqvist 2001), och en experimentell studie av hur pronomenvälet påverkar läsarens tolkning (Wojahn 2013). En avhandling som studerar vilka strategier som finns bakom feministisk språkaktivism riktad mot pronomen och personbeteckningar är Wojahn (2015), och beskrivningar av några nutida svenska feministiska språkplaneringsprojekt finns i Milles 2011 a och b, samt 2013 a och b.

Vad gäller den internationella forskningen är kanske Blaubergs (1980) en av de tidigaste studierna. Den fokuserar framförallt på motståndet som planeringsinitiativen har bemötts med. Cooper (1989) beskriver hur amerikanska feminister har arbetat för att införa nya konventioner i fråga om generiskt pronomen, titelbruk och olika typer av personbeteckningar. Pauwels (1998 och 2003), Hellinger & Bussman (2001-2003) samt Liddicoat (2011) innehåller också översikter över hur olika språk markerar kön och över feministisk språkplanering i olika länder.

Det finns alltså både viss forskning om svensk kvinnorörelse och feministisk språkplanering, men det saknas en närmare beskrivning av hur den svenska kvinnorörelsen, förutom den lesbiskfeministiska, har förhållit sig till frågor om språk, och en bredare beskrivning av vilken påverkan den har haft på feministiska språkplaneringsprocesser. Det saknas också en djupare beskrivning av hur den offentliga språkvärden, som spelar en viktig roll i den ständigt pågående förhandlingen kring språknormer, har förhållit sig till de feministiska språkfrågorna. Detta skulle också kunna bidra med underlag för diskussionen om varför språkfrågan inte har lett till lika mycket debatt i Sverige som i andra länder.

Teoretiska och metodiska antaganden

Studien har en språkpolitisk ram, men även teoretiska ansatser gällande hur språkplanering specifikt ägnad att driva feministiska frågor bidrar med viktiga begrepp och infallsvinklar (t.ex. Pauwels 2003). Framför allt utgår vi från Coopers (1989) syn på språkplanering som ett heterogent fenomen med stark koppling till sociala förändringsprocesser. Cooper definierar språkplanering som: ”deliberate efforts to influence the behavior of others with respect to the acquisition, structure, or functional allocation of their language codes” (1989, s. 45). Denna definition tillåter ett vitt aktörsbegrepp

där aktörer kan vara såväl individer, grupper, nätverk som organisationer. Begreppet *kvinnorörelse* tolkar vi således brett. Vi vet att det inte bara är organisationer eller välkända kvinnokämpar som har drivit feministiska språkfrågor. Även språkvetare som verkat inom den akademiska världen och inom de offentliga språkvårdsorganen har antagligen haft stort inflytande över vilka feministiska språkliga frågor som har kommit upp till diskussion (för översikter över den svenska forskningen om språk och kön, se Nordenstam 2003, Edlund m. fl. 2007, Ericsson 2015). Kvinnorörelse ska alltså förstås som individer, organisationer, grupper eller nätverk som på något sätt verkat för jämställdhet och kvinnors frigörelse.

Centrala resonemang och begrepp har också hämtats från diskursanalysen, där diskurser och diskursiva praktiker ses både som uttryck för och som återskapare av maktrelationer och ideologier i samhället (Foucault 1981, 1987, Mills 1997). Diskursiva kamper om tolkningsföreträde och inflytande utkämpas ständigt av olika sociala aktörer. Vi är speciellt intresserade av metoder för hur man genom att undersöka språklig förändring kan studera social och kulturell förändring (t.ex. Fairclough 1992, Lind Palicki 2010). Fairclough påpekar vikten av att förstå dialektiken mellan diskursiva strukturer och sociala aktörer: diskurserna positionerar subjekt men vi kan också motstå och omförhandla dessa diskursordningar (1992, s. 123).

Motståndet och omförhandlingen kan ske bland annat genom det som inom diskursanalysen benämns *metalingvistisk diskurs* (Cameron 1995, Jaworski m.fl. 2004), vilket är vårt centrala fokus i undersökningen. Metalingvistisk diskurs är, enkelt uttryckt, språk om språk. Språk är ett unikt kommunikativt system eftersom det kan användas för att både beskriva och representera inte bara annat, utan också sig självt (Jaworski m.fl. 2004, s. 3). Det kan handla om allt från enkla beskrivningar av språkliga fenomen ("det svenska språket är rikt"), självrefererande uttryck ("denna parentes är kort") till normativa idéer om språk, dess egenskaper och funktioner, vilka Cameron kallar *verbal hygiene* (1995) ("ungdomar av idag kan inte stava", "skånska är vackert").¹

I likhet med Fairclough (2001) menar vi att språk spelar en viktig roll i produktionen, upprätthållandet och förändringen av sociala relationer och makt. Att olika politiska aktörer som velat ifrågasätta och förändra sociala maktasymmetrier har använt språkliga medel är därför väntat. Fairclough (2001, s. 163) menar att en viktig uppgift för kritiska språkstudier bör vara

---

¹ Fairclough (1992) diskuterar det närliggande begreppet *metadiskurs*, ett slags manifest intertextualitet där textproducenten distanserar sig från sin egen text genom exempelvis garderingar.

att studera vilken roll diskursiva faktorer har spelat under historiska perioder av social förändring. Att studera vilken roll språkfrågor har spelat för kvinnorörelsen under den dynamiska andra vågen, och hur dessa frågor har hanterats av den offentliga språkvården, menar vi därför är en både intressant och viktig forskningsuppgift.

I denna undersökning fokuserar vi därför belägg för att man diskuterat språkliga frågor med relevans för kvinnokampen, dvs. belägg för att språket har använts i kampen för ett mer jämställt samhälle. Det kan handla om iakttagelser om hur språket reproducerar idéer om kvinnligt och manligt, om hur kvinnor och män har olika villkor för att delta i olika diskursiva sammanhang eller har olika tillgång till språkliga resurser. Det kan också handla om uppmaningar att använda språket på ett visst sätt: att använda eller inte använda ett visst uttryck, att göra sin röst hörd i ett visst sammanhang eller liknande, men det kan också handla om frågor om språkliga former eller ord.

Material och tillvägagångsätt

Materialet för pilotstudien är hämtat dels från kvinnorörelsen, där Grupp 8 i det här fallet står som exempel, dels från den offentliga språkvården. Materialet från Grupp 8 består dels av en intervju med en person verksam i 1970-talets kvinnorörelse, dels arkivmaterial från Riksarkivets Grupp 8-arkiv. Materialet från den offentliga språkvården består av två intervjuer med språkvårdare verksamma under 1970-talet, arkivmaterial från Svenska språknämndens eget arkiv samt texter av dåtidens mest inflytelserika språkvårdare. Huvudfokus ligger dock på analysen av materialet från Grupp 8, som inte tidigare analyserats språkvetenskapligt.

En välkänd kvinnoorganisation står alltså i fokus: Grupp 8. Organisationen var en av de mest tongivande under den andra vågens kvinnorörelse. Den bildades 1968, hade en vänsterpolitisk ideologisk grund och var med och drev många av den tidens stora frågor: om deltidsarbete, dagisutbyggnad, fri abort och förbud mot pornografi. Flera av Sveriges mer välkända feminister, som Ebba Witt-Brattström och Suzanne Osten, har varit engagerade i Grupp 8. Organisationen gav under åren 1971 till 1996 ut tidskriften Kvinnobulletinen, vilken som mest hade en upplaga på över 10 000 exemplar. Eftersom Kvinnobulletinen var det viktigaste sammanhållande organet för den annars mycket löst organiserade gruppen kan det som skrevs i Kvinnobulletinen antas till viss del spegla, men framförallt påverka, vilka frågor som diskuterades. Det finns också ett stort arkivmaterial som rör

organisationen, bestående av bland annat protokoll från möten, internbulletiner etc.

För pilotstudien har vi gått igenom samtliga nummer av Kvinno-bulletinen som gavs ut mellan åren 1970 till 1983, arkiverade på Riksarkivet i Stockholm. Vi har också översiktligt gått igenom stora delar av det övriga arkivmaterialet, vilket främst rör protokoll från olika typer av möten, men även en del andra texter. I Grupp 8-materialet har vi sökt efter texter som på något sätt kommenterar, diskuterar eller handlar om språk. För att komplettera och få bättre insyn i Grupp 8:s verksamhet har vi även intervjuat en av de mest tongivande medlemmarna, Ebba Witt-Brattström. Hon är professor i litteraturvetenskap och en av Sveriges mer kända feminister. Hon gick med i Grupp 8 1972, var med och startade nätverket Stödstruporna 1994 och Feministiskt Initiativ 2005.

Från den offentliga språkvårdens håll har vi intervjuat två språkvårdare som var verksamma under den andra vågens kvinnorörelse, Birgitta Lindgren och Catharina Grünbaum.² Birgitta Lindgren arbetade som språkvårdare på Svenska språknämnden (sedermera Språkrådet) från 1974 till 2012. Hon har skrivit flertalet artiklar om hur Svenska språknämnden har förhållit sig till språkfrågor med könspolitisk dimension vilka främst har rört språkformer som personbeteckningar och pronomen (t.ex. Lindgren 2007). Hon var också med i utarbetandet av den handbok i jämställt språk som gavs ut 2008 (Milles 2008). Catharina Grünbaum arbetade som språkvårdare på Svenska språknämnden från 1974 till 1989 och sedan som språkvårdare på Dagens Nyheter under åren 1989 till 2006. Vi har bedömt att dessa personer har god insikt i den offentliga språkvården under den aktuella tidsperioden.

Vi har också undersökt vad tre av dåtidens inflytelserika språkvårdare, Karl-Hampus Dahlstedt, Bertil Molde och Erik Wellander, skrivit om språkfrågor tydligt kopplade till kön, särskilt vad gäller könsneutrala uttryckssätt. Vi har också gjort en översiktlig genomgång av en del av Språknämndens arkivmaterial, som består av besvarade språkfrågor och alltså kan ge en god bild av vilken typ av frågor och svar som var aktuella under denna tidsperiod.

Vi ser arkiv- och textmaterialet som vår huvudsakliga källa och intervju-materialet som ett viktigt komplement. Som komplement ger intervju-materialet en värdefull insyn i dåtidens tankegångar och diskussioner och fungerar också som viktigt kunskapsinhämtning när det gäller vidare efter-

---

² Tack till Andrea Daleflod, som hjälpt oss att transkribera intervjuerna.

sökningar. Det är genom intervjuer som vi får information om relevanta material, inflytelserika personer att prata vidare med etc. Intervjumaterialet ska dock i sig tolkas med viss försiktighet, då det finns problem förknippade med intervjumaterial som kunskapskällor till historiska skeenden. Isaksson (2007, s. 25), som liksom vi har undersökt den andra vågens kvinnorörelse, menar att det är problematiskt att använda människors minnen som källor: de intervjuade kan både ha glömt och omtolkat de aktuella skeendena under den tidsrymd som gått. Av den anledningen ser vi alltså det skrivna materialet som det primära.

Språkpolitik hos Grupp 8

Ett övergripande resultat av studien av Grupp 8 kan i någon mån framstå som ett icke-resultat, men är intressant i sig självt: Grupp 8 har framför allt tematiserat andra frågor än just språkfrågor: arbetsmarknadsfrågor, barnomsorg, kvinnors rätt till sina kroppar, kvinnokultur m.m.. Detta bekräftas av både arkivmaterialet, tidigare forskning och av intervjun med Ebba Witt-Brattström. Några livliga diskussioner om språket verkar helt enkelt inte ha funnits i organisationen. Ebba Witt-Brattström kan inte påminna sig om att det fanns några möten eller manifestationer som handlade om språket i sig. Vi kan alltså konstatera att språket inte är något som diskuteras som en egen fråga hos Grupp 8 i någon större utsträckning. Det finns till exempel egentligen inga belägg för att Grupp 8 är en aktör som driver språkreformfrågor. Det finns visserligen ett drygt tjugotal artiklar och notiser i materialet där texter på något sätt kommenterar, diskuterar eller handlar om språk explicit – vi återkommer till dessa – men metadiskussioner kring språket som tema uteblir.

Det betyder dock inte att språket inte har använts eller analyserats i kvinnokampen. Vi har kunnat urskilja framför allt två huvudsakliga teman, där språket har spelat en mer framträdande roll och antingen setts som *bärare av patriarkala strukturer* eller som *ett politiskt redskap* i kampen för att ett mer jämställt samhälle.

Språket som bärare av patriarkala strukturer kan sammanfattas som exempel där de språkliga konventionerna eller användningen av språket i dess konventionella form visar upp ojämställda strukturer. Genom att sätta vissa språkliga konventioner under lupp kunde man blottlägga delar av det patriarkala systemet som genomsyrade samhället som helhet. *Språket som politiskt redskap* syns i texter där språket används som ett verktyg i kampen för ett mer jämställt samhälle. De båda temana kan i viss mån överlappa var-

andra, och i en del av texterna finns båda dessa teman relevantgjorda. I det följande redogör vi för och exemplifierar dessa teman.

Språket som bärare av patriarkala strukturer

De flesta metalingvistiska exemplen från Kvinnobulletinen visar hur språket är med och återskapar de strukturer som underordnar kvinnor, framförallt genom språk *om* och *till* kvinnor respektive män. Man kan säga att genom att blottlägga bruket så används språket i dessa exempel som ett redskap för kritisk analys av samhällets könsstrukturer.

Språkaffischen av Anne Lidén.

Ett tydligt exempel på hur användningen av språket särskiljer män och kvinnor är den så kallade *språkaffischen*, som driver tesen att språket är ett av de medel som används för att hålla kvinnor underordnade. Språkaffischen är gjord av Anne Lidén och publicerades i Kvinnobulletinen första gången nummer 2–3, 1972 och en andra gång i nummer 3, 1975. Ursprungligen gjordes affischen i samband med en utställning på Moderna museet 1972 och var mycket spridd i delvis olika versioner (Lidén 2011). Affischens rubrik kan läsas både som ”Språket ett maktmedel” och ”Den borgerliga staten befäster sin makt med språket”, med ”språket” som det största ordet. Affischens poäng är att visa att samma egenskap som hos en man värderas positivt, ses som en negativ egenskap för en kvinna. Den föreställer ett antal kvinnor och män, som mellan sig har varsin gemensam egenskap, exempelvis ”envis”. Under mannen står det då ”viljestark” medan det för kvinnans del står ”tjatig”. Man menar alltså att språket befäster den struktur som gör att vi systematiskt nedvärderar kvinnor.

I andra exempel är det oklart om språket är orsaken till förtrycket, eller bara ett uttryck för det. En osignerad dikt, kallad ”Förtryckt språk”, handlar om att språket inte har tillräckligt många eller lämpliga ord när det kommer till sexualiteten. Poeten skriver om att orden för det kvinnliga könsorganet uttrycker misogyni: ”Männens nedlåtande / fitta / mus / fjäs” (nr. 2, 1978). En liknande analys görs i en notis där tilltalsskicket på KTH i Stockholm tas upp: ”nya studenter, så kallade nollor, kallas ’hon’, och kvinnor kallas ’minusnollor’ (nr 1-2, 1974). Och i en recension av en skiva är man kritisk till namnvalet ”Bara brudar”, då ordet *brud* är förminskande:

Vilka kvinnor använder ordet ’brud’ när de talar om sig själva eller om andra kvinnor? Vilka andra associationer kan ni, som gjort titeln, tänka er att vi skall få än ’Bara brudar’ = äsch, det är ju ingenting att ta på allvar, det är ju bara brudar. (nr 1, 1979)

Här handlar det alltså snarast om sexistiskt språkbruk som används om och till kvinnor och som ger uttryck för ojämställdhet och en patriarkal struktur.

I andra exempel synliggörs kvinnors underordning genom att man lyfter fram de språkliga formerna. Det handlar till stor del om att synliggöra kvinnor genom att framhäva könsspecifika former, men också att fylla luckor där språkliga former har skapats i samhällen där enbart män har funnits i offentligheten, om ”manssamhällets språkimperialism” som någon uttrycker det. I en artikel diskuteras könsstrukturer i arbetslivet, och skribenten på-

pekar att det finns en koppling mellan yrkestitlarnas språkliga form och kvinnoförtrycket:

I språket osynliggörs kvinnan inom en rad maktpositioner. Manssamhället språkimperialism gör att yrkestitlar som rådmän, förman eller ombudsman upprätthåller en föreställning om att dessa yrken bara (bör?) innehas av män. (Kvinnobulletinen nr. 2, 1979)

Och i en notis funderar en skribent över det indefinita pronomenet *man*:

MAN (?) – det känns lite konstigt att tala om sig själv som ”man”, men språket är ju konstruerat av ”män”, så det är ju begripligt om det är lite ofullständigt (Kvinnobulletinen nr 6, 1980).

Också i recensionen av boken *Egalias döttrar* av Gerd Branteberg (på svenska 1980, *Egalias döttrar*), vilken fick stor uppmärksamhet för just synliggörandet av de språkliga formernas förtryck, skrivs språket fram som ett maktmedel: ”Hon [författaren] visar också på vilket maktinstrument språket är genom att genomgående använda ord som visar att i Egalia är det kvinnorna som har makten” (nr 3, 1977).

Våra intervjuer bekräftar den här bilden. Ebba Witt-Brattström minns att man inom organisationen kunde diskutera vissa språkliga praktiker: ”det är klart att de fanns en väldigt medvetenhet om att språket på olika sätt vidarebefordrade den här ideologin att mannen var normen för en mänska” (ur intervju). Sammanfattningsvis kan sägas att det i materialet går att utläsa att det funnits en viss medvetenhet om att språket reproducerar föreställningar om kön och är bärare av patriarkala strukturer.

Språket som politiskt verktyg

Men det finns också metalingvistisk diskurs i Kvinnobulletinen där man inte bara nöjer sig med att använda språket som ett analysredskap för att avslöja patriarkatet och de mekanismer som upprätthåller det i sin kritik av olika kvinnoförtryckande strukturer. I en del texter ges också förslag på hur man kan utnyttja den reproduktiva kraften i språket i den politiska kampen. Man konstaterar alltså inte bara att språket återspeglar ett misogynt och förtryckande samhälle, utan menar att språket då kan användas för att förändra dessa strukturer. Till viss del kan man ju tänka sig att denna förändringsfunktion aktiveras av analyserna i sig. Fairclough (2001, s. 193) konsta-

terar exempelvis att medvetenhet om hur språket kan fungera förtryckande är första steget mot befrielse, men det förekommer alltså också att detta uttrycks explicit, med konkreta förslag på hur förändringen ska se ut.

Ett genomgående tema är att kvinnors röster måste bli hörda och lyssnade på, i mycket baserat på argumentet att kvinnliga erfarenheter ska synliggöras även i offentligheten. Det handlar om att mer allmänt ta till orda, att höja sin röst, att säga ifrån. Det här är också grunden för mycket av den kvinnokulturella strömningen, som växte sig allt starkare inom kvinnorrörelsen under senare delen av 70-talet (Isaksson 2007, s. 181). En dikt, insänd av en läsare, fångar denna strömning ganska väl, och citeras därför nästan i sin helhet:

Jag vägrar be om förlåtelse
 jag vägrar köpa förståelse
 och jag anropar aldrig GUD
 jag har Ordet i min makt: SYSTRAR I ALLA LÄNDER
 FÖRENA ER
 /.../
 Be inte om förlåtelse
 köp inte förståelse
 och ropa inte
 SKRIK!
 (Kvinnobulletinen, 1975).

Det kan också handla om att ta sig in i de sammanhang där de viktiga diskussionerna förs och beslutas. En serie som publiceras på baksidan av ett nummer handlar om hur man kan lära sig förstå och ta sig ton i viktiga sammanhang, som exempelvis fackföreningsmötet (nr. 4 1976/1, 1977).

En annan språklig arena som Grupp 8 menar att kvinnor ska ta sig in på är den litterära. I Kvinnobulletinen tas det regelbundet upp frågor om kvinnolitteratur i allmänhet och bortglömda eller marginaliserade kvinnliga författare i synnerhet. Man trycker både dikter och noveller skrivna av läsare eller författare, och har ofta hela avdelningar där ny litteratur, med kvinnopolitisk eller kvinnolitterär relevans anmäls, diskuteras eller recenseras. Genom att recensera litteratur skriven av kvinnliga författare, och publicera dikter och noveller skrivna av läsarna, arbetar tidskriften för att uppmärksamma och uppvärdera de kvinnliga författarskapen samt uppmuntra kvinnor att själva börja skriva. En närmare beskrivning av den här tidens feministiska litteratur finns i Witt Brattström 2014.

Några enstaka gånger händer det också att man explicit formulerar förslag på hur strukturerna kan förändras med hjälp av nya benämningspraktiker, dvs. sätt att omnämna och benämna personer. Ett av de tydligare exemplen är när det i en notis föreslås ett bokstaveringsystem byggt på kvinno- istället för mansnamn: Anna, Barbro, Cecilia istället för Anders, Bertil, Caesar. Läsarna uppmanas att själva använda listan: ”Klipp ur dem, systrar, och klistra ovanför skrivbordet eller telefonen!” (Kvinnobulletinen nr 3-4, 1980).

I andra länder har feminister exempelvis drivit frågan om ersättningsuttryck för så kallat generiskt *han*, tituleringspraktiker och kvinnliga eller könsneutrala yrkestitlar. Ingenstans i materialet från Grupp 8 hittar vi några spår efter att man försökte driva någon sådan fråga. Men även om tanken inte uttalades explicit så visar kvinnorörelsen genom sina handlingar att man ofta föredrog att språkformer skulle vara köns specifika. I personbenämningar skrivs nämligen ofta kvinnorna fram, antingen kommenterat eller inte.

I exempelvis ett öppet brev om abortfrågan lyfts titlar med *-man* som efterled fram: ”Kan ni förmå era respektive partiledare och kollegor bland riksdagsMÄNNEN att deklarerat sina ståndpunkter beträffande framtiden för den idag befintliga RÄTTEN TILL FRI ABORT?” (odaterat öppet brev, Skrifter 75-82), medan köns specifika former i andra texter används okommenterat: *översätterska* (Kvinnobulletinen nr 2, 1979), *kontaktkvinna* (inbjudan till temakväll om kvinnokamp på jobbet 1974), *manshaterskor* (öppet brev till Femina 1975). Detta bruk är dock inte genomgående, det finns också många könsneutrala beteckningar. I vissa fall märks det att det finns olika syn på vilket bruk som är det lämpligaste. I ett protokoll används exempelvis formerna *talarinna* och *sånggruppskallerska* utan kommentar medan ett maskinskrivet *polis-meddelare* är korrigerat till *meddelerska* med kulspeuspenna i efterhand (temamöte 13 januari 1975). Detta tyder på en medvetenhet om att språkliga former spelar roll, och är också ett tecken på att en del också var beredda att förändra sitt eget språkbruk och försöka påverka andras.

Det finns alltså några exempel på att man noterar mönster vad gäller yrkestitlar eller pronomen, men dessa iakttagelser fungerar snarare som ögonöppnare och exempel på förtrycket, än som utgångspunkt för konkreta förändringsförslag.

Ebba Witt-Brattström menar att man inom Grupp 8 till viss del hade förslag på förändrade benämningspraktiker. Hon nämner då exempelvis att man hellre skulle använda dubbelformen *hon och han* istället för generiskt

han och att man skulle undvika vissa kränkande personbeteckningar som *käring* och *brud*. Men hon kunde inte nämna något specifikt sammanhang när man diskuterade detta mer fokuserat.

Språkvårdens feministiska språkplanering

Vilka språkfrågor med relevans för kvinnorörelsen drev den offentliga språkvården under den här tiden? Det kan sägas direkt att feministisk språkplanering av den offentliga svenska språkvården i princip enbart har förståtts som formfrågor – det finns ett tydligt fokus på dels pronomenbruk, dels personbenämningar såsom yrkestitlar. Det ska också sägas att språkvården inte primärt har sett dessa frågor som *feministiska* – man har alltså inte uttryckt att syftet med de språkliga rekommendationerna har varit emancipatoriskt utan snarare var rekommendationerna ett uttryck för en *funktionell norm* där syftet var att skapa ett språk som var enkelt att använda.

Med den funktionella normen som det starkast lysande argumentet har språkvården haft en tydlig riktning vad gäller könsrelaterade språkfrågor åtminstone sedan 1970-talet, och har i allt väsentligt drivit en könsneutral linje. Resonemanget har vilat på ett antagande om att det är olyckligt om språket har olika former för män och kvinnor och att vi bör sträva efter att använda enbart en och samma form, för enkelhetens skull.

Bertil Molde, chef för Svenska språknämnden under den andra vågens kvinnorörelse, skriver till exempel i ”Han, hon, den – eller vad?” från 1976 att ”I vissa fall kan det uråldriga bruket av det generella pronomenet *han* i nutida lagtext verka direkt förvirrande” (Molde 1976:4), vilket visar att det är begripligheten som står i fokus för den språkliga rekommendationen. Att *han* inte alltid driver samma linje visas dock av ett språksvar från Språknämndens arkiv där han svarar en frågeställare som är kritisk till dubbelformer som *han/hon* och istället förespråkar ”*hän*” som i Finland:

Det är faktiskt inte riktigt som Ni säger att det i officiella sammanhang ’alltid måste sägas’ *Han/Hon ...*, *honom/henne*. Ända sedan urminnes tider har det varit så i svenskan (och andra nordiska språk) att pronomenet han (och böjningsformen av detta ord) har haft två huvudanvändningar. Dels har det använts om personer (i äldre tid även andra substantiv) av maskulint kön, dels har det använts som generellt pronomen om personer oavsett kön. Det senare har gällt och gäller fortfarande i stor utsträckning svenskt (nordiskt) lagspråk m.m. (Språksvar 15 nov 1984).

Erik Wellander är en annan språkvårdare som hade stort inflytande på språkvården. I *Riktig svenska* från 1973 tar han ganska sparsamt upp frågor om ett könsneutralt språk, men i de fall han gör det förordar han könsneutrala uttrycksätt som ett led i strävan att förenkla språket. Han skriver visserligen att han vill låta det ”naturliga könet” styra i de fall där det är möjligt, men förespråkar *den* eller dubbelformer som *han eller hon* som könsneutrala pronomen i de fall då det ”naturliga könet” är okänt (Wellander 1973).

En tydlig strömning, som också bekräftas i intervjuerna, är att språkvårdarna inte själva har en feministisk agenda, men att de följer med sin tid och anpassar sig. Birgitta Lindgren säger till exempel att det skulle ha varit en omöjlighet att göra annorlunda med tanke på vilka politiska och ideologiska vindar som blåste. Detta blir också tydligt om man ser till olika upplagor av *Riktig svenska*. I den tredje översedda upplagan, från 1955, förespråkar Wellander generiskt *han* och menar att dubbelformer ”äro emellertid i regel onödiga och göra ett pedantiskt intryck”, och att ”*den* om personer låter ovärdat eller avsiktligt nedsättande” (s. 226), vilket alltså är en helt annan hållning än vad han framhåller 1973.

Karl-Hampus Dahlstedt, professor i allmän språkvetenskap, baserar också sina råd på att de ska vara praktiska, men han skriver också fram ”könens likställighet” i en skrift om ”språk, språkvård och kommunikation” från 1967:

För könens likställighet ter det sig väsentligt att vi – som nu ofta sker – går över till könlösa yrkesbenämningar, t.ex. lärare, direktör och riksdagsledamot i st.f. lärarinna, direktis resp. riksdagsman och riksdagskvinna. Finskan äger i hän ’han/hon’ ett könlöst personligt pronomen, medan vi i svenskan måste ange kön v a r j e gång vi omnämner en människa med tredje persons pronomen. Detta är opraktiskt och kan någon gång kännas stötande (Dahlstedt 1967 s. 111).

Inte heller i den korrespondens som Svenska språknämnden har haft med allmänheten har frågor om feministisk språkplanering varit vanliga, men det finns ändå vissa spår. I språknämndens arkiv finns en viss medvetenhet om de här frågorna, men rekommendationerna är i någon mån motsägelsefulla. Å ena sidan är svaren desamma som vi kan hitta idag, där fokus är på ordformer och där en könsneutral linje drivs. Å andra sidan ges rekommendationer som inte alltid är könsneutrala av exempelvis nybildade yrkestitlar (som *textman* för det engelska *copy writer*), trots att det på andra ställen sägs att så inte ska ske vid nybildningar. Frågan om att införa ett könsneutralt pronomen dyker upp då och då hos frågeställare, men avfärdas av

språknämnden med att en så sluten ordklass som pronomen inte går att förändra.

Sammanfattningsvis kan sägas att huvudtanken inom språkvården är att språket ska vara funktionellt och praktiskt och däri platsar det könsneutrala språket. Att de former – för det är bara former som diskuteras – som har förespråkats i nästan samtliga fall har haft mannen som norm är ingenting som har diskuterats i särskilt stor utsträckning, i alla fall inte av den offentliga språkvården.

Diskussion

Pilotstudien visar att Grupp 8 i viss mån drivit frågor som har att göra med språket och dess villkor. Framför allt har de drivit frågor om att kvinnor och kvinnliga erfarenheter måste få plats i offentligheten och att språkliga arenor ska vara även för kvinnor. Grupp 8:s språkpolitik, om vi tillåter oss att kalla den så, är en språkpolitik som går ut på att kvinnor ”måste höja sina röster för att höras”, för att travestera Röda Bönors sång. Det handlar om att ge kvinnor möjligheter att finna sin röst, sitt uttryck, sitt språk.

Ebba Witt-Brattström menar att språket spelade roll i kvinnorörelsen som ett kommunikations- och påverkansmedel: ”det handlar om språket som upplysande argumenterande men också faktaredovisande” (ur intervju). Kvinnorna blev mer och mer medvetna om att de var tvungna att argumentera för sin sak, att de var tvungna att medvetet sprida kunskaper och åsikter för att kunna påverka opinionen etc.

I Kvinnobulletinen användes språket framförallt för att lyfta kvinnors språk, dvs. orden skrivna av just kvinnor och ofta om kvinnliga erfarenheter. De språkliga frågorna handlade följaktligen om att skapa diskursiv plats och makt för kvinnor i en offentlighet som tidigare hade definierats och dominerats av män: antingen genom att kvinnor själva tog till orda i offentligheten eller att det gavs plats åt försummade kvinnliga författarskap eller liknande. Tidskriften Kvinnobulletinen kan i sig själv också sägas vara ett svar på uppmaningen till kvinnor att höja sina röster. Dess produktion och distribution var en viktig del av gruppens politiska verksamhet. Grupp 8 hade total kontroll över tidskriftens innehåll och fyllde tidskriften med de frågor som de ville driva. Tidvis hade tidskriften också en mycket stor läsekrets.

Det här kan också jämföras med hur arbetarna under den tidiga arbetarörelsen formerade sig och skapade plats i offentligheten (se t.ex. Josephson 1996). På liknande sätt formerade den andra vågens kvinnorörelse ett diskursivt systerskap som innefattade kvinnoorganisationer, offentliga möten,

demonstrationer, tidskrifter som Kvinnobulletinen, så kallad kvinnolitteratur etc., vilket vidgade ramarna för kvinnors deltagande i det offentliga samtalet.

Grupp 8 har dock inte i någon högre grad drivit specifika formfrågor som gäller exempelvis personbeteckningar eller pronomen. I de fall de gjorde det, verkar de ha förespråkade könsmarkerade uttrycksätt snarare än könsneutrala, vilket alltså är motsatt linje mot språkvårdens könsneutrala norm. I arkivmaterielat finns flera exempel på könsmarkerade personbeteckningar, och i intervjun säger Ebba Witt-Brattström också att könsneutrala former ”skulle ha varit helt främmande för den tidens kvinnorörelse”.

Hos den offentliga språkvården stod dock enbart formfrågorna i fokus, och linjen som drevs var den könsneutrala. Som en del i arbetet för ett funktionellt och tydligt offentligt språk förespråkades könsneutrala person- och yrkesbeteckningar, och i viss mån också dubbla pronomen eller *den* istället för generiskt *han*. Några andra frågor med relevans för kvinnorörelsen kan vi inte se att man har drivit, och i den mån som formfrågor har diskuterats har språkvården alltså närmast haft en motsatt ståndpunkt mot kvinnorörelsens. När kvinnorörelsen vill skriva fram kön och visa att även kvinnor finns, så förespråkar språkvården en neutral linje där kön ska ha en en underordnad roll eftersom det är ”praktiskt”. Agendorna och argumenten kan alltså sägas skilja sig åt väsentligt. Någon kontakt mellan Grupp 8 och den offentliga språkvården verkar inte heller ha förekommit.

Är detta svaret på frågan varför den svenska processen har sett annorlunda ut än den i andra länder? För att kvinnorörelsen och den offentliga språkvården drev olika frågor på olika arenor och med skilda syften? För att Grupp 8 inte utformade förslag på språkreformer som berörde specifika benämningspraktiker? För att den svenska språkvården infogade frågorna gällande benämningspraktiker i det mindre kontroversiella arbetet för ett tydligt och funktionellt offentligt språk?

Det här väcker många nya forskningsfrågor. För det första kan man fråga sig varför Grupp 8 inte drev några formfrågor, som feminister i andra länder gjorde. Var det för att de inte behövde? För att de hade arenor där de relativt fritt kunde använda vilka former de ville? Eller uppfattade de formfrågor som mindre viktiga än andra frågor, som frågor om glömda kvinnliga författarskap?

För det andra blir det intressant att närmare undersöka hur Grupp 8:s språkpolitik bidrog till en förändring i kvinnors deltagande i det offentliga samtalet och kulturen. Vilken betydelse hade t.ex. Kvinnobulletinen för svensk feministisk journalistik? Hur har feministiska aktörer förstått och

följt uppmaningen att höja sina röster i offentligheten? Hur har kvinnorörelsen erövrat nya språkliga arenor och vilken roll har detta spelat för språkutvecklingen?

För det tredje kan vi konstatera att det behövs forskning som tar ett bredare grepp om frågan om språkets roll inom kvinnorörelsen. Vi kan konstatera att Grupp 8 och språkvården hade olika agendor och bedrev språkpolitik på väsentligt skilda sätt. Idag verkar det, i alla fall när det gäller vissa frågor, finnas fler arenor där feministers agendor möter språkvårdens, inte minst när det gäller frågor om exempelvis *hen*. Frågan är när och hur dessa arenor skapades, och vilka aktörer som varit delaktiga.

Kan det helt enkelt vara så att språkfrågor diskuterats inom andra sammanhang än dem vi har undersökt? Vi vet att det inom den akademiska språkvetenskapliga sfären har förts diskussioner om språk i relation till kön och jämställdhet. 1976 hölls den första konferensen på temat i Uppsala och den blev också ett startskott för forskningsinriktningen språk och kön (Fredrika-Bremer-förbundet 1977). Vi vet också att de lesbiskfeministiska aktörerna hade språket på agendan, även om vi inte vet så mycket om hur. Här finns alltså mycket forskning kvar att göra.

Källor:

Riksarkivet, Stockholm: Arkiv för Grupp 8 i Stockholm 1971–1996, översiktligt A (protokoll och föredragningslistor), B (Utgående handlingar), E (inkomna handlingar), F (handlingar ordnade efter ämne), samt mer noggrant B1a: Kvinnobulletiner 1970–1983.

Språknämndens interna arkiv

Intervju med Catharina Grünbaum den 18 november 2013

Intervju med Birgitta Lindgren den 20 november 2013

Intervju med Ebba Witt-Brattström den 23 november 2013

Litteratur

Andersson, Thorsten 1976. Manlig sjuksköterska. I: Lars Svensson, Anne Marie Wieselgren & Åke Hansson (red.), *Nordiska studier i filologi och lingvistik*. Lund: Studentlitteratur. S. 1–11.

Blaubergs, Maija 1980: An analysis of classic arguments against changing sexist language. *Women's studies international quarterly*. S. 135–147.

Bäck, Emma, Anna Lindqvist & Marie Gustafsson Sendén 2015. *Hen can do it!* Effects of using a gender-neutral pronoun in recruitment. I: Jenny Magnus-

- son m.fl. (red.), *Könskonstruktioner och språkförändringar: Rapport från den åttonde konferensen om språk och kön*. Text och samtalsstudier från Södertörns högskola. Stockholm: Södertörns högskola. S. 71-90.
- Cameron, Deborah 1995: *Verbal hygiene*. London and New York: Routledge.
- Cooper, Robert Leon 1989: *Language Planning and Social Change*. Cambridge, New York & Melbourne: Cambridge University Press.
- Dahlstedt, Karl-Hampus 1967: Språkvård och samhällssyn. I: Sture Allén (red.), *Språk, språkvård och kommunikation*. Uppsala: Verdandi. S. 93–112. Slutnoter s. 113–118.
- Edlund, Ann-Catrine 2004: Kan män vara sjuksköterskor och kvinnor brandmän? Om sambandet mellan yrkesbeteckningar och kön. I: *Den könsupplade arbetsmarknaden* 263–280 (Statens Offentliga Utredningar: Swedish Government Report 43). Stockholm: Fritzes.
- Edlund, Ann-Catrine, Eva Ersson & Karin Milles 2007: *Språk och kön*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Ericsson, Stina 2015: Nordic perspectives on language and gender. Theoretical and methodological development. I: Jenny Magnusson, Karin Milles & Zoe Nikolaidou (red.): *Den åttonde nordiska konferensen om språk och kön*. Stockholm: Text- och samtalsstudie från Södertörns högskola. S. XX–XX.
- Fairclough, Norman 1992: *Discourse and Social Change*. Cambridge, Oxford & Malden: Polity Press.
- Fairclough, Norman 2001: *Language and Power*. Harlow: Longman.
- Florin, Christina & Nilsson, Bengt 2000: "Något som liknar en oblodig revolution..." *Jämställdhetens politisering under 1960- och 70-talen*. Umeå: Umeå universitet, Jämställdhetskommittén.
- Foucault, Michel 1981: The order of discourse. I: Robert Young (red.) *Untying the Text: A Post-structural Reader*. Boston: Routledge & Kegan Paul. S. 48-78.
- Foucault, Michel 1987: *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag.
- Fredrika-Bremer-förbundet 1977. *Könsroller i språk 1. Förhandlingar vid Fredrika-Bremer-förbundets symposium i Uppsala den 30 oktober 1976*. Uppsala: FUMS.
- Hallgren, Hanna 2008: *När lesbiska blev kvinnor*. Göteborg: Kabusa böcker.
- Hellinger, Marlis & Hadumod Bussmann (red.), 2001–2003. *Gender across Languages: The Linguistic Representation of Women and Men*. Volume 1–3. Amsterdam: J. Benjamins.
- Himanen, Ritva 1990. *Kvinnliga ombudsmän och manliga sjuksköterskor. Titlar och yrkesbeteckningar i nusvensk dagspress*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Holmberg, Per 1995. On female job-titles in modern Swedish. I: Per Holmberg

- & Kerstin Nordenstam (red.), *Language and gender. Case Studies from a Swedish Seminar*, s. 63–78. (Meddelanden från Institutionen för svenska språket vid Göteborgsuniversitet 11.) Göteborg: Göteborgs universitet.
- Hornscheidt, Antje, 2003: Linguistic and public attitudes towards gender in Swedish. I: Marlis Hellinger & Hadumod Bussmann (red.), *Gender across Languages: The Linguistic Representation of Women and Men. Volume 1–3*. Amsterdam: John Benjamins. S. 339–368.
- Isaksson, Emma 2007: *Kvinnokamp. Synen på underordning och motstånd i den nya kvinnorörelsen*. Stockholm: Atlas.
- Jaworski, Adam, Nikolas Coupland & Dariusz Galasiński (red.) 2004: *Metalanguage. Social and Ideological Perspectives*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Josephson, Olle 2005: *Ju, ifrågasatta självklarheter om svenskan, engelskan och alla andra språk i Sverige*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Josephson, Olle (red.) 1996: *Arbetarna tar ordet: språk och kommunikation i tidig arbetarrörelse*. Stockholm: Carlsson.
- Lakoff, Robin 1975: *Language and woman's place*. New York: Harper & Row.
- Landqvist, Hans 2001: Han, hon, han eller hon och hon eller han. Generiska pronomen i svenskt författningsspråk. I: Kerstin Nordenstam & Kerstin Norén (red.), *Språk, kön och kultur*. (Rapport från fjärde nordiska konferensen om språk och kön. Göteborg den 6–7 oktober 2000). Göteborg: Göteborgs universitet. S. 150–162.
- Ledin, Per & Lyngfelt, Benjamin 2013: Olika hen-syn. *Språk & Stil* nr 23. S. 141–174.
- Liddicoat, Anthony 2011: Feminist language planning. *Current Issues in Language Planning*. Volume 12, Issue 1. S. 1–8.
- Lidén, Anne 2011: Språkaffischen. Bildreception och användare 1972–2010. I: Maria Carlgren, Linda Fagerström, Johanna Rosenqvist & Katarina Wadstein MacLeod (red.), *Genuspedagogiska gärningar. Subversiv och affirmativ aktion*. Göteborg: Maria Carlgren. S. 35–44.
- Lind Palicki, Lena 2010. *Normaliserade föräldrar. En undersökning av Försäkringskassans broschyrer 1974–2007*. (Studier från Örebro i svenska språket 6.) Örebro: Örebro universitet.
- Lindgren, Birgitta 2007: Språkvården och könsneutral referens. I: Britt-Louise Gunnarsson, Sonja Enzenberg & Maria Ohlsson (red.), *Språk och kön i nutida och historiskt perspektiv* Uppsala: Institutionen för nordiska språk. S. 237–242.
- Lorentzon, Thorwald 2002. ”Ursäkta, herr flygvärdinna!”. Några aspekter på femininbildande avledningar i svenskan. I: Sven-Göran Malmgren, Kerstin

- Norén och Mall Stålhammar (red.), *Fem studier i lexikologi* (MISS 39. Meddelanden från Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet.) Göteborg: Göteborgs universitet. S. 11–36.
- Milles, Karin 2008: *Jämställt språk. En handbok i att skriva och tala jämställt*. Första upplagan. Stockholm: Språkrådet och Norstedts akademiska förlag.
- Milles, Karin 2011a: Feminist language planning in Sweden. *Current issues in language planning* vol. 12, nr 1. S. 21–33.
- Milles, Karin 2011b: *Snippa* – a new word for girls’ genitals in Swedish. Gender neutral or patriarchal? I: Danijela Majstorović & Inger Lassen (red.), *Living with Patriarchy*, red. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. S. 69–80.
- Milles, Karin 2013a: *Hen* i Sverige och i Finland. *Språkbruk* nr. 3. S. 5–10.
- Milles, Karin 2013b: En öppning i en sluten ordklass? Om den nya användningen av pronomenet *hen*. *Språk & Stil* nr 23. S. 107–140.
- Mills, Sara, 1997: *Discourse*. New York: Routledge.
- Molde, Bertil, 1976: Han, hon, den – eller vad? *Språkvård* nr 1, 1976. S. 4–7.
- Nordenstam, Kerstin 2003: *Genusperspektiv på språk*. Stockholm: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning.
- Pauwels, Anne 1998: *Women changing language*. Harlow: Longman.
- Pauwels, Anne 2003: Linguistic sexism and feminist linguistic activism. I: Janet Holmes & Miriam Meyerhoff (red.), *The Handbook of Language and Gender*. Oxford: Blackwell. S. 550–570.
- Rancken, Alexis 2015. Ett ”knepigt” men ”fenomenalt” pronomen. Förhållningssätt till *hen* hos personer med queer identitet i Sverige och Finland. I: Jenny Magnusson m.fl. (red.), *Könskonstruktioner och språkförändringar: Rapport från den åttonde konferensen om språk och kön. Text och samtalsstudier från Södertörns högskola*. Stockholm: Södertörns högskola. S. 167–184.
- Söderbergh, Ragnhild 1968. *Svensk ordbildning*. (Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård 34.) Stockholm.
- Spender, Dale 1980: *Man made language*. London: Routledge & Kagan Paul.
- Teleman, Ulf 2003. *Tradis och funkis: svensk språkvård och språkpolitik efter 1800*. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Thorell, Olof 1981. *Svensk ordbildningslära*. Solna: Esselte.
- Wellander, Erik 1955 [tredje översedda upplagan, tryckår 1970]. *Riktig svenska: en handledning i svenska språkets vård*. Stockholm: Läromedelsförlagen Svenska bokförlagen.
- Wellander, Erik 1973 [fjärde översedda upplagan]. *Riktig svenska*. Solna: Esselte Studium.

- Witt Brattström, Ebba 2014: *Stå i bredd. 70-talets kvinnor, män och litteratur*. Stockholm: Norstedts.
- Wojahn, Daniel 2013: De personliga pronomenens makt. En studie av hur pronomen styr våra föreställningar om personer. I: *Svenskans beskrivning 32*. Karlstad: Karlstads universitet. S. 356–367.
- Wojahn, Daniel 2015: *Språkaktivism: diskussioner om feministiska språkförändringar i Sverige från 1960-talet till 2015*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Ängsal, Magnus P. 2015. Queerande språkkritik. En jämförande analys av argument för svenskans *hen* och tyskans persons substantiv med inskjutet understreck I: Jenny Magnusson m.fl. (red.), *Könskonstruktioner och språkförändringar: Rapport från den åttonde konferensen om språk och kön*. Text och samtalsstudier från Södertörns högskola. Stockholm: Södertörns högskola. S. 185-203.

Ett ”knepiggt” men ”fenomenalt” pronomen

Förhållningsätt till *hen* hos personer med queer identitet

i Sverige och Finland

Alexis Rancken

Den här artikeln kommer att behandla queerpersoners rapporterade användning av och attityder till pronomenet *hen* samt i viss mån övriga könsneutrala pronomen i tredje person singularis. Kontexten är mitt avhandlingsprojekt med arbetstiteln *Queer på svenska* där jag ur ett sociolingvistiskt och queerfeministiskt perspektiv analyserar förhållandet mellan icke-normenliga identiteter i fråga om kön/sexualitet och svenska språket. Artikeln utgör i det här sammanhanget en pilotanalys med fokus på pronomenet *hen*. Detta val motiverar jag med att debatten kring *hen* under de senaste åren utgjort ett slags fokaliseringspunkt för diskussionen om könsidentiteter överlag, såväl inom språkvetenskapen som i det övriga samhället. Med undantag för Milles respektive Ledins och Lyngfelts primärt korpuslingvistiska undersökningar från år 2013 samt några studentuppsatser finns ingen större mängd forskningsresultat rörande *hen* tillgängliga, och jag hoppas här kunna bidra med åtminstone en del preliminära sådana samt en kort diskussion med återkoppling till Anne Pauwels (2003) tankar om feministisk språkplanering. Inledningsvis kommer jag att diskutera *hen* ur språkplaneringssynvinkel för att sedan efter en presentation av materialet, frågeställningarna och analysmetoderna gå in på själva analysen och de slutsatser som kan dras.

Teoretiska utgångspunkter

Queerteorin, som fungerar som det bredaste ramverket för min analys, strävar till dekonstruktion av dikotomier genom bland annat en analys av deras språkliga manifestationer, och den queerfeministiska sociolingvisten eller språkvårdaren intresserar sig för alternativ som bättre representerar mångfalden inom kategorierna kön och sexualitet. I den här artikeln ligger fokus på könsneutrala pronomen som strategi för att uppmärksamma och upplösa dikotomin, och närmare bestämt på hur det nyinförda pronomenet

hen mottagits av personer med queer identitet. Först kommer jag att ta upp några orsaker till att svenskans traditionella pronomensystem är problematiskt ur queerfeministisk synvinkel. Därefter följer en diskussion om feministisk språkplanering med fokus på pronomen, baserad på Anne Pauwels (2003) modell för feministisk språkplanering som jag konstaterat vara gångbar även i en queerteoretisk analys.

Dikotomin manligt-kvinnligt har sina självklaraste språkliga manifestationer i ordpar som *flicka-pojke* och *man-kvinna*, men i bland annat svenskan reflekterar även pronomensystemet ett sådant tänkesätt, närmare bestämt i fallet personliga pronomen i tredje person singularis. I vissa undantagsfall, som då referenten är ett barn, kan användningen av *den* eller *det* vara acceptabel, men *han-hon* är det primära valet även i dessa fall då talaren känner till eller drar slutsatser om referentens biologiska/juridiska/sociala kön. Trots att semantiskt genus blivit mindre synligt i samband med att man i hög grad frångått feminina ändelser som *-(i)nna*, *-ska* och så vidare, är pronomenparet *han-hon* otvivelaktigt baserat på vad som upplevs vara könsskillnader i ”verkligheten”, och detta så att ett val av pronomen där referenten faller utanför dikotomin i praktiken omöjliggörs. Generiskt bruk av *han* i språk som engelskan och svenskan utgör ytterligare ett problem som feministiskt sinnade språkvetare ofta uppmärksammat – Cameron beskriver till exempel hur generiskt *han* av grammatiker motiverats med utomspråkliga argument, som naturlighet och anständighet (1985:68).

Pauwels presenterar den feministiska språkplaneringens fyra olika stadi-er där det första, the *fact-finding stage*, handlar om att upptäcka problem som till exempel sexistiskt och exkluderande språkbruk (2003:552). I fråga om *han* och *hon* är problemen, som redan framgått, flera: för det första reflekterar de ett dikotomt tänkesätt där queera könsidentiteter utesluts och för det andra riskerar kvinnor (liksom andra icke-män) osynliggöras genom den generiska användningen av *han* som fortfarande betraktas som korrekt språkbruk, även om konstruktioner som *han eller hon* är vanliga. Det andra stadiet utgörs av själva planeringen, där strävan är att diskutera reformens genomförbarhet och till exempel hitta icke-sexistiska sätt att uttrycka ett innehåll (Pauwels 2003:552). Gällande svenskans pronomensystem måste språkplaneraren exempelvis ta i beaktande att pronomenen som klass verkar kännetecknas av större rigiditet än andra ordklasser, och den senaste pronomenreformen skedde på 1960-talet då singularart *ni* ersattes av *du* i vissa sammanhang (Milles 2013a), något som kan minska genomförbarheten.

Om strävan trots detta är en reform måste planeraren välja mellan flera olika möjligheter: ska ett helt nytt pronomen införas, eller kunde till exem-

pel generiskt *hon* fungera som ett medel för att synliggöra hur feminina former de facto är markerade i språkbruket (Pauwels 2003:558)? Lanserandet av *hen* som pronomen i tredje person singularis har fördelen att det möjliggör referens till personer med könsidentiteter utanför dikotomin, då generiskt *hon* eller konstruktioner som *han eller hon* osynliggör queerpersoner på samma sätt som *han* i generiskt bruk osynliggör kvinnor. Pauwels använder termen *linguistic disruption* för att beskriva feministiskt motiverade försök att uppmärksamma normen (som formats av män), och nämner till exempel brott mot morfologiska regler som användningen av *herstory* istället för *history* (2003:555). *Hen* kan ses som en sådan manöver åtminstone ifall avsikten är att rubba det stabila pronomensystemet i svenskan och på längre sikt även samhällets sätt att kategorisera individer enligt kön. Hade ett försök att införa generiskt *hon* betraktats som mindre provocativt, eftersom detta pronomen redan är etablerat?

Det tredje skedet är lanseringen, då man väljer strategier för ingrepp i språkbruket och implementerar dem (Pauwels 2003:552). Det finns åtminstone ett dokumenterat fall då ett könsneutralt pronomen, *yo*, spontant uppstått (i engelskspråkig high school-miljö i Baltimore) men det vanligare förekommande könsneutrala engelska pronomenet *ze/hir* har liksom *hen* avsiktligt introducerats (Stotko & Troyer 2007:264). Angående införandet av *hen* verkar media ha spelat en central roll, och Milles nämner till exempel en debattartikel där *hen* förespråkades i *Svenska Dagbladet* år 2012, en artikel som bland andra Milles själv skrev under. Hon nämner dessutom barnboken *Kivi och monsterhund* (utkom 2012) som en startpunkt för den mest intensiva debatten. I själva verket föreslogs *hen* av Rolf Dunås som generiskt pronomen i en artikel i *Upsala Nya Tidning* redan år 1966 och Milles nämner vittnesbörd från 1950-talet, men först år 2012 verkar det egentliga genomslaget ha inträffat i och med debatten i media. (Milles 2013a). I två korpuslingvistiska undersökningar som publicerades år 2013 konstaterades att användningen av *hen* onekligen blivit vanligare men att den ännu i regel begränsar sig till särskilda kretsar, som vänsterpolitiker, studerande i ämnet svenska och bloggare som behandlar temat genus (Milles 2013b, Ledin & Lyngfält 2013). En stor mängd belägg på metanivå registrerades också, vilket tyder på att pronomenet diskuterades flitigt (Ledin & Lyngfält 2013:168). I fråga om det svenskspråkiga Finland konstaterar Milles på basis av tidningsbelägg att ordet togs i bruk på Åland redan i december 2012 medan beläggen i det helsingforsbaserade *Hufvudstadsbladet* stadigt ökade under våren 2013, även om användningen var marginell jämfört med traditionella pronomen. (Milles 2013a)

Det fjärde och sista skedet, som följer en tid efter lanseringen, är evalueringsskedet. Föreliggande artikel kan sägas vara en del av denna evalueringsprocess, en process vars syfte är att utreda i vilket omfång planeringen och implementeringen varit framgångsrika (Pauwels 2003:552). Fokus på personer med queera identiteter ger givetvis ingen helhetsbild av hur *hen* mottagits, men eftersom många medlemmar i denna grupp sannolikt gagnas av införandet av *hen* och därför faktiskt tagit i bruk pronomenet utgör undersökningen ett viktigt komplement till bland annat analyser av mediaspråk och politikers språkbruk. Ifall förändringar i pronomensystemet verkligen är sällsynta och svårigenomförbara blir en evalueringsprocess där feedback från språkbrukare ingår särskilt intressant ur såväl queerfeministisk som lingvistisk synvinkel.

Material

Materialet består av enkätsvar som samlades in under våren 2012 (Finland) och våren 2013 (Sverige). Enkäten kretsade i fråga om språkliga faktorer kring namn, pronomen, benämningar på partners, benämningar på den egna könsidentiteten och sexualiteten samt attityder till könade och könsneutrala uttryck. Den riktade sig till personer som i något avseende identifierar sig som queera och som använder svenska i sin vardag, så att ett stort antal sinsemellan olika identiteter inkluderades. Utskicket skedde med hjälp av ett flertal organisationer i både Finland och Sverige som ställde sina e-postlistor och Facebookgrupper till förfogande: Regnbågsankan, Regnbågsfyren, Sveriges Förenade HBTQ-studenter, KIM (Kön, Identitet, Mångfald) med flera. I Sverige besvarade 155 personer enkäten, i Finland 56. I denna artikel kommer jag endast att använda mig av svaren på följande frågor som berör pronomen:

- Använder du könsneutrala pronomen, som ”hen”, då du talar svenska? (Svarsalternativ: alltid, ofta, ibland, sällan, aldrig.)
- Hur många av dina vänner och bekanta använder könsneutrala pronomen i svenskan? (Svarsalternativ: alla, några, många, inga.)
- Ifall du tagit i bruk något könsneutralt pronomen, vilket är det och hur böjer du det?
- Vilket pronomen använder du i a) tal och b) skrift då du inte känner till en persons kön?

- Ifall du tagit i bruk något könsneutralt pronomen, använder du det i alla situationer? Om inte, ge gärna exempel på situationer då du använder det och situationer då du använder traditionella pronomen!
- Är det något du vill lägga till i fråga om pronomen? (Denna möjlighet utnyttjades av ett flertal informanter.)

I denna artikel kommer jag av utrymmesskäl inte att vidare gå in på bakgrundsfaktorer eller de enskilda informanternas identitet (utom i vissa exempel där det är befogat) trots att frågor om dessa ingick i enkäten, men det bör konstateras att den geografiska spridningen är hygglig men större orter/universitetsorter som Stockholm, Göteborg och Helsingfors är starkt representerade. I fråga om juridiskt kön var de överlägset flesta av informanterna klassificerade som kvinnor, med 79 % i Sverige och 70 % i Finland. Kriteriet angående språkkunskaper var att den som besvarar enkäten bör använda svenska i sin vardag, men särskilt i Sverige hade informanterna även andra modersmål: nederländska, engelska, kurdiska och norska, för att nämna några. I Finland var en femtedel tvåspråkiga med språkparet svenska-finska.

Angående identiteten i fråga om kön och sexualitet rådde mycket stor spridning, och i och med att informanterna gavs möjlighet att fritt klassificera sig själva kan beskrivningarna vara längre än ett enda ord. Sammanfattningsvis kan konstateras att två femtedelar gällande kön valde att hålla sig till begreppsparet man-kvinna (denna kategori omfattar då även vissa transpersoner, förutom cispersoner),¹ medan en lika stor del valde andra termer och/eller behövde flera ord för att beskriva sin identitet och en femtedel inte alls ville eller kunde klassificera sig själva. Gällande sexualitet klassificerade sig 29 % som bisexuella, 18 % som homosexuella och 6 % som heterosexuella, men hela 47 % hade en identitet som ligger utanför dessa beskrivningar. En del såg inget behov av att klassificera sig, medan andra använde uttryck som pansexuell, queer, asexuell eller alternativt längre beskrivningar. Både gällande kön och sexualitet kan man lägga märke till en trend där de svenska informanterna var mer ovilliga att använda etablerade begrepp än de finländska: i Finland var till exempel alternativet "annan" i fråga om sexuell identitet betydligt mindre populärt (25 %) än i Sverige (54

---

¹ En cispersons biologiska och juridiska kön stämmer överens med könsidentiteten inom dikotomin man-kvinna, medan dessa hos en transperson inte är de samma eller befinner sig utanför dikotomin.

%). En fråga berörde även det pronomen informanterna föredrar används vid referens till dem själva, och jag har tagit svaren i beaktande i mitt eget bruk av pronomen i denna text.

Frågeställningar och metod

Efter denna redogörelse för projektets bakgrund och materialet som använts kommer jag nu att gå in på relevanta frågeställningar i samband med queera identiteter och pronomen i tredje person singularis. Syftet är alltså att redogöra för queerpersoners användning av och attityder till könsneutrala pronomen, med fokus på *hen*. Då måste den första frågan bli huruvida informanterna faktiskt använder sig av *hen*, eller ifall de föredrar andra pronomen. Min utgångspunkt är att *hen* torde vara relativt vanligt förekommande i informanternas vokabulär, eftersom det kan användas oberoende av referentens kön och eftersom introduktionen av *hen* delvis är sammankopplad till diskursen om icke-normenliga identiteter.

En följdfråga är då hur ofta och i vilka situationer informanterna använder sig av *hen*. Det rör sig om ett nyetablerat ord, så det är möjligt att användningen begränsas till särskilda praktikgemenskaper – vilka är dessa? Jag syftar här på Wengers definition av praktikgemenskaper: ”Communities of practice are groups of people who share a concern or a passion for something they do and learn how to do it better as they interact regularly” (2006:1). Att ha en icke-normenlig könsidentitet eller sexualitet innebär viss språklig problemlösning där praktikgemenskaper kan antas spela in (organisationerna jag vände mig till angående materialet är goda exempel på praktikgemenskaper). På samma sätt kan man fråga sig i vilka situationer informanterna hellre använder traditionella pronomen, och varför? Finns skillnader relaterade till tal och skrift? Här har jag sorterat svaren i tre grupper eftersom det gick att urskilja tre huvudsakliga motiveringar för användningen av såväl traditionella som neutrala pronomen.

En annan följdfråga är att ifall *hen* verkligen är vanligt förekommande, hur böjer informanterna ordet i genitiv och objektsform? Då jag inledde analysen fanns också en misstanke, baserad på observationer i till exempel media, om att något dominerande böjningsmönster för *hen* ännu inte är etablerat, trots Språkrådets rekommendation att använda mönstret *hen-hens-hen* (Språkrådet 2013). Här har jag helt enkelt sorterat böjningsmönstren enligt frekvens.

Användningsfrekvens och val av pronomen

Då jag nu övergår till att presentera resultaten för frågorna om upplevd användningsfrekvens har jag gjort en åtskillnad mellan det finländska och svenska materialet. Det finländska är ett år äldre vilket innebär att en direkt jämförelse kunde vara missvisande – till exempel Milles analyser (2013a och 2013b) som nämndes i det första avsnittet tyder på att etableringen av *hen* har skett i mycket snabb takt och att just åren 2012 och 2013 är kritiska i bägge länderna. Här analyserar jag först svaren på frågorna om hur ofta informanterna själva säger sig använda könsneutrala pronomen och hur de upplever att sådana pronomen används i deras bekantskapskrets.

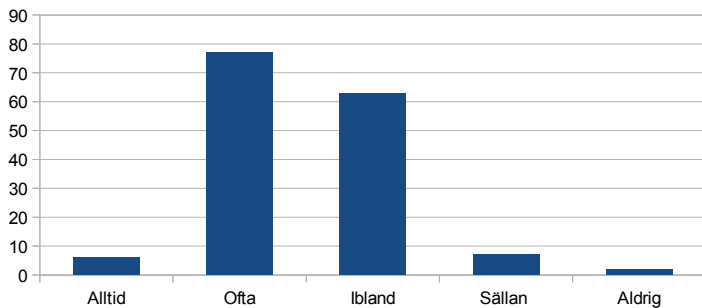

Diagram 1: Rapporterad användning av könsneutrala pronomen hos informanterna i Sverige (x-axeln: svarsalternativen, y-axeln: antal informanter).

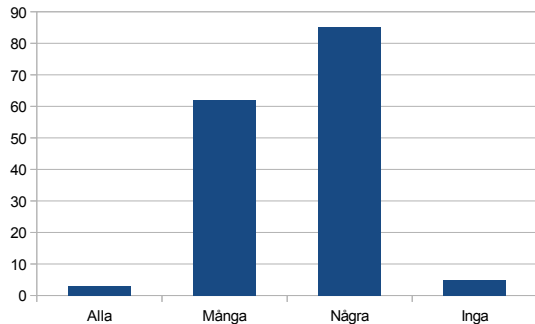

Diagram 2: Rapporterad användning av könsneutrala pronomen hos informanternas vänner och bekanta, Sverige (x-axeln: svarsalternativen, y-axeln: antal informanter).

Diagram 1 visar att nästan alla svenska informanter använder könsneutrala pronomen, med alternativen "ofta" och "ibland" som de överlägset vanligaste – dessa valdes av över 90 %. Endast två personer rapporterade att de

aldrig använder dylika pronomen. I fråga om upplevt pronomenbruk i bekantskapskretsen (diagram 2) meddelade åter över 90 % att några eller många vänner och bekanta använder neutrala pronomen. Frågan är naturligtvis rätt vag eftersom inga konkreta siffror efterfrågas, men faktumet att svarsalternativen ”alla” och ”inga” är så pass ovanliga föranleder en del slutsatser. Att några personer faktiskt valt svaret ”alla” tyder på att informanten i fråga ingår i praktikgemenskaper där neutrala pronomen blivit en naturlig del av språkbruket, till skillnad från de som valt ”inga” (trots att dessa personer själva uppger sig använda *hen*). Tyvärr har personerna som valt dessa mer sällsynta alternativ inte beskrivit sin sociala situation närmare i de övriga svaren, så det förblir oklart hur deras bekantskapskrets skiljer sig från de övriga informanternas.

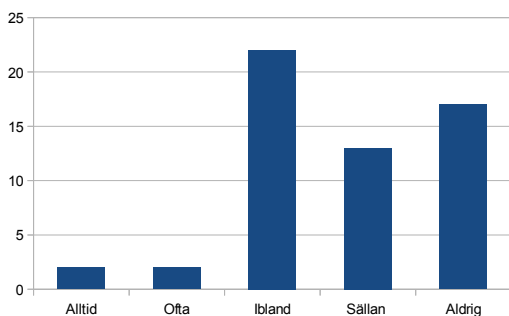

Diagram 3: Rapporterad användning av könsneutrala pronomen hos informanterna i Finland (x-axeln: svarsalternativen, y-axeln: antal informanter).

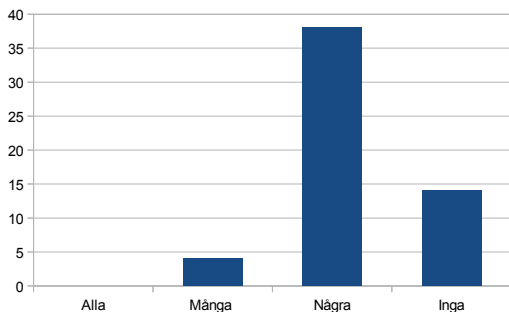

Diagram 4: Rapporterad användning av könsneutrala pronomen hos informanternas vänner och bekanta, Finland (x-axeln: svarsalternativen, y-axeln: antal informanter).

I Finland var alternativet ”aldrig” som svar på frågan om egen användning betydligt vanligare än i Sverige då det valdes av en tredjedel av informanter-

na (diagram 3). I övrigt var fördelningen sådan att "sällan" och "ibland" var överlägset populärast vid sidan av "aldrig", med en liten minoritet som kryssade för "ofta" eller alltid". Här finns alltså en tydlig skillnad till det svenska materialet, men en direkt jämförelse är inte genomförbar av nämnda orsaker. För Finlands del är fördelningen i fråga om bekantskapskretsens pronomenbruk (diagram 4) likaså annorlunda i och med att de allra flesta valde alternativet "några", och en fjärdedel uppgav att de inte alls hade bekanta som använder neutrala pronomen. Ett fåtal valde alternativet "många" men ingen valde "alla". Om till exempel Hufvudstadsbladets användning av *hen* så som den ser ut i Milles (2013a) statistik ens i någon mån korrelerar med mina informanternas kontakt med pronomenet i sin vardag i övrigt medförde år 2013 en veritabel *hen*-våg som då inte syns i min statistik. Därför kommer jag att göra en uppföljning i Finland under år 2014.

Angående vilket eller vilka könsneutrala pronomen informanterna sade sig använda var *hen* överlägset vanligast då det stod för 73 % av omnämningarna av könsneutrala pronomen i det svenska och 84 % i det finska materialet. Även *den* var någorlunda vanligt förekommande – särskilt i tal, vilket diskuteras närmare i avsnittet om medium. Procenttalen gällande *den* är 27 i det svenska och 13 i det finländska materialet. En svensk informant påstår även att det verkar vara i viss mån lokalt betingat ifall *hen* eller *den* föredras som könsneutralt pronomen – någonting som kunde utredas vidare. Är till exempel användningen av *hen* centrerat till större universitetsorter, och varför verkar *den* vara mer sällsynt i Finland? Som en kuriositet kan nämnas att en svensk informant använder finskans *hän* även på svenska, med böjningen *hän-häns-hänom*. På samma sätt har en finländsk informant lånat in engelskans *it* och säger sig använda det om personer i tredje person singularis på svenska.

Språksocial variation

Att svaret "ibland" är ett så populärt val i fråga om hur ofta könsneutrala pronomen används innebär att de brukas parallellt med traditionella pronomen, vilket föranleder frågan om i vilken mån valet av pronomen är situationsanpassat. I talsituationen då pronomen i tredje person förekommer är tre personer inkopplade: talaren, den tilltalade och den omtalade (referenten). Alla dessa tre kan tänkas ha betydelse för valet av pronomen. Dessutom är det möjligt att mediet är relevant, så att skillnader i användningen kan urskiljas i till exempel tal och skrift.

Att informanterna själva identifierar sig som queera och att majoriteten har en från cisnormen avvikande könsidentitet innebär sannolikt att de då de själva fungerar som talare är mindre villiga att köna även andra, till exempel genom pronomen. Man kan också anta att den genomsnittliga informanten i denna undersökning är mer insatt i debatten kring könsneutrala pronomen än genomsnittssvensken/finländaren. I och med att könsneutrala pronomen inte är särskilt brett etablerade i olika praktikgemenskaper måste även den tilltalades erfarenheter och attityder beaktas, liksom givetvis kontexten i övrigt. Här kan faktorer som den tilltalades kön, ålder, utbildning och personlighet spela in. Då talaren är medveten om problematiken kring traditionella pronomen beaktar hen sannolikt *den omtalades* könsidentitet och vilket pronomen hen själv sagt sig föredra, samt väljer ett könsneutralt pronomen i fall där könsidentiteten är okänd eller syftningen generisk. Angående mediet blir frågeställningen ifall det upplevs som lättare att använda *hen* i tal eller skrift. I tal kan responsen vara mer direkt, och i skrift kan användningen av *hen* begränsas genom t.ex. hänvisning till skrivregler. Dessutom är det tänkbart att internet erbjuder ett forum för friare användning av icke-traditionella pronomen.

Jag har i denna del av analysen gjort en indelning i tre kategorier, baserad på svaren på frågan ”Ifall du tagit i bruk något könsneutralt pronomen, använder du det i alla situationer? Om inte, ge gärna exempel på situationer då du använder det och situationer då du använder traditionella pronomen.” Kategorierna är *syftning*, *kommunikationssituation* och *medium*.

Här bör man beakta att alla informanter som använder könsneutrala pronomen inte besvarat frågan, och att de som gjort det ofta bara nämnt vissa faktorer som påverkar valet av pronomen. Några generaliseringar kan därmed inte göras, även om jag i en del fall valt att nämna antalet informanter som uppgett ett visst svar.

1. Syftning. I treenigheten talare-tilltalad-omtalad är det den omtalade som står i fokus då informanterna redogör för situationsanpassningen av sitt pronomenbruk. 66 av informanterna uppger sig använda könsneutrala pronomen då den omtalade specifikt uttryckt sin vilja angående detta. På samma sätt poängterar 33 personer att de använder traditionella pronomen då en sådan önskan framkommit. ”Jag använder *hen* om personer som själva kallar sig *hen*”, uppger en informant, medan en annan som själv är transperson (MTF²) påminner om att även *hen* kan bli problematiskt i fråga om

---

² Male to female, d.v.s. korrigerar sitt kön från man till kvinna.

t.ex. transpersoner: "Jag definierar mig som kvinna, och skulle känna mig stött om någon började kalla mig antingen *hen* eller *han*." På samma sätt som könsneutrala pronomen kan vara viktiga för queerpersoner ur identitetssynvinkel kan traditionella pronomen vara lika positivt laddade av samma skäl. Då en transperson genomgått eller ännu genomgår en lång och krävande könskorrigeringsprocess kan användningen av (rätt) könade namn och pronomen få stor psykologisk betydelse. Dessutom nämner ett tiotal informanter att de använder könsneutrala pronomen då de inte känner till huruvida referenten föredrar *hon*, *han* eller *hen*. Här upplevs troligtvis *hen* som ett "säkert kort" i och med att användningen mindre sannolikt uppfattas som en feltolkning av referentens kön.

Då *hen* introducerades var den primära intentionen, som tidigare konstaterats, att föreslå ett könsneutralt pronomen för generiskt bruk. Få av mina informanter använder adjektivet *generisk*, men de uttrycker samma innebörd genom att tala om en referent vars kön är *okänt* eller *irrelevant*. Några talar också om allmän syftning, och här ges exempel som "Ifall någon vill röka får hen göra det utomhus". Enkätens siffror angående vad som kunde tolkas som generisk syftning ser ut som följande: sammanlagt 61 informanter nämner situationer där könet är *okänt*, 40 situationer där könet är *irrelevant* och 30 situationer där syftningen är *allmän*.

På basis av detta kan man konstatera att både individens önskemål och icke-könande generisk syftning är de klart viktigaste orsakerna till användningen av *hen* och övriga könsneutrala pronomen, men ett flertal andra situationer gällande specifika individer nämns också. Sammanlagt 13 personer uppger att de använder könsneutrala pronomen då de vill dölja könet hos en viss individ: här nämns situationer som sekretess inom sjukvården men även situationer där en informant inte vill avslöja sin partners kön. I dylika fall är traditionella pronomen onekligen problematiska – generiskt *han* eller *hon* kunde leda till felaktiga slutsatser, samtidigt som användningen av referentens korrekta pronomen kunde möjliggöra identifiering eller, i fallet med partnern, föranleda negativa reaktioner.

Fyra informanter nämner att de använder könsneutrala pronomen om småbarn, och en talar specifikt om syftning på sitt eget barn. Detta kan troligtvis kopplas till tanken om en könssensitiv uppfostran där barnet tillåts utveckla sin könsidentitet utan tryck från omgivningen. På samma sätt nämner en informant som arbetar inom veterinärbranschen att hen föredrar att använda *den* om djur istället för såväl *han* och *hon* som *hen*. Dessutom nämns varelser som till sin natur uppfattas som "könlösa" av informanten i fråga – till exempel robotar och Gud.

Liknande individcentrerade faktorer som nämns angående traditionella pronomen är till exempel då könsidentiteten framgår tydligt, då könet spelar roll (t.ex. för att hålla isär personer i en berättelse eller då en persons könsidentitet diskuteras) och då ingen önskan om användning av andra pronomen uttryckts.

2. *Kommunikationssituation*: I det här fallet var min tanke den att informanterna sannolikt varierar sitt pronomenbruk, liksom sitt språkbruk i övrigt, beroende på omgivningen. Detta kunde till exempel fungera så att man använder *hen* vid universitetet eller i vänkretsen, traditionella pronomen i familjen och på arbetet. Enkätsvaren visar att detta inte verkar spela lika stor roll som till exempel referentens identitet, men några praktikgemenskaper och miljöer nämns ändå både i fråga om könsneutrala och traditionella pronomen. Nio informanter nämner särskilt queera gemenskaper i detta sammanhang, och på samma sätt använder en informant traditionella pronomen om ”oqueera människor”. Akademiska sammanhang och skolor nämns i samband med både neutrala och traditionella pronomen: en handfull personer säger sig använda könsneutrala pronomen i dessa miljöer, medan lika många undviker dem. Här nämns till exempel Göteborgs universitet, där man enligt en informant kunnat råka på problem om man använder *hen* i tentamina.

Vänkretsen nämns av några som en gemenskap där neutrala pronomen kan användas, och detta kontrasteras då mot främst arbetet och familjen/släkten, trots att ett par personer nämner familjen i samband med *hen*. Förutom arbetet i sig nämns också arbetsintervjuer av tre personer som en kontext då de väljer traditionella pronomen. Officiella situationer överhuvudtaget har en liknande effekt enligt några. Troligtvis upplevs *hen* som alltför markerat för dessa sammanhang, så att intrycket inte blir det avsedda. ”Använder *han/hon* ibland i min heteronormativa släkt och i situationer med myndigheter och när jag söker skolor och jobb”, sammanfattar en person. En finländsk informant använder dessutom *hen* i Sverige, men inte i Finland – tydligt upplever personen inte att det är tillräckligt etablerat i de praktikgemenskaper *hen* tar del av i Finland. Ålder nämns också av vissa informanter, som då använder neutrala pronomen i talsituationer med yngre människor. En som arbetar inom äldreomsorgen påpekar att användningen av *hen* skulle kunna verka förvirrande för äldre människor, och därför håller *hen* sig till *hon* och *han* i arbetet. ”Traditionella pronomen använder jag när jag talar med människor i mina föräldrars ålder, särskilt

om jag vet/misstänker att de är konservativa”, berättar en person född på åttiotalet.

Omgivningens eventuellt negativa attityder spelar enligt flera informanter roll då de väljer pronomen. Sju informanter nämner explicit att de undviker *hen* då det kan orsaka någon form av konflikter eller missförstånd. En informant säger följande i fråga om könsneutrala pronomen: ”Jag har stött på både aggressioner och påhopp i de situationer jag använt dem i, och jag har lärt mig att jag tyvärr måste vara mer restriktiv. Jag försöker att böja mitt språk för att undvika pronomen överhuvudtaget i nuläget.” Denna person är inte ensam i sin strävan att undvika pronomen i tredje person singularis överlag, utan det är en trend som kan skönjas i ett flertal av kommentarerna: ”Ibland omfraserar jag för att låta bli att använda *hen*, för att slippa gnäll och irriterade diskussioner om hur folk vill göra oss alla könlösa.” Den ofta tillspetsade diskussionen i media har sannolikt bidragit till den värdeladdning pronomenet verkar få i talsituationer, inte bara i offentligheten utan även i vardagliga samtal. Samtidigt uppger ett par informanter att de använder *hen* i mer eller mindre provokativt syfte, för att väcka diskussion om kön och identiteter.

Trots det ovan nämnda kan man urskilja en stark tendens att försöka använda *hen* allt oftare och i flera situationer: ”Jag tycker *hen* är fenomenalt och blir glad varje gång jag ser/hör det i vardagliga situationer, speciellt när det används okonstlat i icke queera sammanhang. Har dock inte helt vant mig att använda det spontant själv”, berättar en person. En annan skriver: ”Pronomen kan vara mycket känsligt för några och då får en ta det va[r]ligt och vara så neutral som möjligt...lite som kring du och ni på 60-talet...” Den senare informanten är född på 50-talet och har alltså upplevt den tidigare pronomenreform hon hänvisar till. Parallellen är intressant, eftersom val av ”fel” pronomen säkerligen även då kunde uppfattas som kontroversiellt eller ohövligt. ”Att använda ett *hen* kan uppfattas som elitistiskt när man inte befinner sig i en queer bubbla”, konstaterar ytterligare en informant. Hen syftar då troligtvis på att *hen* skulle vara förknippat med till exempel den akademiska världen, och att talaren positionerar sig som tillhörande denna genom användningen av *hen*.

3. *Medium*: Frågorna om vilket pronomen informanterna skulle välja då referentens kön är okänt visade att valet av pronomen i viss mån påverkas av huruvida användningen sker i tal eller skrift, så att *hen* är ett något vanligare val i skrivna texter. Då närmare hundra informanter gav svaret *hen* i fråga om både tal och skrift (utan att nämna andra pronomen) meddelade

till exempel ett tiotal att de i skrift använder *hen* medan de i tal föredrar *den*. Många uppgav sig också växla mellan *hen* och *den* samt även *han* eller *hon* i såväl tal som skrift, och särskilt det finländska materialet kännetecknas av stor variation i och med att nästan alla informanter uppgav sinsemellan olika svar. Svar med innebörden att informanten strävar till att planera sitt språkbruk för att undvika referens med pronomen i fall där könet är okänt var vanliga i bägge materialen. Generiskt *han* och *hon* förekom även ensamma och som alternativ till andra pronomen, men eftersom en stor del av de 211 svaren är unika går de inte att kategorisera på ett överskådligt sätt.

På frågan om situationsanpassning av pronomenbruk uppgav tio informanter att de använder *hen* någorlunda konsekvent i skrift, medan en enda sade sig göra detsamma i tal. En person uppger att *hen* ”känner sig mer fri” i skrift och därför oftast använder *hen* – något som kanske kan kopplas till diskussionen om attityder, på så sätt att mottagaren inte är lika konkret närvarande i kommunikationssituationen och alltså inte kan ge negativ feedback direkt. En annan förklaring framförs också: ”Jag är mer konsekvent med *hen* i skrift än i tal, antagligen för att jag pratar så snabbt att hjärnan inte alltid hänger med.” Skrivna medier ger onekligen större möjligheter till eftertanke angående val av formuleringar, vilket sannolikt är en viktig delorsak till att *hen* är bättre etablerat i skrift åtminstone hos detta urval informanter.

Vidare nämns inte helt oväntat Facebook och internet i samband med könsneutrala pronomen. Facebook liksom andra internetforum, chattar och så vidare, kännetecknas av ett informellt språkbruk där talsituationen inte är lika reglerad som i till exempel en akademisk uppsats eller en arbetsintervju, vilket innebär att valet av pronomen är friare samtidigt som användningen av skrift möjliggör en mer konsekvent användning av *hen*. Nätet innebär samtidigt en möjlighet för personer med icke-normenliga identiteter, som till exempel transpersoner, att bilda praktikgemenskaper trots att de enskilda deltagarna kan finna sig på stort geografiskt avstånd från varandra.

Böjning av *hen*

Informanterna ombads ange vilket könsneutralt pronomen de använder och därefter böja det i genitiv och objektsform enligt modellen *han*, *hans*, *honom*. Här lägger jag fokus på böjningen av *hen*, eftersom ett etablerat böjningsmönster för *den* redan finns och används av informanterna även vid referens till person. Några av informanterna valde att ange alternativa

böjningar av *hen*, så i listan nedan anges alltså mönstren enligt hur ofta de omnämns så att samma informant kan ingå i siffrorna för flera mönster.

Tabell 1: Böjningsmönster för *hen*, antal omnämningen i det svenska respektive det finländska materialet.

Böjningsmönster	Sverige	Finland
<i>hen, hens, henom</i>	64	16
<i>hen, hens, hen</i>	27	6
<i>hen, hens, vet ej</i>	6	3
<i>hen</i> oböjt	3	6
<i>hen, henoms, henom</i>	4	1
<i>hen, hens, henen</i>	2	1
<i>hen, hen, henom</i>	1	-
<i>hen, hens, henna</i>	1	-

Dessa siffror visar tydligt på två fenomen: för det första finns det två alternativa böjningsmönster som verkar relativt etablerade, och för det andra råder en del osäkerhet angående böjningen, särskilt i fråga om objektsformen. Som en informant uttrycker det: "hen hens h... knepig". Objektsformen *henom* föredras av de flesta, men även den av språkrådet rekommenderade formen *hen* (som alltså är den samma som nominativformen) är vanligt förekommande. Flera informanter uppger att de i regel helt undviker att böja pronomenet på grund av denna osäkerhet. Intressant är också att alternativa former som *henen* och *henna* nämns. Begränsar sig dessa kanske till särskilda praktikgemenskaper? En informant använder dessutom *henom* i tal och *henen* i skrift, medan en annan motiverar användningen av *henen* med att *henom* påminner om *honom* i för hög grad. På liknande grunder kritiserar också *hen* som objektsform – en person skriver att det

kan tolkas som *henne*. En norrlänning påpekar i sin tur att objektsformen *hen* klingar bättre i norrländskan.

Slutsatser

Först vill jag återknyta till tidigare forskning med konstaterandet att denna undersökning bidrar med en annan typ av information om *hen* än Milles samt Ledins och Lyngfelts artiklar och kompletterar den bild av pronomenet dessa ger. Snarare än att utgående från korpusmaterial undersöka den egentliga användningen av *hen* har jag valt att utgå från queera språkbrukares attityder och personliga erfarenheter, något som den fortsatta språkplaneringen förhoppningsvis kan dra nytta av.

Undersökningen visar att *hen* är väl etablerat hos personer med queer identitet och att attityden till pronomenet är övervägande positiv, trots att viss problematik gällande användningen kan urskiljas. Särskilt användbart anses *hen* vara i situationer där referentens könsidentitet befinner sig utanför könsdikotomin och där referentens kön är okänt eller irrelevant. Samtidigt betonas att även traditionella pronomen har sin plats i svenskan, och transkönade bör liksom även ciskönade omtalas med *han* eller *hon* då de själva explicit uttryckt en sådan önskan. Användningen av traditionella pronomen, *hen* och mindre vanliga neutrala pronomen växlar dessutom beroende på talsituationen. Här inverkar många faktorer: miljön, praktikgemenskapen, den tilltalades erfarenheter och attityder, den omtalades identitet, skrivregler, graden av formalitet och så vidare. Värt att notera är att några informanter upplevt kraftigt negativa reaktioner då de använt könsneutrala pronomen. Andra använder medvetet dessa pronomen i provokativt syfte.

Att *den* vid sidan av *hen* var så pass vanligt vittnar om att *hen* ses som problematiskt i vissa situationer. Ett flertal informanter påpekar att användningen av *hen* inte känns naturlig åtminstone i tal, och då utgör ett redan etablerat pronomen ett lättare val. I och med att *den* traditionellt används om föremål och djur är dock inte heller detta pronomen problemfritt. Eftersom ett pronomen utan denna typ av värdeladdning saknas har flera informanter valt att helt undvika pronomen i tredje person singularis, vilket knappast heller det är en idealisk lösning då det kan leda till grammatiskt osmidiga konstruktioner. Ändå upplevs *hen* vara ett välkommet tillskott till det svenska språket och det går att urskilja en klar strävan till att börja använda det i flera situationer. Trots att man kunde tänka sig att de finländska informanterna lättare kunde ta till sig *hen* i och med finskans könsneutrala

pronomen *hän* verkar detta inte ha varit fallet under våren 2012. En uppföljning kommer att bidra med mera information kring denna fråga.

Något böjningsmönster för *hen* kan inte sägas vara etablerat, trots att formen *hen-hens-henom* är klart vanligast bland informanterna. Många uttrycker sin osäkerhet särskilt i fråga om objektsformen, och flera alternativa böjningsmönster florerar. Språkrådet har rekommenderat mönstret *hen-hens-hen* och Milles undersökning avslöjar att formen *henom* inte alls förekom i tidningstext (2013b:135), men det återstår att se vilken variant som slutligen etableras som standard – om någon alls.

Flera nya frågor uppstod i samband med analysen. Hur kommer det sig till exempel att variationen är så stor gällande hur informanterna refererar till en person vars kön är okänt? Alternativen är begränsade, men ett stort antal individuella strategier för pronomenbruk gick att urskilja. En uppföljning i Finland kan besvara frågan huruvida *hen*, ifall det verkligen kommit i mer allmänt bruk sedan år 2012, bidragit till ett mer enhetligt och konsekvent pronomenbruk i sådana fall. Gällande situationsanpassningen av pronomenbruket verkar en uppföljning med mer kvalitativt fokus vara nödvändig eftersom flera frågetecken kvarstår, och för min kommande avhandling avser jag att fördjupa diskussionen med hjälp av material från intervjuer och fokusgrupper.

För att återkomma till dikotomibegreppet kan man konstatera att personer med identiteter utanför binariteten man-kvinna, en kategori som är starkt representerad bland mina informanter, använder *hen* som ett verktyg för att i sin vardag ifrågasätta och bryta ner dikotomin. Man respekterar queera personers önskan att inte könas i talsituationer genom att använda *hen* eller *den*, och då den egna identiteten ligger utanför dikotomin ber man andra använda det pronomen man själv valt. *Hen* fungerar alltså inte bara som en nykonstruktion med funktionen att ersätta generiskt *han* och klumpiga formuleringar som *han eller hon*, utan även som ett verktyg för större språklig jämställdhet och hänsyn. Informanterna upplever ändå ofta användningen av *hen* i praktiken som förknippad med vissa problem gällande såväl praktiska frågor som attityder. Artikelrubrikens adjektiv *fenomenalt* och *knepig*, som båda förekommer i enkätsvaren, reflekterar rätt väl synen på *hen* hos informanterna.

Vilka slutsatser kan man då dra angående planeringen och implementeringen av *hen*-reformen, för att återgå till Pauwels språkplaneringsstadier? För det första kan man konstatera att *hen* också i praktiken fyller de funktioner som ofta nämnts i den teoretiska diskussionen kring pronomenet (se till exempel Ledin & Lyngfelt 2013:145): det fungerar som könsneutralt pro-

nomen vid generisk referens och det möjliggör referens till icke-ciskönade personer. Valet av en taktik som kan betraktas som jämförelsevis provokativ, nämligen införandet av ett helt nytt pronomen, har haft såväl negativa som positiva följder. Användningen av *hen* betraktas som stigmatiserande åtminstone i vissa situationer, men samtidigt har strategin lett till att diskussionen inte uteslutande förts inom språkvårdens ramverk utan även tagit sig ut till det omgivande samhället, där den gett upphov till en bredare debatt om språk, kön och sexualitet – vilket ur queerfeministisk synvinkel måste tolkas som en framgång.

Litteratur

- Cameron, Deborah 1985: *Feminism & Linguistic Theory*. London: Macmillan.
- Ledin, Per & Lyngfelt, Benjamin 2013: Olika *hen*-syn. Om bruket av *hen* i bloggar, tidningstexter och studentuppsatser, i *Språk och stil* NF 23. S. 141-174.
- Milles, Karin 2013a: *Hen* i Sverige och Finland, i *Språkbruk* nr 3/2013. S. 5-10.
- Milles, Karin 2013b: En öppning i en sluten ordklass? Den nya användningen av pronomenet *hen*, i *Språk och stil* NF 23. S. 107-140.
- Pauwels, Anne 2003: Linguistic Sexism and Feminist Linguistic Activism, i Holmes & Meyerhoff: *The Handbook of Language and Gender*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Stotko, Elaine M. & Troyer, Margaret 2007: A new gender-neutral pronoun in Baltimore, Maryland: A preliminary study, i *American Speech* vol. 82, nr 3. S. 262-279.
- Wenger, Etienne 2006: Communities of practice: A brief introduction.
 <<https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/11736/A%20brief%20introduction%20to%20CoP.pdf?sequence=1>> [Tillgänglig 10 december 2013.]

Övriga källor

- Mediespråksgruppen 2012: *Rekommendationer från Mediespråksgruppen: "Omdiskuterade ord: Hen"*.
 <<http://tt.se/tt-spraket/navigation/rekommendationer-fr-medie-sprakgruppen/omdiskuterade-ord/>> [Tillgänglig 10 december 2013.]
- Språkrådet 2013: *Veckans språkråd: "Kan man använda pronomenet hen?"*
 <<http://www.sprakradet.se/16474>> [Tillgänglig 10 december 2013].

Queerande språkkritik

En jämförande analys av argument för svenskans *hen* och tyskans personsubstantiv med inskjutet understreck¹

Magnus P. Ängsal

Den queerteoretiskt grundade kritik som växt fram under de två senaste decennierna har bland annat tagit sikte på heteronormativ feminism, två-könsmodellen och föreställningen om fasta och oföränderliga identiteter (jfr Hof 2003; Ambjörnsson 2006). Denna kritik har satt spår också i språkbruket. För svenskans del har det könsneutrala pronomenet *hen* vunnit insteg i allmänspråket på mycket kort tid (jfr Ledin & Lyngfelt 2013; Milles 2013). I tyskan har ett nytt sätt att skriva personbeteckningar – med ett inskjutet understreck – tagits i bruk, som i exemplet *Student_innen* ('student_skor').² Syftet med den här artikeln är att ge en jämförande bild av hur dessa båda förhållandevis nya fenomen har motiverats. Vilka är argumenten för *hen* respektive understrecksformer? I vad mån och på vilket sätt är argumentationen kopplad till kritik av könsnormer och av föreställningar om vad kön är? Artikeln söker således ringa in några centrala positioner i den bakomliggande språkkritiken. Själva bruket, som vad det gäller *hen* nyligen undersökts av bland andra Ledin och Lyngfelt (2013) och Milles (2013), berörs i förbigående. Jag gör inga anspråk på en uttömmande beskrivning av vilka argument som anförts för *hen* och understrecksformer. Beläggen som anförs är och skall förstås som typiska exempel. Syftet är heller inte att teckna de språkkritiska debatterna i hela deras vidd. De många motargument som florerat i framför allt debatten om *hen* kommer inte att analyseras systematiskt.

Jag inleder denna artikel med att som en bakgrund göra reda för vad språkkritik (ty. *Sprachkritik*) är. Därefter analyserar jag utifrån nedslag i samtida debatter och manifest vilka argument som anförs för *hen*, för att

---

¹ Resultat och resonemang i den här studien bygger i allt väsentligt på artikeln (Ängsal 2015). För den text som föreligger här har jag emellertid kunnat ta hänsyn till studier om pronomenet *hen* som utkommit efter att jag skrev den tyskspråkiga artikeln.

² Exemplet hämtat från Universität Bremens "Frauenbeauftragte" ('ombudsperson för kvinnofrågor'), se <http://www.uni-bremen.de/zentrale-frauenbeauftragte/zkff-projekt-von-und-fuer-student-innen.html> [tillgänglig 24 februari 2014].

sedan undersöka språkkritiska utsagor till stöd för tyskans understreckformer. Artikeln rundas av med några avslutande kommentarer.

1. Vad är språkkritik?

I svenska sammanhang används ofta begreppen språkvård, språkplanering och språkpolitik i beskrivningen av medveten eller avsiktlig språklig förändring. Det gäller för forskningen, för språkvården och i någon mån för det offentliga samtalet. I tyskspråkiga länder finns motsvarigheter till dessa begrepp, men därutöver också begreppet *Sprachkritik*, i det som följer och på annat ställe (jfr Ängsal 2013; Ängsal 2014) översatt som *språkkritik*.

Medan begreppen som nämndes här ovanför har relativt specifika innebörder relaterade till olika syften och praktiker är betydelsen hos språkkritik mer generell. Med Schiewe kan språkkritik kortfattat förstås som en ”negative wie positive (...) Würdigung der menschlichen Sprache und ihrer Leistungen” (Schiewe 2011: 20) (’negativ likaväl som positiv bedömning av människans språk och av vad det kan åstadkomma’).³ En möjlig synonym vore *språkkreflektion*, även om språkkritiken alltid rymmer något slags värdeomdöme. Språkvård kan i det ljuset ses som en särskild form av språkkritik med specifika syften. I språkplanering ingår alltid språkkritiska moment eftersom själva förutsättningen för den är en värderande reflektion över språk: vad behöver förändras? Språkpolitik i sin tur kan sägas vara en institutionaliserad eller organiserad tillämpning av språkkritik.

Också vardagliga diskussioner om betydelser hos ord eller språkriktighet är uttryck för språkkritik. Det är även den lingvistiskt grundade språkkritik – med en uppsättning utgångspunkter och måttstockar avsedda att säkerställa vetenskaplighet – som beskrivits av Kilian, Niehr och Schiewe (2010: 52–54). Men språkkritikens historia är lång. Redan Platons *Kratylosdialog* från 400-talet före Kristi födelse, om förhållandet mellan språkliga tecken och föremål i yttervärlden, går att inordna i en språkkritisk tradition (jfr Schiewe 1998: 29ff.). Inte sällan har språkkritiken tagit sikte på förhållandet mellan språklig form, tänkande och värderingar. Ofta har språkbruk, offentlighet och ideologi stått i centrum. Som vi skall se aktualiseras dessa aspekter i de debatter som förts om *hen* och understreckformerna.

För att göra tydligt att ståndpunkterna som analyseras i den här artikeln hör hemma i en lång historisk tradition väljer jag i det följande att tala om dem som uttryck för språkkritik. Ett ytterligare skäl för det är att de utsagor

---

³ Denna översättning är liksom samtliga övriga i artikeln gjorda av mig.

och debatter som är föremål för min analys inte i sig nödvändigtvis är uttryck för vare sig språkvård, språkpolitik eller språkplanering. I alla händelser är de manifestationer för reflektion över och kritik av språk, det vill säga språkkritik.

Innan vi tar oss an *hen* och understrecksformerna kan det finnas skäl att knyta an till ett för språkkritiken viktigt resonemang som förts av romanisten Hans-Martin Gauger. Gauger (1995: 41–54) gör där ett försök att bestämma språkkritikens ärenden: vad finns det för skäl att utöva språkkritik? Han urskiljer fem riktningar. Den mest grundläggande formen av språkkritik är enligt Gauger den filosofiska, som handlar om förhållandet mellan språk och verklighet. Därutöver antar han en moraliskt eller politiskt motiverad, som utgår från att språk, tänkande och värderingar hänger nära samman. Vidare identifierar Gauger en litterärt eller estetiskt baserad, en filologisk (som grundar sig i språkriktighetsfrågor) och slutligen en religiöst grundad språkkritik (jfr även Ångsal 2013: 227–229). När det blir dags att summera resultaten av analysen som följer kan det visa sig fruktbart att återvända till Gaugers (1995) typologi för att ge kontur åt de språkkritiska positionerna kring *hen* och understrecksformerna.

2. Svenskans *hen*

2.1 Bakgrund och bruk

Pronomenet *hen* har beskrivits relativt utförligt, både i termer av dess historia och nuvarande användning. Såväl Ledin och Lyngfelt (2013: 142) som Milles (2013: 108) konstaterar att *hen* har en historia i svenskan som går tillbaka till åtminstone året 1966, då språkvetaren Rolf Dunås pläderade för ordet i en krönika i *Uppsala Nya Tidning* (jfr även Parkvall 2012).⁴ Men det var först 2011/2012 som ordet gjorde entré på bred front. Då utkom barnboken *Kivi & Monsterhund*, vars författare Jesper Lundqvist vid sidan av en rad andra språkliga novationer använde *hen* istället för *hon* och *han*. I en intervju med Göteborgs-Posten motiverade Lundqvist tilltaget på följande vis:

– För mig var det befriande. När man skriver böcker för barn man ska [sic!] alltid skriva om en flicka eller pojke, det finns såna stereotyper. Jag har alltid velat jobba mot det men då blir alla flickor tuffa och modiga

---

⁴ Det skall nämnas att vid Södertörns högskola arbetar Daniel Wojahn med en doktorsavhandling som tar ett betydligt större och bredare grepp på *hen*.

istället. Så det här inspirerade mig kreativt, det har varit väldigt lustfyllt (...). (Pavlica 2012)

Snart bröt debatter ut i massmedia, gratistidningen Nöjesguiden redigerade ett nummer där *hen* fick ersätta *han* och *hon*, massmedier, företag och institutioner följde efter.

Hur kunde *hen* vinna gehör och göra insteg i offentligheten på så kort tid? Milles (2013: 117–125) urskiljer fem faktorer som påverkade genomslaget: ordets språkliga egenskaper, *hen*-initiativets centrala aktörer, den politiska kontexten, språkvårdens inställning samt den mediala uppmärksamheten. Flera av faktorerna tycks ha bidragit gynnsamt till *hen*-initiativets framgångar.

Det är förvisso för tidigt att sia om huruvida *hen* har framtiden för sig. En sak är emellertid säker: ordet har börjat användas, om än i förhållandevis liten utsträckning. Vad vi vet utifrån empiriska studier av det faktiska bruket kan sammanfattas med att distributionen över texttyper och språkmiljöer är ojämn. Ordet används sporadiskt och det finns inga tecken på att det är på väg att konkurrera ut alternativa skrivsätt (Ledin & Lyngfelt 2013: 148–167; Milles 2013: 125–135). Exempelvis kunde Ledin & Lyngfelt (2013: 150, 159) konstatera en, jämfört med tidningstexter, omfattande användning i bloggar profilerade mot hbtq-frågor och i akademiska uppsatser från ämnet svenska/nordiska språk. Otivelaktigt har användningen ökat markant sedan 2011/2012, då ordet blev föremål för omfattande offentlig debatt. Men vilka är argumenten för *hen*? Det är nu dags att fästa blicken på några språkkritiska ställningstaganden.

2.2 Språkkritiska argument för *hen*

Ett argument som framförts är att *hen* fyller en språklig lucka, som ett sätt att beteckna en eller flera kända eller okända referenter istället för med en dubbelform av typen *hon/han* eller *hon och han*. Också ett ord som *vederbörande*, som kan ha en klang av byråkrati- eller myndighetsspråk, drabbas av denna kritik. I deras ställe kan *hen* användas, ett ord som Milles (2013: 117–118) konstaterar uppvisar morfologiska likheter med personliga pronomen som *han* och *hon* – för övrigt en av de faktorer som hon anser bidrog till det starka genomslaget.

Ett exempel på argumentet att *hen* fyller en språklig lucka kan hämtas från Svenska Dagbladet och en kolumn signerad litteraturkritikern Magnus Eriksson. Han skriver utifrån upplevelsen av att själv ”utan någon eftertan-

ke” ha använt ordet i en diskussion om hur kursplaner vid universitet skall utformas:

För något år sedan skulle jag ha skrivit ”denne” om studenten, alltså ett maskulinböjt pronomen. Det ordvalet vore inte i sig något större problem, men ”hen” gör det enklare. Jag tror också att det är i formell text som det könsneutrala, personliga pronomenet kommer att visa sig mest användbart.

Den som upprättar ett avtal behöver inte upprepa ord som ”kontrakt-innehavaren” eller ”avtalsparten”, om inte rättssäkerheten kräver det. Ordet ”hen” blir ett utmärkt ersättningspronomen. Jag saknar dock advokater och administratörer i debatten om ordet. De borde välkomna ett könsneutralt personligt pronomen. (Eriksson 2012)

Här är argumentet alltså inte att *hen* bjuder motstånd mot konserverande könsroller eller liknande. Istället framförs ordet som ett könsneutralt språkekonomiskt alternativ till maskulina pronomen och till upprepningar av substantiv.⁵

Så långt komna kan vi dröja vid några resultat hos Ledin och Lyngfelt (2013). Författarna konstaterar inledningsvis att *hen* kan ha olika funktioner och urskiljer tre definitiva och två icke-definita ”grundfunktioner” (Ledin & Lyngfelt 2013: 145). Till de tre definitiva hör en könsöverskridande, en anonymiserande och en funktion där personer av okänt kön betecknas. De icke-definita funktionerna består i en indefinit och en generisk. När Ledin och Lyngfelt (2013: 150) summerar en delundersökning av *hen* i bloggtexter 2007–2012 visar det sig att av de första 100 excerperade träffarna utgörs 30 procent av generiskt *hen* medan hela 41 procent är avanonymiserande *hen* och *hen* vid okänt kön. Här kan noteras att den språkkritiska ståndpunkten om *hen* som ett språkekonomiskt alternativ inte specifikt måste ha med den generiska funktionen att göra. Det är för övrigt oklart vad Ledin och Lyngfelt egentligen avser med ”grundfunktioner” som ”olika funktioner hos *hen* så som de uppträder i texten” (Ledin & Lyngfelt 2013: 145), eftersom de inte ges någon tillfredsställande definition. Helt klart är att generiskt *hen* hänför sig till genericitet som en form av språkligt referenstagande, en referentiell funktion med andra ord (jfr Krifka, Pelletier, Carlson, ter Meulen, Link & Chierchia 1995). Könsöverskridande *hen* däremot är snarare en betydelsekategori, att döma av exemplen som ges (Ledin & Lyngfelt 2013: 145, 151,

---

⁵ Notera att Ledin (2012) i ett blogginlägg anför just Erikssons ovan citerade kolumn som exempel på en röst för generiskt *hen*.

157). Man kan alltså mycket väl tänka sig en referens som är på samma gång generisk och könsöverskridande ('transpersonen i sig'). Därför finns det skäl att vara skeptisk till de "grundfunktioner" som Ledin och Lyngfelt (2013) föreslår.

Samtliga funktioner förutom den könsöverskridande är kompatibla med föreställningen om *hen* som en språkekonomisk lösning i de fall där köns-tillhörigheten hos referenten eller referenterna är "okänd, oväsentlig eller ska otydliggöras" (Språkrådet 2013). Så formulerade Språkrådet det ena av två användningsområden för *hen* i maj 2013. Den andra användningen av *hen* beskriver Språkrådet på följande vis:

För det andra kan *hen* användas om personer som inte vill kategoriseras i grupperna "man" och "kvinna", eller av personer med normkritiska intentioner som inte vill kategorisera mottagarna i en tvådelad könsuppdelning. (Språkrådet 2013)

Att urskilja två generella användningsområden oberoende av referenstyp är ett mer konsistent sätt att klassificera användningen av *hen* än att blanda referentiella och semantiska kategorier så som Ledin och Lyngfelt (2013) tycks göra. Utifrån de båda användningsområden som Språkrådet antar kan man analysera referenstyper (definit, generisk och så vidare) i det konkreta bruket av *hen* och sedan korrelera dem med semantiska kategorier.

Med Språkrådets identifiering av två användningsområden har vi också närmat oss ytterligare två språkkritiska argument för *hen*. Den första positionen uttrycktes i en debattartikel, återigen i Svenska Dagbladet, av språkvetaren Karin Milles och Karin Salmson samt Marie Tomicic. Salmson och Tomicic var verksamma vid Olika Förlag, som gav ut Jesper Lundqvists barnbok *Kivi & Monsterhund*, och artikeln publicerades i direkt anslutning till utgivningen av boken. Författarna inleder sin artikel så här:

Orden hon och han bär med sig ett artilleri av föreställningar om egenskaper, och språk och ordval får stor betydelse för hur vi uppfattar världen. Ordet *hen* öppnar för friare tolkningar eftersom det inte är knutet till dessa föreställningar. (Milles, Salmson & Tomicic 2012)

Tidigare har *han* traditionellt används när man inte vet könet på den man talar om, skriver författarna. Men att peka ut könstillhörighet "borde vara underordnat andra principer" (Milles, Salmson & Tomicic 2012). Vi behöver *hen* som ett språkligt redskap för att kunna interagera med världen på ett mer förutsättningslöst vis och "läsa en text eller föra ett samtal där det

viktiga inte blir könstillhörighet utan individens personliga egenskaper” (Milles, Salmson & Tomacic 2012). Ordet *hen* skulle alltså fungera överskrivande, som ett språkligt medel för att övervinna traditionella könsroller knutna till andra pronomen.

För författarna till debattartikeln är *hen* med andra ord inte i första hand en språkekonomisk lösning. Det är snarare ett köns- och identitetspolitiskt medel i språklig form. Den språkvetenskapliga positionen att språket påverkar människors varelseblivning av verkligheten är tydlig i argumentationen. Tydlig är också idén att *hen* öppnar för en friare syn på kön, könsroller och individer. Författarna skriver uttryckligen att *hen* är ett komplement till *han* och *hon*, inte en ersättning. Den språkkritiska linjen är således inte att tvåkönsmodellen i sig – själva föreställningen att kategorier som ”man” och ”kvinna” har en självklar ontologisk status – skall kritiseras och övervinnas med språkliga medel. *Hen* tänks istället kunna bidra frigörande till en syn på individer som inte cementerar könsroller. Det sägs vara ”en del av (...) arbetet” för en framtid där individuella egenskaper är överordnade ”det maniska och aktiva särskiljandet av kön”.

Föreställningen om *hen* som ett sätt att kritisera tvåkönsmodellen i sig återfinns vi på annat håll, bland annat i ett manifest hos den queerfeministiska Tidskriften Ful. Detta är den tredje argumentationslinjen. Ful, som på bred front (om än inte konsekvent) ersatte *han* och *hon* med *hen* redan 2007 (jfr Ekström 2010), skriver i sitt ”Queerfeministiska manifest”:

Feminism är också att inse att det inte finns bara två kön, med det ena överordnat. Motsatsparen Man/Kvinna, Han/Hon är bara en konstruktion. Feminism är att inte utgå från den manliga normen, mannen som norm. Bilderna varierar, men språket är desamma [sic!]. Ful har språket. Vi förvandlar hon och han till HEN. EN kommer inte längre att stavas man. (Tidskriften Ful)⁶

Längre ned i manifestet heter det att ”Ful tror inte på tvåkönsmodellen”. Dess existens förnekas visserligen inte. Däremot sägs den innebära begränsningar, vilka Ful vill ”fly” och motverka med hjälp av ”ett smakprov på ett könlöst språk”: ”Ful tror bara inte på tvåkönsmodellen. Vi vill inte tvåkönsmodellen. Vi vill nåt mer.”

Hen tänks alltså kunna mobiliseras i den könspolitiska kampen mot tvåkönsstänkandet, mot föreställningen att könsrepertoaren enbart erbjuder två

---

⁶ Notera att Ful också avfärdar indefinitpronomenet *man* till förmån för *en*. För en diskussion av *en*, se Anna-Malin Karlssons språkspalt i Svenska Dagbladet (Karlsson 2012).

möjligheter, kvinna respektive man. Det är ett radikalare argument för *hen* än det som såväl Jesper Lundqvist som Karin Milles, Karin Salmson och Marie Tomicic framför. På sin höjd kan man säga att kritiken mot tvåkönsmodellen i *sig* är latent i de sistnämndas argumentation. Hos Ful däremot är den explicit och själva kärnan i resonemanget. Till skillnad från Milles, Salmson och Tomicic (2012) gör Ful ingen språkvetenskaplig poäng av varför *hen* är viktigt. Att ordet i *sig* kan bidra till ett bättre samhälle eftersom språket påverkar verkligheten eller synen på verkligheten är av allt att döma en underliggande premiss för resonemanget, men den görs inte explicit.

3. Tyskans understrecksformer

3.1 Bakgrund

Sedan 1970-talet har den feministiska språkkritiken i tysktalande länder bland annat nagelfarit bruket av så kallat generiskt maskulinum,⁷ det vill säga bruket av maskulinum (i pronomen och persons substantiv) som en förment könsneutral lösning vid samtidig referens till kvinnor och män. Den feministiska språkkritiken uppstod visserligen inte inom språkvetenskapen, utan i kvinnorörelsen, men den anammades snabbt av feministiskt sinnade lingvister. Den första inomakademiska dispyten bröt ut 1978, då Trömel-Plötz (1978) gick till storms mot bruket av så kallat generiskt maskulinum. Reaktionerna lät inte vänta på sig; snart hade den strukturalistiskt orienterade romanisten Kalverkämper (1979) tillbakavisat kritiken med hänvisning till det språkliga tecknets arbitraritet.

Den feministiska språkkritiken rustade sig med teoretiska verktyg och etablerade så småningom en feministisk språkforskning. Riktlinjer för icke-sexistiskt språkbruk togs fram och kom att (i delar) tillämpas av myndigheter och större organisationer (Pettersson 2011: 20–21). Vad det gäller just persons substantiv framfördes förslaget att maskulina former inte skall användas vid referens till kvinnor. Specifik kvinnlig referens skulle ske med hjälp av den moverade formen av det i grunden maskulina persons substantivet (*der Lehrer* > *die Lehrerin*). Könsövergripande referens (till kvinnor och män samtidigt) skulle göras antingen med en dubbelform (exempelvis *der Lehrer und die Lehrerin*; *der/die Lehrer/-in*; *der/die LehrerIn*) eller med en neutral omskrivning som till exempel *die Lehrenden* ('de som lär ut').

---

⁷ Jag föredrar att tala om *geschlechtsübergreifendes Maskulinum* ('könsövergripande maskulinum'), eftersom genericitet är en referensyp som i sig inte har något med benämning av män och kvinnor att göra. För en utförligare diskussion, se Pettersson (2010).

Typisk för 1970- och 1980-talens språkfeminism var dels en syn på språket som förmedlande instans mellan individ och värld, dels uppfattningen att feministiska språkreformer främst skulle syfta till språklig jämställdhet mellan kvinna och man. Tvåkönsmodellen var i det närmaste allena rådande. Den feministiska språkforskningens intresse för poststrukturalistisk teori om språk och genus var, som Hornscheidt (2002) konstaterar, mycket begränsat och i stycken obefintligt.

Den tredje vågens feminism, under inflytande av poststrukturalism, queerteori och postkolonial kritik, har emellertid inneburit en språkkritik som inte längre har jämställdhet mellan man och kvinna som ledstjärna. Istället vill den kritisera tvåköns tänkandet och skapa språkliga rum för dem som inte definierar sig som man eller kvinna. Den feministiska språkkritik som sprang fram ur 1970-talets kvinnorörelse lever förvisso kvar. Men den utmanas och ifrågasätts av den queerfeministiska språkkritik som vi nu skall se närmare på.

3.2 Statiska understreck

Låt oss till en början se hur det statiska understrecket används, i ett exempel hämtat från en internetsida publicerad 2014 som tillhör en österrikisk organisation för socialistiska studenter, VSStÖ (Verband Sozialistischer Student_innen Österreichs):

- (1) Der Verband sozialistischer Student_innen ist eine Organisation, in der sich viele junge Menschen und Studierende engagieren, weil sie gemeinsam die aktuelle Hochschulpolitik mitgestalten und sich gegen Ungerechtigkeiten in unserer Gesellschaft einsetzen wollen. Wir sind Teil der Österreichischen Hochschüler_innenschaft und setzen uns dort als Studienvertreter_innen direkt für deine Interessen ein.⁸

(‘Förbundet socialistiska student_skor är en organisation där många unga människor och studerande engagerar sig eftersom de gemensamt vill bidra till att forma dagens högskolepolitik och kämpa mot orättvisor i samhället. Vi är en del av den Österrikiska högskolestudent_skeorganisationen och arbetar där som studeranderepresentant_skor för dina intressen’.)

Som synes har ett understreck skjutits in mellan den maskulina ändelsen (-ent, -er) och den feminina (sg. -in, pl. -innen). Det innebär att både den maskulina ändelsen och femininsuffixet finns kvar – i enlighet med den femi-

⁸ Se <http://bund.vsstoe.at/ueber-uns/> [tillgänglig 31 oktober 2014].

nistiska språkkritikens förslag om icke-sexistiskt språkbruk – men att ett understreck skiljer dem åt. Notera att även förledet i sammansättningen *Hochschüler_innenschaft* har ett understreck. Hur kan denna novation förstås?

Tyskans understrecksformer har inte debatterats på lika bred front och inte fått samma mediala uppmärksamhet som *hen* har fått i Sverige. De tycks snarare hittills mest ha intresserat akademiker och/eller vänstersinnade aktörer med intresse för köns- och identitetspolitik (jfr Hornscheidt 2008: 422). Bruket tycks också i huvudsak vara begränsat till motsvarande skriftspråksmiljöer och diskurser. Därför får vi gå till vänsterprofilerade/feministiska internetsidor och akademisk litteratur för att hitta exempel på språkkritiska ställningstaganden för understrecksformer:

Der Unterstrich signalisiert Brüche und Leerstellen in als eindeutig vorgestellten Genderkonzepten und irritiert damit eindeutige Wahrnehmungen. Während das Binnen-I beispielsweise die Sichtbarkeit der Gruppe der Frauen in generischen Appellationen erhöhen soll, wird durch den Unterstrich auf die Leerstellen in ebendiesem dichotomen Genderkonzept hingewiesen, die nicht alle gegenderten Lebensweisen erfassen kann. Durch den Unterstrich in personalen Appellationsformen wird somit die Vorgängigkeit und Natürlichkeit von Zweigeschlechtlichkeit in Frage gestellt. (Hornscheidt 2007: 104–105)

(‘Understreckt signalerar brott och tomrum i genuskoncept som anses entydiga och det stör därmed en entydig perception. Medan exempelvis ’Binnen-I’ [= versalt ’i’ i femininsuffixets början, som i *LehrerIn*] syftar till att stärka synligheten för gruppen kvinnor i generiska appellationer, visar understreckt på tomrum i just detta dikotoma genuskoncept, vilket inte kan omfatta alla könade sätt att leva ett liv. Genom att använda understreckt i personella appellationsformer ifrågasätter man således att tvåkönsmodellen skulle vara naturlig eller föregå det som är kulturellt eller socialt.’)

Enligt detta resonemang tjänar understreckt alltså syftet att kritisera tvåkönsmodellen och att erbjuda identifikation för dem vars könsidentitet inte omfattas av det dualistiska könskonceptet man/kvinna (jfr även Herrmann 2005: 65). Hornscheidts argument för understreckt baserar sig på queerteoretiska ansatser om könet som en diskursiv konstruktion, som föränderligt, flytande och icke-binärt (jfr Butler 1999). Så betraktat är understreckt ett sätt att omsätta den queerteoretiska kritiken av heteronormativ feminism och av tvåkönsstänkande i konkret språklig form och handling. Understreckt begränsar sig för övrigt inte till persons substantiv. Det kan också

appliceras i pronomen (*jede_r*), mellan bestämda artiklar (*der_die*) och i adjektivändelser (*gute_r*). Det är med andra ord ett ikoniskt tecken, i och med att det inte så mycket symboliserar som avbildar ett tomrum. Som sådant får det sägas vara innovativt, eftersom tyskans (liksom svenskans) skriftsystem i allt väsentligt vilar på symboliska tecken.

En språkkritisk motivering av understrecket som är mindre teoretisk än Hornscheids (2007) finner vi på VSStÖ:s hemsida (jfr exempel 1 ovan), där organisationen förklarar det egna språkbruket:

Als Gender Underline (= "Geschlechter-Zwischenraum") wird die meist durch einen Unterstrich gefüllte Lücke zwischen maskuliner und femininer Endung bezeichnet. Sie wird bei Wörtern eingefügt, welche Informationen über das soziale Geschlecht (Gender) enthalten.

Der Gender Underline ist ein Mittel der sprachlichen Darstellung aller sozialen Geschlechter und Geschlechtsidentitäten um gegen die Bipolarität der Geschlechter anzukämpfen und diese auch sprachlich zu hinterfragen.⁹

(‘Genus-understrecket (= ”köns mellanrum”) är benämningen på den lucka mellan maskulin och feminin ändelse som oftast fylls med ett understreck. Det används i ord som innehåller information om det sociala könet (genus).

Genus-understrecket är ett medel som åskådliggör alla sociala kön och könsidentiteter språkligt och ett sätt att bekämpa och språkligt ifrågasätta könets bipolaritet.’)

Här märks en annan benämning på understrecksformen (*Gender Underline*), liksom ett resonemang om socialt kön. Det statiska understrecket mellan maskulin- och femininsuffix är emellertid inte oomtvistat som språklig strategi. Hornscheidt och Nduka-Agwu konstaterar i en senare publikation att det är ”manligt, pseudoneutraliserande” (Hornscheidt & Nduka-Agwu 2010: 37). Därmed avser författarna sannolikt det faktum att den maskulina delen av ordet visserligen kompletteras men bibehålls intakt. Utifrån denna överläggning förordar de en variant där understrecket istället fogas till ordstammen, enligt modellen *Les_erin*, *Sprech_erin*. Här följer den feminina ändelsen (*-in*) omedelbart på den maskulina (*-er*). Denna form är sannolikt mindre spridd än varianten med understreck mellan maskulin och feminin ändelse. Diskussionen tyder på att den queerteoretiskt baserade språkkritiken är under utveckling och att ingen särskild alternativlösning har fixerats.

⁹ Se <http://bund.vsstoe.at/sprache/> [tillgänglig 31 oktober 2014].

Om det vittnar det faktum att det finns ytterligare skrivsätt, bland annat en variant där versalt 'X' fogas till ordstammen, enligt modellen *StudierX* (Hornscheidt (2008: 424).

Understreckets vidare utveckling har emellertid inte stannat vid en enstaka förskjutning inom ordet. Vi skall nu rikta uppmärksamheten mot det dynamiska eller vandrande understrecket.

3.3 *Dynamiska understreck*

Den kritik som gör gällande att det statiska understrecket mellan maskulin- och femininändelse inte har den frigörande effekt som eftersträvas återkommer i kritiken också mot det statiska understrecket som sådant. Återigen är det Hornscheidt och Nduka-Agwu (2010) som brottas med skrivsätt som skall göra den queerteoretiska kritiken språklig rättvisa. De identifierar – i samma bok där de föreslår ett understreck efter ordstam – nämligen ett problem med understrecket efter maskulinändelse. Det skulle enligt dem kunna läsas som att det rumsligt sett finns en lucka mellan den maskulina och den feminina ändelsen. Vad som av andra kommentatorer framhålls som det statiska understreckets fördel – det ikoniska tomrummet – är i Hornscheidts och Nduka-Agwus (2010) ögon i själva verket dess problem. De skriver:

Stattdessen sehen wir die konventionalisiert reProduzierte Zweigeschlechtlichkeit als Kontinuum – ohne polare End- und Ausgangspunkte – und brechen sie durch ein Wandern des Unterstrichs im Wort. Auf diese Weise werden auch Leerstellen und Brüche in dem hegemonial vorgestellten System natürlicher Zweigeschlechtlichkeit sprachlich sicht- und hörbar. Dies wird entsprechend durch Formen wie "Le_serin", "Lese_rin" usw. und mündlich durch eine kurze Unterbrechung des Redeflusses zum Ausdruck gebracht. (Hornscheidt & Nduka-Agwu 2010: 37)

(‘Vi ser istället den konventionaliserat reProducerade tvåkönsligheten som ett kontinuum – utan polära slut- eller startpunkter – och bryter upp den genom att låta understrecket vandra i ordet. På det sättet blir också tomrum och brott i ett hegemoniskt konceptualiserat system av naturlig tvåkönslighet språkligt synliga och hörbara. Detta uttrycks genom former som "Le_serin", "Lese_rin" [lä_sarina, läsar_inna] och så vidare och muntligen genom ett kort avbrott i talet.’)

En jämförelse med Hornscheidts (2007) tidigare argumentation för statiska understreck visar på många likheter. Understrecksformerna skall användas

för att artikulera kritik av tvåkönstänkandet och dekonstruera detsamma. Ord som *Leerstelle* ('tomrum') och *Bruch* ('brott') återkommer. Den underliggande kritiken är densamma, med skillnaden att den konkreta språkliga realiseringen av den ser annorlunda ut. Det dynamiska understrecket tänks således vara ett starkare språkligt redskap i en strävan att störa och underminera förgivettagna föreställningar om kön och könsidentiteter.

Hornscheidts och Nduka-Agwus (2010) reflektioner återfinns i en metaspråklig informationstext i en samlingsvolym för vilka de är redaktörer. I boken används olika former omväxlande, statiska understreck i olika positioner liksom dynamiska (jfr Ängsal 2011: 278). Understreckslösningarna verkar emellertid inte ha nått fram till bredare skriftspråksmiljöer. Inte heller har de blivit föremål för offentlig debatt på samma sätt som *hen* blev det. Däremot har understreckets vidare användningsområden än bara som ett sätt att artikulera kritik av tvåkönsmodellen. Det används exempelvis före och efter adjektivattribut för att visa att också andra kategorier är konstruerade (jfr Ängsal 2011: 282–283). Likaså kan det appliceras mellan för- och efterleder och före och efter affix inuti ord. I följande exempel används det tillsammans med dynamiskt understreck i nominalfrasens huvud för att frilägga att identitetskategorier som *weiß* ('vit') och *rumänisch* ('rumänsk') är konstruerade:

(2) *weiße_rumänische_Akademike_rinnen* (Tudor 2010: 401)

Notera att *weiße* dessutom är kursiverat, vilket förstärker intrycket av en kategori som anses konstruerad men likväl måste användas i sammanhanget för att det skall bli meningsfullt. Detta bruk går ideologiskt hand i hand med understreck i personsubstantiv. I båda fallen handlar det om att kritisera och dekonstruera identitetskategorier och att omsätta denna kritik i konkreta språkliga former. I arsenalen av språkliga medel som tjänar detta syfte finner vi även versalskrivningar inne i ord (*reProduziert*) och parentesbruk (*(re)produziert*). Möjligen kunde man här rentav tala om en hel uppsättning poststrukturalistiska skrivstrategier syftande till att kritisera och bryta med föreställningen om identitetskategorier som fasta och givna (jfr Ängsal 2011: 283–285).

4. Avslutande kommentarer

Sammanfattningsvis kan sägas att *hen* har blivit föremål för omfattande offentlig debatt, medan understreckslösningarna i allt väsentligt tycks vara

en angelägenhet för akademiker och/eller vänstersinnade aktörer med ett queerteoretiskt intresse för köns- och identitetspolitik. Hur kan det förklaras? Sannolikt har det att göra med att *hen* också kan fungera som en språkekonomisk lösning när vi vill slippa upprepa ett substantiv eller använda en språkekonomiskt omständligare form som *vederbörande* eller *han och hon*. Men det kan också bero på att *hen* och understrecksformerna semiotiskt sett är två helt olika fenomen. Medan *hen* består av etablerade grafem och liknar andra personliga pronomen morfologiskt är understrecksformen en för många språkbrukare ovanlig och ny företeelse. Den gör bruk av ett ikoniskt tecken som sannolikt kräver en förklaring för många språkbrukare. *Hen* är alltså ett fenomen som lätt förstås utifrån dess inplacering i språkssystemet; understreckslösningarna däremot relaterar till skriftsystemet. Ytterligare ett skäl till framgången för *hen* är de utomspråkliga faktorer som Milles (2013: 118–125) analyserat: centrala aktörer, den politiska kontexten, språkvårdens inställning och den mediala uppmärksamheten. Sammantaget verkar dessa faktorer ha gynnat *hen*-initiativet.

Tre grundläggande argument har anförts till stöd för *hen*: 1) som en språkekonomisk lösning för att slippa använda maskulina pronomen med könsövergripande referens och för att slippa upprepa pronomenets korrelat, 2) som ett sätt att utmana konserverande könsroller språkligt, ge alla språkbrukare möjlighet till identifikation och på sikt arbeta för ett friare förhållningssätt till kön och könsroller, samt 3) som ett språkligt medel i kampen mot tvåkönsmodellen som sådan. Gemensam för samtliga argument är uppfattningen att maskulina pronomen åtminstone är problematiska vid könsövergripande referens. Men den första positionen är i förhållandevis liten utsträckning relaterad till köns- eller identitetspolitik. Snarare är den, för att tala med Gauger (1995), uttryck för en filologiskt grundad språkkritik som har med språkkriktighet att göra. De två sistnämnda argumenten däremot är tydligt relaterade till köns- och identitetspolitik och exempel på såväl filosofisk som moralisk eller politisk språkkritik. Den tredje argumentationslinjen går längst i sitt resoluta avvisande av tvåkönsmodellen. Det ligger helt i linje med en queerfeministisk hållning, och mycket riktigt etiketterar Ful sitt manifest som ”queerfeministiskt”.

Understrecken däremot tycks motiveras på ett och samma sätt, oavsett om de är statiska eller dynamiska: som en strategi för att bryta med tvåkönsstänkandet och demonstrera det konstruerade i köns- och andra identitetskategorier. Det är ett uttryck för en filosofisk språkkritik i Gaugers (1995) förståelse, eftersom de ytterst tar sikte på förhållandet mellan språk och verklighet. Men argumenten för understreckslösningen är på samma

gång moraliska/politiska i det att understrecket också har identitets- och könspolitiska syften. Den filologiska språkkritiken (jfr Gauger 1995: 52) aktualiseras däremot inte. Troligen är dock språkriktigheten ett argument som kan anföras mot bruket av dynamiska understrecksformer, eftersom det inte är systematiskt och därför kan vara svårt att förstå för språkbrukare som inte är insatta i queerteoretiskt tankegods. Tienken (2010) gör en sådan kritisk kommentar i en i övrigt positiv recension av den antologi (Hornscheidt & Nduka-Agwu 2010) ur vilken exempel och argument har refererats här ovanför.

Den språkteoretiska premiss som är uttalad hos Milles, Salmson och Tomicic (2012), troligen latent hos Ful och teoretiskt förankrad i en del av argumenten för tyskans understrecksformer är att språk och språkbruk påverkar synen på verkligheten eller till och med konstituerar densamma. Också det är en syn i linje med queerteoretiska föreställningar om diskursiva handlingar som performativa, verklighetsdanande.

Men att *hen* i sig skulle bidra till jämställdhet har ifrågasatts, inte minst från språkvetenskapligt håll. I en artikel i Svenska Dagbladet relaterade lingvisten Mikael Parkvall fakta om jämställdhet mellan kvinnor och män i olika länder med språktypologiska data om pronomensystem. Det finns, hävdade Parkvall, ingen korrelation mellan samhälllig jämställdhet och språk som saknar pronominell distinktion mellan maskulinum och femininum (Parkvall 2012). Men det betyder inte att språket är betydelselöst för hur vi varseblir och konceptualiserar verkligheten.¹⁰ Exempelvis har Wojahn (2013: 362-364) i en informantstudie kunnat visa att *hen* har bättre förutsättningar att framkalla associationer till personer med annan könsidentitet än man eller kvinna än vad övriga personliga pronomen i singularis samt *den* har. Som Wojahn (2013: 364) konstaterar kan det bero på att *hen* i sin egenskap av normkritiskt och relativt nytt pronomen framkallar en annan ”metaspråklig medvetenhet” än vad traditionella personliga pronomen gör. Därför är det långt ifrån säkert att man – som Parkvall (2012) och i hans förlängning Ledin och Lyngfelt (2013: 143) gör – utifrån språktypologiska data om redan etablerade genussystem kan dra slutsatser om vilka effekter det specifika ordet *hen* kan få i en vidare samhälllig kontext just i Sverige. Motsvarande gäller för understrecksformerna i tyskspråkiga länder. Med

---

¹⁰ Detta har med eftertryck visats i en rad psykolingvistiska studier av tyskans så kallade generiska maskulinum, till exempel *der Lehrer* ('den /manlige/ läraren') i relation till feministiskt motiverade dubbelformer av typen *die Lehrerin und der Lehrer* ('lärarinnan och läraren'). Se härtill översikter hos Braun, Sczeny och Stahlberg (2005) samt Irmen och Linner (2005).

det menar jag inte att det finns en tydlig korrelation mellan språkbruk och jämställdhet i samhället i övrigt. Däremot kan vi inte exakt förutse vilka effekter de nya språkliga fenomen som diskuterats i den här artikeln kan få för synen på kön om de börjar användas på bred front.

Lika lite kan vi förutsäga hur framtiden ser ut för *hen* och understrecksformerna, om de är här för att stanna eller inte. Det står i alla händelser klart att det som Jürgen Schiewe slagit fast i en historisk exposé över språkkritiken gäller även här: språkkritik är ofta ”mehr als Kritik der Sprache” (’mer än kritik av språket’) (Schiewe 1998: 26).

Litteratur

- Ambjörnsson, Fanny 2006. *Vad är queer?* Stockholm: Natur och Kultur.
- Braun, Friederike, Sabine Sczeny & Dagmar Stahlberg 2005. Cognitive effects of masculine generics in German: An overview of empirical findings. *Communications* 30 (1). S. 1–21.
- Butler, Judith 1999 [1990]. *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York, London: Routledge.
- Ekström, Andreas 2010. Hos Ful är vi alla ”hen”. *Sydsvenska Dagbladet* (14 oktober 2010). <<http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/hos-ful-ar-vi-alla-hen>>. [Tillgänglig 24 februari 2014.]
- Eriksson, Magnus 2012. ”Hen” fungerar – i formella texter. *Svenska Dagbladet* (23 maj 2012). <http://www.svd.se/kultur/hen-fungerar-i-formella-texter_7220867.svd>. [Tillgänglig 24 februari 2014.]
- Gauger, Hans-Martin 1995. *Über Sprache und Stil*. [Om språk och stil]. München: Beck.
- Herrmann, Steffen Kitty 2005. Queer(e) Gestalten. Praktiken der Derealisierung von Geschlecht. [Queera gestalter. Könsderealiseringens praktiker]. I: Elahe Haschemi Yekani & Beatrice Michaelis (red.), *Quer durch die Geisteswissenschaften. Perspektiven der Queer Theory*. Berlin: Querverlag. S. 53–72.
- Hof, Renate 2003. Kulturwissenschaften und Geschlechterforschung. [Kulturvetenskaper och könsforskning]. I: Ansgar Nünning & Vera Nünning (red.), *Konzepte der Kulturwissenschaften*. Stuttgart/Weimar: Metzler Verlag. S. 329–350.
- Hornscheidt, Antje 2002. Die Nicht-Rezeption poststrukturalistischer Gender- und Sprachtheorien der Feministischen Linguistik im deutschsprachigen Raum. [Den feministiska lingvistikens icke-reception av poststrukturalistiska genus- och språkteorier i de tyskspråkiga länderna]. *Germanistische Linguistik* 167–168. S. 5–51.

- Hornscheidt, Antje 2007. Sprachliche Kategorisierung als Grundlage und Problem des Redens über Interdependenzen. [Språklig kategorisering som grundval för och problem i talet om interdependenser]. I: Katarina Walgenbach, Gabriele Dietze, Antje Hornscheidt & Kerstin Palm, *Gender als interdependente Kategorie. Neue Perspektiven auf Intersektionalität, Diversität und Heterogenität*. Opladen/Farmington Hills: Verlag Barbara Budrich. S. 65–105.
- Hornscheidt, Antje 2008. *Gender resignifiziert. Schwedische (Aus)Handlungen in und um Sprache*. [Genus resignifierat. Svenska (för)handlingar i och om språk]. (Berliner Beiträge zur Skandinavistik 14.) Berlin: Nordeuropa-Institut, Humboldt-Universität zu Berlin.
- Hornscheidt, Antje Lann & Adibeli Nduka-Agwu 2010. Der Zusammenhang zwischen Rassismus und Sprache. [Sammanhanget mellan rasism och språk]. I: Adibeli Nduka-Agwu & Antje Lann Hornscheidt (red.), *Rassismus auf gut Deutsch. Ein kritisches Nachschlagewerk*. Frankfurt am Main: Brandes & Apsel. S. 11–49.
- Irmen, Lisa & Ute Linner 2005. Die Repräsentation generisch maskuliner Personenbezeichnungen. Eine theoretische Integration bisheriger Befunde. [Representationen av generiskt maskulina personbeteckningar. En teoretisk integrering av hittillsvarande resultat]. *Zeitschrift für Psychologie* 213 (3). S. 167–175.
- Kalverkämper, Hartwig 1979. Die Frauen und die Sprache. [Kvinnorna och språket]. *Linguistische Berichte* 62. S. 55–71.
- Karlsson, Anna-Malin 2012. En verkar gå en ny vår till mötes. *Svenska Dagbladet* (29 maj 2012). <http://www.svd.se/kultur/sprakspalt/en-verkar-ga-en-ny-var-till-motes_7235927.svd>. [Tillgänglig 24 februari 2014.]
- Kilian, Jörg, Thomas Niehr & Jürgen Schiewe 2010. *Sprachkritik. Ansätze und Methoden der kritischen Sprachbetrachtung*. [Språkkritik. Ansatser och metoder för kritisk språkanalys]. Berlin, New York: de Gruyter.
- Krifka, Manfred, Francis Jeffrey Pelletier, Gregory N. Carlson, Alice ter Meulen, Godehard Link & Gennaro Chierchia 1995. Genericity: an introduction. I: Gregory N. Carlson & Francis Jeffrey Pelletier (red.), *The Generic Book*. Chicago, London: The University of Chicago Press. S. 1–124.
- Ledin, Per 2012. Att använda hen. *pasvenska.se* (4 juni 2012). <<http://pasvenska.se/att-anvanda-hen/>>. [Tillgänglig 24 februari 2014.]
- Ledin, Per & Benjamin Lyngfelt 2013. Olika hen-syn. Om bruket av hen i bloggar, tidningstexter och studentuppsatser. *Språk & stil* NF 23. S. 141–174.
- Milles, Karin 2013. En öppning i en sluten ordklass? Den nya användningen av pronomenet hen. *Språk & stil* NF 23. S. 107–140.

- Milles, Karin, Karin Salmson & Marie Tomicic 2012. Det behövs ett nytt ord i svenska språket. *Svenska Dagbladet* (20 januari 2012).
<http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/det-behovs-ett-nytt-ord-i-svenska-sprak-et_6784859.svd>. [Tillgänglig 24 februari 2014.]
- Parkvall, Mikael 2012. ”Hen”-kulturer inte mer jämställda. *Svenska Dagbladet* (16 mars 2012). <http://www.svd.se/kultur/understrecktet/hen-kulturer-ar-inte-mer-jamstallda_6927977.svd>. [Tillgänglig 24 februari 2014.]
- Pavlica, Adriana 2012. Så började debatten om hen. *Göteborgs-Posten* (29 februari 2012):
<<http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.874481-sa-borjade-debatten-om-hen>>. [Tillgänglig 24 februari 2014.]
- Pettersson (= Ängsal), Magnus 2010. *Generisch und geschlechtsübergreifend – einige terminologisch-begriffliche Bemerkungen*. [Generisk och könsövergripande – några terminologiska och begreppsliga kommentarer]. I: Bo Andersson, Gernot Müller & Dessislava Stoeva-Holm (red.), *Sprache – Literatur – Kultur. Text im Kontext. Beiträge zur 8. Arbeitstagung schwedischer Germanisten in Uppsala, 10.-11.10.2008*. (Studia Germanistica Upsaliensia 55.) Uppsala: Uppsala universitet. S. 129–140.
- Pettersson (= Ängsal), Magnus 2011. *Geschlechtsübergreifende Personenbezeichnungen. Eine Referenz- und Relevanzanalyse an Texten*. [Könsövergripande personbeteckningar. En referens- och relevansanalys utifrån texter]. Tübingen: Narr.
- Schiewe, Jürgen 1998. *Die Macht der Sprache. Eine Geschichte der Sprachkritik von der Antike bis zur Gegenwart*. [Språkets makt. En språkkritikens historia från antiken till nutiden]. München: Beck.
- Schiewe, Jürgen 2011. Was ist Sprachkritik? Einige programmatische Überlegungen. [Vad är språkkritik? Några programmatiska resonemang]. I: Birte Arendt & Jana Kiesendahl (red.), *Sprachkritik in der Schule. Theoretische Grundlagen und ihre praktische Relevanz*. Göttingen: V&R Unipress. S. 19–30.
- Språkrådet 2013. Pronomenet *hen*. (7 maj 2013).
<<http://www.spraakradet.se/16336>>. [Tillgänglig 24 februari 2014.]
- Tidskriften Ful [odaterat]. *Fuls queerfeministiska manifest*.
<<http://www.tidskriftenful.se/index.php?m=ful&o=manifest&mr=4>>. [Tillgänglig 24 februari 2014.]
- Tienken, Susanne 2010. Review of Nduka-Agwu, Adibeli & Antje Lann Hornscheidt (red.), *Rassismus auf gut Deutsch. Ein kritisches Nachschlagewerk*. Frankfurt am Main. *Studia Neophilologica* 82: 2. S. 237–238.
- Trömel-Plötz, Senta 1978. Linguistik und Frauensprache. [Lingvistik och kvinnospråk]. *Linguistische Berichte* 57. S. 49–68.

- Tudor, Alyosxa 2010. Rassismus und Migratismus: Die Relevanz einer kritischen Differenzierung. [Rasism och migratism. Relevansen av kritisk differentiering]. I: Adibeli Nduka-Agwu & Antje Lann Hornscheidt (red.), *Rassismus auf gut Deutsch. Ein kritisches Nachschlagewerk*. Frankfurt am Main: Brandes & Apsel. S. 396–420.
- Wojahn, Daniel 2013. De personliga pronomenens makt. En studie av hur pronomen styr våra föreställningar om personer. I: Björn Bihl, Peter Andersson & Lena Löthmarker (red.), *Svenskans beskrivning 32. Förhandlingar vid trettioandra sammankomsten för svenskans beskrivning. Karlstad den 13 – 14 oktober 2011*. Karlstad: Institutionen för språk, litteratur och interkultur, Karlstads universitet. S. 356–367.
- Ängsal, Magnus P. 2011. Der Unterstrich bei Personenbezeichnungen im Deutschen als Ausdruck einer postfeministischen Sprachkritik. [Understrecket i tyskans personbeteckningar som uttryck för en postfeministisk språkkritik]. *Aptum. Zeitschrift für Sprachkritik und Sprachkultur* 7 (3). S. 270–287.
- Ängsal, Magnus P. 2013. Om språkkritik och översättningskritik. I: Elisabeth Bladh & Magnus P. Ängsal (red.), *Översättning, stil och lingvistiska metoder*. (Studia Interdisciplinaria, Linguistica et Litteraria 4.) Göteborg: Institutionen för språk och litteratur, Göteborgs universitet. S. 225–249. <https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/33067/1/gupea_2077_33067_1.pdf>. [Tillgänglig 24 februari 2014.]
- Ängsal, Magnus P. 2014. Språkkritiken i praktiken. Om språk och bildning i högskolan. I: Eva Mark (red.), *Bildningens praktiker. Om de bildande momenten i en akademisk undervisningsprocess*. Göteborg: Makadam förlag. S. 130–160.
- Ängsal, Magnus P. 2015. Personenbezeichnungen mit Unterstrich und geschlechtsneutrale Pronomen. Zur queerfeministischen Sprachkritik in Deutschland und Schweden. [Personbeteckningar med understreck och könsneutrala pronomen. Om queerfeministisk språkkritik i Tyskland och Sverige]. I: Elke Diedrichsen, Constanze Spieß & Jörg Bücker (red.), *Perspektiven linguistischer Sprachkritik*. Stuttgart: ibidem-Verlag. S. 75–99.

Om de medverkande

Gunilla Byrman är professor i svenska språket vid Linnéuniversitetet i Växjö. Hennes forskningsintressen är text- och diskursanalys, genus, medieforskning och skrivande i yrkesliv och utbildning. Hon har nyligen publicerat skrifter om polisutredningar och om medeltida ballader. Nu skriver hon en monografi om tidningarnas familjesidor.

Emma A. Bäck, Fil. Dr., är lektor i psykologi vid Lunds Universitet, där hon främst arbetar med politisk psykologi, samt genus- och språk. I relation till det senare är hon speciellt intresserad av det könsneutrala pronomenet *hen* och vilka mentala representationer av kön som detta utlöser hos individer.

Stina Ericsson är lektor och docent i svenska språket vid Linnéuniversitetet. Hon är bl.a. intresserad av genus och sexuell identitet i interaktion, särskilt i samtal med barn som deltagare, och arbetar nu på det tre-åriga projektet *Pappa, pappa, barn*, om barn, interaktion, sexuell identitet, familj, normer och ideologier.

Stina Ericsson is a lecturer and associate professor in Swedish at Linnaeus University. Her research interests include gender and sexual identity in interaction, particularly in conversations with children as participants, and she is now working on the three-year project *Daddy, daddy, child*, about children, interaction, sexual identity, family, norms, and ideologies.

Marie Gustafsson Sendén, Fil. Dr. i psykologi, arbetar vid Stockholms Universitet, psykologiska institutionen, med inriktning på socialpsykologi och hur attityder och värderingar sprids och vidmakthålls genom språket. Ett särskilt intresse är hur pronomen kan användas för att mäta värderingar.

Evelyn Hayn is currently finalizing a PhD in Gender Studies on everyday discrimination through accustomed perception of personal names at Humboldt University Berlin. Other fields of interest and research comprise poli-

tics of ‘political correctness’, critical equality politics as well as the engagement with anti-discriminatory teaching material from a constructivist perspective.

Lann Hornscheidt är professor i genusstudier och svenska och arbetar vid Humboldt-universitet i Berlin. Hen forskar om språk och diskriminering, transfeministiska teorier, sambandet mellan akademisk kunskap och politiskt agerande, privilegiering, postkolonial diskursanalys, tvärvetenskapliga genusstudier och intersektionalitet.

Mats Landqvist är docent i svenska vid Institutionen för kultur och lärande vid Södertörns högskola. Han forskar om språk och diskriminering med särskild tonvikt på arbetslivet.

Anna Lindqvist, Fil. Dr. i psykologi, har ett stort intresse för genuspsykologi, särskilt när det gäller att integrera experimentell psykologi med genusperspektiv. Hon skrev sin avhandling om hur parfymers könsklassificering märks på flaskans etikett – inte på dess doft.

Lena Lind Palicki är filosofie doktor i svenska och arbetar som språkvårdare på Språkrådet. Hon skrev sin avhandling om Försäkringskassans broschyrer till nyblivna föräldrar, och forskar nu framförallt om myndighets-språkvård och feministisk språkplanering.

Karin Milles är docent i svenska och arbetar som lektor vid Södertörns högskola. Hon skrev sin avhandling om arbetsmöten ur ett könsperspektiv, men har sedan dess framförallt intresserat sig för språk och sexualpolitik och feministisk språkplanering.

Alexis Rancken är doktorand i svenska språket vid Åbo Akademi i Finland. Hens forskning kretsar kring förhållandet mellan språk, kön och sexualitet, ur ett språksociologiskt och semantiskt perspektiv.

Magnus P. Ängsal är universitetslektor i tyska (språkvetenskap) vid Göteborgs universitet. Han disputerade 2010 på en textlingvistisk avhandling om språk och kön i tyskan. Till hans forskningsområden hör språk och kön, språkkritik, språk och terrorism, text- och diskurslingvistik samt översättningsstudier.

Redaktionen har tagit hjälp av externa manusgranskare inför publiceringen av denna volyms bidrag. Vi tackar följande personer för värdefulla referentinsatser: Eva Brylla, Gunilla Byrman, Ann-Catrine Edlund, Anna Gunnarsdotter Grönberg, Emma Isaksson, Rickard Jonsson, Anna-Malin Karlsson, Per Ledin, Margareta Svahn och Eivind Nessa Torgersen.

Text- och samtalsstudier från Södertörns högskola

1. Karlsson, Anna-Malin, Mats Landqvist, & Hanna Sofia Rehnberg (red.), *Med språket som arbetsredskap. Sju studier av kommunikation i vården*, 2012.
2. Hållsten, Stina, Hanna Sofia Rehnberg, & Daniel Wojahn (red.), *Text, kontext och betydelse. Sex nordiska studier i systemisk-funktionell lingvistik*, 2013.
3. Jenny Magnusson, Karin Milles & Zoe Nikolaidou (red.), *Könskonstruktioner och språkförändringar: Rapport från den åttonde nordiska konferensen om språk och kön*, 2015.

Hur har den nordiska forskningen om språk och kön växt fram och hur ser fältet ut idag? Vilka är de teoretiska och metodiska utmaningar vi har att tackla i framtiden? Den åttonde nordiska konferensen om språk och kön ägde rum på Södertörns högskola den 10 och 11 oktober 2013 och ägnades åt dessa frågor.

I *Könskonstruktioner och språkförändringar* publiceras tio artiklar från konferensen. Volymen visar på den bredd som finns inom ämnet, men också på trender och tendenser som dagens forskare särskilt intresserar sig för. Ett starkt tema i konferensvolymen är feministisk språkpolitik, och fler artiklar rör det nya pronomenet hen. Men det finns också artiklar som berör forskningsfältets framväxt i Norden och mer framåtblickande bidrag om hur forskningen kan bli en del av den antidiskriminerande politiska aktivismen av idag.